

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 40 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԵՆՔ ԹՈՒՐՔ ՉԵՆՔ

Յայտնապէս վրդովուած է հանրային կարծիքը, սրբագրութեան մը առթիւ որ կը կատարուի այս միջոցին:

Ինքնութեան թուղթերու նորոգման ատեն, ոստիկանական պաշտօնեաները անունի և մականունին տակը, համապատասխան բաժնին մէջ կը գրեն de nationalité… turque. Այնքան խոցոտուած ժողովուրդի մը զաւակները ի հարկէ չեն հանդուրժեր այս ինքնութրացման, եթէ կ'ուզէք՝ ակամայ թրքացման: Որովհետեւ, թէև de nationalité turque ը կը նշանակէ «Թրքահպատակ», բայց միանգամայն մոռացութեան կը մատնէ ազգութիւնը, որուն պահպանման համար մինչև այս ափերը, եւ դեռ աւելի հեռաւոր տեղեր ապաստանած են անհամար բազմութիւններ: Եւ իբրեւ հետեւանք, ամէն օր անախորժ տեսարաններ կը պարզուին ոստիկանական գրասենեակներու մէջ, մանաւանդ արուարձաններու եւ գաւառներու մէջ: Եւ դիմումներ, նամակներ, բողոքներ…: Երէկ մեզի կը պատմէին խիզախութիւնը հայրենակցի մը, որ մինչեւ վերջը մերժեր է «Թուրք» արձանագրութիւնը: Երբ պաշտօնեան կը զարմանայ այսքան բուռն ատելութեան վրայ, մեր հայրենակիցը կը ստիպուի ճառ մը խօսիլ, պարզելու համար հայեւթուրք յարաբերութիւնները. եւ կը հարցնէ. «Դուք, ֆրանսացի կամ ֆրանսածին, պիտի հանդուրժէի՞ք որ ձեր անցագրին կամ ինքնութեան թուղթին վրայ Boche գրուէր, (Գերմանացի. նախատական իմաստով): — «Երբե՛ք», կը պատասխանէ պաշտօնեան, կտրուկ եւ խրոխտ շեշտով մը:

Բացատրելու պէտք չկայ այս անախորժ կացութեան պատճառը: Այն օրէն ի վեր որ յաղթականները լքեցին հայ ժողովուրդը և, Լօզանի դաշնագրով նուիրագոր եցին այս անպատիւ նահանջը, ուրացան նաև հայկական պետութեան գոյութիւնը: Իրապէս ալ, չկար հայկական անկախ պետութիւն, քանի որ Երեւանը փաստօրէն և իրաւապէս մաս կը կազմէ Խորհրդային Միութեան: Եւ որովհետեւ չեն ճանչնար պետութիւնը, չեն ուզեր ընդունիլ նաև հայկական առանձին հպատակութիւն մը (Տես Ֆրանսայի Ներքին Նախարարութեան շրջաբերականը, 17 Յուլիս 1925, «Յ ա ռ ա ջ» թիւ 2): Անոնք որ ռուսահպատակ են, կրնան, եթէ ուզեն, արձանագրուիլ խորհրդային հպատակ: Իսկ Թրքահպատակները բուն իսկ Թուրքիոյ վճիռով, բոլորովին բացը կը մնան, բացի անոնցմէ որ Թուրքիա վը գտնուին կամ միլլի անցագիր առած են: Ասոնց համար է որ ստեղծուեցաւ Նանսէնի անցագիրը — ինչպէս կայ ռուս փախստականներուն համար:

Առաջին անգամ, de nationalité turque արձանագրութեան խնդիրը ծագեցաւ այս անցագիրներէն: Եղած դիմումներուն վրայ, կառավարութիւնը կարգադրեց որ արձանագրութեան ատեն, բաց մնայ հպատակութեան մասը, չգրուի Turc կամ de nationalité turque, այլ միայն d'origine arménienne. Թէ Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը եւ թէ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը ամէն հաւաստիք ստացան այս մասին, եւ մասնաւոր շրջաբերական մըն ալ պատրաստուեցաւ, որմէ երեւի դեռ լուր չունին կարգ մը գաւառական իշխանութիւններ: Նոյն հիման վրայ պէտք է նորոգուին նաեւ ինքնութեան թուղթերը. ուրիշ խնդիր, եթէ դիմողը իսկապէս Թրքահպատակ է և կամ կը հաւանի որ այդպէս գրուի: Բոլորովին աւելորդ է սրտնեղութիւն պատճառել եւ զգացումներ վիրաւորել, երբ արդէն բանաձեւ մը գտնուած է, ի՞նչ պատճառունին մերժելու d'origine arménienneը (ծագումով հայ), նոյն իսկ առանց հպատակութեան, քանի որ այդ հարցը կը մնայ միշտ առկախ: Կը բաւէ պարզ հրահանգ մը հաղորդել ոստիկանական վարչութեան, և ամէն ինչ կը հարթուի: Գիտենք որ Թուրքիա շատ բաներու կը խառնուի, և քանի որ բարեկամութիւնը վերահաստատուած է այժմ, անտէրը կը կրէ հետեւանքը: Բայց, Թուրքիոյ համար հաճելի՞ է որ յանկարծ, գրչի մէկ հարուածով նորէն Թրքահպատակ դառնան տասնեակ հազարաւոր Հայեր, որոնց հպատակութեան իրաւունքը ինք ջնջած է, որպէս զի կարենայ անարգել յափշտակել անոնց ինչքերը:

Ո՛ր տեսակէտէն ալ քննեն խնդիրը, իրաւո՛նք չունին պարտադրելու անուանակոչութիւն մը որ սխալ է, երկդիմի եւ ըմբոստացուցիչ:

Մենք Թուրք չենք: Մենք ունինք մեր յատուկ անունը: Պարտուած կամ տկար ըլլալը պատճառ չէ որ մեր ծագումն ալ մոռացութեան տան, շարք մը պատմական իրաւունքներու հետ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

«Հայրենիք» ուրախութեամբ կ'արձանագրէ Ամերիկայի Հայրենակցական Միութեանց ձեռնարկը՝ նոր աւաններ շինելու համար Հայաստանի մէջ: Իր տեղեկութիւններուն համաձայն,

«Հայրենակցական Միութիւնները Ամերիկայի մէջ բաւականին պատկառելի գումարներ ունին իրենց տրամադրութեան տակ: Կեսարացիներու մօտ, օրինակ, 100 հազար տոլարի չափ հնչուն դրամ կայ. Մալաթիացիներու Միութիւնը ունի մօտ 300 հազար տոլար. ո՛չ նուազ հարուստ են նաեւ Խարբերդի շրջանի Հայրենակցական Միութիւնները…:

Բացի պատրաստ խոշոր գումարներէ՝ Հայրենակցական Միութիւնները յատուկ հանգանակութեանց կամ քէմփէյններու միջոցով կարող են եւ կը ջանան հայթայթել իրենց պէտք եղած դրամները: Այսպէս Արաբկիրցիները արդէն բացած են հանգանակութիւն մը, որով կ'ուզեն գոյացնել 100 հազար տոլար յատկապէս Նոր Արաբկիրի համար: Այդ 100 հազարէն 20 հազար տրամադրած է Արաբկիրցիներու Միութեան Կեդրոնական Վարչութիւնը իր գանձէն, իսկ մնացած 80 հազար տոլարը պիտի հանգանակուի:

Դրամ կը հաւաքեն նաեւ Եւդոկիացիները (Թոգատցիները), Նոր Եւդոկիայի համար: Քէմփէյն կը մղեն եւ Խարբերդցիները, որոնք մեծ եռանդով գործի վրայ են այժմ, գլուխ բերելու համար Նոր Խարբերդի հիմնադրութեան ծրագիրը: Դրամ կը հաւաքեն նոյնպէս Ակնցիները Նոր Ակնայ համար, եւլն. եւլն.:»

Միայն թէ՝ մեր պաշտօնակիցը կը գտնէ որ այս շարժումը, ինչպէս եւ գաղթականներու Հայաստան փոխադրութեան ձեռնարկները եւ վերաշինութեան աշխատանքները կը կատարուին «անկապ եւ անկարգ ձեւով»:

«Չկայ ընդհանուր ղեկավարութիւն: Ամէն համայնք կամ խմբակցութիւն կը գործէ առանձին, յաճախ խաչաձեւելով ուրիշներու ձեռնարկները: Մինչդեռ միեւնոյն նպատակին ծառայող բազմաթիւ ձեռնարկները անհամեմատ աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլային, եթէ կատարուէին լաւ մտածուած ընդհանուր ծրագրի մը համաձայն եւ ազգային ընդհանուր ղեկավար մարմնի մը հսկողութեան տակ:»

⁂ Լէնինականի (Ալէքսանդրապոլ) գիւղատնտեսական ցուցահանդէսին առթիւ, նոյն քաղաքի «Բանվոր» թերթը կը գրէ.—

«Ափիոնի մշակութիւնը պէտք է անպայման զարգացնել. որովհետեւ մէկ ֆունտ ափիոնը պետական դեղարանէն կ'առնեն 25 ռուբլիէն ոչ պակաս, իսկ մասնաւորները կը վճարեն նոյն իսկ 80 ռուբլի: Դժբախտաբար մեր Հայաստանի կեդր. դեղագործարանը, փոխանակ ոգեւորելու այս բոյսին մշակութիւնը, որ ամբողջ Միութեան մէջ միայն Հայաստանի մէջ սկսած է, բոնի առած է ափիոնը, վճարելով ֆունտին 10 ռուբլի: Պոլսոյ գաղթականներն ալ փորձած են խաշխաշ ցանել մօտակայ գիւղի մը մէջ, բայց անյաջող»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹԻՒՆԸ

Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ հայկական փոխառութեան համար նշանակուած պատուիրակները ուրբաթ օր, 30 Հոկտեմբեր, առաջին անգամ նիստ գումարեցին Փարիզ, եւ երէկ շարունակեցին իրենց խորհրդակցութիւնները:

Այդ պատուիրակներն են, բացի Տոքթ. Նանսէնէ, Ֆրանսայի կողմէ ծերակուտական Պ. Փամս, Անգլիոյ կողմէ Սըր Մըրտօք Մէքտօնըլտ որ Եգիպտոսի մէջ կարեւոր պաշտօններ վարած է, Գերմանիոյ կողմէ ծանօթ ելմտագէտ եւ սեղանաւոր Պ. Պէրկման եւ Իտալիոյ կողմէ ելմտագէտ Պ. Փոմա: Նախագահեց Պ. Փամս:

Ուրբաթ օրուան նիստին հրաւիրուած էին Հ. Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովին ընդհանուր քարտուղար Պ. Լ. Բաշալեան եւ Բարեգործական Ընդհ. Միութեան տնօրէն Պ. Գ. Սինապեան, որոնք իրենցմէ խնդրուած տեղեկութիւնները եւ լուսաբանութիւնները տուին ժողովին: Երէկուան նիստին հրաւիրուած էր հայկական կառավարութեան ներկայացուցիչ Պ. Ս. Փիրումեան:

ՀԱՄԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԵԱՆ ԾՐԱԳԻՐ?

Մեր Գ. էջին վրայ մանրամասնօրէն գրած ենք Սուրիոյ վերջին լուրերը: «Շիքակօ Թրիպիւն»ի շրջուն թղթակիցը 29 Հոկտ. թիւով Դամասկոսէն կը հեռագրէ որ ձեռք անցուցած է կարեւոր վաւերաթուղթեր համարաբական յեղափոխական գործունէութեան մասին, ընդդէմ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Իտալիոյ: Այս շարժումին նպատակն է իսլամական ընդհանուր ապստամբութիւնով մը Ափրիկէէն և Ասիայէն վտարել Եւրոպացիները: Փաստաթուղթերը գաղտնաբար տպուած են Գահիրէի մէջ և յեղափոխական կոմիտէներու ձեռքով իսլամական աշխարհի ամէն կողմը կը բաժնուին: Դամասկոսի ռմբակոծումին պատճառով — դէպք մը որ Իսլամները գրգռեց Քրիստոնեաներու դէմ եւ բոլոր Արաբները թշնամի դարձուց հոգատար պետութեանց — այս կոչերը աւելի սպառնական շեշտ ստացան: Այդ թռուցիկները ամբողջ Սուրիոյ մէջ կը բաժնուին «ժողովրդական կուսակցութեան» կողմէ, որուն նախագահն է աքսորեալ Տոքթ. Շահպէնտէր: Այս թուղթերը ցոյց կուտան թէ կապեր կան Սուրիոյ յեղափոխականներուն, համարաբական շարժման և Ապտիւլ Քէրիմի միջեւ:

Առաջին կոչերուն տակ ստորագրած է «Սուրիոյ Ազատագրման Կոմիտէն», որ «մարդասպաններու խմբակ» կ'անուանէ Ֆրանսացի զօրավարներ Կուրօն, Վէկանը և Սարայլը և կը յայտարարէ թէ «հիւսիսային Ափրիկէի և Արաբիոյ ֆրանսական, անգլիական եւ իտալական լուծէն ազատագրման ժամը մօտեցած է», և կ'աւելցնէ թէ Թանճէրէն մինչեւ Շանկհայի բոլոր արեւելեան ժողովուրդները շուտով պիտի յարձակին իրենց կեղեքիչներուն վրայ: «Մեր Սուրիացի եղբայրները պիտի հետեւին Ռիֆցիներու, Թուրքերու և Չինացիներու օրինակին եւ պիտի վտարեն մեզ գերի դարձնող ազգերը, պիտի աջակցին տիրւղիներուն եւ պիտի եղբայրանան արեւելքի ֆրանսական զինուորներուն հետ, որոնց շատերը իսլամ են, զանոնք շահելով մեր դատին:»

Դամասկոսի ռմբակոծութենէն վերջ 3000 ապստամբներու գլուխն անցած է Նասիպ պէյ Էլպաքրին:

⁂ Ամերիկացի միսիոնարուհի Միս Մէյրի Ֆօրտ կը հեռագրէ թէ Հաւրանի բոլոր քրիստոնեայ գիւղերը հրդեհուած և բնակիչները վտարուած են: Ամերիկ. միսիոնարական եկեղեցիներն ու դպրոցները կործանած են:

⁂ Պաշտօնանկ Զօր. Սարայլի տեղ պիտի նշանակուի ոչ-զինուորական բարձր քօմիսէր մը: Առժամաբար այս պաշտօնը պիտի վարէ Զօր. Տիւֆօր, որ քանի մը օր առաջ Սուրիա հասած էր կացութիւնը քննելու համար:

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ԻՐ ԾՐԱԳԻՐԸ

Պ. Փէնլըվէ կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ կազմեց նոր դահլիճը, որմէ մասնաւորաբար դուրս ձգուեցաւ ելմտական նախարար Պ. Քայեօ: Վարչապետը ինք ստանձնեց ելմտական նախարարի դժուարին գործը: Տասնըչորս նախարարներէն չորսը ծերակուտական եւ տասը երեսփոխան են. վեց նախարար եւ հինգ փոխ-նախարար տուին արմատական-ընկերվարականները, որոնք նախորդ դահլիճին մէջ միայն չորս նախարար ունէին: Վարչապետ Պ, Փէնլըվէ և արտաքին նախարար Պ, Պռիան կը պատկանին հանրապետական-ընկերվարական կուսակցութեան:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿԻՐՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

(ՁՈՐ ՓԱՍՏԵՐ ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ԲԵՐՆՈՎ)

Որպէս զի ընթերցողը կարենայ որոշ գաղափար կազմել Խորհրդային Միութեան բանուորներու տնտեսական վիճակի մասին, իբրեւ բանուորական կեդրոն կ'առնեմ Բագուն։

Դրամատիրական շրջանին Բագուի սեւ բանուորը օրական կ'առնէր 1—1·20 րուբլի, երբ հացի փութը երեք կոպէկ էր, միսը տասը կոպէկ, շաքարը տասնըհինգ կոպէկ, մէկ արշին կտաւը տասնըհինգ կոպէկ եւայլն։ Բանուորը այսպէս կամ այնպէս կ'ապրէր, այսինքն դրամատէրը բանուորը կը պահէր իբրեւ կթան կով, որպէս զի յաջորդ օրն ալ ուժ ունենայ կաթ տալու։ Ներկայիս կոմունիստական իրաւակարգին մէջ, կարմիր դրամատէրները բանուորը կթան կովի չափ ալ չեն պահեր։ Թէեւ հաւասարութիւն հռչակուած է, բայց նոյն սեւ բանուորը կը պատկանի երրորդ դասակարգին եւ կը ստանայ ամսական քսանը չորս րուբլի ռոճիկ, երբ հացին փութը տասը կոպէկ է, միսին փութը քառասուն կոպէկ, շաքարը երեսուն երկու, կտաւը յիսուն կոպէկ եւայլն։

Ինչպէս կը տեսնէք, ապրուստի անհրաժեշտ նիւթերը եւ շուկայի ապրանքները 3—4 անգամ սղած են։ Ուրեմն բանուորը առաջուան պէս ապրելու համար պէտք էր չորս անգամ աւելի վարձք ստանար, մինչդեռ կ'առնէ ամսական 24 րուբլի, — օրական 80 կոպէկ, — նախկին ռոճիկին 2/3 մասը։ Եթէ բանուորի ընտանիքը հինգ հոգիէ կը բաղկանայ, ինքը, կինը, և երեք երախայ, օրական տասը փութ հաց պէտք է, որ տասը կոպէկէն կ'ընէ մէկ րուբլի. մինչդեռ կը ստանայ 80 կոպէկ։ Սակայն բանուորը այդ 80 կոպէկն ալ լրիւ չառներ. որովհետեւ ատկէ կը զեղչեն Արհեստակցական Միութիւններու համար 100ին 2։ Բանուորը պարտաւոր է «Նուիրել» Մոպրին (կարմիր ռազմիկներու օգնութեան մնտուկ), օդային նաւատորմին, կարմիր քիմիային, կարմիր բանակին եւայլն։ Յետոյ, պարտաւոր է գնել ներկայացումներու, երեկոյթներու, ցերեկոյթներու զանազան տոմսեր։ Եթէ երկու անգամ մերժէ այդ տոմսերը, իբրեւ իր պարտականութիւններուն մէջ թերացող կը հեռացուի Արհեստակցական Միութիւններէն, հետեւապէս եւ գործէն։

Առաջ բանուորը իր տնտեսական վիճակը բարւոքելու համար, գործադուլներով կը կռուէր դրամատէրին դէմ։ Թէեւ շատ անգամ կը հանդիպէր ցարական ժանտարմներու գնդակներուն. բայց երբեմն ալ կը յաղթէր, եւ կը յաջողէր քանի մը կոպէկ փրցնել։ Իսկ հիմա, կոմունիստ կոչուած նոր «բուրժուազիա»ն այդ զէնքն ալ խլած է։ Այժմ բանուորը գործադուլ ընելու իրաւունք չունի, որովհետեւ «գործարանները եւ արդիւնաբերութեան տէրը ինքը բանւորն է»։ գործադուլը կը համարուի խափանարար միջոց (սապօտաժ), ուրեմն եւ հակայեղափոխական քայլ եւ Ցերժինսկիի կարմիր «ժանտարմ ըրին» նուազ վայրագ չէ։

Հակառակ ատոր, բանուորը առանց պայքարի չի մնար։ Վերջերս նոր զէնք մը ընտրեց, — գործի երթալ եւ չաշխատիլ։ Յաճախ մեքենաներու մասերը կը խորտակէր, կամ հում նիւթ բերող բանուորները ժամանակին չէին հասցներ, մեքենաները ժամերով պարապ կը մնային։ Այս կերպով արտադրութիւնը այն աստիճանի ինկաւ, որ կուսակցութեան ուշադրութիւնը գրաւեց։ Եւ ահա սկսան ժողովներ գումարել, «արտադրութիւնը բարձրացնելու» նշանախօսքով։ Այդ ժողովներէն մէկուն մէջ, Արհեստակցական Միութիւններու պաշտօնեայ մը խօսքը բանուորներուն ուղղելով կ'ըսէ.

— Հիմա կապիտալիստ չկայ։ Ֆապրիքաները ձերն են, իսկ դուք չէք աշխատիր եւ արտադրութիւնը ինկաւ։

Բանուորներէն մէկը բացագանչեց.

— Որքան կը վճարէք, այնքան կ'աշխատինք։

Իսկ կոմունիստ պաշտօնեան սաստեց.

— Ոչ, որքան կ'աշխատէք, այնքան կը վճարենք։

Ի հարկէ այս կարգի բանուորները չեն կրնար ազատ պոռիլ...

Աւելի գէշ վիճակի մէջ է Հայաստանի բանուորութիւնը, որ Զանգեզուրի պղնձահանքերուն մէջ օրական 40 կոպէկով կ'աշխատի։ Այս դրամը միայն 4 փութ հացի արժէք է, եթէ այն ալ լրիւ ստանայ։

*
* *

Այլապէս ծանր է գիւղացիներուն վիճակը, այն աստիճան որ, խորհրդային իշխանութիւնը վերջերս մասնաւոր ուշադրութիւն դարձուց «երեսները դէպի գիւղ» նշանախօսքով։

Ամբողջ պետական ծախքերը կամ արտաքին պրոպականտի դրամները մեծագոյն մասով կը հանեն գիւղացիներէն։ Գիւղացին դատապարտուած է վճարելու խոշոր տուրքեր, որոնք շունչ առնել չեն տար։ Վերջերս Ռուսաստանի գիւղացիները նոյն իսկ չէին ուզեր ցանել իրենց ունեցած հողը։ «Որքան ալ ցանենք, միեւնոյնն է, կառավարութիւնը պիտի առնէ տանի եւ մեզի պիտի ձգէ այնքան որ անօթի չմեռնինք»։ Հայաստանի մէջ երկու զոյգ եզ ունեցողը կուլակ (վաշխառու) կը կոչուի եւ կը վճարէ տարեկան 300-350 ռուբլի պարտադիր տուրք։ Կայ ուրիշ տուրք մը որ իբրեւ թէ կամաւոր է, սակայն կը գանձուի խորհրդային իշխանութեան յատուկ միջոցներով։

Անցեալ տարի Ռուսաստանի քանի մը նահանգներուն մէջ հունձքը փճացած ըլլալով, սով ծագեցաւ ամբողջ Ռուսաստանի մէջ. ցորենի գիները սկսան բարձրանալ։ Կառավարութիւնը ստիպուած էր աւելցնել պաշտօնեաներու եւ բանուորներու ռոճիկները, սակայն ատոր համար անհրաժեշտ էր նոր թղթադրամ տպել, իսկ այդ՝ պիտի կոտրէր չերվոնեցի գինը։ Ելք մը գտնելու համար, կառավարութիւնը հրամանագիր մը հրատարակեց, որով կ'արգիլէր ցորենի մասնաւոր առեւտուրը։ Գիւղացին պարտաւոր էր իր ցորենը ծախել գործակցական ընկերութեանց, այսինքն պետական խանութներուն։ Եւ սկսան հալածելով հաւաքել տուրքերը, որպէսզի գիւղացին ստիպուի, փոխանակ ուրիշ բանի, ցորենը ծախել։ Տուրքը ուշացնողը հարիւրին 25 ալ տուգանք կը վճարէր։ Խեղճ գիւղացին հարկադրուեցաւ իր տարեկան պաշարը ծախել պետական խանութներուն, փութը 60—70 կոպէկի, ինչպէս նշանակուած էր։ Իսկ քանի մը ամիս յետոյ, երբ կառավարութեան այդ գործողութիւնը վերջացաւ, նոյն գիւղացին որ անօթի մնացած էր, ստիպուեցաւ ծախած ցորենը կառավարութենէն գնել 2 րուբլի 30 կոպէկի։

Այս տարի գարնան Թիֆլիսի մէկ համագումարին մէջ, բողոքներ եղան միասնական տուրքի ծանրութեան դէմ եւ համագումարը որոշեց պակսեցնել տուրքերը։ Սակայն այդ որոշումը մնաց թուղթի վրայ. իսկ գիւղացիներու վզին փաթթեցին նոր պարտք մը։ Հրամանագիր մը հրատարակուեցաւ, որուն համաձայն գիւղացին պարտաւոր է ապահովագրել իր ամբողջ ցանքերը, այսինքն կառավարութեան վճարել ամէն մէկ տեսիադին հացահատիկին 15 րուբլի, խաղողի համար՝ 30 րուբլի, իսկ բամպակին՝ 40 րուբլի։ Կասկածելի է որ բնական աղէտներու ժամանակ, համապատասխան հատուցում ըլլայ. որովհետեւ գանձը դատարկ է, իսկ հաւաքուած դրամներու մեծ մասը կը ծառայէ քարոզութեան, մանաւանդ արտասահմանի գործականներուն։

Հայաստանի մէջ այն հողերուն վրայ ուր բամպակ կը բուսնի, թոյլ չեն տար ցորեն ցանել։ Նոյն իսկ գիւղացիներուն դրամ բաժնուեցաւ հարիւրին 12 տոկոսով, որպէսզի բամպակ ցանէ։ Կառավարութիւնը խոստացաւ բամպակը գնել փութը 4 րուբլիի, իսկ փոխարէնը 4 րուբլիով 3 փութ ցորեն կուտայ գիւղացիին, այսինքն ցորենի փութը 1·30։ Կառավարութիւնը մէկ տեսիադին բամպակի տուրքը երեք տեսիադին ցորենի տուրքին հաւասար գանձեց գիւղացիէն եւ բամպակի փութը 4 րուբլիով գնեց, սակայն գիւղացիին մէկ րուբլի 30 կոպէկով ցորեն չտուաւ, այլ փութը 2·30-2,50։ Ուրեմն, գիւղացին փոխանակ մէկ փութ բամպակի փոխարէն 3 փութ ցորեն ստանալու առաւ միայն մէկուկէս փութ...

Յ.

ՌՈՒՍԻՈՅ ԲԵՐՔԸ ՊԱԿԱՍ Է

Մոսկուայէն հաղորդուած պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, արմտիքի հունձքը նախատեսուածէն քիչ մը պակաս պիտի ըլլայ, — 65 միլիոն թոնօ, փոխանակ 70 միլիոնի։

Նոր հունձքէն 2 ուկէս միլիոն թոնօ գնուած է գիւղացիներէն։ Նկատի առնելով բերքի պակասը եւ ճարտարագործական ապրանքներու սղութիւնը, գիւղացիները չեն ուզեր մեծաքանակ ցորեն ծախել եւ կը սպասեն գիներու բարձրացման։ Ցորեն գնող պետական օրկանները կը զեղչեն իրենց գործառնութիւնները, որպէս զի գիները իյնան։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ ՄԶԿԻԹԻ ՔԱՐՈԶԻՉ

Թուրք կիներու միութեան նախագահ Նէզիհէ Մուհետտին Հանըմ յայտարարեց թէ կրօնական գործերու տնօրէնութեան դիմելով, արտօնութիւն պիտի խնդրեն որ լուսամիտ հանըմներ շաբաթը մէկ անգամ դասախօսեն մզկիթներուն մէջ։

Օր. Ս.ին

Դու չի տեսար արշալոյսն այս առաւօտ վարդագէս.
Երիտասարդ քու հոգիդ չի լըսեց երգն այգային.
Ճամբուն վրայ չի գացիր դիմաւորել եկւորին.
Ու քու երազը մնաց թոշնած ծաղիկն անըստուեր:

Կեա՞նքն էր արդեօք որ երբե՛ք չի հասկցաւ քեզ միակ,
Դո՞ւն եղար որ չուզեցիր սիրտըդ բանալ գարունին,
Սոխա՞կն արդեօք անիրաւ չի սիրեց քեզ տարփագին.
Հոգի՞դ էր որ չի լըսեց սիրոյ մեծ ձայնն անապակ:

Մտածումիդ պլինդ փարած դու վշտահար նստեր ես.
Մահուան մը չափ տրտմալի՝ ինչո՞ւ կուլաս տխրադէմ,
Թեւերուդ մէջ ես ինչո՞ւ ամայութիւն կը տեսնեմ,
Ու շրթներըդ՝ որ ահա՛, անապատնե՛ր են կարծե՛ս . . .

— Դու չի տեսար Արշալոյսն առաւօտեան վարդագէս.
Աստուածուհին Աֆրոդիտ քեզ չի սիրեց սրտագին՝
Ու օտարի մը նըման կը հարցընես առանձին՝
— Սիրողներու աստղը վառ ինչո՞ւ դժբախտ է այսպէ՛ս . . . —

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՊԵՐԼԻՆ—ՊՈԼԻՍ ՊԱՂՏԱՏ

Սուրիոյ դէպքերուն առթիւ, տեղն է ակնարկ մը նետել այն չարաբաստիկ ծրագրին վրայ, որ տարիներով իրար ձգեց Մեծերը եւ որ տակաւին սուր կը պահէ ախորժակները։

Կ'ակնարկենք Պերլին—Պաղտատ երկաթուղիի գծին, որ գերմանական թեւարկութեան պիտի ենթարկէր ամբողջ նախկին Թուրքիան, եթէ պատերազմը վրայ չհասնէր։ Արդէն գըլխաւորապէս այդ գծին համար էր որ Անգլիան ալ իր ամբողջ ուժով նետուեցաւ կռւին մէջ, եւ մինչեւ այսօր կը շարունակէ հսկել, որպէս զի ուրիշ մրցակիցներ չհասնին Սուրիայէն կամ Կիլիկիայէն։

Դէպի Պաղտատ երկաթուղի մը շինելու ծրագրին հիմքը դրուեցաւ 1873ին, Հայտար-փաշա-Իզմիտ գծով։ Ձեռնարկը շահաւէտ չէր, մանաւանդ որ ծովային երթեւեկ ալ կար։ 12 տարի քաշքշուելէ յետոյ, գիծը յանձնուեցաւ Անատօլուի Երկաթուղիի ընկերութեան, — գերմանական խմբակ մը որ Տէօյչէ պանքին կռթնած էր։ 1890ին գիծը երկարաձգուեցաւ մինչեւ Արիֆիէ եւ Ատափազար, 1892ին հասաւ Էնկիւրի, իսկ 1896ին գոնիա։

1898 Հոկտեմբերին, Վիլհելմ Բ. Պոլիս եւ Երուսաղէմ ճամբորդեց։ Այն ատեն, Եւրոպայի թերթերը ծաղրեցին Քայզէրը, իբրեւ օգոստափառ շրջուն վաճառորդ։ Մինչեւ այն ատեն, «Պաղտատի գիծը» մեծ հռչակ հանած չէր օտար պաշտօնատուներու եւ խմբագրատուներու մէջ։ Այժմ խնդիրը փոխուեցաւ։ Քայզէրը Թունդ իսլամասիրական ճառ մը խօսեցաւ Դամասկոսի մէջ, եւ տարի մը վերջը, 1899 Դեկտեմբերին, Թուրքիա եւ Գերմանիա համաձայնեցան երկաթուղի մը շինելու մինչեւ Պաղտատ, Հիճազ-Մէքքէ գիծէն դուրս։

Յաջորդ երկու տարիներու ընթացքին անգլիական եւ թրքական կառավարութիւնները ծանր կէճի մը բռնուած էին այս գործին համար։ Անգլիա չէր ընդունիր որ գիծը հասնի մինչեւ Քօուէյթ, Պարսից ծոցին վրայ։ Թուրքիա կը պնդէր թէ իրաւունք ունի այդպիսի արտօնութիւն մը տալու։ 1902 Յունուարին, Թուրքիա համաձայնեցաւ, գերմանացիներուն տրուած մենաշնորհը սահմանափակելով մինչեւ Պաղտատ, եւ ազատ ձգելով Պաղտատ-Պասրա-Քօուէյթ գիծը։ Բայց վէճը շարունակուեցաւ մամուլին մէջ։ 1903 Մարտին, փոթորիկը հանդարտած էր քիչ մը։ Պաղտատի Երկաթուղիի ընկերութեան տրուած մենաշնորհը տարածուեցաւ մինչեւ Պասրա, Պաղտատէն 366 մղոն դէպի հարաւ։ Բայց տասը տարի անցաւ, վէճը վերջնապէս կարգադրելու համար։

Միեւնոյն ատեն, Հիճազի գիծն ալ մասամբ կը դրուէր, Բայաք—Դամասկոս ճիւղով։ Երթեւեկը սկսաւ 1904ին եւ 1908ին ուխտաւորները գիծը պատրաստ էր մինչեւ Մէտինէ։

Հիճազի գիծի շինութիւնը Սուլթէր փաշայի առաջնորդութեամբ՝ իսկապէս խոշոր գործ էր եւ մեծապէս նպաստեց աւելցնելու Գերմանիոյ համբաւը Թուրքիոյ եւ իսլամական աշխարհին մէջ։ Պաղտատի գիծին գոնիայէն մինչեւ Պուլկուրլու (126 մղոն) երկարաձգումը եւ Հիճազի երկաթուղին շուտով դարձան դիւանագիտական կռուախնձոր։ 1904ին Գոնիա-Պուլկուրլու գիծը պատրաստ էր արդէն։ Մինչեւ 1911 Պուլկուրլուի գիծը հարաւային ծայրակէտն էր, անկէ անդին, Տաւրոսի լեռնաշղթային դժուարութիւնները եւ դիւանագիտական վէճերը թոյլ չէին տար փութացնելու գործը։ Մինչ այս, մինչ այն, Քայզէր Վիլհէլմ ուրիշ գործեր ալ ձեռք առաւ։ 1909 Մայիսին, գերման զինուորական պատուիրակութիւնը, ֆօն տէր Կօլց փաշայի նախագահութեամբ Թուրքիա գնաց, օսմանեան բանակը վերակազմելու համար։

Թրքական մենաշնորհները յաճախ կը խախտուէին, արտաքին միջամտութիւններով կամ պախշիշներով։ 1911 Մարտին, հարկ եղաւ նոր համաձայնութիւն մը կնքել թրքական կառավարութեան եւ Պաղտատի ընկերութեան միջեւ։ Ատոր շնորհիւ, ամբողջ գծին շինութիւնը վերջնապէս ապահովուած կը նկատուէր գերմանական եւ թրքական կառավարութեանց կողմէ։

«Պերլին - Պաղտատը» այլեւս նշանախօսք մը դարձած էր համագերմաններուն համար, որոնք յայտնապէս կը քաջալերուէին կառավարութեան կողմէ։ 1913ին Լիման ֆօն Զանտէրս արտօնութիւն ստացաւ՝ Թուրքիա երթալու իբրեւ հրամանատար Պոլսոյ զօրաբանակին։ Այս դէպքը այնքան ջղագրգռութիւն պատճառեց եւ պատերազմը այնքան մօտալուտ կ'երեւար Անգլիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ, որ Զանտէրս փաշա ստիպուեցաւ իր պաշտօնը ձգել 1914 Յունուարին։ Կիրքերը մեղմացան, երբ Թուրքիա եւ Անգլիա կարգադրեցին Պասրայի խնդիրը։

1914 Փետրուարին, Անգլիա գերմանացիներուն ձգեց Պաղտատ

պարսը գիծը, աւելի ապահովելով Քուէյթի եւ Պարսից անգլիական գիծը։ Այս կերպով, Անգլիա կատարելապէս տէր կ'ըլլար Պարսից ծոցի գլուխին։ Ֆրանսա, իր կարգին, ճնշում բանեցնելով Թուրքիոյ վրայ, ընդարձակած էր իր ազդեցութիւնը օսմանեան կայսրութեան մէջ, համաձայն 1914 Ապրիլ 9ի պայմանագրութեան։ Անգլիա, ինչպէս Ռուսիա, միտքը դրած էր երկար մնալ Պարսկաստանի մէջ։ Ամէնքն ալ գոհ կ'երեւային նոր կացութենէն։

Սէրայէվոյի սպանութիւնը ոչնչացուց այս ծրագիրն ալ։

1917ին, երբ գերմանացիները ամէն աշխատանք դադրեցուցին, գիծը անկատար մնաց։

Պաղտատի գծին ամբողջ երկայնութիւնն է 3036 քիլոմեթր, կամ 1897 մղոն։ Ասոր վրայ պէտք է աւելցնել Էսկիշէհիր-Էնկիւրիի գիծը, 263 քիլոմեթր, Իզմիտ-Ատափազար-Պօլու՝ 135 քիլոմեթր, Քարապաստան Չիֆթլիք-Իսքէնտէրուն գիծը՝ 60 քիլոմեթր, եւ Մերսին-Տարսոն-Ատանա գիծը 67 քիլոմեթր։ Դեռ չենք յիշեր շատ մը մանր կամ ծրագրուած գծեր։

1915ին 350,000,000 ոսկի մարք տրամադրուած էր գծին համար, մինչեւ Պոլիս եւ 290,000,000 մարք՝ Պոլիս-Հալէպի համար։ Կարելի չէ եղած ճշդել թէ իրապէս ինչքան գումար ծախսուած է ճամբաներու, կամուրջներու եւն՝ շինութեան համար, Հալէպ-Պաղտատ գծին վրայ։ Հաշիւ եղած էր թէ գծին այս մասը պիտի արժէ 400,000,000 ոսկի մարք, որուն իբր մէկ երրորդը ծախսուած պէտք է ըլլար մինչեւ 1917, երբ ամէն աշխատանք դադրեցաւ։ Վակօններն ալ հաշուելով, կարելի է ենթադրել թէ մինչեւ 1917 Պաղտատի ծրագիրը արժած է 1,100,000,000 ոսկի մարք, գումար մը զոր գրեթէ ամբողջութեամբ հայթայթած է Տէօյչէ պանքը։

Վերսայլի դաշնագրին տրամադրութեամբ, Գերմանիա կորսնցուց նաեւ Պաղտատի գծին սեփականութիւնները։

Եւ, կռիւը չէ վերջացած տակաւին։

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

Վենետիկի Մխիթարեան Միաբանութիւնը երկար ատենէ ի վեր կը խորհի երկրորդական վարժարան մը բանալ Պուլկարիոյ մէջ։ Վերջին լուրերու համաձայն, դպրոցը պիտի բացուի Ֆիլիպէ։ Վարժարանի համար սեփական շէնքի մը շինութեան պիտի յատկացուի մէկ միլիոն լեւէթ։ Ֆիլիպէի Ս. Գէորգ եկեղեցիի թաղականութիւնը յանձնախումբ մը կազմած է այս գործով զբաղելու համար։ Յանձնախումբը արդէն յարաբերութեան մէջ մտած է Մխիթարեան Միաբանութեան հետ, որ կը փափաքի ստոյգ տեղեկութիւններ ունենալ զանազան իրաւական, կրթական եւ տնտեսական հարցերու մասին։

Գրեցինք արդէն թէ Մխիթարեանները Յունաստանի մէջ նախակրթարան մը բացին վերջերս։ Ըսել է փարթամ Փարիզն ալ կը սպասէ որ դուրսէն մեկենաս մը հանի, միջնակարգ վարժարան մը բանալու համար։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

«Յառաջ»ի առաջին եռամսեան կը լրանայ Նոյեմբեր 1ին։ Անոնք որ չեն վճարած տակաւին, թող բարի ըլլան փութացնել հին և նոր բաժնեգիները։

Եռամսեան 16 ֆրանք նշանակուած է աշխատաւորներու դիւրութեան համար։

ՍԱՐՍԱՓԻ ՕՐԵՐ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՆՈՐ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԱՂԷՏԻՆ ՄԱՍԻՆ.— ՀԱՅԵՐՈՒ ՋԱՐԴԸ ԿԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԻ.— ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՎՏԱՆԳԱՒՈՐ Է ՏԱԿԱՒԻՆ.— ԶՕՐ. ՍԱՐԱՅԼ ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԸ ԿԱՆՉՈՒԻ

Սուրիայէն առնուած նոր տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ վերջին դէպքերը շատ աւելի աղետալի եղած են քան կ'ենթադրուէր։

Պէյրութէն հասած մասնաւոր նամակի մը համաձայն, ռմբակոծութեան եւ խռովարարներու ջարդին հետեւանքով զոհուած են իբր 3-4000 հոգի, որոնց կէսը հայ։ (Վերապահութեամբ կ'արձանագրենք այս լուրը)։ Սպաննուած են նաեւ բազմաթիւ Հրեաներ։ Դամասկոս արտաքնապէս խաղաղ է, սակայն նոր խռովութիւններէ կը վախցուի. ասոնց առաջքն առնելու համար Զօր. Կամլէնի զօրագունդը որ Ճէպէլը Տրիւզ կը գտնուէր, և կը բաղկանար հետեւակազօրքի, հեծելազօրքի և թնդանօթաձիգներու երեք զօրագունդերէ, հրաման ստացաւ Դամասկոս դառնալու, սակայն ճամբան ամէն կողմէ յարձակում կրեց Տիւրզիներու, Պէտէվիներու և Դամասկոսի ըմբոստացած խուժանին կողմէ։ Տէյլի Մէյլ կ'ըսէ թէ ասոնցմէ երեք հազար հոգի սպաննուած են։ Պէտէվիները այրած են Դամասկոսէն 28 քիլոմեդր հիւսիս-արեւմուտք գտնուող Տումա գիւղի կառավարական շէնքերը։

Պէյրութի առջեւ բռնկած «Ափոլլոն» շոգենաւին մէջ օդանաւի համար վեց հարիւր թօնօ պէնզին և 40 սնտուկ պայթուցիկ կար։

Խռովութիւններ ծագած են նաև Պաալպէքի եւ Հոմսի մէջ։ Դամասկոսի մէջ կախաղան հանուած են 8 Արաբներ, որոնց մէկն է վերջին ապստամբութեան ղեկավար Խարրաթի եղբայրը։ Ուրիշ մահապատիժներ ալ գործադրուեցան։ Մինչեւ հիմա 800 հրացան միայն կարելի եղած է հաւաքել։ Շաղուր թաղը մերժած ըլլալով զէնք յանձնել, 10,000 անգլիական ոսկի տուգանքի ենթարկուեցաւ. անկէ զատ սպառնալիք ստացաւ, որ եթէ յամառի, թաղի բոլոր բնակիչներուն ինչքերը պիտի գրաւուին։ Ըմբոստներուն ալ ազդարարուեցաւ որ 24 ժամէն իրենց տուները դառնան, հակառակ պարագային զինուորներու միջոցաւ իրենց ստացուածքը պիտի գրաւուի, անկէ զատ ըմբոստներուն ապաստան տուողներուն տուները պիտի այրուին եւ ինչքերը պիտի գրաւուին։

Դամասկոսի իսլամ երեւելիներու տեղեկագրին համաձայն, քաղաքին ռմբակոծութեան հետեւանքով սպաննուած են 3000 հոգի։ Զոհերէն շատեր ողջ ողջ այրած են իրենց տուներուն մէջ. առնուազն 2000 հոգի փլատակներուն տակ մնացած են։

Ամբողջ Սուրիան սարսափի օրեր կ'անցընէ եւ Իսլամները ընդհանուր ապստամբութիւն կը քարոզեն։ Եգիպտոս հասնող փախստականներ կը պատմեն թէ Դամասկոսի կէսը քանդուած է եւ ամբողջ երկրին մէջ մեծ ջղագրգռութիւն կը տիրէ։

Փարիզի ամերիկեան դեսպան Պ. Մէյրըն Հէրրիք Ուաշինկթընէն ստացած հրահանգին վրայ բողոքեց արտաքին նախարարին, անոր համար որ Ֆրանսացիները առանց վտանգուած թաղերուն մէջ գտնուող Ամերիկացիներուն լուր տալու Դամասկոսը ռմբակոծած են։ Անկէ զատ Դամասկոսի ամերիկեան հիւպատոսը Ֆրանսական Բարձր Քոմիսէրին պահանջագիր մը ներկայացնելով հազարաւոր տոլար հատուցում կը պահանջէ՝ ամերիկեան քաղաքացիներու ենթարկուած կորուստին համար։ Նոյն պահանջը ըրած է նաեւ անգլիական հիւպատոսը։ Միւս բոլոր հիւպատոսները՝ գլխաւորութեամբ գերման հիւպատոսին, բողոքած են Դամասկոսի ռմբակոծութեան դէմ։

Սուրիա-Պաղեստինեան Կոմիտէն բողոքած է Ազգերու Դաշնակցութեան՝ Դամասկոսի եւ առհասարակ Սուրիոյ մէջ Ֆրանսացիներու ձեռք առած միջոցներուն դէմ, խնդրելով որ կարգադրութիւն ընէ այս մասին։

Անգլիոյ Աշխատաւորական կուսակցութիւնը եւ Ազատականները ևս կը պահանջեն որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը քննութիւն մը բանայ Սուրիոյ դէպքերուն մասին։

*** «Տէփէշ տը Թուլուզ»ի համաձայն Տիւրզիներու ապստամբութենէն ի վեր Ֆրանսացիներու կորուստն է 6000 մեռեալ. ծախք ըրած են 4 միլիառ ֆրանք։

*** Արտաքին նախարար Պ. Պրիան խստիւ պահանջեց Պ. Փէնլըվէէն որ պաշտօնանկ ընէ Զօր. Սարայլը, հակառակ պարագային սպառնալով հրաժարիլ նախարարութենէն։ Ասոր վրայ որոշուեցաւ Զօր. Սարայլը ետ կանչել եւ բացատրութիւն պահանջել իրմէ Դամասկոսի ռմբակոծութեան մասին։

Տէյլի Մէյլ Պ. Օկիւթ Կօվէն խստիւ կը քննադատէ Սուրիոյ մէջ Զօր. Սարայլի քաղաքականութիւնը եւ կ'ըսէ թէ «անիկա վշտացուց այն բոլոր անձերն ու խմբակցութիւնները, որոնց վրայ աւանդաբար կը յենուր ֆրանսական ազդեցութիւնը։ Անիկա նոյն իսկ իսլամական քաղաքականութիւն չհետապնդեց, այլ վարեց Քէմալական քաղաքականութիւն։ Մասնաւորաբար Դամասկոսի մէջ իշխանութիւնը դրաւ Թուրքերուն ձեռքը, որոնք կ'աշխատէին Մուսթաֆա Քէմալի եղանակով։ Սուրիացիներու այս մահացու թշնամիներուն ձեռքով կ'ուզէր վերանորոգել Սուրիան, ինչպէս նշանաւոր Կազին վերանորոգեց Թուրքիան՝ մէջտեղէն վերցնելով քրիստոնեայ տարրերը եւ հին բարքերն ու մարդերը։ Էնկիւրիի մէջ Քէմալականները ձեռքերնին կը շփեն։ Օրէ օր կը տեսնեն գայրոյթն ու ըմբոստացումը Սուրիացիներուն, որոնք կը կարծէին թէ այլ եւս բոլորովին ազատուած են, սակայն ապշութեամբ կը նկատեն որ ֆրանսական իշխանը զիրենք կրկին կը յանձնէ իրենց հին կեղեքողներու ձեռքը։

«Երկրին մէկ ծայրէն միւսը բոլորն ալ կը պոռան թէ պէտք չկար այս փոփոխութեան, քանի որ անոնք Թուրքերէն աղէկ չեն։ Զօր. Սարայլ գրեթէ փնտռել կուտայ Ճէմալ փաշան։ Եթէ տակաւին մնայ՝ Ապտիւլ Համիտն ալ փնտռել պիտի տայ. Դամասկոսի Հայերը ջարդուած են։»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

Մարսիլիայէն կը գրեն մեզի.—

Անկէ առաջ գրած էինք որ Մարսէյլի արուարձաններէն Սէն Լուի մէջ, կազմուած է հայկական գիւղ մը։ Գրած էինք նոյնպէս որ Սէն Լուն պէտք ունի ազգ. մարմինի մը, իր զանազան գործերը եւ առաջին կարգին դպրոցական խնդիրը կարգաւորելու համար։

Սէն Լուի հայրենակիցներուն հրաւէրով, պ. պ. Մ. Գույումճեան եւ Շ. Թաշճեան վերջերս այցելեցին գիւղը։ Այս առթիւ ժողով մը գումարուելով, որոշուեցաւ.— 1. Սէն Լուի մէջ դպրոց մը բանալ, 2. Մարդահամար կատարել, 3. ժամանակաւոր մարմին մը ընտրել։

Դպրոցի բացման միջոցները ուսումնասիրելէ ու զանազան առաջարկներ ընելէ յետոյ, ժողովը յարմար նկատեց մանրամասնութիւնները թողուլ նոր ընտրուելիք մարմինին։ Վերի վրայ հաշիւ մը եղաւ, որմէ պարզուեցաւ որ շուրջ 1000 ֆրանքի պէտք մը կ'ունենան։ Այս գումարէն 5-600 դիւրաւ կարելի է հայթայթել տեղւոյն վրայ. իսկ մնացածը խնդրել Մարսիլիոյ Ազգ. Միութենէն։ Յետոյ ընտրուեցաւ Թաղ. խորհուրդ մը, հետեւեալ անդամներով. Պ. Պ. Պօղ. Շուշանեան, Արգար Փիլոեան, Խաչիկ Մարգարեան, Միսաք Ալեանաքեան, Սուրէն Մինասեան, Գաբրիէլ Նէլգովանեան, Սիսակ Սուլեան, Տիրան Էնիգեան, Յովհաննէս Պետրոսեան։ Իրապէս գնահատելի Սէն Լուի հայրենակիցներուն այս քայլը։ Անշուշտ Ազգ. Միութիւնը չպիտի զլանայ իր գործնական աջակցութիւնը. արդէն պէտք եղած պատրաստութիւնները եղած են, եւ շուտով Սէն Լուի մէջ ալ կ'ունենանք հայկական դպրոց մը։

ԿԵԱՆՔԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԻ ՄԷՋ

Սէն-Շամօնէն կը գրեն մեզի.—

Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկ.եան եւ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ խումբ մը սիրողներու մասնակցութեամբ ներկայացում մը տրուեցաւ 25 Հոկտեմբերի կիրակի օրը։ Խաղացին գաղթականական կեանքէ առնուած յուզիչ տեսարան մը՝ «Տանջուածները»։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն՝ գրեթէ Սէն-Շամօնի ամբողջ հայութիւնը։ Սրահին դուրսի դրանը վրայ կը ծածանէին հայկական եւ ֆրանսական եռագոյն դրօշակները։ Ներկայացումը անցաւ շատ յաջող եւ ժողովուրդը մեկնեցաւ գոհ տպաւորութեան տակ։

*** Կարգ մը հայրենակիցներ սովորութիւն ըրած են 4-5 հոգինոց խումբերով երթալ մասնաւորներու մրգաստաններն ու կալուածները տոպրակներ լեցուն շագանակ հաւաքել։ Կալուածատէրերը աչք գոցեցին քանի մը անգամ, սակայն վերջերս պահապանները ձերբակալեցին մեր հայրենակիցներէն քանի մը հոգի, որոնք հակառակ եղած ազդարարութեանց, յամառած էին շագանակ հաւաքել։ Այս տգեղ երեւոյթը արձագանգ գտաւ ֆրանսացի բնակչութեան մօտ եւ գէշ տպաւորութիւն գործեց։

ԱՆԻՄԱՍՏ ՔԱՅԼ ՄԸ

Մարսիլիոյ Հ. Կարմիր Խաչի Վարչութիւնը Պոլսէն Հոկտ. 10 թուակիր նամակ մը ստացաւ «քաղաքացի» Դ. Շահվէրտեանէն, որ զանազան պատրուակներով լուծուած կը հռչակէ այդ մարմինը։

1919ին, խանդավառութեան շրջանին, Անկախ Հայաստանի մէկ ներկայացուցչին նախաձեռնութեամբ ու տեղացի խումբ մը հայրենասէր տիկիններու մասնակցութեամբ կը կազմուի Կ. Խաչի Մարսիլիոյ մասնաճիւղը ու կը կապուի Հայաստանի Կ. Խաչին, միաժամանակ կազմելով յատուկ ծրագիր։ Անկէ յետոյ, մինչեւ մեր անկախութեան տապալումը, կը շարունակէ իր գործը։

Թէեւ կանգնած անկախութեան տեսակէտին վրայ, կարմիր խաչը կը շարունակէ իր օգնութիւնը ղրկել Հայաստան, այն խորունկ համոզումով որ վարչաձեւերը ժամանակաւոր երեւոյթներ են ու ինքը՝ ժողովուրդն է միայն, յաւիտենական արժէքը։

Հայաստանի խորհրդայնացումէն ի վեր, Կ. Խաչը հաւատարմօրէն կը ջանայ Հայաստանի ժողովուրդի պահանջներուն դարման տանիլ, կատարելով իրական օգնութիւն։ Այս պարագան գնահատուած է նաեւ Հայաստանի Կ. Խաչի կեդր. Վարչութեան կողմէ, որուն փաստերը կան Կ. Խաչի թուղթերուն մէջ։ Դժբախտաբար այս պահուս ձեռքի տակ չունինք Կ. Խաչի տետրակները, որպէս զի թուանշաններով խօսէինք։ Բայց, ի՞նչ պէտք մանրամասնութեանց։ Դեռ երէկ, Երեւանի աղէտին լուրը հասնելուն պէս, Կ. Խաչը ամբողջ իր սնտուկը կը դատարկէր ու մինչեւ վերջին սանթիմը կը ղրկէր Հայաստան, ճիշդ այն պահուն երբ «լուծուած» կ'ըլլայ։

Հայ Կարմիր Խաչի Մասնաճիւղը երբեք լուծուած չէ, եւ ոչ ոք ալ իրմէ հաշիւ պահանջած է։ Մնաց որ, համաձայն Հ. Կարմիր Խաչի Ծրագիր-կանոնագրին (Յօդ. 16), Մասնաճիւղը լուծուած կը նկատուի Ընդհ. Ժողովի որոշումով։ Իսկ Ընդհ. Ժողովն ու Վարչութիւնը այնքան եռանդ ունին որ, ոչ թէ իրենց գոյութիւնը պիտի ժխտեն այլ նոր ու աւելի լայն ծրագիրներու մասին կը մտածեն։ Կարմիր Խաչը ժողովրդական մարմին մըն է, եւ իր ուժը կ'առնէ ուղղակի ժողովուրդի առողջ դատողութենէն ու զոհաբերութենէն։

Ինչ է ուրեմն Շահվէրտեանի միտքը։ Երեւի Մարսէյլէն անցած ատեն, իր միտքը պղտորած են։ Մենք չենք հետաքրքրուիր այդ մանրամասնութիւններով եւ կը շարունակենք մեր գործը։

Մարսէյլ — Շահպունի

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երբեմն փրօֆէսէօր Կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային և ծովային ամէն տեսակ առեւտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առեւտրական Դատարանին առջեւ։

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1,

Rue Louis Philippe 15, Neuilly s/Seine (Métro-Maillot
Tél. Wagram 96-05:

Նոր դահլիճը այժմ կը պատրաստէ իր ծրագիրը, զոր պիտի ներկայացնէ Երեսփ. Ժողովին և Ծերակոյտին յառաջիկայ Երեքշաբթի օր։

Այս դահլիճին ուժ տուող կուսակցութիւնները պիտի ըլլան արմատական եւ հանրապետական-ընկերվարականները։ Իսկ ընկերվարականները վերջնականապէս որոշած չեն դեռ իրենց դիրքը, զոր պիտի ճշդեն կառավարութեան ծրագրին տեղեկանալէ յետոյ միայն։ Ամէն պարագայի մէջ անոնք չպիտի քուէարկեն Սուրիոյ եւ Մարոքի պիւտճէները։ Ընդդիմադիր կուսակցութիւններն են՝ նախ Համայնավարները, որոնց կողմէ հարցապնդում պիտի ուղղէ Պ. Մարսէլ Քաշէն և մասնաւորաբար պիտի ամբաստանէ կառավարութիւնը թէ՝ կարգ մը դրամատէրներու ազդեցութեան տակ կը գտնուի։ Կառավարութեան դէմ պիտի քուէարկեն նաև աջակողմեան այն բոլոր կուսակցութիւնները, որոնք նախապէս կը պաշտպանէին Պ. Փէնլըվէի դահլիճը՝ մասնաւորաբար Մարոքի պատերազմին սիրոյն։

Այս փոփոխութեան պատճառն այն է որ կառավարութիւնը այս անգամ հրապարակ կուգայ նոր ծրագրով մը եւ կ՚առաջարկէ տուրք դնել դրամագլուխի վրայ. այս պարագան բոլոր դրամատէրներու շահին կը վնասէ, որով եւ պահպանողական տարրը բնական ճամբով կոչուած է հակառակելու այդպիսի ծրագիր ներկայացնող ո և է կառավարութեան։ Նոյնիսկ ձախակողմեան-արմատականները, որ օրուան խմբակցութեան (Քարթէլ) մաս կը կազմեն, հակառակ են այս տուրքին։

Բազմաթիւ երեսփոխաններ հարցապնդումի առաջարկ ներկայացուցած են քաղաքական խնդիրներու ու մասնաւորաբար Սուրիոյ դէպքերուն մասին,

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Գերման ազգայնական կուսակցութեան համագումարը անընդունելի յայտարարեց Լոքառնոյի մէջ կնքուած դաշնագիրները եւ դահլիճին ազգայնական նախարարները — ելմտական, ներքին եւ ճարտարարուեստի — հրաժարեցան, սակայն այս դէպքը նախարարական տագնապ առաջ չբերաւ. վարչապետ Պ. Լութէր ինք ստանձնեց ելմտական նախարարութիւնը, իսկ միւս երկու նախարարութիւնները բաժնեց իր պաշտօնակիցներուն միջեւ։ Ասոր վրայ Սօցիալ-դեմօկրատները [illegible]նաձեւ մը քուէարկելով կը պահանջեն Ռայխսթակը լուծել եւ նոր ընտրութիւն կատարել։

Կացութիւնը շփոթ է։ Հակառակ վարչապետին վերջին ճառին, կը կարծուի թէ ընկերվարականներու տեսակէտը պիտի յաղթանակէ։ Նախագահ Հինտէնպուրկ ստիպողաբար Պերլին կանչուեցաւ։

ՕՏԱՐ ՄԱՐՏԱՆԱՒԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

Թուրքիա օտար դեսպաններուն հաղորդեց որոշում մը, որուն համաձայն որ եւ է օտար մարտանաւ չի կրնար թրքական ջուրերը մտնել, առանց պաշտօնական արտօնութեան։ Պէտք է տասը օր առաջ լուր տալ, հաղորդելով բոլոր մանրամասնութիւնները։ Իսկ օտար ընդծովեանները երբեք արտօնուած չեն թրքական ջուրերու վրայէն կամ տակէն ճամբորդելու։ Արգիլուած է զինուոր ցամաք հանել, լուսանկարներ կամ քարտէսներ հանել։ Երկու թշնամի պետութեանց մարտանաւերը չեն կրնար իրար խուզարկել կամ կռուիլ եւլն.։

ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԸ ՎՐԱՅ

Միլանոյէն երէկ առնուած հեռագիր մը կ՚ըսէ թէ Վենետիկի Մուրատ Ռափայէլեան վարժարանի տնօրէն Մխիթարեանցի Հ. Վրթանէսի վրայ յարձակում գործած է դպրոցէն արտաքսուած ուսանող մը՝ Յովսէփ Ազարեան, որ ատրճանակի չորս հարուած արձակելով թեթեւօրէն վիրաւորած է զայն։

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Մեր ընթերցողները նոր հարցումներ կ՚ուղղեն մեզի, ինքնութեան թուղթերու սակագնի մասին։

Ամէն թիւրիմացութիւն հարթելու համար, ստորեւ կ՚արտատպենք նոր օրէնքին այն հատուածը որ կը վերաբերի սակագներու.—

«Ինքնութեան թուղթ տրուած կամ նորոգուած ատեն պիտի գանձուի 68 ֆր.ի տուրք մը (որուն 50 ֆր.ը պետութեան, 6 ֆրանքը նահանգին և 12 ֆրանքը համայնքին համար), առանց ուէէ ուրիշ յաւելումի։ Այս գումարին գանձումը պիտի հաստատուի դրոշմաթուղթով մը, որ պիտի փակցուի ինքնութեան թուղթի առաջին էջին վրայ և վրան պիտի զարնուի ոստիկանական տեսչութեան կնիքը։

Այս տուրքը պիտի զեղչուի 10 ֆրանքի, առանց ուրիշ յաւելումի (7 ֆր. պետութեան, 1 ֆր. նահանգին և 2 ֆրանք համայնքին) հետեւեալներու համար.—

Ֆրանսացի տղու մը հայրն ու մայրը, ուսանողները, պետական կամ մասնաւոր վարժարաններու աշակերտները, Ֆրանսա ապրող այն գիտնականները որոնք կը պատկանին օտար համալսարանի, ակադեմիայի կամ ֆաքիւլթէի մը, օտար գրողները (հեղինակ կամ լրագրող) որոնք կրթական նախարարութենէն կամ արհեստակցական ընկերութենէ մը վկայագիր ունին, օրավարձով աշխատողները եթէ անոնք ունին ազատ երթեւեկի թուղթ (sauf-conduit) մը՝ հաստատող թէ իրենց վերաբերեալ մասնաւոր պարտաւորութեանց հպատակած են, և կամ եթէ ապացուցանեն որ Ֆրանսա հաստատուած են 24 Ապրիլ 1917էն առաջ։»

Օրէնքը ամբողջութեամբ հրատարակուած է «Յառաջ»ի մէջ, Սեպտ. 16ին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Հացին գինը 1.55ի տեղ 1.60ի պիտի բարձրանայ 10 Նոյեմբերէն սկսեալ։

— Աւստրիացի գիտական կէօրկ Վայթ Զիլէի (Թուրքիա) կողմերը քննական պտոյտ մը կատարած ատեն սպաննուած է Թուրքերու կողմէ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՅ ՄՐՑՈՒՄԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը պիտի մրցի Ֆրանսայի նախկին ախոյեան եւ Փարիզի պատուոյ դասակարգէն C. A. Parisի խառն խումբին դէմ։

Մրցումը տեղի կ՚ունենայ Stade Charentonneauի մէջ, ուր գոց նստարաններ կան անձրեւին եւ ցուրտին դէմ։ Առնել Bastilleէն 13 A. թիւ թրամուէյը եւ իջնել Ave. Gambetta.

*** Չորեքշաբթի Փրակայի մէջ Չէխ ազգային խումբը 0—7ով յաղթեց Եուկօսլաւ ազգ. խումբին։

Հ. Թ.

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

«ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այսօր 1 Նոյեմբ. առտուն ժամը 10ին, եկեղեցիի ճամբուն վրայ ձախ կողմի սրճարանը։ Կը հրաւիրուին երկսեռ հայրենակիցները։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՏԱՐՈՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ այսօր 1 Նոյմ. կէսօրէ վերջ ժամը 2ին

131 Faubourg du Temple

«Ռոստոմ» Լսարանի սրահը։ Մէթրօ Պէլվիլ։ Կը հրաւիրուին բոլոր հայրենակիցները (Մշեցի, Պուլանըգցի, Սասունցի, Վարդոցի, Խնուսցի եւլն.)։

Հ.Յ.Դ.«կայծակ» խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր կէսօրէ վերջ ժամը 2ուկէսին սովորական ժողովատեղին։ Անհրաժեշտ է միասին բերել անդամատետրերը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Վալանս, գործ. ստացանք 105 ֆրանքը.

Պոլէն, գործ. աւելցուցինք ստացանք 30.60ը.

Փարիզ, Ս. Փ. կը ղրկուի Հոկտ. 25ի թիւէն. պայմանները թերթէն կը տեղեկանաք։

Օպըննաս Փէհլիվանեան, ստացանք նամակնին, յանձնարարութիւնիդ կը ղրկենք։

Լանսէյ, գործ. ստացանք 70 ֆրանք։

Փարիզ, Ա. Գ. ստացանք 20 ֆրանք։

Մարսէյլ, Լ. Թ. ստացանք նամակնին։

Իզիէօ, Հ. Տ. Յ. ստացած ենք ծանուցումին արժէքը, կը հրատարակուի թիւ 39էն սկսեալ յաջորդաբար։

Լը Բուրժէն, գործ. ստացանք վերջին առաքումը։

Պելկրատ, Ս. Գ. ստացանք տարեկան բաժնեգինը։

Սէն Շամօն, Լ. Գ. Ձեր հասցէն փոխեցինք թիւ 38էն։

Սէնթ-Էթիէն, Յ. Զ. Մեր գրածը սխալ հասկցուած է, բաժանորդագրութեան պայմանաժամի մասին չէր։

Լիօն, Պ. Պ. թերթը կը ստանաք Հոկտ. 23էն, բաժնեգինը ղրկել մանդաթով։

Վիլէօ-լը-Պէլ, Վ. Պ. ստացանք 10 ֆրանք։

Մարսէյլ, Յ. Մ. ստացանք վերջամսեան։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette, Paris (10e).

ՄԱՍԻՍ տպարանի վարչութիւնը իր անկեղծ գոհունակութիւնը կը յայտնէ Ingenieur-Electricien Պր. Ա. Գասպարեանի (5 Square Maubeuge) որ՝ որքան խղճմտօրէն նոյնքան ալ արագօրէն կատարեց իր հաստատութեան ելեկտրական լոյսի եւ ուժի գետեղումը՝ արհեստին ամենավերջին կատարելագործութեամբ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՄԵԾ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Փարիզի Հայ Տրամաթիք Թատերախումբին կողմէ

Ղեկավար Տ. ՆՇԱՆԵԱՆ

1 Նոյեմբեր 1925 Կիրակի ցերեկ ժամը ճիշդ 3ին

Sociétés Savantesի Թատերասրահին մէջ

պիտի ներկայացուի

ԱՐՄԵՆՈՒՇ

Տամ 3 արար Գ. ՄԵԼՈՅԵԱՆԻ ԵՒ

ԱՆՃԱՐԱԿ ՓԵՍԱՅՈՒՆ . . . ?

Խիստ ծիծաղաշարժ զաւեշտ 1 արար

կը մասնակցին.— Տկն. Ս. Ալիքսանեան, Տկն. Ս. Նշանեան Պ. Պ. Տրդատ Նշանեան, Լեւոն Յարութ. Ա. Կոթիկեան, Շահան Սարեան։— ՏՈՄՍԵՐՈՒՆ ԳԻՆԵՐԸ 20—10— Մուտք 5 (500 տեղ)

ՌՈՍՏՈՄ Լսարան Ընթերցարանը ամէն օր բաց է ժամը 8էն 10ը և Կիրակի օրերը առաւօտեան 10էն երեկոյեան մինչև 5 131, Rue Fbg. Temple, Metro Belleville ուր կարելի է գտնել Հայաստանի եւ Գաղութի հայ թերթեր։

Կարելի է շաբաթը երեք անգամ գիրք ստանալ գրադարանէն։

Մանրամասնութիւններու համար դիմել գրասենեակին։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԵՔԵԱԹ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ պարասիրաց երկսեռ խումբին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ Փարիզի պարի ակադեմիայի բրոֆ.

Պրն. LUCIEN LAURENTի

1925 Նոյեմբեր 14 շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Salle Russeի ընդարձակ սրահին մէջ, 42 Rue Hermel: Տոմսերը կարելի է ստանալ Հայկական բոլոր ճաշարաններէ։

Մուտքը 5 Ֆրանք։

ՀԱՅ ՖԱՔԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ

Լուսանկարներու շարքը ունենալու համար դիմել

ՖԷՊԻՒՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ

Յ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆԻ

1 Bld. Poissonnière, Paris

(ՄԱԹԷՆԻ շէնքին ճիշդ դիմացը)

կանանց եւ արանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, Rue de Seine

Metro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57

Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ձօխ մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու։

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։

Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեսական յաճախորդ դառնալու համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Թօքատցի Սիմէքէրիմ Հովկայեան որ տարի մը առաջ Փարիզ Լոզան բաւաժ թիւ 13 կը բնակէր եւ Սիթրոէն կ՚աշխատէր։

Տեղեկացնել H. D. Haroutunianի Cant. de la Varizelle N. 17 Commune d'Yzieux (Loire)

Կը փնտռուի Պոլսեցի Օր. Հռիփսիմէ Բիրէմեան, որ Մարսէյլ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

Կը փնտռուի կարնեցի (Մուտրկա գիւղէն) կարապետ Ղենտըլեան որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի. տեղեկացնել Արտաշէս Թիւֆէնկճեանի St. Etienne (Loire) 11 Rue José Frappa

Կը փնտռուի բնիկ Պիլէճիկցի Տիրան Մուրատեալեան եւ մայրը, կը կարծուի Հալէպ գտնուած ըլլան, անոնց մասին տեղեկութիւն ունեցողները թող հաճին իմացնել խաչիկ Նարոնեանին, 18 Rue des Bahutiers (Bordeaux), կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	115	40
Տոլար,	Dollar	23	80
Մարք (ոսկի)	Mark	5	60
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	98	—
Մէճիտիէ	Médjidié	8	50
Լէվա 100 հատր	Léva	17	12
Տրախմի »	Drachme	29	—
Լիր » »	Lire	94	20
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	107	90
Զուից. »	Frc. Suisse	459	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	110	—
ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1700	—
» II	»	1400	—
» III	»	1330	—
Թուրքիոյ եկկթղ.	Lots turcs	105	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ

ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Բոլէրթ գոլէճի շրջանաւարտ մը տրամադրելի ժամեր ունի Անգլիերէն լեզուի ուսուցման. Լաւագոյն մեթոտ եւ դիւրամատչելի պայմաններ։ Մանրամասնութեանց համար գրել.—

Mr. A. Chadanian, 51 Av. d'Iéna, PARIS 16e.

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel

Սօսիէթէ Սավանթի թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ձոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ Իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

"ՊԱԹԻՍԹ,,

15, Rue Lamartine Metro : **Cadet** կամ **Le Peletier**

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԵՂ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ

ԱՐԱԳ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ՅԱՌԱՋ

“HARATCH„

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration) 208 bis, Rue Lafayette
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 41 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽՌՈՎԱՅՈՅԶ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Հրաբուխի վրայ է նորէն Արեւելքը, Սուրիայէն մինչեւ Պարսկաստան և Չինաստան:

Բազմազան են այս երկիւղալի կացութեան պատճառները: Բայց, չարժեր մխրճուիլ քաղաքագիտական տեսութիւններու մէջ: Պարզենք միայն ինչ որ անմիջական կապ ունի մեզի հետ:

Շատ խոր չէ Սուրիոյ դէպքերուն գաղտնիքը: Այդ երկիրը կը ծփայ հին ունակութիւններու եւ նոր ձգտումներու միջեւ: Երկրին մէջ խոր հետքեր ձգած է թրքական հոգեբանութիւնը, վարակելով մանաւանդ ներքին-վարչական կեանքը: Թուրք լրտեսներ եւ գործակալներ մինչեւ այսօր ալ կը վխտան այնտեղ: Թուրքիա իր յօժար կամքովը չէր որ հրաժարեցաւ այդ հարուստ հողամասէն: Միւս կողմէ, տեղական տարրը շուտ կ'ենթարկուի զանազան ազդեցութեանց, կրօնական և ուրիշ պատճառներով: Յետոյ, երկրին ժողովուրդը շատ գոհ չէ եւրոպացիներէն, որոնք իրենց չարքաշութեամբ և աշխատանքով նախանձ կը շարժեն: Ու վերջապէս, այնտեղ ալ կան պղտոր ջուրի որսորդներ, կարմիր թէ ճերմակ:

Վերջին դէպքերը, Տիւրզիներու ըմբոստութենէն մինչեւ Դամասկոսի ռմբակոծութիւնը, բացին շատ մը ծածուկ ծալքեր, միեւնոյն ատեն երեւան հանելով հոգատար իշխանութեան կարգ մը ներկայացուցիչներուն անհեռատեսութիւնը: Այս միեւնոյն երեւոյթը պարզուեցաւ Կիլիկիոյ գրաւման շրջանին ալ, երբ Թուրքերը, իրենց պարտուած վիճակին մէջ իսկ, յաջողեցան վարագոյր քաշել իշխանաւորներու աչքին:

Ֆրանսայի մէջ ալ կայ հոսանք մը որ ծանր բեռ կը նկատէ Սուրիոյ հոգատարութիւնը եւ կը պահանջէ ժամ առաջ պարպել զայն, նոր զոհողութիւններէ խուսափելու համար: Օրուան վարիչները չեն ընդունիր այս առաջարկը, ինչպէս չընդունիր Անգլիա՝ Միջագետքի համար — գլխաւորապէս միջազգային պատճառներով: Սուրիոյ, ինչպէս եւ Միջագետքի պարպումը՝ պիտի զօրացնէ թրքական, հետեւաբար եւ խորհրդային ազդեցութիւնը, եւ վերջնապէս պիտի թաղէ արեւմտեան Եւրոպայի հմայքը՝ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ: Միեւնոյն ատեն պիտի խրախուսէ Ասիոյ եւ Ափրիկէի անգլիական եւ ֆրանսական գաղթավայրերը, որոնք «ուրա՛ն, հէ՛յ արգասաշ» կոչեր կը լսեն ամէն լեզուներով, մինչեւ անգամ հայատառ չինարէնով:

Այս բոլոր անցուդարձերուն մէջ, մեզ հետաքրքրողն է՝ հայկական համախմբումներու վիճակը, որուն կոպէկ չեն տար ինչպէս դրամատէր աշխարհակալները, նոյնպէս եւ համաշխարհային յեղափոխութեան մունետիկները: Վիթխարի ուժերու գոտեմարտ մըն է որ տեղի կ'ունենայ նոր անուններով: Իրար կը հրմշտկեն թէ՛ քաղքենի պետութիւններ, զատ-զատ, կամ խումբ խումբ, եւ թէ բոլորը միասին՝ ուրիշ ուժի մը դէմ որ կը կոչուի Խորհրդային Միութիւն, և որ կը ֆշայ աշխարհակալութեան միեւնոյն ախորժակով: Այս խուլ պայքարին վերջին լուրը կը հասնի Թեհրանէն:

Պարսկական վերջին յեղաշրջումը, որքան ալ ներքին պատճառներու վերագրուի, աւելի շատ հետեւանքն է այդ պայքարին: Երէկ միաժամանակ ստացանք երեք թղթակցութիւններ, որոնց մէջ կը կարդանք. «Կոմինտերնը (Գ. Միջազգային) իր արիւնոտ թաթը երկարած է նաեւ դէպի Պարսկաստան: Այստեղ եւս կ'ուզէ կրկնել աշխարհի զանազան մասերուն մէջ իր ըրած կապկութիւնները: Գարնան, առատօրէն զէնք եւ դրամ բաժնեց, որպէս զի Մուղանը և Թուրքմէնիստանը կարմրցնելով, ստիպմանաբար իր թեւարկութեան տակ առնէ ամբողջ Իրանը, եւ անկէ՝ իբրեւ սպառնալիք, կախուի Միջագետքի վրայ; Անգլիոյ դէմ»:

Կը հասկնանք այս պայքարը, որ տարիներու պատմութիւն ունի, և չի հետաքրքրեր մեզ: Բայց ինչ որ անհասկնալի է և ըմբոստացուցիչ՝ դաս մը հայանուն ապուշներու փութկոտութիւնն է՝ շագանակը կրակէն հանելու համար: Շլացած՝ պաշտօնի և կարմիր բուբլիներու հեռանկարէն, անոնք ալ իրենց քոսոտ քուռակով խառնուեր են կարաւանին, եւ ձերբակալուեր են en flagrant délit: Անոնք ալ ունին քուրջի կտորներ, յատկապէս վարձուած: Ծիծաղելի է, այո՛, բայց միանգամայն արտասուելի. այն ալ միակ խլամ երկրին մէջ ուր կանխակալ կարծիքներ չկան հայ ժողովուրդի մասին: Ըսի՞նք թէ խաներ, հարուստներ և ցարական «չինովնիկ»ներ ալ կան այս յեղափոխակա՛ն խմբակին մէջ...:

Իսկ մենք, «հակայեղափոխականներս», կը մղուինք հարցնել.

— Ո՞ւր է հայ ժողովուրդին շահը խռովայոյզ Արեւելքի այս խարդա՛խ և, իսկապէս «իմփերիալիստական» խաղերուն մէջ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՐՔԱՑՈՒՄԸ

ՓՈՒԹԱՑՆԵԼՈՒ ՀԱՄԱՐ

Պոլսոյ թերթերը կը շարունակեն խրատներ տալ ոչ-Թուրքերուն, և կառավարութեան, ժամ առաջ գլուխ հանելու համար Թրքացումը: Նէճմէտտին Սատըգ պէյ, իրաւագէտ, երեսփոխան և հրապարակագիր, հետեւեալ չնաշխարհիկ տողերը կը ստորագրէ «Աքշամ»ի մէջ (28 Հոկտ.),—

«Տարակոյս չկայ թէ, ազգութեան առաջին ազդակը լեզուն է: Այն հայրենակիցները, որ կ'ուզեն անկեղծօրէն խառնուիլ ազգի մը, պէտք չէ բաւականանան հայրենակցութեան պարզ տիտղոսով եւ ստիպուած են իւրացնել պետական լեզուն: Արդէն կառավարութիւնն ալ այս ձեւով կը շարժի: Ինչպէս գրեցին թերթերը, երկրորդական ուսուցումը Թուրքերէնով պիտի կատարուի:»

Սակայն, այսքանը բաւական չէ ոչ-իսլամներու Թրքացման համար: «Օրինակ՝ Հրեաները չեն կրնար ամբողջովին Թրքանալ, եթէ մեր լեզուն ընդունելէ յետոյ ալ շարունակեն իրենց համայնական նեղ կեանքը»:

«Բայց եւ այնպէս, սպասելով համայնքներու լուծումին, պէտք է հիմակուընէ կարեւորութիւն տալ լեզուի խնդրին: Սակայն չի բաւեր Թուրքերէն սորվեցնել աշակերտներուն: Բուն խնդիրը, գործնական կեանքին կը վերաբերի: Որպէսզի դպրոցական մը պարտաւորուի Թուրքերէն սորվիլ, պէտք է համոզուի թէ, ապրուստը ապահովելու տեսակէտով աւելորդ է իրենց լեզուն, եւ թէ ընդհակառակն լաւ Թուրքերէն գիտնալու են:»

Իբրեւ կտրուկ միջոց, Թուրք խմբագիրը կ'առաջարկէ այնպէս մը կարգադրել որ Թուրքերէն չգիտցողները չկարենան գործ գտնել երկրին մէջ, և Հայ մը, Յոյն մը, Հրեայ մը ստիպուին Թուրքերէն քննութիւն տալ, որ և է պաշտօնի անցնելու համար:

Մ. ՔԷՄԱԼ ԿԸ ԽՕՍԻ ԵՒ ԿԸ ՊԱՐԷ

Նոյեմ. 2ին բացուեցաւ Էնկիւրիի ազգային ժողովը: Մուսթաֆա Քէմալ այս առթիւ խօսած ճառին մէջ, մասնաւորապէս շեշտեց բանակին, ծովային եւ օդային ուժերուն արժէքը: Ռուսեթուրք յարաբերութեանց առթիւ, ըսաւ թէ շատ սիրալիր են և կը շարունակուին փոխադարձ վստահութեամբ:

*** Ուրբաթ իրիկուն Էնկիւրիի մէջ տեղի ունեցաւ առաջին պաշտօնական պարահանդէսը: Ներկայ էին գործավարները, շատ մը երեսփոխաններ եւ օտար դեսպանները: Յանկարծ, Մուսթաֆա Քէմալ հրաւիրեց Թրքուհիները հանել իրենց քօղերը, ինչ որ տեղի ունեցաւ անմիջապէս: Յետոյ փաշան խնդրեց որ երեսփոխաններն ու գործավարները զէյպէքի պար մը դառնան: Մ. Քէմալ որոշած է ժողովրդականացնել այս խաղը բոլոր Թրքական պարահանդէսներուն մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՆՈՐ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

(ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

Պէյրութ, 26 Հոկտ.

Ամիսէ մը ի վեր կացութիւնը խառնակ էր Դամասկոսի մէջ: Օրընդմէջ խանութները կը գոցուէին և մարդիկ իրենց տուները կը փակուէին անհուդողի մատնուած: Մասնաւորապէս ուրբաթ օրերը ոչ ոք կը համարձակէր տունէն դուրս ելլել: Այս կացութիւնը աւելի ծանրացաւ Համայի մէջ պատահած ըմբոստական շարժումէն վերջ: Հոկտ. 12ի երկուշաբթի իրիկունը ժամը 9-10ի ատեններ 3-400 հրոսակներ Պապ Թումայի տուներուն վրայ յարձակելով սարսափի մատնեցին քրիստոնեաները և աւարի տուին ամէն ինչ: Այս յարձակումին մէջ սպաննուեցան 20ի չափ քրիստոնեաներ: Ֆրանս. իշխանութիւնը յաջորդ առտուն փութաց ոճիրին վայրը և օդանաւով հետապնդեց հրոսախումբերը, որոնք 3-4 ժամ հեռուն արաբ գիւղերու մէջ ապաստանած էին: Ֆրանսացիները թնդանօթի կրակով և օդանաւերու ռումբերով աւերակոյտի վերածեցին ապստամբ գիւղերը, որոնց բնակիչներէն 150 հոգի մեռած վիճակի մէջ եւ ուղտերու վրայ բեռցած Դամասկոս բերին և նետեցին Մէրճիի հրապարակին վրայ, ուր քանի մը ժամ մնալէ յետոյ վերցնել տուին բռնակիրներու: Նոյն գիւղերու իսլամ բնակիչները սարսափահար փախան: Անոնց տնական գոյքերն ու կենդանիները Դամասկոս բերուելով ծախուեցան շատ չնչին գիներով: Այս երկու դէպքերը շատ գէշ ազդեցին քաղաքին Իսլամներուն վրայ, որոնք արդէն ամիսներէ ի վեր վրիժառութեամբ լեցուած, յարմար առիթի կը սպասէին պոռթկալու համար:

Հոկտ. 18ի կիրակի առաւօտ շուկային մէջ իսլամ մը ֆրանս. սպայի մը գլխարկը բռնելով գետին կը զարնէ. սպային ընկերացող ենթասպայ մը ատրճանակի հարուածով կը սպաննէ իսլամը: Ասոր վրայ իրարանցումը կը սկսի, խանութները կը գոցուին և ամէն մարդ տուն կը փախչի: Նոյն օրը իրիկուան դէմ ժամը 4ուկէսին մեծ թիւով հրոսակներ բոլորովին անակնկալօրէն կը յարձակին Գատէմի կայարանին մօտակայ վրանաքաղաքին վրայ, բաղկացած 225ի չափ վրաններէ և խրճիթներէ, ուր քանի մը տարիէ ի վեր կը բնակէին հայ գաղթականները: Վրանաքաղաքի բոլոր բնակիչներն ալ սուրէ կ'անցուին. կ'ազատին քանի չափ Հայեր, որոնք փախչելով կ'ապաստանին Պէրամքէ կայարանը: Այս ջարդի լուրը զօրանոց հասնելուն պէս, Ֆրանսացիները կը սկսին ռումբերու տարափ մը տեղացնել օդէն և զօրանոցէն: Գատէմի շրջակայ տուները կ'այրին: Հոկտեմբեր 19ի Երկուշաբթի առաւօտ ամէն կողմէ հրացանաձգութիւն կը սկսի. Իսլամներ կատղած կը ջարդեն ուր որ քրիստոնեայի կը հանդիպին: Ջարդը կը շարունակուի նոյն օրը մինչեւ իրիկուն: Միեւնոյն ատեն զօրանոցէն եւ Մէզէէն նետուած ֆրանսական ռումբեր կրակ յառաջ կը բերեն եւ կ'այրեն Շաղուրի եւ Մէյտանի (Պապը Մուսալլայի շրջակայքը) թաղերը, ինչպէս նաեւ Պիթ պազարը: Գիշերը քիչ մը կը խաղաղի կացութիւնը, սակայն առտուն կանուխ աւելի ուժգնօրէն կը վերսկսի հրացանաձգութիւնը ամէն կողմէ: Ֆրանսացիները անդադար կը ռմբակոծեն իսլամ թաղերը մինչեւ կէսօր: Կ'այրին Շաղուր՝ իր շրջականերով, Մէյտան, Պզուրիյէ, Համիտիէ եւ Միտհաթ փաշա մեծ շուկաները, Մէրճիի շուրջ գտնուող 45—50ի չափ մեծ շէնքեր, խանութներ, խաներ և պանդոկներ: Անփաս կը մնայ միայն Սալիհիէ բարձրադիր թաղը, ուր ապաստանած էին Ֆրանսացիները: Երեքշաբթի կէսօրին իսլամ երեւելիներու եւ կառավարական պաշտօնեաներու պատուիրակութիւն մը գաղտնաբար եւ սպիտակ դրօշ պարզած կը յաջողի հասնիլ ֆրանսական զօրավարին բանակատեղին, ճամբան զոհ տալով քանի մը հոգի: Պատուիրակութիւնը աղերսագին կը խնդրէ վերջ տալ թնդանօթաձգութեան, որ քաղաքին կէսը քանդած էր արդէն եւ հազարներով զոհ պատճառած: Զօրավարը կը յօժարի դադրեցնել կրակը երեք պայմաններով.— 1.— Մինչեւ 5 օր յանձնել 25,000 մավզէր, 2.— Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ վճարել 1 ուկես միլիոն սուրիական ոսկի, 3.— Յանձնել 3—400 հոգի ըմբոստութեան պարագլուխներէն: Հակառակ պարագային կը սպառնայ մոխրակոյտի վերածել ամբողջ քաղաքը: Պատուիրակութիւնը կ'ընդունի բոլոր պայմանները, որուն վրայ կրակը կը դադրի երեքշաբթի օր ժամը 4էն վերջ: Մունետիկներ կ'ելլեն ամէն կողմ յայտարարելու համար թէ խաղաղութիւնը վերահաստատուած է: Ֆրանս. պահակ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԵՐ ՔՆՆԱԴԱՏՆԵՐԸ

Երիտասարդութիւնը գարնան հաւասար գեղեցկութիւն է։ Ան չի կարծեր որ ծերերուն պէս ինքն ալ իր կարգին պիտի խամրի։ Երէկուան մտքի վառեակները, այսօրուան իրենց յաջորդող նոր վառեակներուն դէմ կը դտնեղին, անոնց գրչի ազատութիւնը սանձարձակ կը գտնեն, եւ մտքի ազատութեան գեղեցկութիւնը տգեղցած կը տեսնեն։

Կարապետ Իւթիւճեան «Մասիս»ի ծերօն խմբագրապետը, օր մը ինծի հետ խօսած ատեն, «Այս վառեակներն ալ չափը անցուցին» կ'ըսէր. խօսքը նոյն ատենուան երիտասարդ քննադատներուն համար էր. ու սուր հեգնութեամբ կը վերլուծէր նորելուկ գրիչներու գրական կարողութիւնը։

Քննադատական կկոցը այն ատենէն ի վեր միեւնոյն միօրինակութեամբ աջ ու ձախ կը շարժի։ Երիտասարդ Մարկոս Աղաբէկեանը քննադատելով Մխիթար Աբբահօր մտքի տաղանդաւոր մեծ քուրմերը, կ'ըսէր թէ «Մխիթարեանները ազգին ձու մը տուին եւ ձի մը կը պահանջեն»։ Սակայն ան իր կեանքի արեւմուտքին այդպէս չէր մտածեր։ Երէկուան վառեակները, այսօր ծերացած, փշաքաղելով կը կարդան նոր վառեակներուն քննադատութիւնները։

Ամէն նորեկ գրասէր, համոզուած է իր արուեստագէտի տաղանդին, ինքզինքը կը համարի նոր Որատիոս մը եւ կը խրատէ, կը զգուշացնէ իր պիտնեան եղբայրները։

Կուսակցական հաշիւները լուծուելու չեն գրական տաճարներուն մէջ, ուր միայն արուեստի աստուածութիւնը կը փառաբանուի։ Սակայն ցաւալի է որ հակառակ ասոր, ներկայ քննադատները կ'աշխատին նսեմացնելու հին վարպետներու գրական արժանիքը։ Պօսթընի «Հայրենիք» ամսագիրը առիթ կուտայ Պ. Յովհաննէս Ասպետին որ պաշտպանէ գրական հին վարպետներու դատը։ Պ. Ասպետի այդ յօդուածը դեռ չի կարդացած, «Հայրենիք» ամսագրի մեր վարպետներու տուած ջարդը վերլուծելու ատեն, շատ կը զարմանայի որ թերթը իր աշխատակիցներն ալ ոտնակոխ կ'ընէր. մեծ ու փոքր կուռքեր չէին մնացած, կաւէ ու մարմարէ արձանները տապալելու փորձը իրականացած էր։ Յօդուածագիրը գրական դասեր ալ կուտայ. ան կ'ըսէ. «Իսկապէս քննադատը կը հասկնայ, կը լուսաբանէ, երեւան բերելով յաճախ այնպիսի գիծեր, որոնց տեղեակ չեն շատ անգամ իրենք՝ գրողներն ու արուեստագէտները։» Նման դասեր ստէպ կը կրկնուին այդ «Տիրոջ այգիին մէջ». այս է վերնագիրը «Հայրենիք»ի քննադատական յօդուածին։ «Քննադատը միջին է գրողին, եւ ուղեցոյց՝ ամբոխին ուժեղ բարոյական եւ մտաւոր կապ մը՝ հասարակութեան եւ ստեղծագործ իմացականութեան միջեւ»։ Շատ լաւ, բայց մեր մէջ ո՞ւր կը գտնուի նման քննադատ մը։ Յօդուածագիրը իրմէ առաջ եղած քննադատները կ'ոչնչացնէ, սակայն առանց մտածելու որ ատենով այդ իր արհամարհած քննադատներն ալ իրեն պէս շահատակեր են մեծ վարպետներու վրայ, եւ վաղը գուցէ ներկայ քննադատին վրայ պիտի շահատակեն ապագայ գրական վառեակները։ Նոր չէ որ քննադատական խորտակումներով անհատական փառք մը, գրական հեղինակութիւն մը ձեռք ձգելու փորձ կ'ըլլայ։ Տեղն է ըսելու որ շատ սորվեցնողը քիչ կը սորվի։ Կովկասահայ գրագէտը նախ կը պարապի ստեղծագործող գրականութեան, իսկ Պոլսահայ գրագէտը առանց գրական հեղինակութեան քննադատական ամենադժուար գործին ձեռք կը զարնէ։ Որով առաջինը շատ կը սորվի, լաւ կը սորվի, իսկ երկրորդը քիչ կը սորվի, շատ կը սորվեցնէ։

Արհամարհուած են վաղեմի եւ ներկայ քննադատ եւ գրագէտ գրչի վարպետներն ու աշակերտներն. Նմանը իրաւունք ունէր ըսելու թէ «Ամէնքի եւ ամէն բանի վրայ արհամարհանքով եւ հեգնութեամբ նայողը շատ եւ շատ զզուելի է։» «Հայրենիք»ի քննադատը այդ ածականին արժանի չէ, զի իր գրութեան մէջ աւելի անփորձութեան եւ միամտութեան հովերն են որ զինք շատ հեռու կը տանին արդարադատ ու խղճամիտ քննադատի սահմաններէն։ Նոր ստեղծագործութեան բնաւ արգելք չեն ստեղծագործ միտքերու գեղեցկութիւնները. ինչո՞ւ նսեմացնել այն աստղերը որոնք տարիներէ ի վեր հայ գրականութեան վերածնունդի գործին ամենէն գուրգուրալի պարծանքները եղած են։ Նոր գրչի տէր գործիչները թող իրենց գաղափարական հրաշալիքը մարմնացնեն թուղթին վրայ. ապագան ու ժողովուրդը արուեստական հոգուով պիտի ճանչնայ, պիտի գնահատէ անոնց արժանիքը։ Օրինակներ ունինք ասոր. երիտասարդ, դեռատի բանաստեղծ մը երեւցաւ Պէշիկթաշլեանի ու Դուրեանի հինցած շրջաններէն վերջը. Նորեկն էր Վարուժանը. ժողովուրդը իսկոյն ճանչցաւ անոր արժանիքը, եւ ամենէն դժուարահաճ քննադատներն իսկ փութացին համակրանքի տաճար մը բարձրացնել անոր քնարին վրայ որ հայ «Ցեղին սիրտը» եղերնայ գրչով երգեց, եւ եղերնայ գրիչը ոսկեգրիչ դարձաւ։ Ցեղին մէկ փառքն որ մնաց, մեր գեղարուեստական գրականութիւնն է, զայն ալ եթէ լեզուի մէկ հարուածով տապալենք, ի՞նչ կը մնայ վերածնունդի պանթէոնէն. պէտք է ի նկատի ունենալ, որ շատ անգամ խայթող լեզուն աւելի սոսկալի է, քան սուրի հարուած մը. նախճաղանները մեր մտաւորականները ջարդեցին, բայց ոչ անոնց մտքի անմահական յուշարձանը։ Պ. Յովհաննէս Ասպետ կ'ըսէ. «Հետաքրքրական է որ աւելի շատ գրագատներ ունինք քա՛ն գրագէտներ, աւելի շատ քննադատողներ՝ քան արտադրողներ»։ Այս հետաքրքրական չէ, այլ շատ ցաւալի դժբախտութիւն։ Մեր քննադատներն անշուշտ չեն ըմբռնած, որ քննադատական նժարին մէջ ողջմտութեան կշիռը պակսելով, օգուտին տեղ վնաս մը կրնայ առաջ գալ։ Ողջմտութիւնը խաւարին ու լոյսին միջեւ գտնուած կամուրջն է, զոր եթէ խորտակենք, լոյսին չենք կրնար հասնիլ։

Մեր նոր քննադատները անցեալին փորձէն չեն ուզեր խրատուիլ. խօսքս տապալող, կործանող քննադատ գրիչներուն է. օրինակ Ստեփան Ոսկանեան խոլոտ քննադատականներով հայ մատենագրութեան մէջ անկին մը չունեցաւ. տակաւին երիտասարդ՝ կը գրէր. «Յուսամք թէ, ազգը քսան տարիէ ի վեր իմաստակներու սուտումուտ գովեստը եւ անամօթ շողոքորթութիւնը լսելէ ետեւ, քիչ մ'ալ ճշմարիտ քննութեան եւ անշահասէր խրատի ականջ պիտի դնէ»։ Ան, մեղու մը եղաւ, ոչ մեղրաբերան գրիչ մը. երկար ատեն չի կրցաւ հրատարակել նաեւ իր «Արեւելք» եւ ապա «Արեւմուտք» երկշաբաթաթերթը, եւ վերջապէս «Մեսրոպի տառերուն դէմ սրտնեղելով, իր Իզմիրի «La Réforme» խմբագրատան մէջ առանձնացաւ։ Կան պարագաներ ուր քննադատը շատ զգուշաւոր ըլլալու է քննադատելու ատեն. հանրութեան պաշտելի կուռքերը իրենց պատուանդանէն վար առնելու չէ. այդ տեսակ մեղքը ոչ մէկ կերպով կարելի է քաւել։ Դժոխք իջեցնելը դիւրին է, սակայն դժոխքէն հանելը ոչ թէ դժուարին, այլ անկարելի է։ Ամենէն մեծ տաղանդաւոր արձանագործ Միքէլ Անճէլօյի համար կը պատմեն թէ Հռոմի Պօղոս Գ. Պապի արարողապետը Պիաճիօն կը դնէ իր գաբէլլայ Սիքստինայի «Վերջին դատաստան»ի դժոխքին մէջ, զինքը քննադատած ըլլալուն համար, ըսելով որ այդ նկարին պատկերները շատ մերկ էին։ Պիաճիօն կը խնդրէ Պօղոս Պապէն որ դարման մ'ընէ. Պապը կը պատասխանէ. «Եթէ Միքէլ Անճէլօն քեզ քաւարան դրած ըլլար, բան մը կ'ընէի քեզ կ'ազատէի, բայց քեզ դժոխքի մէջ դրած ըլլալով, անկէ չեմ կրնար ազատել։» Քննադատուած մեծ արուեստագէտը փառքերու մէջ անմահացած կ'ապրի, իսկ քննադատող Պիաճիօն դժոխքէն դուրս չի կրնար ելլել։

Ա. ՏՐՈՒՇԱՆ

«Ի ԲԵՐԱՆՈՅ ԲՈՒՄՄԻ...»

Անդրկովկասեան կոմկուսի ընդհանուր քարտուղար եւ Անդրկովկասի երկրային դիկտատոր Սէրգօ Օրճօնիքիձէն ընդարձակ զեկուցում մը կարդացած է կոմկուսի լրիւ նիստին մէջ, համայնավար կուսակցութեան եւ խորհրդային իշխանութեան արդի վիճակի մասին։ Այդ զեկուցումը հրատարակուած ըլլալով Թիֆլիսի «Կոմունիստ» թերթի Սեպտ. 29ի թիւին մէջ, կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

— «Ընկերնե՛ր, Ապրիլեան լրիւ նիստէն ետքը, մեր ամբողջ աշխատանքը կատարուած է 14րդ կուսխորհրդաժողովի որոշումներուն համապատասխան։ Տակաւին, 14րդ խորհրդաժողովէն առաջ, Ապրիլեան լրիւ նիստի միջոցին, Շրջանային կոմիտէն կազմեց շարք մը խառն յանձնաժողովներ մեր գաւառները քննելու համար։ Քննութեան ենթարկուած են 20 գաւառներ. հինգ Հայաստանի, ութը Վրաստանի եւ երկու Ատրպէճանի մէջ։ Ասկէ զատ եղած են նաեւ երեք լայն ժողովներ. կուսշինարարութեան, գործակցական ընկերութեան եւ գիւղատնտեսութեան մասին, եւ կազմուած է յանձնախումբ կոմերիտասարդութեան եւ պատկոմական շարժման հետազօտութեան համար։

Մեր գիւղական կազմակերպութիւններու վիճակը դեռ կը մնայ անբաւարար։ Կուսակցական բջիջը գիւղերու մէջ տակաւին չէ ձեւակերպուած։ Անիկա աղօտ գաղափար ունի այն հարցերու մասին, զոր պարտական է գիտնալու։ Տեղ տեղ ան կը ղեկավարէ խորհրդային ու կուսակցական աշխատանքը, այլուր՝ կտրուած է խորհրդային ու կուսակցական աշխատանքէն եւ մեծ մասամբ գրաւուած է «միջազգային քաղաքականութեան» հարցերով։

Մեր հանրապետութիւններու մէջ յաճախ կը հանդիպինք դէպքերու, երբ կուսակցական բջիջներու քարտուղարները թեկնածուներն են, աւելի սակաւ՝ անկուսակցականներ։ Բջիջներու բաց նիստերուն, յաճախ, կը նախագահեն անկուսակցականները, եւ հարցերը վճռելու ատեն կուսակցականներուն համահաւասար կը քուէարկեն եւ անկուսակցականները։ Եթէ, սակայն, տեղ մը հանդիպինք այս կարգի «ռամկավարութեան», ուրիշ տեղ կը տեսնենք, որ խորհրդային հարցերը կը լուծուին բացառապէս բջիջներու կողմէ. այդ հարցերը չեն տարուիր ո եւ է խորհրդային մարմնի մէջ։ Ինչ կը վերաբերի բջիջներու կրթական մակարդակին, բնականաբար, եւ կը տարբերի տեղէ տեղ, բայց իբրեւ ընդհանուր երեւոյթ, ամբողջ Անդրկովկասի մէջ «այդ մակարդակը ցած» է։ Աւելորդ է խօսիլ կուսակցական ծրագրի, կուսակցական կանոնագրի ծանօթութեան մասին։ «Ես չեմ տեսած եւ ո՛չ մէկ վաւերագիր, որ հիմք տար ըսելու, թէ ո եւ է բջիջ իւրացուցած ըլլար կուսակցական կանոնագիրն ու ծրագիրը»։ Ընկերներէն ոմանք կը պնդեն, թէ քննիչ յանձնախումբերը յաճախ չափազանցած են եւ չեն տուած իսկական պատկերը, կրնայ ըլլալ. բայց ընդհանուր վիճակը այս է։

Եթէ առնէք «խորհրդային մեքենան», հոն ալ վիճակը իսկ ծանր է։ Հոն ալ կացութիւնը կը տարբերի ըստ հանրապետութիւններու։ «Օրինակ, Ատրպէճանի մէջ խորհրդային մեքենան կը կաղայ չորս ոտքով, մինչդեռ Հայաստանի մէջ կը կաղայ երկու ոտքով, իսկ միւս երկու ոտքն ալ, թերեւս, լաւ պայտած չեն»։ Նոյնը կարելի է ըսել եւ Վրաստանի մասին, բացառութեամբ քանի մը գաւառներու, որոնք բնաւ բանի պէտք չեն։

ԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ (ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱ).—Այս հարցի մասին, մեզ երեւի, կը պատմէ զեկուցանողը, թէ ինչպէս «լաւ» կ'ընթանան գործերն այդ ասպարէզին մէջ, բայց այն, ինչ որ մենք կը կարդանք զեկուցումներու մէջ, ցոյց կուտայ, որ գործակցական շարժումը գիւղերու մէջ չափազանց թոյլ է։ Համագործակցական հանրային կեանք բնաւ գոյութիւն չունի։ Խորհուրդը կամ բջիջը գործակցականի տէրն ու տնօրէնն են. «պաշտօնի կը կանչեն ու կ'արձակեն իրենց ուզած մարդիկը, խանութները տեղէ տեղ կը փոխադրեն, կը բանան, կը փակեն...» վերադիր ծախքերը մինչեւ այսօր ալ շատ բարձր են, իսկ տեղ տեղ մինչեւ որ ապրանքը սպառողին հասնի կ'անցնի II ձեռքերէ։

ԱՐՀԵՍՏԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Կարգ մը գաւառներու մէջ «աւելի շատ գոյութիւն ունին զաւեշտական պատմութիւններ, քան արհեստակցական շարժում», թէ ինչ կ'ընեն մեր գաւառական արհմիութիւնները գաւառներու մէջ, յայտնի չէ ոչ մէկուն, օրինակ. Քիւրտիստանի արհբիւրօն (արհեստակցական գրասենեակ)։ Այդինքն պարզ է, որ Քիւրտիստանի մէջ եթէ նոյն իսկ ընկեր Թօմքին կամ Փէրսէն ալ գործի դնենք, ոչինչ կը ստացուի, իսկ գաւառական արհբիւրօն կ'ուզէ ընել ամէն բան, որ վայել է արդիւնաբերական շրջանի մը արհբիւրօին։ Ընդհանրապէս կարելի չէ ըսել, որ արհեստակցական միութիւնները ցոյց տան կենսունակութիւն, միացնեն գիւղի վարձու բանուորները կամ առհասարակ ո եւ է բան ըրած ըլլան։ «Իսկ մեծ խօսիկութիւն. որքան կ'ուզէք»։

«Գիւղկոմներ»ը գիւղերու մէջ միաժամանակ թէ՛ վարչական մարմիններ են, եւ հարքահաւաքներ, եւ նոր հարկեր սահմանողներ, եւ առեւտրական մարմիններ եւ գիւղի աղքատներու կոմիտէներ։ Ոչ ոք գիտէ թէ ինչու համար են ստեղծուած եւ ինչ նպատակներ ունին։ Այսպէս է վիճակը բոլոր հանրապետութիւններու մէջ, բայց առանձնապէս աչքի կը զարնէ Լենինականը։ Հոն գիւղկոմները (գիւղական կոմիտէ) կ'իշխեն եւ խորհուրդներուն եւ «միլիս»ին։ Հրամաններ կ'արձակեն, որ այնքան ժամանակին մէջ այսքան գարի բերեն, եթէ չբերեն ձեռք կ'առնուին միջոցներ. Գիւղկոմները ոչ կանոնագիր ունին, ոչ օրէնք։ Այդ պատճառով Անդրկովկասի գործկոմին եւ հանրապետական գործկոմներուն առաջարկուած է անյապաղ մշակել կանոններ,

ՀԱՐԿԵՐԸ.— Անցեալ տարի տուրքերը շատ թեթեւ չէին եւ անոնց հաւաքման ժամանակ տեղի են ունեցեր հազարաւոր թիւրիմացութիւններ։ Բանը հասած է այնտեղ, որ ծծկեր երեխաներ փակեր են հարկահաւաքի սենեակին մէջ եւ յայտնած են ծնողներուն՝ «մինչեւ հարկը չվճարէք, երեխան պիտի մնայ փակ սենեակին մէջ»։ Այդպէս պատահած է Ղուպայի մէջ։ Դէպքեր ինքնակալ հարկերու եւ օրէնքէ դուրս սահմանուած տուրքերու մասին գաւառներն ու հանրապետութիւնները իրարմէ ետ չեն մնար։ Ես չեմ գիտեր, որքան փոխուած է այժմ այդ վիճակը, բայց քննիչ յանձնաժողովներու պարզած պատկերը հետեւեալն է.— Հրատարակուած են համապատասխան հրամանագիրներ, բայց գիւղերը մեր տէքրէթներու մասին չափազանց աղօտ գաղափար ունին։ Օրինակ, հետազօտութիւններ կատարուած միջոցին գիւղացիները ոչ մէկ տեղ չգիտէին գիւղական հարկի կրճատման լուրը, չգիտեն, թէ ինչքան տուրք պիտի ստիպուին վճարել եւայլն։

ՀՈՂԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆ.— Այս տեսակէտով բոլոր գաւառներն ալ անմխիթար վիճակի մէջ են։ Ղարաբաղի տեղեկաբերը կ'ըսէ, թէ գիւղացիները վստահ չեն, թէ եկող տարի հողը իրենց ձեռքը պիտի մնայ, ուստի հոգ չեն տանիր հողը խնամելու։ Զեկուցաբերը խորհուրդ կուտայ, թէ, քանի որ մենք ի վիճակի չենք մէկ անգամէն կատարել հողաշինութեան գործը, անհրաժեշտ է բաժանումներ կատարել համաձայն շրջաններու, որպէսզի գիւղացիները գիտնան, թէ գէթ երկու տարի հողակտոր մը պիտի մնայ իրենց ձեռքը։

ԴՊՐՈՑԸ գիւղերու մէջ, որակի տեսակէտով, չի դիմանար եւ ոչ մէկ քննադատութեան։ Կը թուի թէ մենք չափէն աւելի գրաւուած ենք այն ցանկութեամբ, որ ցոյց տանք

քանակական տարբերութիւնը մեն-չեւիկներու, մասամբ-մաւագեթականներու եւ դաշնակցականներու ժամանակ եղած եւ այժմու միջեւ եւ ամէն ծիգ կը թափինք ցուցադրելու այդ քանակական տարբերութիւնը։ Բայց եթէ մօտէն նայինք բովանդակութեան, որակին, կը համոզուինք, որ աւելի լաւ էր քիչ դպրոցներ ունենայինք, բայց այդ դպրոցները խոկալէս դպրոցի նման ըլլային։ Զգետեմ, արդեօք գեղեցիկ խօսքի համար չէ՞ր որ ըսուեցաւ հոս, թէ ուսուցչութեան մէջ կան շատ տգէտներ. բայց եթէ այդ այդպէս է, այն պարագային աւելորդ է խօսիլ մեր գիւղական դպրոցի որակի մասին։

Խորհուրդներու վերընտրութիւնը, ընդհանրապէս, անցաւ հին ձեւով, թէեւ որոշ կենդանութիւն նկատելի էր։ Ընկասած, անկուսակցականներու համեմատութիւնը աւելցաւ, բայց գիւղացիութիւնը գործօն մասնակցութիւն չունեցաւ ընտրութեանց մէջ։ Այս տեսակէտով, խոշոր բացառութիւն կը կազմէ Օղուրգէտի գաւառը՝ Կուրիան... ուր մենք ստացանք խորհուրդներ, որոնց մէջ համայնավարները կը կազմեն 46-7 տոկոս, իսկ մնացածները կամ անկուսակցականներ են եւ կամ անկուսակցականութեան դիմակով ծածկուած անձեր։ Այդ խորհուրդներն այժմ կ'աշխատին, կը հաւաքուին շատ յաճախ, աւելի յաճախ, քան գործկոմը, որ երբեմն կը մնայ անգործ։

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ այս նորակառոյց հայաշատ գիւղին Լսարանական Միութեան բացումը։

Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, դաշնակի ու ջութակի վրայ։ Յետոյ Պ. Ա. Գաբիկեան քանի մը խօսքով բացատրեց միութեան նպատակը, և բեմ հրաւիրեց Պ. Գէորգջանեանը։

Պ. բանախօսը պատմեց թէ թէ ինչպէս Անիի Հայերը 9րդ դարուն գաղթեցին Խրիմ և անկէ Լեհաստան ուր լուծուեցան 200 հազար։ Եւ, ո՛րկէ ուր, ուզեց համոզել թէ մենք կրնայինք մեր անկախ Հայաստանը ունենալ Կիլիկիոյ մէջ 1918ին, եթէ չըլլային ներքին վէճերը։ Իբրեւ եզրակացութիւն, ըսաւ. «Մեր մեծերը և նախնիքները գացին թմրութեամբ. մենք անոնց չհետեւինք»։

Գեղարուեստական բաժինը շատ տժգոյն պիտի անցնէր, առանց քանի մը հաճելի անակնկալներու։ Յաջող արտասանութիւններ ըրին Պ. Ե. Գրիգորեան, Գանթարճեան, Բիւրքճեան։ Bergère երաժշտանոցի ուսանողներէն, Պ. Պէրպէրեան երգեց ընտիր կտորներ։

Ներկայ

ԳՈՐԾԻՉԻ ՄԸ ՄԱՀԸ

Դանիրէի մէջ մեռած է Սրմենակ Եկարեան, վանեցի, նախկին Արմենական գործիչ, որ 1915ի Վանի ապստամբութեան ատեն անդամակցած է զինուորական մարմնին, իբրեւ ներկայացուցիչ ՍԴՀ. ռամկավար կուսակցութեան։

ԹԱՏՐՈՆ

«ԱՐՄԵՆՈՒՇ» Գ. ՄԵԼՔՈՆԵԱՆԻ

Որքան կը յիշեմ, Արմենուշը առաջին փորձն է հայ աղէտէն դրուագ մը բեմադրելու։ Նիւթը իր թարմութեամբ, իր թելադրած վերյիշումներու սաստկութեամբ՝ համակրելի է անշուշտ, բայց, այնքան ալ պարզ չէ՝ արտադրելու համար գեղարուեստական արժէք մը. ոեւէ գրող, երբ Հայ է ու կ'ուզէ գրել գալիք հայութեան համար, պէտք է երկիւղածութեամբ և հզօր ու յայտնատես տաղանդի մը վստահութեամբ մօտենայ անոր։

Խաղը՝ նախ գրուած ու տպուած ֆրանսերէն, կ'երեւի շատ դէշ վերածուած է հայերէնի կամ յարմարցուած հայ բեմին. կցկտուր խօսակցութիւններէ միայն կ'իմանանք թէ՝ գերման երիտասարդ սպայ մը (Օսկար), զաւակը հայասէրի մը, ականատես է եղած հայ գեղուհիի մը (Արմենուշ) տառապանքին, տեսած է անոր զաւկին խողխողումը մօրը ներկայութեան, համոզուրժած է որ բռնադատեն զայն ըմպելու իր զաւկին արիւնը, որմէ յետոյ, պաշտպանը ունեցած է իր տուփը գոհացնելու անոր վրայ. իսկ հրեայ կաւատ մը, կինը գնած է Գերմանիոյ իր մէկ հանրատան համար ուրկէ, Հայուհին՝ վշտի սաստկութենէն խելագար, կը փրկուի հաստատուելու համար Տիկին Միլլէրի (Օսկարի մայրը) տան մէջ, Օսկարի սնդուսին վրայ։

Այսքանը պատմութենէն կ'իմանանք։

Գործողութիւնը, եթէ կայ, ասկից յետոյ է որ կը սկսի։

Օսկար վերադարձած է. իր աւարքին ամօթէն հալածական ու տառապող խելագար հայուհին որ մերթ կը բանդագուշէ եւ աճիւնները խաչակիր տուփի մը առջեւ մեղայի կուգայ, (շատ լաւ ալ չհասկցանք թէ իր ո՞ր մեղքին համար) նաեւ մանուանդ, անոր հանդէպ գործած իր տռփանքի բռնութիւնը գինքը կը տանջէն ու իր մէջ կ'ամբացնեն մահուան գաղափարը։

Ուշ ու յանկարծ արթնցող խիղճն է ան որ, ներքին փոթորկներու պոռթկումին մէջ կարծես, պատահմամբ կը ստանայ անձնասպանութեան սերմը որ արագօրէն կ'ուռճանայ, իր քաւութիւն իր ոճրին։ Առողջ բարոյականութեան մը սայթաքումէն յետոյ՝ խորհրդածուած անդրադարձում մը չէ, հիւանդագին զգայնութիւն մըն է որ երբ եւ իցէ, հոգեկան ոեւէ ցնցումի մը կը սպասէ վերջակէտելու համար իր գոհին։

Պայքար չկայ ուրեմն. Օսկարի սրտին մէջ միայն՝ կայ ներքին, խուլ տառմ մը որուն արտայայտութիւնը կ'ենթադրէս զանել կաղ գործողութիւններու ընթացքին որ կը դանդաղին, կը կենան և սառնատին, անհրապոյր խօսակցութիւններէ յետոյ, կը յանգին հրազէնի հարուածի մը։

Խաղը՝ եթէ հայ տառապանքին նայուածքն է ուղղուած եւրոպական խղճին, դէշ կերպով փոխադրուած է անընդունակ միջավայրի մէջ. Արմենուշ մը՝ իր պարագայով որքան ալ զգայացունց ու ողբերգական ըլլայ, չէր կրնար խորհրդանշել հայկական տառապանքը, որուն հազիւ թէ աննշան մէկ բեկոր՝ դուգն է և Օսկարի մը տարտամ անհատականութեան առջեւ աւելի կը նսեմանայ, եւ կ'իյնայ կրաւորական վիճակներու տափակութեանը մէջ։

Հեղինակը՝ յղացած է անտիպ ու զօրաւոր երազ մը՝ որուն սակայն, անճարպարած է մարմին տալ, դիմած է բեմական դիւրին ազդեցութիւններու ուժին. մասնաւորապէս սպառը տափը, խելագար Հայուհիին կրկնակի երեւումները և բանդագուշանքը կ'արժեն միայն իրենց արթնցուցած յուշերու թարմութեամբը։

Իսկ մահամերձ Օսկարի վերեւեւումը՝ բժիշկի կողքին, կակազելու համար ապաշաւի խօսքեր մը բոլորովին աւելորդ է և վիպական։

***

Խաղարկութիւնը միջակ էր։ Տիկ. Ալիքսանեան (Օսկարի մայրը) ջանաց միօրինակ թօնով մը տալ զաւկին հետ տառապող մօր վշտին սաստկութիւնը։ Տիկ. Նշանեան (Արմենուշ) կրցաւ անգամ մը եւս մեզ ապրեցնել վերյիշումներու տխրութեանը մէջ ու արցունքներ խլել։ Պաղ Օսկար մըն էր Լ. Յաբաթ. բեմական ուժեղ յատկութիւններով օժտուած է. մեղք որ դեռ կը յամառի հեռատրի իր շեշտերուն և անպէտ շարժումներուն մէջ։

Լու յաջողներն էին Արման՝ բժիշկի և Սարեան՝ Օսկարի ընկերոջ դերերուն մէջ։

Կատակախաղը լաւ անցաւ։

Մ. Ե.

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ոստիկանութիւնը ճնդղնտէ աւելի ուշադրութեամբ կը հետեւի անոնց շարժումներուն

Տեղական թերթերը ամէն օր, զանազան ձեւերով կը յուզեն օտարականներու խնդիրը, մասնաւոր ուշադրութիւն հրաւիրելով անոնց վրայ։

Նորագոյն վիճակագրութեան մը համաձայն, Սէնի նահանգին մէջ կը գտնուին 658,543 օտարականներ (գլխաւորաբար Փարիզ), որոնց 120,552ը իտալացի, 98,558ը պելժ, 60,773ը ռուս, 55,739ը զուիցերիացի, 50,000ը հիւսիսային ամերիկացի, 47,750ը անգլիացի, 39,545ը սպանիացի, 32,931ը լեհ, 8388ը չեխ։ Մնացածը՝ զանազան ազգեր։

Ամբողջ Ֆրանսայի մէջ կայ 2,845,214 օտարական, որոնց 807,659ը իտալացի, 310,265ը լեհ, 91,461ը ռուս, 36,991ը չեխ, 20,505ը սերպ-խրուաթ եւլն.։

Թերթերը դիտել կուտան թէ՝ Ֆրանսա ցամաքային սահմանամաններ շատ ունենալով, չի կրնար Անգլիոյ եւ Ամերիկայի օրինակին հետեւիլ, անբաղձալիները ներս չառնելու համար։ Իտալիոյ եւ Սպանիոյ կողմէն բոլոր ճամբաները բաց են եւ հազարաւորներ կը հասնին։ Պելժիոյ համար անցագիր չկայ եւ բազմաթիւ այցելուներ կուգան։ Յետոյ, կան կեղծ անցագրի արհեստանոցներ։

Զորս նախարարութիւններ կը զբաղին օտարականներով, իւրաքանչիւրը իր տեսակէտէն։ Աշխատանքի եւ հողագործութեան նախարարները կը զբաղին բանուոր ճարելու համար։ Այդ պաշտօնատուները մասնաւոր պատուիրակութիւններ ունին արտասահմանի մէջ, մասնաւորապէս այս նպատակին համար, Արտաքին նախարարութիւնը անցագիրները կուտայ եւ օտարականներու իրաւական դրութեամբ կը զբաղի։ Ներքին նախարարութիւնը ինքնութեան թուղթեր կուտայ եւ ընդհանուր ապահովութեան գժուարին գործով կը զբաղի։

Ոստիկանութիւնը չկարենալով ամուր պատուար քաշել սահմաններուն վրայ, իր հսկողութիւնը կը կատարէ երկրին մէջ։ Այս առթիւ մամուլը ուշադրութեան կը յանձնէ ոչ միայն քաղաքական, այլ եւ քրէական տեսակէտներ։ Ապահովութեան տեսչութեան մէկ տեղեկագրին համաձայն, 1924ի 1819 ոճիրներէն 392ը օտարականներու կողմէ գործուած են. դատի ենթակայ 67,563 յանցանքներէն 11.112ին հեղինակները օտարականներեղած են։ «Էքսէլսիօր» դիտել կուտայ թէ Հոկտ. 13ի գործադուլի փորձին ատեն, ձերբակալուած 7 ցուցարարներէն միայն մէկը Ֆրանսացի էր. ու կ'աւելցնէ թէ խառնակիչ տարրերուն կէսը օտարականներ են։

Ընդհանուր ապահովութեան տեսչութիւնը կ'ուզէ մասնաւորապէս զբաղիլ համայնավարական վտանգով, որուն վառարանը կը նկատուին զանազան գործարաններ։ Բայց մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի։ Ընդամէնը 576 քննիչ ունի, վարչական եւ դատական ոստիկանութեան համար։ Օրինագծի մը համաձայն՝ 100 հոգի եւս պիտի ունենայ եւ նոր կարգադրութիւններ պիտի ընէ օտարականներուն համար։ Դիտուած է որ Լեհերը, որոնք չարքաշ բանուորներ կը հասցնեն հիւսիսային գաւառներու եւ Փա տը Քալէի ածխահանքերուն համար, յատկապէս ենթակայ են կարմիր տարրերու գործունէութեան։ Կը թելադրուի ամէն լեզուէ թարգմաններ ունենալ, եւ իւրաքանչիւր շրջան առանձին հսկողութեան ենթարկել։ 260,346 օտարական կայ հիւսիսի մէջ, 224,236 Փա տը Քալէ, 204,013 Պուշ տիւ Ռօն, 103,402 Մօզէլ, առանց հաշուելու անոնք որ ինքնութեան թուղթ չունին, կամ սահմանէն դուրս չեն ելած հակառակ տրուած որոշման, կամ մէկ շրջանէն միւսը կ'երթան։

«Կասկած չկայ որ մեր քով աշխատող օտարականներու բանակին մէջ կը ծածկուին այնպիսի տարրեր որոնք մեզի դէմ կ'աշխատին եւ որոնց համար ամէն առիթ նպաստաւոր է բացէ ի բաց սպառնալու հանրային բարեկարգութեան», կը գրէ մեծ թերթ մը։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Թաւրիզ, 14 Հոկտ.

Ատրպատականի թեմական պատգամաւորական մարմնի ընտրութիւններուն մէջ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը տարաւ ջախջախիչ յաղթանակ։

Հակառակորդները բոլոր կազմած, ամէն ներելի եւ աններելի միջոցներ գործադրելով՝ հանդերձ, ամենածանր պարտութիւնը կրեցին։

Գաւառներէն՝ Մարաղայի մէջ ալ, որ խմբակի մը բոյնն էր, Դաշնակցութիւնը յաղթական ելաւ։ Ուռմիի, Սալմաստ, Ղարադաղ մեր պատգամաւորները ստացան ջախջախիչ մեծամասնութիւն, իսկ Թաւրիզի մէջ 1925ի թեմական պատգմ. մարմնի ընտրութիւնը իր տարեգրութեան փայլուն մէկ էջը կը կազմէ։ Անցան միայն Հ. Յ. Դ. թեկնածուները։ Ոգեւորիչ էր երեւոյթը, երբ աշխատաւորներ, գործակատարներ, արհեստաւորները կուգային իրենց պարտականութիւնը կատարելու։ Չմոռնանք որ հակառակորդները դրամական օգնութիւններ ալ ստացած էին, խաներն ու հարուստները շարժման մէջ դրուած էին։ Եւ սակայն, մեր հակառակորդները։ Տեսնելով որ պարտութիւնը անխուսափելի է, ձգեցին հեռացան։

Հրաչեայ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՕԹՕՊԻՍ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

250,000 ոսկեյին դրամագլուխով անգլիական ընկերութիւն մը Պոլսոյ, Բերայի, Սկիւտարի և Գատըգիւղի մէջ օթօպիւս բանեցնելու մենաշնորհ ստացած է։ Ապսպրուած է 150 օթօպիւս, որոնք յառաջիկայ գարնան պիտի սկսին բանիլ։ Ընկերութիւնը տարեկան 5000 Թ.ոսկի պիտի վճարէ նահանգ. վարչութեան։ 1500 բանուորներու գործ պիտի բացուի այս կերպով։

ՊՈԼՍՈՅ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ՎԻՃԱԿԸ

Պոլսոյ կրթական տեսչութիւնը այս տարի ալ իր յարմար տեսած չափով Թուրք ուսուցիչներ նշանակած է ոչ-Թուրք դպրոցներու համար։ Թուրքերէնի դասաժամերը աւելցած են, բայց սակերու խնդիրը անլոյծ կը մնայ դեռ։ Կարգ մը հայ դպրոցներու հրամայուած է պահը 75 դրուշ վճարել, մինչդեռ այդ վարժապաններ երբեք ի վիճակի չեն նոր յաւելում կատարելու։

ԱՆԴԱԴԱՐ ՓԷՍ ԿԸ ՊԱՑՈՒԻՆ

Իզմիրի թերթերը կը գրեն թէ ամէն օր ֆէսեր կը պատռուին փողոցներուն մէջ, որոնք լեցուած են ֆէսի կտորներով։ Քաղաքապետութեան աւելածուները կը ժողվեն այդ կտորները եւ կառքերով կը փոխադրեն։ Թերթ մը դիտել կուտայ թէ դեռ քանի մը օր առաջ Իզմիրի բնակչութեան 100էն 60ը ֆէս կը դնէր, իսկ հիմա ոչ մէկ ֆէսաւոր չկայ։

*** Մօտերս երեսփ. ժողովին պիտի ներկայացուի օրինագիծ մը, որուն համաձայն Թուրքիոյ մէջ պիտի արգիլուի գլխարկէ զատ ուրիշ ո եւ է գլխանոց դնել։

*** Գոնիայի Լիսէին աշակերտները սկսած են իբր դրատախտակի սրբէ գործածել իրենց հին ֆէսերը։

ՅՈՅՆԵՐԸ ԽՐԻՄԻ ՄԷՋ

Խրիմի բազմացեղ և բազմալեզու ազգաբնակութեան մէջ բաւական խոշոր տեղ մը կը բռնեն Յոյները։ Անոնց թիւը կը կազմէ ընդհանուր բնակչութեան աւելի քան 100էն 3 ուկէս, իսկ ազգային փոքրամասնութեանց 100էն 15ը, կամ երրորդ տեղը, Հրեաներէն և Գերմանացիներէն յետոյ։

Խրիմի մէջ Յոյներու ընդհանուր թիւն է 20,000, որուն 4000ը գիւղացի և 16,000ը քաղաքացի։ Այժմ կան 12 յունական դպրոցմօտ 800 երկսեռ աշակերտութեամբ և 30 ուսուցիչով։ Բայց այդ դպրոցները կը գտնուին ծանր վիճակի մէջ, յունարէն նորագոյն դասագիրքերու և առհասարակ գրականութեան եւ ուսուցիչներու պակասէն։ Կան նաեւ չորս յունական ակումբներ, նոյնպէս աննախանձելի վիճակի մէջ։

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երբեմն փրօֆէսէօր Կ. Պոլսոյ

իրաւաբանական համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային և ծովային ամէն տեսակ առեւտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առեւտրական Դատարանին առջեւ։

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1,

Rue Louis Philippe 15
Neuilly s/Seine (Métro-Maillot
Tél. Wagram 96-05:

ներ կը սկսին շրջիլ քաղաքին մէջ։ Այս դաղարէն օգուտ քաղելով անոնք որ միջոցը գտած են, կը մեկնին քաղաքէն դէպի Լիբանան և Պէյրութ։

Վերջին պահուն առնուած տեղեկութեան մը համաձայն 22 Հոկտ.ին հինգշաբթի օր Իսլամները կրակ կը բանան շուկային մէջ պահակ պատող ֆրանս. պահակներու վրայ և երկուստեք կը սպաննուին բաւական մարդեր։

Հայաբնակ թաղերէն Պապը Շարգի և Պապը Թումա ապահով վիճակի մէջ են, այդ երկու թաղերուն մէջ ալ անձի կորուստ չկայ։ Սակայն ստոյգ տեղեկութիւն չկայ Պապը Մուսալլայի մասին, ուր կը բնակին 1500 Հայեր. կը կարծուի թէ բաւական վնասուած են։

Արդէն 1500 հայ փախստականներ հասած են Պէյրութ, ուր հանգանակութիւն բացուած է, կարօտներուն օգնելու համար։

⁂ Ականատեսները կը պատմեն թէ Գատէմի վրանաքաղաքին մէջ ջարդուածներու թիւը ութսունի կը հասնի։ Թալանի ենթարկուած են Գատէմի, Պապը Շարքի եւ Սօֆանիէի հայկական երեք կայաններն ալ։ Կողոպտուած են նոյնպէս Պապը Մուսալլայի եւ Մէյտանի բոլոր հայ խանութները։ Բոլոր կայաններու հայ գաղթականները քաղաք փոխադրուելով պատսպարուած են հայոց եկեղեցին, Լազարիսթներու դպրոցը, հայ-կաթոլիկներու և Ֆրանսացիներու եկեղեցիները։ Գատէմի գաղթականները, որոնք բացարձակապէս մերկ են, կառավարութեան կարգադրութիւնով տեղաւորուած են Մէրքիի ոստիկանութեան եռեւի խանութներուն մէջ։ Վահան վրդ. ասոնց մասին դիմած է կառավարութեան, որ յայտնած է թէ պէտք եղածը պիտի հոգայ։

Իսլամներու հոգեւոր պետ Շէյխ Պիւրհանէտտին իր հետեւորդներով միասին Հայոց Առաջնորդարանը երթալով ցաւ յայտնած է եղածին համար, և հաւաստած է թէ ամէն ինչ վերջացած է եւ քրիստոնեաները վախնալու բան չունին։

⁂ Դամասկոսի դէպքերը իրենց արձագանգը գտան նաեւ Պաղեստինի մէջ, ուր առջի օր ընդհանուր գործադուլ յայտարարած են Արաբները, բողոքելու համար անգլ. տիրապետութեան դէմ։ Համաբաբական գործադիր կոմիտէն ժողովուրդին ուղղուած կոչերով հրաւիրեց Իսլամներն ու քրիստոնեաները փակել իրենց խանութները և դադրեցնել ամէն աշխատանք։ Կը պահանջէն նաև հրէական օճախ մը հիմնելու մասին Պալֆուրի ծանօթ յայտարարութեան ջնջումը։

ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԱՅՆՈՒԹԵԱ՜ՆՑ

Սինէմայի հանրածանօթ կատակերգակ դերասան Մաքս Լինտէր (իսկական անունով կապրիէլ Լըվիէլ), անձնասպան եղաւ իր դեռատի կնոջ հետ միասին, զոր 1923ին առեւանգած էր։ Կ'երեւի թէ այս ամուսնութիւնը աղետաւոր եղաւ իրեն համար, որովհետեւ այդ թուականէն ի վեր բոլորովին անկանոն կեանք կը վարէր, պտտելով Եւրոպայի մեծ քաղաքները։ Անգամ մը նոյնիսկ թմրեցուցիչ դեղով մը անձնասպանութիւն փորձեց Վիեննայի մէջ։ Վերջերս կնոջ հետ Փարիզ եկած էր և Պալթիմօր պանդոկը կը բնակէր։ Մաքս կնոջը թմրեցնող դեղ խմցնելէ վերջ բացաւ անոր թեւին երակները, նոյնը ըրաւ իրեն և երկուքը մէկ հետզհետէ արիւն կորսնցնելով յամրօրէն մեռան։

Վերջին անգամ Մաքս Լինտէր 45 օրուան մէջ մէկ միլիոն ֆր. շահած էր. աւելէ զատ մէկուկէս միլիոն ֆրանքի պայմանագրութիւն կնքած էր, առաջիկային խաղալիք դերերուն համար։

Ունի 18 ամսու աղջնակ մը, որ Զուիցերիա կը գտնուի։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պարսկաստանի Մէճլիսը Շաբաթ օր 5ի դէմ 80 քուէով գահընկեց հռչակեց Շահ Ահմէտը եւ Քաճարի արքայական գերդաստանը։ Գահաժառանգը մեկնեցաւ Թէհրանէն. կազմուեցաւ առժամեայ կառավարութիւն մը՝ նախագահութեամբ վարչապետ Րիզա Խան Փէհլէվիի, որ գործերը պիտի վարէ մինչեւ Սահմանադիր ժողովի գումարումը։ Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Րիզա Խան արքայական գահ բարձրացած է Շահ Փէհլէվի (Պահլաւունի) անունով։

Այս խաղաղ յեղափոխութիւնը մեծ անակնկալ մը չէր ամէն անոնց համար, որոնք մօտէն հետեւած են Պարսկաստանի վերջին տարիներու քաղաքական կեանքին։ Երիտասարդ Շահը երեք տարիէ ի վեր արտասահման կը գտնուի, վարելով զեղխ կեանք մը եւ վատնելով ահագին գումար, այն աստիճան որ եւրոպական թերթեր անգամ արձագանգ եղան իր շահատակութիւններուն. երկու տարի առաջ Գերմանիոյ մէջ ստիպուեցաւ ծախել իր գոհարեղէններուն մէկ մասը՝ վճարելու համար կարգ մը պարտքեր։

Վարչապետ Րիզա Խան դեռ քանի մը տարի առաջ յիսնապետ էր Պարսկաստանի մէջ եւ Շահի պալատին պահակ։ Սակայն ունենալով զօրեղ անհատականութիւն եւ նախաձեռնող ոգի, շուտով ստացաւ ազդեցիկ դիրք եւ 1921ին 7000 հոգիի գլուխն անցած տապալեց անգլիասէր վարչապետ Սիփահտար Ազամի դահլիճը եւ անոր տեղ դրաւ ազգայնական նախարարութիւն մը, որուն մէջ ինք ստանձեց պատերազմական նախարարի պաշտօնը՝ Վէզիր Ճէնկ տիտղոսով։

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

Նոր դահլիճը պատրաստեց իր ծրագիրը, որուն համաձայն ամէն կարգի հարստութեանց վրայ տուրքեր պիտի դրուին, նոր թղթադրամներ շրջաբերութեան պիտի հանուին և ներքին պարտքը 10-15 տարիէն պիտի կարգադրուի։ Սուրիոյ մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար ամէն միջոց ձեռք պիտի առնեն։ Զինուորական ծառայութեան շրջանը մէկ տարիի պիտի զեղչուի։

Ընկերվարական կուսակցութեան համագումարը որոշեց Սուրիոյ և Մարոքի մասին չընդունիլ կառավարութեան տեսակէտը։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Թուրքերը նորէն զօրք փոխադրել սկսած են Մուսուլի ճակատը, Սուրիոյ ճամբով։ Ֆրանսական աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ այս զինուորները կը դրկուին արձակուած զինուորներուն տեղը բռնելու համար։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ

Կիրակի Charenteonneauի մարզարանին մէջ հոծ բազմութեան մը ներկայութեան Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ C. A. Parisի Առաջին խառն խումբերը հաւասար մնացին 0—0ով։

Հաւանաբար հայ խումբը յաղթական եւ վերադառնար... այն ալ քանի մը կօլով, եթէ իր «ֆորվըրտ»ները եւ մասնաւորապէս կեդրոնի եռրորդութիւնը (Triplette du Centre) նուազ անձնական խաղ մը ունենային։ Սարգիսի եւ Շահէնի ջանքերը չկրցին արդիւնաւէտ ըլլալ. քանի հայ «բէթրօն»ը չկրցաւ կապել գիծը։ Արծիւեանի պակասը գոնէ իբր «ֆօռ» շատ զգալի եղաւ։ Հաֆերը համեստ խաղ մը ունեցան, ոչ աւելի. «պէք»երը լաւ էին, բերդապահ Տէվէճեան ամէն գնահատումէ վեր եղաւ։

Ամէն պարագայի տակ Հ. Մ. Ը. Մ.ը պէտք չէ փայլուն արդիւնքներ սպասէ մեծ խումբերու դէմ, փորձերու այս գիծով կամ փասերու այս պակասով։

Մեր փորերը պէտք է գիտնան որ դեռ շատ հեռու կը մնան բեթրօն, Աջարօն նշանաւոր Ուրուկէյցիներէն։ Հին յաջողութեանց հետեւելու համար պէտք է վերսկսին փասերու խաղը։ Գէվիլի, Թար, եւ այս մրցումը օրինակներ են։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

«Ռոստոմ» Լսար. Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին։ Մէթրօ Պէլվիլ։

Հ. Յ. Դ. Գէորգ Ջավուշ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ վաղը, Հինգշաբթի գիշեր ժամը 8.30ին Ռոստոմ լսարանին սրահը։

Հ. Յ. Դ. Սար և Կայծակ խումբերը ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Շաբաթ գիշեր 7 Նոյեմ. ժամը 8.30ին 13, rue de Londres.

Հ. Յ. Դ. Լիօնի ենթակոմիտէի անդամակցական ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ կիրակի առաւօտեան ժամը 9ին Café des Escargots 5 rue de Marseilleի սրահը։ բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և արուարձաններու բոլոր խումբերը 10 Նոյ. Գշ. գիշեր ժամը 8ուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին. օրակարգ գեկոյց՝ կոմիտէի եւ ընտրութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Թօքատցի Սենեքերիմ Հայկազեան որ տարի մը առաջ Փարիզ Լօզան բասաժ թիւ 13 կը բնակէր եւ Սիթրոէն կ'աշխատէր։

Տեղեկացնել H. D. Haroutunianի Cant. de la Varizelle N. 17 Commune d'Yzieux (Loire)

Կը փնտռուի Կարնեցի (Մուտրկա գիւղէն) Կարապետ Ղենտոյեան որ Ֆրանսա ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Արտաշէս Թիւֆէնկճեանի St. Etienne (Loire) 11 Rue José Frappa.

Կը փնտռուի ընիկ Պիլէճիկցի Տիրան Մուրատչալեան եւ մայրը. կը կարծուի Հալէպ գտնուած ըլլան։ Ասոնց մասին տեղեկութիւն ունեցողները թող հաճին իմացնել Խաչիկ նարոնեանին, 18 Rue des Bahutiers (Bordeaux)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի 25 տարիէ ի վեր Փարիզ բնակող Նշման կամ Գոհարիկ Պարսամեանը (մայր Հանգուցեալ Տզքթ. Արմենակ Պարսամեանի) եղբօր աղջկան Մաքրուհի Պէզիրճեանի կողմէ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Կը փնտռուի ընիկ Քըքաղաճցի եւ Իզմիր հաստատուած Գալուստ Գարանֆիլեան, որ նախապէս Աթէնք կը գտնուէր, այժմ Ֆրանսայի մանարաններու մէջ կ'աշխատի։ Տեղեկացնել հօրաքրոջը Հռիփսիմէ Գարանֆիլեանի՝ հետեւեալ հասցէով. Minas Kaltakdjian. Fabrique des brosses de Crespine. Privas-ville (Ardèche).

Երզնկացի կայծակ Գարիպեան որուն վերջին հասցէն էր Հալէպ 6 Rue Kildani։ Տեղեկացնել Missak Djiknavorian, 79 Ave. Vauban, Livry-Gardan. S. & O. France.

Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն Մարիամ Կիւրկէնեան - Մուրատեան կը փնտռէ եղբայրները Տիգրան, Երուանդ եւ Օննիկ Կիւրկէնեանները։ Տեղեկացնել Քանթին Կրամօն, Նշան Գարբինեանի, Pont de Chéruy, Isère, Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Խնուսցի Յովսէփ Մալոեան կը փնտռէ Ղազար Նլօեանը որ Պոլսէն Փարիզ եկած է երկու տարի առաջ։ Տեղեկացնել Restaurant International Pont de Cheruy, Isère.

Գալիթ Երամեան կը փնտռէ Սահակ Ծառուկեանը Կիւրինցի։ Տեղեկացնել՝ Restaurant International, Pont de Cheruy, Isère.

Խաչիկ Ապտալեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդին Պօղոս Յարութիւնեանը, ընիկ Քղեցի, Հէրտիֆ գիւղէն, որ հինգ ամիս առաջ կը գտնուէր Փարիզի մօտակայ գիւղերէն մէկը։ Տեղեկացնել Լիօնի Ազգ. Միութեան հասցէին, 18, Quai Arloing, Lyon.

Կարնոյ Սարուայ գիւղէն Մկրտիչ Մարգարեան կը փնտռէ տղան Գէորգ Մարգարեանը որ 921ին Խարբերդի Որբանոցը կը գտնուէր եւ վերջերս Ֆրանսա անցած ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Կոպ. Ջուլալեանի, cordonier de la Pologne, Lancey (Isère).

Մկրտիչ Կաճոյեան Տիւզճէցի, որ երկու տարի առաջ Մարսիլիա եկած է. Պիրէճէն եւ Խաչիկ Քիաթիպեան, Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղէն որ Ֆրանսա եկած է Սելանիկէն 7-8 ամիսներ առաջ։ Իմացնել Պօղոս Սարայտարեանի 4 Rue du Bois, St. Etienne (Loire)։

ԱՆԳԼԻԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍԱՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Րօպէրթ գօլէճի շրջանաւարտ մը տրամադրելի ժամեր ունի Անգլիերէն լեզուի ուսուցման. Լաւագոյն մէթոտ եւ դիւրամատչելի պայմաններ։ Մանրամասնութեանց համար գրել.—
Mr. A. Chadanian, 51 Av. d'Iéna, PARIS 16e.

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀՐԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզ... պարասիրաց երկսեռ խմ... կողմէ,
Ղեկավարութեամբ Փարիզի ... րի ակադեմիայի բրօֆ.
Պրն. LUCIEN LAUREN...
1925 Նոյեմբեր 14 Շաբաթ ... ժամը 9ին, Salle Russeի ընդարձակ սրահին մէջ, 42 Rue H...
Տոմսերը կարելի է ստանալ հայկական բոլոր ճաշարաններէ։
Մուտքը 5 Ֆրանք։

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱ...
51, Rue de Seine
Metro : ODEON Tel. FLEURUS 59...
Չափի վրայ ամենավերջին ձ... րաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Ծոխ մթերք երկու սեռի յատ... անգլ. և ֆրանս. կերպասներ...
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներ... բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գ... շերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի ա... ցելութիւնը, տեւական յաճա... խորդ դառնալու համար։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Սավանթի թատր... նին դէմ։ Ձմրան համար պա... րաստած է ճոխ մթերք մը ֆրա... սական եւ անգլ. սիրուն կե... պասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, ... րիկունները մինչեւ 8.30։ ... կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՍԱԿԱՐԱՆ

3 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	120
Տոլար,	Dollar	24
Մարք (ոսկի)	Mark	5
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	98
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լեվա 100 հատը	Léva	17
Տրախմի »	Drachme	30
Լիր » »	Lire	7
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	11
Զուից. »	Frc. Suisse	47
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	123

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1760
» II	»	1450
» III	»	1390
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	110

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris (10e).

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est
Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր
Ամէն օր 4 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում։

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն) 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է։

ՈՒՐԲԱԹ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 42 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՕՐՈՒԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Հիմնաւոր է տիրող մտահոգութիւնը Սուրիոյ կացութեան մասին։

Բարեբախտաբար չեն հաստատուիր առաջին վրդովիչ լուրերը՝ հազարաւոր Հայերու ջարդի մասին։ Իբրեւ կոտորած, 78—80 նոր զոհերու սուգը ունինք առ այժմ, առանց հաշուելու նիւթական կորուստները։ Բայց աղէտը կայ ու կը մնայ.— կացութիւնը միշտ խառնակ է. մեր հայրենակիցները ծովափ կ՚ապաստանին գունդագունդ, առանց ետ-առաջ նայելու, ձգելով տուն-տեղ, զրկուած ապրուստի միջոցներէ։ Պէյրութի մեր թղթակիցը կը գրէ թէ երեք հազարը կ՚անցնի Դամասկոսէն հասած փախստականներուն թիւը։ Միւս կողմէ, հանգիստ չէ նաեւ Հալէպը, ամենէն հայաշատ կեդրոնը, ուր իբր 50,000 հայրենակիցներ խռնուած են, մեծագոյն մասով գաղթականներ։ Հայկական համախմբումներ կան նաեւ Համայի եւ Հոմսի մէջ, որոնք նոր արշաւանքի սպառնալիքին տակ են։ Հոգատար իշխանութիւնը միջոցներ ձեռք առած է, կ՚ըսեն. բայց առաջին անգամ չէ որ, նոյն իսկ զինուորական գործողութեանց ընթացքին, անոնց դասաւորման կամ պահանջներուն հետեւանքով, ահռելի կորուստներ կ՚ունենանք։ Տակաւին թարմ են Ուրֆայի, Մարաշի և Հաճընի պատմութիւնները . . .

Բայց, չի բաւեր ահազանգ հնչեցնել և հառաչանքներ արձակել։

Վայրկեանը գ ո ր ծ կը պահանջէ, ոչ թէ ողբուկոծ կամ խրատ։ Ինչքան ալ իրենց ուժերը լարեն տեղական մարմինները, չեն կրնար հանիլ բոլոր պահանջներուն։ Անհրաժեշտ է հաւաքական, հ ա մ ա հ ա յ կ ա կ ա ն ճիգ մը։ Ամէնէն առաջ, ուշադրութեան արժանի է խուճապային տեղափոխութիւնը, նոր «Ելք»ը։ Ժողովուրդը ծովափ կ՚իջնէ շատ հասկնալի պատճառներով, ինքնապաշտպանութեան բնազդէն մղուած։ Անկէ անդին ճամբայ չունի։ Այսպէս կամ այնպէս, պիտի տարտղնուի, տեղաւորուի ծովեզերքի լայնքին եւ երկայնքին, տարածուելով մինչեւ Լիբանան։ Ուրիշ խնդիր, եթէ հոգատար իշխանութիւնը ինք շոգենաւ դնէ եւ Ֆրանսա բերէ փախստականները, իր բեռը թեթեւցնելու համար, կամ իբրեւ աշխատանքի միս։

Հարցին այս կամ այն ձեւ լուծումը չազատեր մեզ՝ մեր պարտականութիւններէն։ Այս կացութեան առջեւ, ամենեւին պէտք չկայ դիւանագիտական մարզանքներու։ Պաշտօնական ձեռնարկներու համար ունինք իրաւասու մարմինները — յանցանք է, եթէ չեն դիմած մինչեւ այսօր։ Իսկ ժողովուրդը ինք պիտի մտածէ թէ ի՛նչ կրնայ ընել, ի՛նչ պարտի ընել, որպէս զի աւելի կորուստներ չկրեն փախստական բազմութիւնները։ Պէտք է շարժման մէջ դնել բոլոր ուժերն ու օրկանները, եւ ա ն մ ի ջ ա պ է ս կ ա զ մ ա կ ե ր պ ե լ ե ղ բ ա յ ր ա կ ա ն օ գ ն ո ւ թ ե ա ն գ ո ր ծ ը։

Ի հարկէ լաւ կ՚ըլլար որ ծովափ թափած բազմութիւնները ուղղակի նաւ նստէին եւ Հայաստան երթային։ Ի՛նչ միամտութիւն։ Ներկայ պայմաններուն մէջ, պարզապէս ցնորք է այդ բանը։ Մէկուկէս տարիէ ի վեր ծանր տագնապ մը կ՚անցընէ Յունաստանի գաղութը, եւ Երեւան հազիւ բարեհաճեցաւ քանի մը հազար հոգի ընդունիլ, այն ալ ձարմաղն ու շարմաղը իրար խառնելէ յետոյ։ Եւ դեռ քաշքշուքի ենթակայ է վերջին կարաւանը։ Հակառակ բոլոր «ռէքլամ»ներուն, մեր կարմիր-կտուց եղբայրները այս կարգի դժբախտութիւններով կը զբաղին այնքան, որքան կապ ունի համաշխարհային յեղափոխութեան կամ Մոսկուայի հրամաններուն հետ։ Փոքր Ասիոյ յունական աղէտէն մինչեւ Սուրիոյ ճգնաժամը, — նոյն է պատկերը։ 1922ին, երբ քանի մը հարիւր փախստականներ իրենց շունչը Պաթում առած էին՝ սարսափահար, Հայաստան երթալու համար, ետ ղրկուեցան անմիջապէս, վ ի զ է ի թէ ուրիշ թերութեանց պատրուակով, մինչ Պուլկարիան իր դուռները լայն կը բանար քսան հազարի առջեւ։

Տիրող հոգեբանութեան մասին նոր եւ աւելորդ փաստ մը կուտայ «Խորհրդային Հայաստան» իր Հոկտեմբեր 17ի խմբագրականով։ (Կ՚արժէ ամբողջութեամբ արտատպել զայն)։ Երեւանի պաշտօնաթերթը կրակ կտրած է, որովհետեւ, «Ամերիկայի Ռամկավարների օրկան Պ ա յ ք ա ր ը հաղորդում է թէ՝ Օգոստոս 3ին Սուէտիայի մօտերը յանկարծակիի բերուած եւ ջարդուած ֆրանսական ջոկատը կը բաղկանար մօտ 600 հայ երիտասարդներէ»։ Երկու ամիս առաջ ալ, լսեր էին թէ հայ կամաւորներ կը գործեն Մարոքի մէջ... «Դաշնակ»ներուն թելադրութեամբ։

Այս երկու սուտերը բաւական եղած են, որպէս զի կուտակուած մաղձը թափէ կարմիր օրկանը, եւ շան-քարոզ կարդայ, համայն Արեւելքի ազատագրման համար։

Ի՛նչքան կ՚ուզէք հայհոյեցէք, բարեկամներ. եւ միեւնոյն ատեն հրահրեցէք Արեւելքի բոլոր գազանային բնազդները։ «Մուսթաֆա Քէմալ եղբայրդ է գալիս» չէ՞ — ինչպէս կ՚աւետէիք 1920ին։ Այսօր ալ գործի վրայ է յեղափոխակա՛ն Քէմալը։ Իր գործակալները կը վխտան Սուրիոյ մէջ, զայն ժամ առաջ պարպել տալու համար։ Կրնա՞ք «եաթաղան»էն ազատել 150,000 հոգինոց հայ աշխատաւորութիւնը։

Այս հարցումին պատասխանը հաղորդեցէք ձեր ընկերներուն։ Մնացածը երկրորդական է։

Շ.

ՆԱՆՍԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

ՔՆՆԻՉ ՄԸ ԿԸ ՂՐԿՈՒԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ինչպէս գրեցինք, Հոկտեմբեր 30էն Նոյեմբեր 1 Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ նշանակուած պատուիրակներու Յանձնաժողովը, որ պաշտօն ունի ուսումնասիրելու հայ գաղթականները Հայաստանի մէջ զետեղելու հնարաւորութիւնները և որուն պաշտօնական անունն է հիմա «Հայ գաղթականներու տեղաւորման յանձնաժողով»։

Յանձնաժողովը որոշեց Հայաստան ղրկել մասնագէտ Պ. Ճ. Քէնտէր անգլիացին, որ պիտի քննէ ոռոգումի և ճահիճներու չորացման մասին հայկական կառավարութեան պատրաստած յատակագիծները։ Իրեն կ՚ընկերանայ Նորվէկիացի հարիւրապետ Պ. Քուիսլինկ, որ անկէց առաջ Հայաստան մեկնած Նանսէնեան առաքելութեան քարտուղարն էր և որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ կապ պահպանել հայկական կառավարութեան և յանձնաժողովին միջեւ։

Յանձնաժողովին օրակարգին գլխաւոր հարցն էր որոշել թէ ծրագրուած մէկ միլիոն անգլիական ոսկիի փոխառութեան համար ի՛նչ երաշխաւորութիւններ կարելի է ձեռք բերել։ Գործին հիմնական առանցքը այս հարցն է, որ, որչափ կրցանք տեղեկանալ, տակաւին վճռական լուծումի մը չէ մօտեցած։ Ըստ տրուած որոշման, Յանձնաժողովին անգլիացի, ֆրանսացի, իտալացի, գերմանացի եւ նորվեկիացի հինգ անդամները պիտի շարունակեն իրենց յանձնուած պաշտօնին իրագործման համար անհրաժեշտ կարծիքի փոխանակութիւնները՝ Ազգերու Դաշնակցութեան զանազան մարմիններուն, հայկ. կառավարութեան, եւրոպական կարգ մը պետութեանց, ինչպէս նաև այն ընկերութեանց և անհատներու հետ, որոնց աջակցութիւնը կրնայ օգտակար ըլլալ ծրագրին իրագործման։

Թէ՛ այս բանակցութեանց և թէ՛ Պ. Քէնտէրի բերելիք տեղեկագրին արդիւնքը յանձնաժողովին կողմէ յառաջիկայ Դեկտեմբերի սկիզբը պիտի ներկայացուի Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին, որ իր սովորական գումարումը պիտի ունենայ Ժընեւի մէջ։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՎԱՐԻՉԸ

Բրիտանական կառավարութիւնը յայտարարեց թէ կը ճանչնայ Պարսկաստանի նոր կառավարութիւնը։

Նոր արքան (Րիզա Խան) հրատարակեց իր առաջին հրովարտակները, որոնց համաձայն կը փակուին խաղատուները և գինետուները։ Թագադրութիւնը տեղի պիտի ունենայ մէկ-երկու ամիսէն։

Ինչպէս գրեցինք արդէն, շատ արկածալի կեանք մը ունեցած է Րիզա Խան. եւ առաջին անգամ չէ որ կը փորձէ տիրանալ գահուն։ Եփրեմի գունդին մէջ պարզ յիսնապետ էր։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՈՍՏԻԿԱՆԱԿԱՆ ՏԵՍՉՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏ

ՀԱՅԵՐԸ ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿ ՉՊԻՏԻ ԳՐՈՒԻՆ.— 1917էն ՄԻՆՉԵՒ 31 ԴԵԿՏ. 1924 ՏՐՈՒԱԾ ԲՈԼՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ ՊԻՏԻ ՓՈԽՈՒԻՆ.— ՍԱԿԸ 68 ՖՐԱՆՔ Է.— ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԱՐՀԵՍՏ ԿԸ ՓՈԽԵՆ, ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՒԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԷՏՔ Է ՍՏԱՆԱՆ

Վերջին օրերս ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան առթիւ սուր հանգամանք ստացած է հայկական հպատակութեան խնդիրը։ Ամէն օր բողոքներ կը ստանանք մեր ընթերցողներէն, որոնք կը գանգատին թէ ոստիկանութիւնը թրքական հպատակ կ՚արձանագրէ զիրենք եւ նոր ինքնութեան թուղթ տալու համար մեծ գումար մը կը պահանջէ։ Այս խնդիրներու մասին լուսաբանութիւններ ստանալու համար, դիմեցինք Փարիզի Ոստիկանական Տեսչութեան, որուն օտարականներու Դիւանին պետը, Պ. Փիքար հետեւեալ տեղեկութիւնները տուաւ մեզ.—

— «Գիտէք որ վեց ամիսէ ի վեր հայկական հպատակութիւնը չի ճանչցուիր այլեւս Ֆրանսայի մէջ և արտաքին նախարարութեան 23 Ապրիլ 1925ի շրջաբերականին համաձայն Թուրքիա ծնած Հայերը թրքահպատակ կ՚արձանագրուէին։ Սակայն երեք ամիս առաջ հայ պաշտօնական մարմիններու դիմումին վրայ, այս որոշումը վերաքննութեան ենթարկուելով սրբագրուեցաւ։

Արտաքին նախարարութիւնը 31 Յուլիս 1925 թուակիր երկրորդ շրջաբերականով մը՝ ուղղուած ներքին նախարարութեան՝ կը յայտնէր թէ ասկէ վերջ բոլոր Հայերուն ինքնութեան թուղթերուն եւ անցագիրներուն վրայ պիտի գրուի Réfugié, d'origine Arménienne, (գաղթական՝ հայ ծագումով) առանց յիշատակելու հպատակութիւնը։ Շրջաբերականին մէջ կ՚ըսուի թէ ՀԱՅԵՐԸ ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼԸ ԻՐԱՒԱՄԲ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ ԱՆՈՆՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ, հետեւաբար անհրաժեշտ է մտցնել այս փոփոխութիւնը։

Այս շրջաբերականը ժամանակին հաղորդուած է բոլոր նահանգապետներուն։ Սէնի նահանգին մէջ այս հրահանգը խստօրէն կը գործադրուի, որովհետեւ կը գտնուի մեր իրաւասութեան սահմանին մէջ եւ ես ինքս անձնապէս համակրութիւն ունենալով Հայերու եւ հայկական դատին նկատմամբ, ամէն կերպով կ՚աշխատիմ օգտակար ըլլալ ձեր հայրենակիցներուն։ Սակայն դժբախտաբար չենք կրնար ո եւ է բան ընել մեր շրջանակէն դուրս գտնուող վայրերու մասին։ Եթէ Անկիէնի եւ Վիրօֆլէյի ոստիկանապետները թրքահպատակ կ՚արձանագրեն Հայերը, պատճառը այն պէտք է ըլլայ որ արտաքին նախարարութեան վերոյիշեալ շրջաբերականէն տեղեկութիւն չունին։ Այդպիսի դէպքի մը պարագային, շահագրգռուողները պէտք է դիմեն ուղղակի Սէն-է-Ուազի կեդրոնը Վէրսայլի նահանգապետութեան, որուն իրաւասութեան տակ կ՚իյնան յիշեալ գաւառակները։ Սակայն լաւագոյն է պաշտօնական դիմում կատարել ներքին նախարարութեան, որ յատուկ շրջաբերականով կրկին անգամ յիշեցնէ այս որոշումը բոլոր նահանգներուն։ Ուրիշ միջոց չկայ։

— Ասկէ առաջ յայտարարած էիք որ միայն 1917 և 1918 թուականներուն առնուած ինքնութեան թուղթերը պիտի փոխուին, այս մասին նոր կարգադրութիւն մը կա՞յ։

— Թէեւ նախապէս միայն այդ երկու տարուանները կը փոխուէին, սակայն 19 Հոկտեմբերէն սկսեալ ՈՐՈՇՈՒԵՑԱՒ ՓՈԽԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 31 ԴԵԿՏ. 1924 ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԱՌՆՈՒԱԾ ԲՈԼՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ։ Հետեւաբար նորոգութենէ զերծ կը մնան միայն 1925 տարուան ընթացքին առնուած ինքնութեան թուղթերը։ Նորոգութիւնները կը կատարուին ամէն թաղամասի յատուկ գրասենեակին մէջ (Տես «Յ ա ռ ա ջ» թիւ 21)։

— Աշխատաւորներէն շատեր կը գանգատին թէ 68 ֆրանք կը պահանջեն իրենցմէ, հակառակ անոր որ Աշխատանքի նախարարութեան հաւանութեամբ եկած են Ֆրանսա։ Ի՞նչ է այս մասին նոր օրէնքը։

— Ինքնութեան թուղթի փոփոխութեան համար ընդհանուր սակ որոշուած է 68 ֆրանք։ Բոլոր անոնք, որոնք օրինաւոր անցագրով և ազատօրէն Ֆրանսա եկած են, ըլլա՛յ Աշխատանքի նախարարութենէն Avis favorable ստանալէ վերջ, ըլլայ 1923էն առաջ՝ երբ այդ ձեւա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

(Պատահական Թղթակցէ մը)

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՋԱԽՋԱԽԻՉ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ.— ԲԱԶՄԱԹԻՒ ՀԱՅԵՐ ԿԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԻՆ ԻՐԵՆՑ ԿԱՐՄԻՐ ԿԱՄ ՄԵՂՍԱԿԻՑ ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ.

Թաւրիզ, 19 Հոկտ.

Հոկտեմբեր 4ին, տեղի ունեցաւ պատգամաւորական ժողովի Թաւրիզի 28 Թեկնածուներու ընտրութիւնը. Ղալա եւ Լիլաւա Թաղերուն մէջ։

Ինչպէս ուրիշ տեղեր, հոս ալ բոլոր հակադաշնակցական տարրերը — վաճառականներ, հնչակեաններ, պոլշեւիկներ եւլն. — կազմեր էին «պլոք»։ Բայց Հոկտեմբեր 4ի ընտրութիւնները եկան ապացուցանելու, որ այդ բոլոր մարդիկը աւելի շատ անձնական գձուձ շահերով եւ կեղծ, հայրենավնաս գործերով էին տարուած, ուստի եւ չշահեցան եւ ո՛չ մէկ պատգամաւոր։ Ժողովուրդը լքեց այդ «յոբովյնէ ընտրեալ փորձառուները» եւ իր ձայնը տուաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թեկնածուներուն։ Հակառակորդներու խմբակը ո՛չ Թաւրիզի եւ ոչ ալ գաւառներու մէջ չկրցաւ շահիլ այնքան ձայն, որ գոնէ մէկ պատգամաւոր ունենար։ Ընդհակառակն, ամէն տեղ, հակառակորդները վերջնապէս սեւցան, թէեւ բաւական կաշառքներ եւ «խոստումներ» կային մէջտեղ։

Նախ քան Թաւրիզի ընտրութիւններուն անցնիլը, խօսինք գաւառներու մասին։

ՈՒՐՄԻ.— Հակառակորդները ոչ մէկ յաջողութիւն չգտան, թէեւ կը սպասէին որ գոնէ քանի մը աղա վաճառականներ կ'ընտրուին։ Ուրմիի պատգամաւոր ընտրուեցան պ. պ. Կարապետ Պիոնեան, Յակոբ Տէր Յակոբեան, Բժ. Ռուբէն Տէր Ստեփանեան եւ Ալէքսան Յովհաննէսեան։

ՍԱԼՄԱՍՏ.— Միացեալ խմբակի թափած ջանքերն ու խոստումները, ապարդիւն անցան այստեղ եւս։ Ընտրուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թեկնածուները, պ. պ. Սամսոն խան Թադէոսեան, Ռաֆայէլ Խոյլեան եւ Արամ Ղուկասեան։

ՂԱՐԱԴԱՂ.— Հակառակորդները ոչ մէկ յաջողութիւն ունեցան։ Պատգամաւոր ընտրուեցան՝ պ. պ. Դաւիթ Փափազեան, Արմենակ Աֆթանդիլեան, Խաչատուր Գրիգորեան եւ Մարգար Յակոբեան։

ԽՈՅԵՑԻՆԵՐՈՒ միակ պատգամաւորն ընտրուեցաւ պ. Սարգիս Յարութիւնեան (քեռի)։

ՄԱՐԱՂԱ.— Այստեղ հակառակորդները իբրեւ թէ պայքարի ելան, բայց Դաշնակցութեան Թեկնածուն ընտրուեցաւ։ Հակառակորդները բողոքեր էին, «ապօրինի» համարելով ընտրութիւնը։ Առաջնորդարանը պատրուակներ չստեղծելու համար բեկանեց այդ ընտրութիւնը, հրահանգելով որ նոր ընտրութիւն կատարուի։

ԹԱՒՐԻԶ.— Ընտրական պայքարի կեդրոնը հանդիսացաւ Թաւրիզը։ Ինչպէս ըսի, հակառակորդները ամիսներ առաջ պլոք էին կազմեր, դրամ էին ծախսեր եւ եռանդուն աշխատանք էին կատարեր, գոնէ քանի մը պատգամաւոր շահելու նպատակով. բայց Հոկտեմբեր 4ի ընտրութիւնները եկան շառաչուն ապտակը իջեցնելու բոլոր վաշխառուներու եւ կուսակցական թափթփուքներու երեսին։ Թէեւ 1924 Մայիսին ալ պարտուեր էին Պարսից Խորհրդարանի հայ պատգամաւորի ընտրութեան ժամանակ, իսկ 1925ի Յունիսին՝ Ղալա եւ Լիլաւա Թաղերու ազգային դպրոցներու հոգաբարձական ընտրութիւններու ընթացքին, բայց վերջին անգամ ըլլալով լարեցին իրենց գերագոյն ուժերը եւ հրապարակ իջան։ Այժմ անցնինք արդիւնքին։

Հոկտեմբեր 4ի Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սկսան Ղալայի ընտրութիւնները։

Իբրեւ թէ հակառակորդները մօտ 70 քուէարկու են ունեցեր, բայց ընտրութեան վայրն եկան միայն 42 հոգի, իսկ Դաշնակցական եւ համակիր քուէարկուներու թիւը 130ը կ'անցնէր։ Հակառակորդները տեսնելով որ պիտի պարտուին, հետեւեալ «շուլուխը» սարքեցին (աղմկել)։

Հնչակեան Ալէքսան Տէր Վարդանեան եւ Առաքել Պատմագրեան սկսան պոռալ թէ «Լիլաւացիները այստեղ ի՞նչ գործ ունին»։ Այս խօսքէն յետոյ աղմուկ մը սկսաւ, ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ իսկոյն ձերբակալեց Ալէքսան Տէր Վարդանեանը եւ Առաքել Պատմագրեանը։ Ընտրական ժողովը շարունակուեցաւ, բայց հակառակորդները հեռացան։ Դաշնակցութեան 8 Թեկնածուները (Բ. կարգի ընտրելիները) ստացան 128 ձայն։ Ժողովի ընթացքին «ժողովրդական» կուսակցութեան անդամ անժողովրդական Երուանդ Յարութիւնեանը յայտարարեց, որ «ստեղծուած մթնոլորտը իրենց համար անտանելի ըլլալով, չեն կարող ընտրութեան մասնակցիլ»։ Այս յայտարարութենէն յետոյ հեռացաւ քանի մը հոգիի հետ։

Հոկտեմբեր 4ին, իրիկուան ժամը 4ին տեղի ունեցան Լիլաւա Թաղամասի ընտրութիւնները։ Այս Թաղի միացեալ պլոքը գրութեամբ մը դիմած էր ընդհանուր ժողովին, յայտնելով որ չպիտի մասնակցին ընտրութեան։ Ժողովը միաձայն որոշեց նկատի չառնել այդ գրութիւնը. այդպէս ալ եղաւ։ Ժողովին ներկայ էին մօտ 390 քուէարկուներ։

Դաշնակցութեան 20 Թեկնածուները միաձայն ընտրուեցան։

Այսպէս ուրեմն, Ատրպատականի Հայոց Թեմական ընտրութիւնները վերջացան ու թէ գաւառներու եւ թէ Թաւրիզի մէջ ընտրուեցան Հ. Յ. Դաշնակցութեան բոլոր Թեկնածուները, իսկ հակառակորդներու խմբակը բացարձակապէս պարտուեցաւ, եւ ոչ իսկ մէկ պատգամաւոր կրցաւ ընտրել։

Թաւրիզի երկու Թաղերէն պատգամաւոր ընտրուեցան՝ պ. պ. Բժ. Սմբատ Եղիազարեան, Հայրապետ Պանիրեան, Սուրէն Աֆթանդիլեան, Գասպար Յակոբեան, Ալէք Սագինեան եւ Սիմոն Միրզայեան։

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ հայ երդուեալ կարմիրներէ ոմանք, որոնք եկեղեցի, ծուխ, քահանայ եւայլն բառերը լսած ատեն կը կատղին, եկեր էին ընտրութեան օրը եւ բարեպաշտ ծխականներ դարձեր էին. բայց Ղալայի Եղնիկ քահանան հետեւեալ հեգնական պատասխանը տուած էր. «Պարոններ Զատկին ձեր տունը եկայ, զիս չընդունեցիք յետոյ յայտնեցիք, թէ մենք ծուխ-մուխ չենք ճանչնար։ Այդ ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ այժմ իբրեւ ծխական կը ներկայանաք։»

* * *

Թաւրիզի մէջ տեղի ունեցան կարգ մը Հնչակեաններու եւ պոլշեւիկներու ձերբակալութիւնները, որոնք կապ ունին ներքին դաւադրական խնդիրներու հետ։ Ինչպէս գրեցին Թերթերը, Սեպտեմբերի վերջերը, Թէհրանի մէջ տեղի ունեցան կարգ մը խռովութիւններ, որոնց մեղսակից էին պոլշեւիկները։ Թէհրանի ոստիկանութիւնը, ձեռք բերած է շատ մը փաստաթուղթեր, որոնց հիման վրայ հրահանգած է ամբողջ Պարսկաստանի մէջ ուր որ հայ պոլշեւիկներ (գլխաւորաբար պարսկահպատակներ) կան, անխտիր ձերբակալել ու բանտարկել։

Կեդրոնի կառավարութեան այդ հրահանգին համաձայն, ձերբակալուած ու բանտարկուած են Թէհրանի, Թաւրիզի, Էնզէլիի, Ղազվինի, Սալմաստի, Ռաշտի, եւայլ վայրերու մէջ գտնուած Հնչակեաններն ու հայ պոլշեւիկները։

Հոկտեմբեր 4-ին նոյն ձերբակալութիւններ տեղի ունեցան նաեւ Թաւրիզի մէջ։

Բանտարկուեցան մօտ 20 Հնչակեաններ եւ հայ պոլշեւիկներ որոնց բոլորին տուներն ալ խուզարկուեցան։ Բանտարկուածներն են.— Ստեփան խան Եղիազարեան, Վռամ խան Փիլոսեան, Ալէքսան Տէր Վարդանեան, Մուշեղ Արզումանեան, Առաքել Պատմագրեան, Միքայէլ Ալէքսանդրեան, Երուանդ Յարութիւնեան, Առաքել Յարութիւնեան, Հայկ Բաբայեան, Արշակ Պօլսեան, Դալի Ղազար, եւ միքանի ուրիշներ։

Առայժմ անպարտ արձակուած են Վռամ եւ Ստեփան խանները եւ Առ. Պատմագրեանը, իսկ միւսները 15 օր է, որ բանտն են, խիստ հսկողութեան տակ։

ԹԱՒՐԻԶԵՑԻ

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԱՌԱՋԱՐԿ ՄԸ

Սուրիայէն հասած լուրերը և տեղական թերթերու խորհրդածութիւնները կը ստիպեն մեզ անհրաժեշտօրէն անդրադառնալ Սասանայի վերջին ողբերգութեան։ Երբ հազարաւոր Հայեր խուճապահար կը փախչէին՝ անմիջապէս կողքին իբր բաց դուռ կային Սուրիան, Պոլիսը՝ Համաձայնականներու ձեռքին տակ, Իզմիրը Յունական գրաւման տակ, յետոյ Թրանսա եւ Յունաստանը։ Իսկ հիմա որ ֆրանսական մեծ օրաթերթեր Սուրիոյ պարպումը կը ջատագովեն։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ հոն ապաստանած 120,000է աւելի Հայերու վիճակը, քանի որ ամէն դուռ գոց է այլեւս։ Թերեւս անհիմն է այս մտավախութիւնը։ Բայց անհրաժեշտ կը գտնեմ ժողովի մը հրաւիրել բոլոր սրտցաւ հայրենակիցները և միջոց մը խորհիլ, ի հարկին պատրաստ գտնուելու համար։ Իսկ մինչեւ այդ, բոլորիս պարտքն է եղբայրական օգնութիւն հասցնել. ի՛նչ եղանակով որ կրնանք։ Արդէն հազարաւոր փախստականներ խռնուած են Պէյրութ, թշուառ և անպատսպար վիճակի մէջ։ Ոճիր է ժամանակ կորսնցնել։

Վ. Գարաճեան

ԽՄԲ.— Հրատարակելով այս թելադրութիւնը, զայն մասնաւորապէս կը յանձնենք Հայրենակցական Միութեանց ուշադրութեանը։

ՍԵՒՆ ՈՒ ՃԵՐՄԱԿԸ

Առջի օր հրատարակեցինք Անդրկովկասի դիկտատոր Օրճոնիկիձէի մերկացումները՝ իրենց ընկերներու գործունէութեան մասին։ Ստորեւ կը թարգմանենք ուրիշ հատուած մը.—

«Հետաքրքրական երեւոյթ մըն ալ կը նկատենք յաճախ գիւղերու մէջ։ Շատ անգամ գիւղի շահերը կը պաշտպանեն ոչ թէ համայնավարները, կամ միջակ ու աղքատ գիւղացիները, այլ բռունցքները (կուլակ, հարուստ գիւղացիները)։ Չունեւոր գիւղացիները կը գանգատին իրենց աղքատութեան դէմ։ Միջակ գիւղացիներ չեն երեւար, իսկ համայնավարները իշխանութիւն են եւ «կրհ սկեն կարգին»։ Իսկ բռունցքները դուրս կուգան իբրեւ պաշտպան ամբողջ գիւղի շահերու, որով ձեռք կը բերեն մեծ ժողովրդականութիւն եւ կը դառնան գիւղի առաջնորդները։ Պարզ է, որ եթէ համայնավարներն իրենց ձեռքը չառնեն գիւղական ցաւոտ հարցերը գնելու նախաձեռնութիւնը, գիւղացիները չեն հաւատար անոնց եւ համայնավարներու վրայ կը նային սոսկ իբրեւ իշխանութեան ներկայացուցիչներու։ Այս տեսակէտով բռունցքները շատ ճարպիկ կերպով կը գործեն։ Անոնք կ'ըսեն՝ «Մենք չենք կրնար խօսիլ համայնավարներու ներկայութեամբ, որովհետեւ մեզ կը պատժեն, կը վախնանք»։ Յաճախ հետազօտող յանձնախումբը դիմած է հետեւեալ խորամանկութեան. համայնավարները հեռացուցած է ժողովէն։ Պարզ է, որ բուն խնդիրը վախի մէջ չէ, այլ բռունցքները կ'աշխատին դիտմամբ շեշտել գիւղի առջեւ, թէ համայնավարներէն պէտք է վախնալ, թէ իրենք չեն խօսիր այս գիւղի համայնավարներու ներկայութեանը, որովհետեւ անոնք գէշ համայնավարներ են, իսկ եկուոր համայնավարի ներկայութեանը կը խօսին, որովհետեւ անիկա լաւ համայնավար է։ Բայց եթէ այդ լաւ համայնավարը թողունք նոյն գիւղին մէջ, վաղը նոյն այդ բռունցքները կ'ըսեն, անիկա արդէն «փճացած է», արդէն «գէշ համայնավար է», եւ թէ իրենք «կը վախնան» անկէ։ Այստեղ պէտք է մեծ զգուշութեան։

Այս բաւականին մխիթար պատկերին վրայ, ամէնէն լաւ կ'երեւին կոմսոմոլները (պատանի կոմ.) Ճիշդ է, կոմսոմոլի մէջ ալ կայ մեծամտութիւն, որ համապատասխան է անոնց հասակին, բայց ընդհանրապէս ամէնուրեք կը հաւաստուի թէ կոմսոմոլն է այն տարրը, որ պիտի դառնայ գիւղի իսկական համայնավարը։

Ընկերները ցոյց կուտան հողի վաճառման դէպքեր գիւղերու մէջ։ Այս դէպքերը տեղի կ'ունենան Վրաստանի մէջ. Հայաստանի մէջ ալ նկատուած են 2-3 դէպքեր, իսկ Ատրպէճանի մէջ, կարծես, չկայ։ Անդրկովկասեան կոմիտէն վճռապէս ազդարարեց, թէ անթոյլատրելի է հողի վաճառումը. որովհետեւ ատիկա պիտի նշանակէ խորտակել խորհրդային իշխանութեան հիմքերէն մէկը-հողի պետականացումը։ Անդրկովկասեան կոմիտէն անհրաժեշտ գտաւ դատի ենթարկել հողային օրէնքը խախտողները։

Եթէ մեր գաւառական ընկերները երեւան կը հանեն բաւական մեծ գիտութիւն կուսակցական քաղաքականութեան մէջ, անոնցմէ համարեա եւ ոչ մէկը ծանօթ չէ գիւղացիական տնտեսութեան։ Գիւղացիական ժողովներու միջոցին մենք համոզուեցանք, որ մեր գաւառական գործիչները, նախագործկոմները եւ ուրիշները՝ հիանալի վարչագէտներ են, բայց բնաւ ծանօթ չեն իրենց գաւառի տնտեսութեան։

Ահա թէ մօտաւորապէս ինչ կ'ըսեն մեզ հետազօտութեան ու ժողովներու նիւթերը։

Հիմա անցնինք ուրիշ հարցի մը - Դուք կը յիշէք, ընկերներ, որ դեռ կուսակցական համագումարի ժամանակ, պարզ կերպով դրուեցաւ այն հարցը, որ եթէ մենք մեզի մօտ չստեղծենք գործաւորական օջախներ, եթէ մեր երկրի մէջ չստեղծենք արդիւնաբերութեան գէթ հիմքը, շատ դժուար կ'ըլլայ ամրացնել խորհրդային իշխանութիւնը եւ հաստատել անոր համար վստահելի յենարան մը, մանաւանդ եթէ աչքի առջեւ ունենանք գիւղացիական բնակչութեան գերակշռութիւնը, ինչպէս, օրինակ, Հայաստանի, եւ Վրաստանի մէջ։

Վրաստանի եւ Հայաստանի մէջ գործը ստացած է խիստ սուր կերպարանք եւ հոս՝ որքան ալ խորհրդային իշխանութիւն կառուցանելու ըլլանք, ինչ քան եւ կուսակցական բջիջներ ու խորհուրդներ կազմենք, եթէ մենք գիւղացի ազգաբնակութեան աւելցուքի համար գործ չճարենք, անիկա ո՛չ թէ մէկ երկու անգամ խայտառակութիւններ կը սարքէ մեր գլխուն։ Հասկնալի է, որ ոչ մէկ ընկերվարութիւն կարելի չէ հաստատել «պապլենական չուլթի» միջոցով։»

Իր զեկուցման վերջին մասին մէջ, Օրճոնիկիձէն խօսած է, գլխաւորապէս ապագայ ընելիքներու մասին։ Մեզ համար աւելի հետաքրքրական է անցեալն ու ներկան, որովհետեւ անկէ կը բխի եւ իրական ապագան։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԷՍ ՃԱՄԲԱՆ ՄՆԱՑԱԾ

Մարսիլիա, 2 Նոյմ.

Երկու տարի առաջ, այս գաղութը գեղեցիկ առաջադրութիւններով ասպարէզ իջաւ, կազմեց Ազգ. Միութիւն, գաղութահայ ժողով — տեսակ մը օրէնսդրական մարմին — Հայրենակցական Միութիւններ, սիրողներէ կազմուած Թատերախումբ, բացաւ դպրոցներ, հաստատեց մատուռ, որոնց վրայ շատ խօսուեցաւ, եւ որոնց գեղեցիկ յոյսեր ալ կապուեցան։

Կարելի չէ ըսել թէ այդ յոյսերը ի դերեւ ելած են, որովհետեւ դրական աշխատանքներ կան որոնք արժանի են գնահատութեան։ Սակայն ինչ որ կը տեսնենք ներկայիս, առնուազն կսկծալի է։

Ազգ. Միութիւնը թուլցած, կը մտնէ վաղահաս ծերութեան մը։ Գաղութահայ ժողովը ասպարէզէն քաշուեր է, ինչպէս եւ ինչո՞ւ համար — չենք գիտեր։ Ու զարմանալին այդ ժողովը նիստի հրաւիրելու պահանջն ալ չեն տեսներ կարծես. իսկ ժողովականները իրենք երբեք չեն հետաքրքրուիր իրենց կոչումով։

Այն ինչ որ ըսինք Գաղութահայ Ժողովի եւ Ազգային Միութեան մասին, առանց խղճահարութեան կրնանք ըսել եւ Հոգաբարձութեան, Հայրե-

նակցական եւ ուրիշ . Միութիւններու մասին։ Կարծես բոլորն ալ իրենց պատեաններուն մէջ քաշուեր են ու հաւաքական շահերու փոխարէն մասնաւոր շահեր առաջ կը քշեն։ Աւելի կազդուրիչ պատկեր մը չի ներկայացներ երիտասարդութեան։

Անհրաժեշտ է դարմանի մասին մտածել։ Մեր բովանդակ կամքն ու կորովը կը վատնենք գեղեցիկ ծրագիրներ կազմելու, բայց կէս ճամբան կը մնանք։ Շատ գեղեցիկ ծրագիրներ կան Մարսիլիոյ մէջ. բայց արդիւնքը՞

Դժուար չէ դարմանը.— խօսքէն նիւթի կանչել ընդհ. ժողովը, անոր առջեւ դնելու համար վերակազմութեան հարցը։

ՇԱՀԱՐՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ԼԱՆՍԷՅԻ ՄԷՋ

Հոկտ. 25ին Լանսէյի մէջ տօնուեցաւ "Դաշնակցութեան Օր"ը խուռն բազմութեան մը ներկայութեան։ «Մեր Հայրենիք»էն յետոյ, ատենապետ Արմենակ Մէքայէլեան բացատրեց ժողովին նպատակը։ Պ. Վահրամ Փափազեան դրուագներ յիշեց Դաշնակցութեան 35 տարիներու գործունէութենէն եւ կոչ ուղղեց ուժ տալ Նորակազմ Ազգային միութեան։ Օրուան բանախօսը ընկեր Ցար. Սրապեան պարզելով հայ ժողովուրդին կրած տառապանքները եւ առաքինութիւնները, յարգանքով յիշեց մեր անհամար նահատակները, ողջունեց տարագիր բազմութիւնները, որոնք ամուր կը պահեն իրենց հաւատքը լաւագոյն օրերու համար։

Ակնարկելով Դաշնակցութեան դէմ մղուած անմիտ պայքարին, յայտարարեց թէ ամէն մէկ Դաշնակցական հաստատապէս վճռած է արհամարհել այդ խաղերը եւ շարունակել սրբազան գործը, պահանջելով արդար լուծումը հայկական դատին.— Հայ ժողովուրդին անկախութիւնը։ Այս առթիւ ձայնեց ն։ եւ կարգ մը դատարկապորտներու ցրուած թռուցիկները եւ ուրիշ տխմար գործեր, որոնք պարզապէս ծիծաղ կը շարժեն.

Հանդիսականները մեկնեցան գոհ տպաւորութեան տակ։ Ժողովէն յետոյ ունեցանք տասը նոր ընկերներ։

Հոկտ. 18ին, Լիոնի Ազգային միութեան Նախագահ Պ. Փափազեան եւ ատենադպիրը եկան Լանսէյ ու երականացաւ առժամեայ Ազգային միութեան կազմութիւնը։ Ժողովուրդը շատ բան կ'ակնկալէ նոր վարչութենէն, մանաւանդ դպրոցի համար։ Այս առթիւ աւելորդ չէ ուշադրութիւն հրաւիրել կարգ մը սրճարանային կուիններու մասին, որոնք անախորժ տպաւորութիւն կը գործեն։

Լանսէյ Ն. Գ.

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ

«Յառաջ» ժամանակին գրեց այս քաղաքի հայութեան մասին։ Կ'ուզեմ քանի մը տեղեկութիւններ հաղորդել օրուան կեանքի մասին։ Վիէնի հայութիւնը կեդրոնացած է քաղաքին երկու ծայրերը։ Մէկ մասը կը գտնուի արեւելեան կողմը փոնթ Էվէք, երկրորդ մասը արեւմտեան կողմը, փօրթ Լիոն կամ Սթրազբին։

Խօսքս երկրորդի մասին է, որ մինչեւ այսօր անկազմ էր եւ զրկուած՝ ազգային կեանքէ։ Կան մօտ 200 հայեր ամուսնացած եւ ամուրի։ Բոլորն ալ կ'աշխատին կերպասի գործարան մը, գոհացուցիչ օրականներով։ Գործարանատէր՝ Պ. Փասքալ տրամադրած է յատուկ շէնք մը հայ բանուորներուն։ Բոլորն ալ գոհ են իրենց գործերէն ու ներկայ վիճակէն։ Սեպտեմբեր եւ Հոկտեմբեր ամսուայ ընթացքին՝ ունեցանք 6—7 նշանտուք ու հարսնիք։

Սեպտեմբեր 27ին քանի մը երիտասարդներ նախաձեռնարկ եղան Միութիւն մը կազմելու։ Այս առաջարկին համակրեցան 12 հոգի, որոնք ժողովներ գումարելով, կազմեցին կանոնագիր—ծրագիր մը։ Եւ վերջապէս, Հոկտեմբեր 17ին, 20 անդամներու մասնակցութեամբ կազմուեցաւ «Յառաջդիմասէր Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը» հետեւեալ նպատակներով.— 1.— Զարկ տալ հայ լեզուին ու գրականութեան, 2.— կազմել Գրադարան մը եւ բաժանորդագրուիլ թերթերու, 3.— Պայքարիլ թըքախօսութեան, ալլասերման եւ բոլոր այն բաներուն դէմ որոնք արատ կը բերեն, 4.— կազմել ֆութպօլի խումբ մը, որուն շնորհիւ երիտասարդութիւնը պիտի ազատի սրճարաններէ եւ անօգուտ ծախքերէ, 5.— կազմակերպել թատերական ներկայացումներ, հայկական կեանքէ։

Միութիւնը արժանի է ամէն քաջալերութեան եւ պատրաստ՝ յարատեւ աշխատանքի։

Կազմուեցաւ նաեւ երեք հոգինոց Մարմին մը, որուն պաշտօնն է հոգտանիլ բնակավայրի մաքրութեան եւ արգիլել ո եւ է անկարգութիւն։ Մարմինը ունի իր կանոնագիրը, հաստատուած գործատէրէն։ Անսաստողները պիտի արտաքսուին թէ ապաստանէն եւ թէ գործարանէն։

Վիէն Հետաքրքիր մը

ԴՊՐՈՑ ՄԸ ԵԽՍ

Լա Սէյն-Թուլօնի Ազգ. Միութեան վարչութիւնը մեզի կը հաղորդէ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մարսիլիոյ եւ շրջանի հոգեւոր հովիւ Մամբրէ վրդ. այստեղ այցելեց վերջերս։ Հոկտ. 18ին քարոզելով, շեշտեց եկեղեցիի եւ դպրոցի անհրաժեշտութիւնը։

Նոյն օրն իսկ ընդհանուր ժողով մը գումարուեցաւ Ազգ. Միութեան սրահին մէջ. անմիջապէս կազմուեցաւ «Մատուռ Մանկապարտէզի Հանգանակութեան Յանձնախումբ» մը, հինգ անդամներէ բաղկացած։ Մատուռ-Մանկապարտէզը միաժամանակ պիտի ծառայէ իբր կեդրոն Ազգ. Միութեան եւ ընթերցարան ու հաւաքատեղի՝ երիտասարդութեան։ Հանգանակութեան պիտի մասնակցի ամէն աշխատող ձեռք, առնուազն 25 ֆրանքով վճարելի երկու մասնավճարով. իսկ մասնակցողներու թիւը պիտի հասցուի առնուազն 100ի՝ ունենալու համար 2500 ֆր.ի հիմնադրամ մը։

Գալֆաեան վրդ. իր մեկնումէն առաջ Ազգ. Միութեան ատենապետին հետ այցելեց քաղաքապետարան, ինչպէս նաեւ նաւագործարանի տնօրէն Պ. Ռէմպոյի, որ ինքնաբերաբար յայտնեց թէ պատրաստ է Ազգ. միութեան տրամադրելու ընկերութեան տաղաւարներէն յարմարագոյնը՝ մատուռի վերածուելու համար, ինչ որ մասնաւոր շնորհակալութեամբ ընդունուեցաւ։ Կը սպասուի պարպումի եւ յանձնումի գործողութիւններու լրացման։

ԽԱՌՆԱԿԻԶԻ ՄԸ ԳՈՐԾԵՐԸ

Քասթէլ Սարազէնէն կը գրեն մեզի.— «Յառաջ»ի մէջ կարդացինք «անխիղճ լրտեսի մը» խօրէն Աւագեանի մասին, որ այժմ տեղագին աշխատանքի մէջ է, տուները կը պտտի եւ յաճախ սպառնալով քուէ կը հաւաքէ, ուպէսզի ինքզինքը արդարացնէ։

Սրտցաւ հայրենակից մը, Պ. Օտաեան, որ երկար ժամանակէ ի վեր հաստատուած էր հոս, յաջողած էր չորս սեննակ առնել գործարանի տնօրէնէն եւ որովհետեւ հայրենակիցները շատցան, Պ. Օտաեան ինքնաբերաբար տրամադրած էր երկու սենեակ գիւղիս հայ մանուկներու հայերէն դասաւանդութեան համար։ Զենք գիտեր ինչ տրամաբանութեամբ Խ. Աւագեան երկու սենեակները ետ առնել կուտայ եւ հայ մանուկները, որոնք մինչեւ իրիկուն ֆրանսական դպրոց երթալէ վերջ իրիկունները ալ հայերէն դասեր կ'առնէին, հիմա զրկուած են ատկէ։ Ասկէ զատ հայ երիտասարդները, գեղեցիկ ձեռնարկ մը յղացած էին, իրենց շրջապատի ֆրանսացիներուն հետ կազմելով Ֆրանքօ-Արմէնիէն միութիւն մը։ Այս գործին ալ միջամուխ կ'ըլլայ դարձեալ ծանօթ խառնակիչը եւ ջուրը կը ձգէ գայն։ Մինչեւ ե՞րբ այս շահատակութիւնը։

Յ. Շ.

ԴԱՀԼԻՃԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Փէնլըվէի նոր դահլիճը խորհրդարանին առջեւ պարզեց ներքին և արտաքին քաղաքականութեան մասին իր ծրագիրը, որուն գլխաւոր կէտերը յիշեցինք մեր վերջին թիւով։ Հարցապնդումներ ուղղած էին 104 երեսփոխաններ։ Խօսք տրուեցաւ միայն Մարսէլ Քաշէնի, Լէօն Պլէոմի, Պօքանովսքիի, Ռընօ Ժանի և Հիւլէնի, որոնք խստիւ քննադատեցին Փէնլըվէի քաղաքականութիւնը։ Համայնավար Մարսէլ Քաշէն մասնաւորաբար ծանրացաւ այն կէտին վրայ թէ դրամատուներն են որ կը վարեն երկիրը։ Կառավարութիւնը բանուորներուն խրճիթ շինելու դրամ չունի, մինչ դրամատուները ամբողջ Ֆրանսայի մէջ պերճաշուք շէնքեր կը կանգնեն, 1923ին դրամատուները կէս միլիառ զլխավճար տուին։ Անոնք իրենց սնտուկներուն մէջ 80 միլիառ ֆրանք ունին և կ'իշխեն ամբողջ երկրի ճակատագրին վրայ։ Երբ դրամատան պաշտօնեաներու գործադուլը ծագեցաւ, կառավարութիւնը չկրցաւ իր տեսակէտը ընդունիլ տալ դրամատուներուն։ Քաշէն պահանջեց Մարօքի և Սուրիոյ պարպումը։

Նախկին նախարար Պ. Լէօն Պէռար քննադատեց Փէնլըվէի դահլիճին հրաժարումը՝ առանց երեսփ. ժողովին ներկայանալու։ «Ասիկա ցոյց կուտայ թէ կառավարութիւնը թաքուն ուժերու ազդեցութեան տակ կը շարժի»։ Բողոքեց նաև որ Փէնլըվէ կառավարութեան ծրագիրը ժողովին բերելէ առաջ կարդացած էր ընկերվարականներուն։ Վարչապետը պատասխանեց որ սահմանադրական օրէնքներուն հակառակ չէ խմբակցութեանց հետ խորհրդակցիլը։

Պ. Պօքանովսքի յայտնեց թէ ելմտական կացութիւնը բարւոքելու միակ միջոցն է դադրեցնել թղթադրամի տպագրութիւնը։ Համայնավար Պ. Ռընօ Ժան թելադրեց ազգայնացնել դրամատուները, և հրաւիրեց ընկերվարականները, որ իրենց հետ մէկ ճակատ կազմեն։ Արմատական ընկերվարական Պ. Հիւլէն ցաւ յայտնեց որ ընկերվարականները կը լքեն զիրենք։

Վիճաբանութիւնները փակուելէ վերջ բանաձեւեր ներկայացուեցան։ Ընկերվարականներու կողմէ ընդհ. քարտուղար Փօլ Ֆօր դրաւոր յայտարարութիւն մը կարդաց, ըսելով որ ընկերվարականները կառավարութեան ի նպաստ չպիտի քուէարկեն, քանի որ անիկա ոեւէ իրական բան չի բերեր եւ իր ծրագիրը վստահութիւն չի ներշնչեր։ Ի վերջոյ 189ի դէմ 221 քուէով ընդունուեցաւ արմատական ընկերվարականներու բանաձեւը, որով վստահութիւն կը յայտնուի կառավարութեան։ Ձեռնպահ մնացին 190 հոգի, որուն կէսէն աւելին կը կազմեն ընկերվարականները։

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ?

Շիքակօ Թրիպիւնի թղթակիցը Դամասկոսէն կը հեռագրէ թէ Մարօքէն դէպի Սուրիա ճամբայ ելած են 10000 զինուորներ՝ մէկ մասը հեծելազօրք, ինչպէս նաեւ օդանաւեր ու հրասայլեր։ Այս կերպով ֆրանս. զինուորներու թիւը պիտի ըլլայ 25000։ Դամասկոսի մէջ հանդարտութիւն կը տիրէ, սակայն քաղաքէն փախած 3000 ապստամբներ՝ միացած 2000 կանոնաւոր հրոսակներու, երկրին ամէն կողմը կ'ասպատակեն։ Ֆրան. երեք զօրասիւներ հրասայլերով կը գործեն Դամասկոսի եւ Հոմսի միջեւ։ Ապստամբները բազմաթիւ գիւղերու վրայ կը յարձակին և իւրաքանչիւր գիւղ կը ստիպեն որ 50 երիտասարդ տայ՝ միանալու համար իրենց։ Այս կերպով ապստամբները կը յուսան Սուրիոյ բոլոր երիտասարդները համախմբել մէկ դրօշի տակ և կրկին յարձակիլ Դամասկոսի վրայ, սակայն Ֆրանսացիները պատրաստուած են քանի մը ժամուան մէջ ճզմել ամէն փորձ։ Մասնաւորաբար Հոմսի եւ Համայի կողմէ ըմբոստական շարժումները եւ համախմբումները օդանաւերու կողմէ կ'արգիլուին։

Տիւրզի շէյխերու պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ Ֆրանս. բանակատեղին, հաշտութեան համար հետեւեալ պայմանները առաջարկուեցան.— 1. Յանձնել 10,000 հրացան, 2. Սուլթան էլ Աթրաշը աքսորել Ֆրանսա, 3. Իբրեւ տուգանք վճարել 100 միլիոն ֆրանքի համարժէքը։ 4. Ընդհ. ներում շնորհել Տիւրզիներուն. պատժել անոնց միացող Դամասկոսցիները։

125 Տիւրզի գիւղերէն 100ը չէզոքութիւն յայտարարած են, այնպէս որ Ֆրանսացիները մեծ յարձակողականի ձեռնարկելու պէտք չունին, իրենց պայմանները պարտադրելու համար Տիւրզիներուն։

Սուրիա-Պաղեստին արաբ գործադիր կոմիտէն կը յայտնէ թէ Դամասկոսի ռմբակոծութեան ատեն սպաննուած են 25000.° հոգի։ Թէեւ դժուար է համրել բոլոր զոհերը, սակայն ընդհ. գումարը 1000էն 3000ի մէջ է, որոնցմէ 600ին ցանկը պատրաստուած է արդէն։ Ռմբակոծութիւնը սկսաւ այն ատեն միայն, երբ մօտ հազար խռովարարները սկսան ջարդել քրիստոնեաները և թալանել անոնց խանութները։ Ֆրանսացիները բաւականաչափ զինուոր չունենալով, պարտաւորուեցան թնդանօթի բռնել ապստամբ թաղերը։

Կիրակի օրուան թուով մասնաւոր թղթակցութիւն մը

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅ

ՎԻՃԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ԱՂԷՏԻՆ ԱՌԹԻՒ

Լա Սէյն-Թուլօնէն ստացանք հետեւեալ նամակը.—

. . . Խմբագիր,

Լա Սէյն-Թուլօնի երիտասարդութիւնը «Յառաջ»ի մէջ կարդալով Երեւանի վերջին աղէտին մանրամասնութիւնները եւ այս մասին ձեր տողերէն, խորապէս ազդուած, ուզեց իր լուման բերել իր արկածեալ հայրենակիցներուն։ Ազգ. միութիւնը սիրով ընդ առաջ գնաց այդ բաղձանքին եւ Սեպտ. 10ին կազմուեցաւ Երեւանի աղէտեալներու օգնութեան հանգանակիչ յանձնախումբ մը՝ հետեւեալ անդամներով.— Պ. Պ. Սիմոնեան Լեւոն, Սարգիսեան Յարութիւն, Պետօեան Ժագ, Խլտըրեան Օննիկ, Տրդատեան Անդրանիկ եւ Տէր Յովհաննէսեան Յարութիւն։

Յանձնախումբը յաջողութեամբ աւարտած ըլլալով իր աշխատութիւնը, հանգանակութեան արդիւնքը, —446— չորս հարիւր քառասունը վեց ֆրանք, մանտափօսթով կը ղրկէ ձեզի, խնդրելով որ բարի ըլլաք յանձնել «Հօկ»ի համապատասխան մարմինին, ուղղակի տեղին վրայ բաժնուելու համար աղէտեալներուն։

ԽՄԲ.— Մասնակցողներու ցանկը յաջորդով։

Կը խնդրուի Հօկի կեդր. վարչութենէն "Յառաջ"էն ստանալ այս գումարը, համապատասխան ընկալագրով։

Նամակ խմբագրութեան

ԱՆՎԱՅԵԼ ԱՐԱՐՔ ՄԸ

. . . Խմբագիր,

Տեղական թերթի մը Հոկտ. 24ի թիւին մէջ խոր կսկիծով կարդացի Արմենակ Եկարեանի մահը։

Զինքը յարգողներէն մէկն եմ եղած, իբրեւ մաքուր յեղափոխականի մը։ Կարծեմ լաւագոյն կերպը պիտի ըլլար նման մահերու առջեւ զսպել կիրքը եւ ճշմարտութիւնը միայն գրել։

Իբրեւ Վանի ինքնապաշտպանութեան հերոսամարտին մասնակցող զինուոր մը, ծանօթ ըլլալով այդ օրերու պատմութեան, զարմանքով կարդացի այն քանի մը տողերը, որով կը յայտնուէր թէ Իշխանի մահէն եւ Վռամեանի ձերբակալութենէն յետոյ, «իր գլուխը եւ դիմադրելու ամէն հաւատք կորսնցուցած Արամը» ինքնապաշտպանութեան ղեկավարութեան գործը զիջեց Եկարեանին... «Մանաւանդ որ թերթին խմբագիրը ինծի չափ լաւ գիտէր նոյն օրերու պատմութիւնը։

Վանի ինքնապաշտպանութեան գործը համերաշխօրէն եւ լաւագոյն ձեւով վարելու համար որոշուած էր բոլոր կուսակցութիւններու մասնակցութեամբ զինուորական խառն մարմին մը յանձնել կռուի ղեկավարութիւնը։ Պ. Եկարեան այդ մարմինին մէջ մտաւ իբրեւ Ռամկավարներու ներկայացուցիչ, ուրիշ կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ։

Այս պարագան ճշդել ուզեցի. պատմութեան համար, որ Պ. Եկարեանի արժանիքները պակսեցնելու հանդամանք չունի։

Հետեւաբար եւ այն պարագան, թէ Արամը «յետոյ զիջած է ղեկավարութիւնը Եկարեանին զիջելուն», ինքնին շինծու է, որովհետեւ նման բաներ տեղի ունեցած չեն երբեք։

Նոր մահուան մը առթիւ, ուրիշ արժանաւորի մը գործը նախատելու փորձը, ան ալ յերիւրածոյ պատմութիւնով մը, անվայել արարք մըն է։

Ա. ՇՏԻԿԵԱՆ

կերպութիւնը անհրաժեշտ չէր, ստիպուած են վճարելու այդ գումարը։ Տասը ֆրանք կը վճարեն միայն այն բանուորները, որոնք ֆրանսական սահմանագլուխէն ներս մտնելէ առաջ աշխատանքի յատուկ պայմանագրութիւն կնքած և sauf-conduitով եկած են։ Հայ բանուորներուն մէջ չեմ կարծեր թէ այդպիսիներ գտնուին. անոնք, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանիքի անդամները, ստիպուած են 68 ֆրանք վճարել։

— Կարգ մը Հայեր Մարսիլիայէն կամ ուրիշ քաղաքէ ինքնութեան թուղթ ստացած և յետոյ Փարիզ եկած են. արուարձանի մը ոստիկանութիւնը այդ կարգի անցագիր ունեցող Հայու մը թելադրած է Մարսիլիա երթալ եւ նորոգել տալ իր թուղթը։

— Այդպէս օրէնք չկայ։ Այդ տեսակ թուղթ ունեցողները չորս օրինակ լուսանկար եւ բնակարանի վկայագիր կը կցեն իրենց հին ինքնութեան թուղթերուն, միասին կ՚առնեն նաեւ իրենց ինչ ձեւով Փարիզ եկած ըլլալը հաստատող վաւերաթուղթը եւ կը ներկայանան ոստիկանութեան։ Խնդիրը կը տարբերի՝ եթէ անոնք փոխած են իրենց արհեստը։

Առ հասարակ բոլոր անոնք որոնք ներկայիս իրենց ինքնութեան թուղթին մէջ գրուածէն տարբեր արհեստի մէջ են, անպայման պէտք է Աշխատանքի Նախարարութեան հաւանութիւնը ստանան։ Նոյն իսկ ուսանող մը եթէ իր շրջանը աւարտած է եւ հիմա կ՚ուզէ ուրիշ գործով մը զբաղիլ՝ պարտաւոր է ներկայանալու Աշխատանքի Նախարարութեան։

⁂ Հայ Գաղթ. Կեդր. Յանձնաժողովը արտաքին Նախարարութեան դիմած ըլլալով այս հարցին մասին, հաւաստիք ստացած է թէ տրուած որոշման մէջ ո եւ է փոփոխութիւն չկայ, եւ թէ մէկ քանի վայրերու ոստիկանութեանց ըրածը թիւրիմացութեան հետեւանք ըլլալու է։ Այսու հանդերձ, Արտաքին Նախարարութիւնը Ներքին Նախարարութեան ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրէ նշանակուած խրողութեանց վրայ, որպէս զի Հայերու համար ընդունուած d'origine Arménienne ի (ծագումով հայ) բանաձեւը անխախտ պահուի ամէն տեղ։

ՆՈՐ ԼՈՒՐԵՐ ՍՈՒՐԻԱՅԷՆ
ՀԱՅԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹ ԿԸ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒԻՆ

(ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

Պէյրութ, 28 Հոկտ. 1925

Դամասկոսէն առնուած նոր եւ ստոյգ տեղեկութիւնները բարեբախտաբար կուգան մեղմացնել աղէտին ահաւորութեան մասին նախապէս հասած երկիւղալի լուրերը։ Վերջնապէս հաստատուած է որ Դամասկոսի խռովութեանց միջոցին զոհ գացած են 78 Հայեր, որոնք կը գտնուէին քաղաքին դուրսի կողմը Գատէմի գաղթակայանը։ Խռովարարները առաջին առթիւ յարձակած են այդ վրանաքաղաքին վրայ, ուր կը բնակէին 250 ընտանիքներ եւ կրակի տուած բոլոր խրճիթները, մէջն ըլլալով հայկական մատուռը, որ վերջերս շինուած էր։ Ասկէ դուրս Հայերու ջարդ տեղի չէ ունեցած բուն քաղաքին մէջ. միայն դիպուածով օդանաւի կամ թնդանօթի ռումբերէն սպաննուած են երեք քրիստոնեայ եւ եօթը Հրեաներ. իսկ Իսլամական թաղերու մէջ սպաննուածներուն թիւը որոշապէս յայտնի չէ։ Հայերու նիւթական կորուստը կը հաշուուի 30,000 օսմ. ոսկի։ Դէպքէն առաջ հոգատար իշխանութիւնը զէնք բաժնած է քրիստոնեաներուն։ Հայերը մերժած են, առարկելով որ իրենք վախ եւ կասկած չունին Արաբներէն եւ իբրեւ հիւրեր այդ երկրին մէջ չեն ուզեր միջամուխ ըլլալ անոնց ներքին գործերուն։ Այս պարագան ունեցած է իր լաւ ազդեցութիւնը, որովհետեւ խռովութենէն երկու օր առաջ արաբ պատուիրակութիւն մը Հայերուն մօտ գալով կը պահանջէ յանձնել Ֆրանսացիներէն իրենց ստացած զէնքերը, ու երբ կ՚իմանան իրականութիւնը, գոհունակութեամբ կը բաժնուին։

Գաղթակայանի Հայերէն շատեր զգալով կանխահաս վտանգը, ժամանակին հեռացած եւ ապահով թաղեր ապաստանած էին։ Զինադուլէն վերջ ամէն ինչ խաղաղած կը թուէր, երբ 23 Հոկտ.ին զրոյց շրջեցաւ թէ Արաբները յանձնուելիք իւրաքանչիւր զէնքի 20 ոսկի առաջարկած ըլլալով, Ֆրանսացիները մինչեւ 24ի կէսօրը պայմանաժամ տուած են, սպառնալով վերսկսիլ ռմբակոծութիւնը։ Ասոր վրայ մեծ խուճապ առաջ եկաւ և հայ, հրեայ, յոյն, եւրոպացի, նոյն իսկ արաբ ընտանիքներ սարսափահար սկսան վազել դէպի կայարան։ Նոյն օրը իրիկունը 3000 հոգի խմբուած էր կայարանը, այր, կին եւ երեխայ. սպասելով շոգեկառքի։ Երբ սուլիչին ձայնը լսուեցաւ, բոլորը սկսան իրար հրմշտկել տեղ գտնելու համար։ Իրարու ետեւէ քանի մը կառախումբ մեկնեցան Պէյրութ։ Անկէ ի վեր իւրաքանչիւր կառախումբ Պէյրութ կը բերէ մօտ 200 Հայեր։ Դամասկոսի գաղթականներուն մեծագոյն մասը Կիլիկեցիներ են, որոնք հոն գացած էին Ֆրանսացիներու կողմէ Կիլիկիոյ պարպումէն վերջ։ Ասոնցմէ շատեր վերջին 15 տարուան ընթացքին հինգերորդ անգամ ըլլալով կ՚ազատին ջարդերէ։

Ֆրանսացիները խիստ զայրացած են Գատէմի գաղթակայանի ջարդերուն համար. իրենց բռնած Արաբներուն կ՚ըսեն. «Անկախութիւնը Հայե՞րը պիտի տային ձեզի որ անոնք ջարդեցիք»։ Իսկ Սուրիացիները կ՚ըսեն. «Այս երկիրը ոչ ցուրտ կ՚ընէր, ոչ ալ ջարդ կը պատահէր, Հայերդ միասին բերիք ատոնք»։

Հիմա վախ կայ Հալէպի մասին, ուր կը գտնուին մօտ 50,000 Հայեր։

⁂ Արտաքին Նախարարութեան պաշտօնական զեկոյցին համաձայն սպաննուած են միայն 10 ֆրանսական զինուոր, եւ վիրաւորուած՝30. ապստամբներու կորուստն է 200, ջարդուած են 50 հայ եւ 2 Տրիպոլսեցի։ Նիւթական կորուստն ալ չնչին է. 20 տուն քանդուած է եւ քանի մը շուկաներու կամարները փլած են։ Կը հերքուի էմմէվիներու մեծ մզկիթին Հայերու կողմէ կողոպտուիլը, ընդհակառակը վերջինները կողոպտուած են խռովարարներու կողմէ։ Ազմ պալատը չէ վնասուած։

⁂ Ապստամբներու ղեկավար Պաքրի հանրապետութիւն հռչակած և ժամանակեայ կառավարութիւն մը կազմած է աջակցութեամբ Իպնը Շալլաշի, որ շատ ազդեցիկ է իսլամ շրջանակներու մէջ։ Պաքրի կ՚աշխատի գրաւել Հոմսը, զայն իր մայրաքաղաքը ընելու համար։ Այս կերպով կը յուսայ Ազգերու Դաշնակցութեան և աշխարհի ուշադրութիւնը հրաւիրել Սուրիոյ վրայ։

⁂ «Շիկագօ Թրիպիւն»ի համաձայն 3 Նոյեմբերին նոր խուճապ առաջ եկած է Դամասկոսի մէջ եւ հազարաւոր մարդիկ իրենց խանութները գոցելով փախած են քաղաքէն, որովհետեւ ֆրանսական օդանաւերը հրոսախումբ մը նշմարած ըլլալով քաղաքին մօտերը՝ սկսած են թնդանօթներով ռմբակոծել անոնց գտնուած տեղերը, սարսափ պատճառելով ջղագրգիռ բնակչութեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ԽՈՒՄԲԸ ԿԸ ՅԱՂԹԷ ՍՊԱՆԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Լիօնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի Ա. խումբը անցեալ Կիրակի օր մրցում մը կատարեց՝ Սպանիական Ա. խումբին հետ։ Խաղը բաւական հետաքրքրական անցաւ։ Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը։

Խաղին վերջանալուն քառորդ ժամ մնացած, մեր յառաջապահները գեղեցիկ եւ արագ «փաս»երով կրցանք կօլ մը շահիլ։ Սպանիացիները այս պարտութեան վրայ, թէեւ սկսան ուժեղ յարձակողականի մը, բայց մեր պաշտպանողականները կրցան միշտ ետ մղել զանոնք։

Խաղը վերջացաւ մեծ խանդավառութեամբ եւ ներկաներուն բուռն ծափերով ի նպաստ մեզի՝ 1ի դէմ Օով։

Ցաւալի է որ Լիօնի մէջ կան լաւ խաղացող Հայեր որոնք չեն ուզեր խաղալ հայկական խումբին հետ։ Աւելի լաւ պիտի ըլլայ որ միանան Հ. Մ. Ը. Մ.ին եւ կազմեն աւելի զօրաւոր ֆութպօլի խումբ մը, ինչպէս անցեալ տարի։

Լիօն Գէորգ Պասմաճեան

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի նորակազմ Վարչութիւնը որոշած ըլլալով աւելի մղում տալ սկաուտական գործին, կը խնդրուի այն բոլոր ծնողքներէն որ կ՚ուզեն իրենց զաւակները սկաուտ արձանագրել, դիմել նամակով խմբապետ Պ. Պէրպէրեանի 7 ռիւ Թուռնօն, Փարիզ (6) եւ կամ Կիրակի առաւօտ Եկեղեցիին Խորհրդարանը ժամը 10—12, Վարչութեան ներկայացուցիչին։ (կնիք)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և արուարձաններու բոլոր խումբերը 10 Նոյ. Գշ. գիշեր ժամը 8ուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին. օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի եւ ընտրութիւն։

ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՕԼԻՆԻ
ԵՒ
ՍՕԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ

գոհացուցիչ պայմաններով
դիմել ամէն օր ժամը 12—12·30
եւ 5—7
ՎԱՀՐԱՄ ԽԼՄԱՃԵԱՆԻ
19 Rue Pierre Nys Paris 11e
Métro: Belleville

ԿՈՒԺՈՒԻ
Ճերմակեղէն կարելու եւ պրոտէի համար գործաւորուհիներ
դիմել 4, rue Massillon, Paris 4e. Ամիրխանեանի։

Վաղը՝ Շաբաթ գիշեր 7 Նոյեմ. ժամը 8.30ին՝
Maison du Peuple Françaisի մէջ
(42, rue Hermel, 18e)
Կը ներկայացուի կազմակերպութեամբ Փարիզի Հայ Երիտասարդաց Մտաւորական Միութեան
ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷի յայտնի տրաման
ՆԱՄՈՒՍ
Նախերգանք և 4 գործողութիւն։
Տոմսերը հայթայթել բոլոր հայ ճաշարաններէն և կեդրոնատեղիէն՝ S. Zamback, 17, rue Saint Jacques, (5e.)
ԳԻՆԵՐԸ ՇԱՏ ՄԱՏՉԵԼԻ

ՀԱՅ ՖԱԲԻՐ ԹԱՀՐԱ ՊԷՅԻ
Լուսանկարներու շարքը ունենալու համար դիմել՝
ՖԷՊԻՒՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՉԱՏՈՒՆԸ
Յ. ՍԷՄԷՐՃԵԱՆԻ
1 Bld. Poissonnière, Paris
(ՄԱԹԷՆԻ շէնքին ճիշդ դիմացը)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թագւոր Աղաճանեան, 24 տարեկան, պօլսեցի, որ 2-3 տարիէ ի վեր Փարիզ եկած է, եւ անցեալ Յունուարին կ՚աշխատէր իբրեւ Employé aux Chantiers Navals Français à Blainville sur Orne (Calvados)։ Կը խնդրուի տեղեկացնել Փարիզի Հայոց Եկեղեցին, rue Jean Goujon.

Տրապիզոնցի գնովարէ Սարեան եւ կեսարացի Պօղոս Պէհրիեան, կը հրաւիրուին անձամբ կամ գրով ներկայանալ կաթողիկոսական պատուիրակութեան, Հայոց Եկեղեցի, 15 rue Jean Goujon, Փարիզ։

Կը փնտռուի Թոքաթցի Սինեքերիմ Հայկազեան որ տարի մը առաջ Փարիզ Լօզան Բասաժ թիւ 13 կը բնակէր եւ Սիթրոէն կ՚աշխատէր։

Տեղեկացնել H. D. Harroutunianի Cant. de la Varizelle N. 17 Commune d'Yzieux (Loire)

Կը փնտռուի Բնիկ Պիլէճիկցի Տիրան Մուրատճեան եւ մայրը. կը կարծուի Հալէպ գտնուած ըլլան։ Անոնց մասին տեղեկութիւն ունեցողները թող հաճին իմացնել Խաչիկ Նարինեանին, 18 Rue des Bahutiers (Bordeaux)։ Կը խնդրուի Սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կը փնտռուի 25 տարիէ ի վեր Փարիզ բնակող Էլմաս կամ Գոհարիկ Պարսամեանը (մայր Հանգուցեալ Տօքթ. Արմենակ Պարսամեանի) եղբօր աղջկան Մաքրուհի Պէզիրճեանի կողմէ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Կը փնտռուի Բնիկ Քըքաղաճցի եւ Իզմիր հաստատուած Գալուստ Գարանֆիլեան, որ նախապէս Աթէնք կը գտնուէր, այժմ Ֆրանսայի մանուածներու մէջ կ՚աշխատի։ Տեղեկացնել հօրաքրոջը Հռիփսիմէ Գարանֆիլեանի՝ հետեւեալ հասցէով. Minas Kaltakdjian. Fabrique des brosses de Crespine. Privas-ville (Ardèche).

Երզնկացի Կայծակ Գարեգին որուն վերջին հասցէն էր Հալէպ 6 Rue Kildani։ Տեղեկացնել Missak Djiknavorian, 79 Ave. Vauban, Livry-Gardan. S. & O. France.

Կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Զափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Ձոխ մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Նավանթի Թատրոնին դէմ։ Զմեռան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Հոկտեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	121	90
Տոլար,	Dollar	25	15
Մարք (ոսկի)	Mark	6	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	—
Թրք. ոսկի	» or	100	—
Մէճիտիէ	Médjidié	10	—
Լէվա 100 հատը	Léva	17	50
Տրախմի »	Drachme	31	—
Լիր » »	Lire	98	20
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	113	25
Զուից. »	Frc. Suisse	481	75
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	125	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1810	—
» II	»	1500	—
» III	»	1440	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	116	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր Ամէն օր 4 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris (10e).

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 Ֆր.	35 Ֆր.	65 Ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 Ֆր.	90 Ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 Ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 43 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒ՞Ր Է ԱՆԲԱՐՈՅԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Երեւան», բոլոր տեսակի դաւանափոխներու իջեւանը, կը ստիպէ մեզ կրկնել կարգ մը ճշմարտութիւններ, որոնք պատմութեան մաս կը կազմեն:

«Յառաջ»ի 36րդ թիւին մէջ, «Մամուլ»ի գլուխին տակ, արտատպեր էինք Տիկին Զապէլ Եսայեանի կարգ մը այլանդակութիւնները: Վարձու գրիչ մը, Լէօ, գիրք մը գրած էր, իբրեւ թէ հայ ազատագրական շարժումը վերլուծելու, բայց իրականին մէջ՝ զայն վարկաբեկելու համար, համաձայն իրեն տրուած պատուէրին: Ծանօթ գրագիտուհին առիթէն կ՚օգտուի, եւ, գրախօսականի պատրուակին տակ, կը ստորագրէ այնպիսի խարդախութիւններ, որոնք ոչ միայն ծաղրանկարի կը վերածեն վերջին քառասուն տարուան պատմութիւնը, այլ եւ փաստ կը հայթայթեն մեր թշնամիներուն: Զենք խօսիր իր համբաւին վրայ, զոր շատոնց աճուրդի հանած է, դժբախտաբար:

Մենք —և մեզմէ դուրս շատեր, բոլորովին չէզոք մարդիկ— խորապէս վրդովուեցան այս երեւոյթէն: Որովհետեւ, ինչ որ կը գրէր Տիկին Եսայեան իբրեւ յայտնութիւն, շատոնց բսած և հրատարակած են Թուրքերը իրենք, Թալաթէն մինչեւ Տօքթ. Նազըմը, զոր շատ լաւ կը ճանչնայ: Նոյնիսկ աւելի առաջ գացած էր: Պատերազմի ընթացքին, իթթիհատական կառավարութիւնը հատոր մը հանեց, թուրքերէն և ֆրանսերէն, հայ յեղափոխական շարժման մասին («Էրմէնի ամալ վէ հարէքեաթը»), որ զինադադարին քիլոներով կը ծախուէր: Այդ հատորին մէջ անգամ, դուք չէք տեսներ այնքան մեղք հայ ժողովուրդի և գործիչներու վզին, որքան կը բարդէ երէկուան թթու ազգայնականը, անճարակ «մարքսիստ»ի ապակի մը անցընելով աչքերուն: Երեւոյթը ըմբոստացուցիչ էր անոր համար որ, մենք շատ լաւ կը ճանչնանք Տիկին Զապէլ Եսայեանը, իր կեանքով և ըմբռնումներով: Կը բաւէ յիշել միայն վերջին տասը տասնըհինգ տարուան շրջանը, հասկնալու համար անկման աստիճանը: 1908ին, Տիկինը Պոլիս կուգայ և շուտով ասպարէզ կ՚իջնէ իբրև Վերակազմեալ Հնչակեան, —թթու ազգայնական խմբակցութիւն մը, որ առով խսկ հակառակ էր հայ-թրքական համերաշխութեան: Յետոյ կը դառնայ Դաշնակցական, կը մտերմանայ բոլոր այն նահատակներուն հետ զորս կը ծաղրէ այսօր: Կիլիկիա կ՚երթայ առաջին ջարդին (1909), աչքովը կը տեսնէ ամէն բան, եւ «Կիլիկեան Աւերակները» կը գրէ: Պատերազմին ատեն եւ անոր ամբողջ տեւողութեանը, անբաժան գործակիցը կը դառնայ իր չակերտած «հերոս»ներուն: Պոլսէն Պուլկարիա, Պուլկարիայէն Կովկաս կ՚անցնի զանազան «միսիա»ներով եւ խոշոր դումարներ ծախսել տալով: «Հերոս» Մուրատին կենսագրականը կը գրէ. Պարսկաստանէն Ֆրանսա կ՚անցնի միշտ մասնաւոր առաքելութեամբ. փոխն ի փոխը, պարագային համեմատ կը գործակցի զոյգ պատուիրակութեանց, Կիլիկիա կ՚երթայ նորէն մասնաւոր պաշտօնով եւ պարարտ ռոճիկով. այնտեղ դիւանագիտական ասպարէզին վրայ եւս կը փայլի, կը կռուի ֆրանսական ներկայացուցիչներուն հետ, Կիլիկիան Թուրքիայէն բաժնելու համար, կը դառնայ Պոլիս, կ՚անցնի Փարիզ, միշտ «միսիա»ով...,

Բայց կը բաւէ: Ըսել կ՚ուզէինք թէ՝ այս չնաշխարհիկ տիպարն ալ իր անարգածներուն, իր ծաղրածներուն հետ էր մինչեւ վերջին վայրկեանը, երբ այլ եւս ամէն աղբիւր ցամքեցաւ եւ նոր հեռանկարներ բացուեցան: Ինք՝ ալ գիտէր ի՛նչպէս ծագեցաւ ազատագրական շարժումը, որուն փառքն ալ երգած է, թէ ինչ կը քաշէր հայ ժողովուրդը առանձնապէս, նոյն իսկ Թուրքերու վկայութեամբ. թէ հայդուկային շարժումը չէր որ «թիւրք գիւղացիին եւ քիւրտ մշակին բազուկը իր դէմ զինեց»: Այո, Տիկին Եսայեան, դուք շատ լաւ գիտէք այս բոլորը, եւ դեռ աւելին. բայց այսօր փոխանակ ձեր գրիչը կոտրելու եւ անկիւն մը քաշուելու, — փղոսկրէ աշտարակ մը, եթէ կ՚ուզէք — խի՛ղճ ունիք գրելու թէ մենք «օրինաւոր պատրուակներ տուինք օսմանեան պետութեան, դաժան միջոցներով զսպելու պետութեան դէմ դաւաճանող եւ ըմբոստ տարր մը» («Երեւան», թիւ 6):

Դո՛ւք եւ ձեր մեկենասները թող ըսեն թէ ինչ անուն կուտան այս ընթացքին, պարզ հայ՚րէնով:

Բայց դեռ չաւարտեցինք:

Շ.

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԴԷՊՔԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Իրազեկի մը տեղեկութեանց համաձայն, Սուրիոյ ապստամբութիւնը երկար ատենէ ի վեր կանխամտածուած, ծրագրուած և լրջօրէն կազմակերպուած էր աշխարհի զանազան կողմերը գտնուող իսլամ Սուրիացիներու կողմէ: Շարժումին իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն նաեւ Թուրքիա եւ Գ. Միջազգայինը: Համարաբական կոմիտէի գօրաւոր կեդրոնը կը գտնուի Տէօրթեօլի մէջ, որ ճիւղեր ունի Պոլսոյ, Նիւ-Եորքի, Պուէնոս Այրէսի, Պերլինի և Սուրիոյ բոլոր կարեւոր քաղաքներուն մէջ: Այս կոմիտէի արտասահմանի պատասխանատու վարիչն է Սէֆա պէյ անունով արաբ մը: Կոմիտէն համագումար ժողով գումարած է Մայիսին Տէօրթեօլի և Յունիսին Պերլինի մէջ: Տէօրթեօլի համագումարը որոշած է 21 Յուլիսին սկսիլ ապստամբական շարժումը, և այս նպատակով յեղափոխական փոփոխակութ մղելու համար Հօմս ղրկած է հարիւրապետ Մէմթէշ Ալին և Իսմայիլ Նիզամին: Իսկ Պերլինի համագումարէն օրակարգն էր հետեւեալը. 1.— Սուրիոյ և Պաղեստինի ինքնավարութեան հարցը. 2.— Պայքար սիօնականութեան դէմ. 3.— Պայքար իսլամ գաղթավայրերու անկախութեան համար, 4.— Գ. Միջազգայինի և Իսլամներու յարաբերութիւնը. 5.— Իսլամական շարժումը Ափրիկէի մէջ: Արաբ Ապտէլ Կատաշ Պերլինի համագումարին որոշումով Սուրիա կը ղրկուի. իսկ Ռիւշտի Աթա պէյի պաշտօն կը յանձնուի կազմակերպել արաբ կամաւոր բանակ մը: Օգոստոսի սկիզբը Սուրիա կը հասնին Հասան Գատրի և Իսմայիլ Համզա, որոնք ձեպէլը Տրիւզ կ՚երթան՝ շարժումը ղեկավարելու համար: Նոյն նպատակով Փարիզէն Սուրիա կ՚երթայ Մուայյէտ, որ սակայն կը ձերբակալուի:

Վերջին համագումարը տեղի կ՚ունենայ Դամասկոսի մէջ, որուն ներկայ կ՚ըլլան երկու թուրք սպաներ՝ Մէհմէտ Էմին և Ալի Րիֆաթ: Հոս կ՚որոշուի գլխաւոր կազմակերպական գործը յանձնել Սըրրի և Ֆէվզի Աթրաշիներու: Գահիրէի մէջ Սուրիա-Պաղեստինեան Միութեան կողքին կազմուած է «Սուրիոյ Ազգային Դաշնակցութիւն»ը, որուն ներկայացուցիչները Նէմրուբ և Րըֆըը Շէրէֆէթ՝ պաշտօնով Սուրիա ղրկուած են:

Դամասկոսի և Հոմսի միջեւ գտնուող շրջանի բոլոր Արաբները միացած են ապստամբներուն, որոնց ձեռքն անցած է Հոմսը: Ապստամբած են նաեւ Համա և Հալէպ: Ֆրանսացիները կ՚ամբաստանուին թէ հայ գաղթականները զինած են՝ կռուելու համար ապստամբներուն դէմ: Սուրիոյ երեւելիները կ՚աշխատին իսլամ աշխարհի աջակցութիւնը ձեռք բերել: Ֆրանսացիները պարպած են Մուսէֆըրին, զինուորները ուրիշ կողմ տանելու համար:

Օ Ր Ը   Օ Ր Ի Ն

ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԵՐՋԻՆ ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐԸ

Կացութիւնը լուրջ է տակաւին

(ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑԷՆ)

ՊԷՅՐՈՒԹ, 30 Հոկտ. 1925

Այս առտու Դամասկոսէն հասած ճամբորդէ մը կը քաղեմ հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Իսլամներու նիւթական կորուստը կը հաշուեն հինգ միլիոն ղեղին ոսկի, իսկ ֆիզիքական կորուստը առ այժմ կ՚ենթադրուի հազար: Շատերու կարծիքով փլատակներու տակ մնացած են հազարաւորներ, մինչեւ 8000, բայց այս թիւը չափազանցութիւն կը համարուի: Տուգանքին (100,000 ոսկի և 3000 հրացան) մեծ մասը տրուած է. բայց պայմանաժամը մինչեւ 21 օր երկարաձգուած է, ամբողջ յանձնելու համար. այլապէս կրկինը պիտի տան:

Զինուորական իշխանութիւնը առանց երկար-բարակ հարցաքննութեան կը գնդակահարէ յանցաւորները: Մինչեւ այժմ գնդակահարուած են 200-250 հոգի: Քաղաքը պաշարման վիճակի մէջ ըլլալով, արգիլուած է իրիկուան ժամը 6էն յետոյ դուրս ելլել: Երկու օրէ ի վեր Հայերու փախուստը դադրած է: Ֆրանսական զինուորներ եւ Չէրքէզներ ղրկուած են Դամասկոսի մօտակայ Տումա մեծ գիւղը, որ ապստամբներու թաքստոց կը նկատուի:

Հոկտեմբեր 26ի առտուան պայթումը՝ Պէյրութի նաւահանգստին մէջ, բեռնատար շոգենաւէ մը, ոչ միայն մեծ խուճապ առաջ բերաւ, այլ եւ խորապէս ազդեց տեղացիներուն վրայ, որոնք վախցան թէ Պէյրութն ալ Դամասկոսի ճակատագիրը պիտի կրէ:

Եթէ օգնական ուժերը ժամանակին չհասնին, Հալէպն ալ վտանգուած է: Միջոցներ կը խորհուին կայաններուն պաշտպանութեան համար:

∴ Թերթերը կը հաւաստեն թէ կացութիւնը միշտ ծանր է: Երկրին ամէն կողմը ըմբոստութեան կեդրոններ կազմուած են: «Թան» կը գրէ թէ շարժումը տեղական հանգամանք չունի, այլ կազմակերպուած է օտար ազդեցութեան տակ, որ յաջողած է այս այլացեղ եւ այլակրօն տարրերը իրար միացնել եւ ծրագրուած նպատակին մղել: Երկու ամիսէ ի վեր ապստամբները կ՚աշխատին ձեռք անցընել Դամասկոսի շրջանը, որուն վրայ յարձակումները սկսան հարաւէն, իսկ ատենէ մը ի վեր հիւսիսէն ալ կը յարձակին:

Առջի օր 1500 ապստամբները համախմբուեցան Դամասկոսի Մէյտան թաղին մէջ եւ կը պատրաստուէին քաղաքին վրայ յարձակիլ, երբ իսլամ երեւելիները, վախնալով որ Ֆրանսացիները կը վերսկսին ռմբակոծութիւնը, խնդրեցին ապստամբներու վարիչներէն որ քաշուին երթան, եթէ չեն ուզեր որ Մէյտան եւ Շաղուր թաղերը կրկին քանդուին: Ապստամբները մեկնելէ առաջ յայտնեցին թէ պատրաստ են չափուելու ֆրանսական ուժերուն դէմ: Ֆրանսական օդանաւեր եւ հետեւակազօրքեր հետապնդեցին այս ապստամբները եւ 60 հոգի սպաննեցին: Ապստամբները քանդեցին Երուսաղէմի երկաթուղագծին կամուրջը, որ յաջորդ օրը նորոգուեցաւ:

2000 ֆրանսական նոր զինուորներ հասան Պէյրութ, 4000 ալ կը սպասուի: Սուրիոյ ֆրանսական զինուորներուն թիւը 32,000ի պիտի հասնի: Ֆրանսացիներուն ձեռքն են Հալէպ, Հօմս, Համա եւ Դամասկոս, ինչպէս նաեւ Դամասկոս—Տէրաա երկաթուղագիծը:

∴ Զօր. Սարայլի տեղ Ֆրանսայի Բարձր-քօմիսէր նշանակուեցաւ Հանրի տը Ժուվընէլ, որ քաղաքական վարիչի կամ մարզպանի (résident-général) իրաւասութիւնները պիտի ունենայ, իսկ զինուորական գործերը պիտի վարէ Զօր. Կամլէն: Պ. տը Ժուվընէլ երկար ատեն խմբագրապետ եղած է «Մաթէն»ի: Կրթական նախարար էր Փուանքարէի դահլիճին մէջ, պատուիրակ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան ընդհ. ժողովին մէջ եւ ծերակուտական՝ 1921էն ի վեր:

∴ «Մօրնինկ Փօսթ»ի հասած հեռագրի մը համաձայն, Դամասկոսի երեւելիներէն պատուիրակութիւն մը ներկայացեր է ապստամբապետին եւ յայտներ է թէ նոր յարձակման մը պարագային, բնակիչները որոշած են պաշտպանել քաղաքը, փոխանակ ապստամբներուն օգնելու: Ասոր վրայ, ապստամբները որոշեր են շրջակաները գործել եւ յետոյ յաղթապանծ քաղաք մտնել: Եւ քաշուեր են Բաթանա, քանի քիլոմեթր դէպի հարաւ:

Նոյեմբեր 5ին 10,000 ֆրանսական եւ ալժերիական զինուոր կը սպասուէր Պէյրութ: Ասոնք Դամասկոս հասած պիտի ըլլային երէկ կամ այսօր, կիրակի:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՒԵՐԱԿ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԵՆՔ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ՔԱՂԱՔԱՄԷՋԸ՝ ԱՒԵՐԱԿ.— ՇԱՄԻՐԱՄԱՅ ԹԱՂԸ՝ ՀԻՄՆԱՅԱՏԱԿ ԿՈՐԾԱՆԱԾ.— ԱՅԳԻՆԵՐԸ, ԾԱՌԵՐՆ ԱՆԳԱՄ ՉՈՐՑԱԾ ԵՆ.— ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԷՆ ՄՆԱՑԱԾ Է ՎԱԹՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ.— ԱՓՍՈՍԱՆՔՈՎ ԿԸ ՅԻՇԵՆ ՀԱՅԵՐԸ.— ՈՒԹԸ ՏԱՐԻԷ Ի ՎԵՐ ԱՒԱՐ ԿԸ ՓՆՏՌԵՆ.— ՀԱՅԵՐԸ ՊԻՏԻ ԳԱՆ . . ,

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Հոկտմ. 925

Մէկ շաբաթ առաջ առիթ ունեցայ տեսնելու տաճիկ առեւտրական մը որ Վանէն Թաւրիզ եկած էր։ Բնիկ Վանեցի ըլլալով, այդ տաճիկը իր առեւտրական գործերուն բերումով պատեր է ամբողջ Վանի նահանգին գաւառները եւ լիակատար տեղեկութիւններ ունէր Վասպուրականի ներկայ կեանքի մասին։

Առիթէն օգտուելով, ուղղեցի բազմաթիւ հարցեր, որոնց պատասխանեց յօժարութեամբ եւ առանց վերապահութեան։ Քաղած տեղեկութիւններս կը հաղորդեմ «Յառաջ»ին, որպէս զի ընթերցողները եւ առհասարակ հայ ժողովուրդը կարենայ ամփոփ գաղափար մը կազմել երբեմնի խիտ հայաբնակ, ռազմունակ, յառաջադէմ, իսկ այժմ հայազուրկ, ամայի եւ քայքայուած Վասպուրականի մասին։

ՎԱՆ ՔԱՂԱՔԸ.— Ա.) Քաղաքամէջը բոլորովին աւերակ եւ անմարդաբնակ է։ Վանի նշանաւոր շուկան (փազար) հիմնովին քարուքանդ եղած եւ կը կազմէ հսկայական հողաբլուր մը։ Վանի բերդին մէջ զինուորական պահակներ կան միայն։ Քաղաքամէջի Հայոց եկեղեցիներն ու դպրոցները, ինչպէս եւ Թրքական մզկիթներն ու մզկէսները նոյնպէս աւերակ են։ Քաղաքամէջը ոչ մէկ պետական հիմնարկութիւն կայ։ Պետական բոլոր շէնքերը կրակի տրուած են տասը տարի առաջ, 1915ի Ապրիլին, Վանի հերոսական ինքնապաշտպանութեան օրերուն։

ԱՅԳԵՍՏԱՆ.— Բ.) Շամիրամայ թաղ կոչուած Թրքական ընդարձակ քաղաքամասի տուները ամբողջովին աւերակ են եւ քարուքանդ։ Այս քաղաքամասը՝ Շամիրամայ թաղը նշանաւոր էր իր ընդարձակ այգիներով եւ բանջարանոցով։ Ծառախիտ, կանանչազարդ եւ ջրառատ այս թաղը, այժմ կը ներկայացնէ չոր եւ ամայի վայր մը։ Ծառերը բոլոր կտրատուած կամ չորցած են, ջուրի ճամբաներն ու առուները կորսուած ու խանգարուած, կանաչութեան եւ մշակութեան հետքեր չկան։ Տաս տարուայ ընթացքին երբեմնի գեղեցիկ, հովասուն եւ կենսուրախ «Շամիրամ Առթին» (Շամիրամայ ջրի մօտի քաղաքամասը) այժմ կը ներկայացնէ խսկական անապատ, աւերակ ու անմարդաբնակ։

ՀԱՅԿԱՎԱՆՔԷՆ դէպ խճուղիներէն սկսած դէպի Արարք եւ Խաչփողան երկարող Թրքական տուներն աւերակ են, այգիները չորցած, ծառազուրկ, միայն Վանի ջուրերը կան, սառն ու անսպառ աղբիւրներու ջուրերը, որ կը հոսին առուներէն եւ կը թափին ծովը։

Արարուց հրապարակէն եւ Խաչփողանի կեդրոնէն դէպի վեր, մինչեւ Երրբաթ առուն տարածուող բուն Այգեստանը, Վանի կենսուրախ, աշխատասէր եւ ռազմիկ հայութեան փառարանը այժմ կը ներկայացնէ տաճկական փոքրիկ գաւառական կեդրոն մը, աւելի ճիշտ գիւղաքաղաք մը, 600 տուն զուտ տաճիկ բնակիչներով, (մօտ 2500 հոգի)։

Վան քաղաքը 1914ին մօտ 40,000 բնակչութիւն ունէր, որուն 22,600ը Հայեր էին, իսկ մնացեալները Տաճիկներ, բացի հարիւր օտարազգիներէ (եւրոպացի եւ ամերիկացի)։

Հայոց տուներուն մէջ (Այգեստան) կը բնակին Տաճիկներ, որոնց 400 տունը բնիկ Վանեցի տաճիկներ են, իսկ մնացեալները, Անատօլուի խորերէն եկած։

Վան ապրող Տաճիկները կը զբաղին հողագործութեամբ եւ այգեմշակութեամբ. կան նաեւ առեւտրականներ եւ ցանցառ թուով արհեստաւորներ (կօշկակար, դերձակ, դարբին, հիւսն)։

Առեւտրականները կապուած են Տրապիզոնի, Կովկասի եւ Պարսկաստանի հետ եւ այս վայրերէն ալ ապրանք կը ներածեն Վան. այժմ արտահանութեան որ եւ է նիւթ չունին բացի տաւարի ձուկէն, որուն համար ալ սպառման լայն շուկայ չկայ։

Այգեստանի մէջ, Շիշլիի կալինօէն մինչեւ Մեծ ու Փոքր Քէնտրչինները, վերածուած են շուկայի։ Փողոցներու երկու կողմերը շինուած են խանութներ՝ թուով 250։

Տեղացի եւ եկւոր Տաճիկները բոլորն ալ կ'ապրին Հայերուն տուները։ Կառավարութեան հրամանով, ոչ ոք իրաւունք չունի նոր բնակարան շինելու, բոլորն ալ պէտք է եղածներով բաւականանան։ Ուշագրութիւն կ'ընեն որպէս զի տուները չքանդուին եւ այգիները չփճանան։ Ով որ կը նստի որ եւ է տան մը մէջ, կը համարուի ժամանակաւոր բնակիչ։ Ուշագրաւ է նաեւ այն պարագան, որ փողոցներն ու տուները կը պահեն իրենց նախկին հայկական անունները։ Վան բնակող տաճիկ ժողովուրդը միշտ ալ ափսոսանքով կը յիշէ Վանի աշխատող եւ ստեղծագործող հայութեան դերը։ Անոնք այժմ շատ կը զղջան, որ պատճառ դարձան երկրի հիմնայատակ կործանման։

Մեծ-Քէնտրչիի հրապարակի վրայ Տաճիկները շինած են մեծ մզկիթ մը, որուն քարերը բերած են նորաշէնի Ս. Աստուածածին եկեղեցիի պատերէն եւ գերեզմանոցէն։ Այս մզկիթին կառուցման համար ծախսուած է մօտ 25,000 օսմ. թղթադրամ ոսկի (225,000 ֆրանք՝ կամ 12,500 տոլար)։

Պատերազմէն առաջ (1914) Վանի նահանգը ունէր մօտ 500,000 բնակիչ՝ որուն 280,000ը Հայեր։ Կէս միլիոն բնակչութեամբ Վասպուրականը այժմ հազիւ 60,000 բնակիչ կը համրէ (Տաճիկներ, Թաթար Թուրքեր եւ Քիւրտեր) որոնք ցրուած կ'ապրին նահանգի ամէն կողմը։

Վանի նահանգը Տօրէն կուսակալութիւն (վիլայէթ) կը համարուի։ Վանն կը նստի քաղաքը։ Կայ՝ քաղաքապետարան, դատարան, ոստիկանատուն եւ զօրանոց։ Կառավարութեան ղեկը զինուորական իշխանութեան ձեռքն է։

Քրտական ապստամբութենէն յետոյ, Վանի մէջ հաստատուած է նաեւ «Արտակարգ Զինուորական դատարան»։

Թէեւ Հայերը, մօտ 8 տարի է որ հեռացեր են Վանէն, սակայն տաճիկ եւ քիւրտ «խուզարկու» խումբերը, կառավարութենէն գաղտնի կը պտտին Հայոց աւերակ թաղերը եւ կը յաջողին տուներու մէջ գտնել պահարաններ՝ լեցուն՝ տնային իրերով։ Այս գաղտնի թալանին կը մասնակցին նոյնիսկ կառավարական պաշտօնեաները։

Վասպուրականի տաճիկ ժողովուրդին մէջ կը տիրէ այն խորին համոզումը թէ իրենք այդ երկրին «ժամանակաւոր բնակիչներ»ն են միայն։ Անոնք համոզուած են որ Հայերը ուշ-կանուխ նորէն տէր պիտի դառնան երկրին։

Այս համոզումով ալ, մեծ եւ տեւական ձեռնարկներ չեն ըներ, (թէեւ ընդունակ ալ չեն)։ Տնտեսապէս բնակչութիւնը կը գտնուի միջակ պայմաններու մէջ։ Հաց, իւղ, պանիր եւ տեղական միջոցներով արտադրուող նիւթերն առատ են եւ աժան, իսկ արտասահմանէն ստացուած մթերքը եւ անհրաժեշտ նիւթերը՝ սուղ։

Պետութեան ուժը ամէն տեղ զգալի է, մանաւանդ զինուորական իշխանութեան եւ «Արտակարգ Դատարան»ի գործունէութիւնը սարսափի մատնած է ժողովուրդը։

Վանի (եւ նահանգի գլխաւոր կեդրոններուն մէջ) կան հեռագրատուն, նամակատուն եւ քաղաքային ու զինուորական կարեւոր պաշտօնատուներ։ Վանի Տաճիկները ունին նաեւ երեք «Մէտրէսէներ» (դպրոց), երկուքը արական, մէկը իգական։

Ժողովուրդը կ'ապրի տնտեսական եւ քաղաքական ճնշումներու տակ։

ՎԱՐԱԳԱՅ ՎԱՆՔԸ.— Վանի հայութեան վերջնական գաղթէն յետոյ (1918), Վարագայ հռչակաւոր եւ պատմական վանքը— Խրիմեան Հայրիկի արծուի բոյնը, դարձած է հասարակ քրտական գիւղ մը։ Վանքի երկյարկանի ընդարձակ շէնքերը արդէն հրկիզուած էին Տաճիկների ձեռքով 1915 Ապրիլին։ Հրդեհէն ազատուած էր միայն «Հայրիկեան» նորակառոյց դպրոցը, որու մէջ այժմ կ'ապրի Մոկսի քիւրտ Շէյխ Մուսան, իր աշիրէթով։ Վարագայ փառայեղ տաճարը, որ 900 տարի շարունակ հայ ժողովուրդի պաշտամունքին արժանացաւ, այսօր վերածուած է իսլամական մզկիթի, ամբողջովին սրբապղծուելէ յետոյ։ Անոնց՝ ուր 70 տարի առաջ Խրիմեան Հայրիկը հայ մատաղ սերունդի սիրտն ու հոգին կը դաստիարակէր ազգային ազատագրութեան ճառերով եւ «Արծուի Վասպուրականն»ը կը թռցնէր հայ աշխարհի ամէն կողմերը, այժմ Շէյխ Մուսանն է նստած իր փաչկատուն եւ աւազակարարոյ ցեղով։ Այժմ տեղն է, որ մենք ալ հառաչենք Հայրիկի խօսքերով՝

«Ա՜ռ քեզ, ո՜վ բոյնդ չքնաղ Վարագ,
Սլանա՛մ, թռչի՛մ, բոյնիս անհիւն...։

ՄԱՍԻՍ

ԵՐԲ ԱՆԴԻԻ ԱՇԽԱՐՀԷՆ ԿՈՒԳԱՆ

(Սերպիական ճէքեաթ)

Թուրք մը իր կնոջ հետ Եգիպտացորենի արտ մը բաժնելու զբաղած էր։ Կէս օրուան մօտ մարգարտին ուղղուեցաւ, ձին քակելու եւ ջրել տանելու համար, մինչ կինը շուքի մը տակ կը հանգստանար։

Ցանկարծ վրայ եկաւ Ուճիթսէցի Սերպ մը, որոնք.— ինչպէս ծանօթ է մեծ համբաւ կը վայելեն որպէս չարաճճի ստահակներ։

— Աստուած պահէ քեզ, գատըն։

— Եւ ձեզ, պատասխանեց Թրքուհին, դուն ո՞րտեղացի ես։

— Ես անդիի աշխարհէն կուգամ։

— Ի՜նչ կըսես! ուրեմն տեսած ես զաւակս Մուսան, որ քանի մը ամիս առաջ մեռաւ։

— Մուսա! այո տեսայ, լաւ կը յիշեմ, իմ ամենամօտ դրացիս է։

— Ի՞նչպէս է, ըսէ, ի՞նչպէս է։

— Աստուծոյ օրհնութեամբ գէշ չէ, բայց շատ մտատանջութեան մէջ է, դրամ չունի, ոչ կրնայ ծխախոտ գնել եւ ոչ իսկ քանի մը ընկերներու սուրճ հրամցնել։

— Եթէ դառնաս անդիի աշխարհ, կը հա՞ճիս իմ կողմէս քիչ մը դրամ հասցնել։

— Ի՞նչու չէ, շատ եւ շիտակ պիտի երթամ արդէն։

Ասոր վրայ, Թրքուհին հեռացաւ, գնաց գտաւ ամուսնին վերարկուն, առաւ քսակը, հանեց ամբողջ դրամը, ու տուաւ Ուճիթսէցիին որ Մուսային տանի։

Ուճիթսէցին տիրանալով դրամին, գոհունակութեամբ սահեցուց շալփկին մէջ, ու կծիկը դրաւ առուն ի վեր։

Հազիւ աներեւութացած, Թուրքը անդիէն կը վերադառնար ջրարբէն իր ձիով։ Կինը առջեւը վազելով.

— Կը հաւատա՞ս, մարդս, անդիի աշխարհէն մէկը եկաւ ինծի, ըսաւ թէ մեր զաւակը իր ամենամօտ դրացին եղած է, բայց շատ թշուառ է եղեր խեղճը, ոչ ծխախոտ կը գտնէ եղեր եւ ոչ ալ կրնայ իր ընկերներուն սուրճ առնել, քանի որ դրամ չունի։ Քսակիդ մէջ ինչ որ կար տուի որ Մուսային տանի։

— Ո՞ր կողմէն գնաց, ո՞ր կողմէն... սարսափահար հարցուց ամուսինը։

Կինը յայտնեց փախստականին ուղղութիւնը։ Ամուսինը արագօրէն ցատկեց ձիուն վրայ ու ճնշ.քեց ձորը։

Ուճիթսէցին տեսնելով Թուրքին քառասմբակ արշաւը դէպի իր կողմը, լերան ստորոտը ջաղացք մը իջաւ, հապճեպով ներս մտաւ եւ ջաղացպանը կանչեց։

— Հէ՛յ մարդ, փախիր, ահա Թուրք մը որ գլուխդ կտրելու կուգայ։ Գտակդ ինծի տուր եւ շատ մը ջաղացքին պատնիվեր մտցնէ եւ աներեւութացիր։

Ջաղացպանը տեսնելով որ Թուրքը իրապէս կը յառաջանայ մոլեգնած, ժամանակ իսկ չունեցաւ հարցնելու թէ, ի՞նչու Թուրքը իր գլուխը կտրելու կուգար։ Տուաւ իր գտակը, առաւ անորը, քաշեց գլխուն ու փախաւ, մագլցելով ջաղացքին կողն ի վեր։

Ուճիթսէցին դրաւ ջաղացպանին գտակը, քիչ մը ալիւր սրսկեց դէմքին եւ զգեստներուն վրայ եւ ստացաւ իրական ջաղացպանի մը ձեւը։

Այս միջոցին Թուրքը հասաւ ջաղացքին դուռը, վար ցատկեց ձիէն, ու խուժեց դէպի դուռը։

— Ո՞ւր է այս վայրկեանիս ջաղացքէն ներս մտնող մարդը։

— Սա՛ կողմէն մէկնեցաւ։

— Չին պահէ պռաց Թուրքը, ցասկոտ շեշտով մը, ու սկսաւ աջ ու ձախ փնտռել։ Վերջապէս գտաւ ու սկսաւ կոփահարել խեղճ ջաղացպանը։

— Ո՞ւր է կնոջմէս յափշտակած դրամդ, որ մեր տղուն պիտի տանէիր, անդիի աշխարհը։

Ջաղացպանը ապշած, սկսաւ արագ արագ խաչակնքել երեսին վրայ, դողդղալով։

— Աստուած վկայ, տէր իմ, ես ոչ քու կինդ տեսայ, ոչ քու զաւակդ, ոչ դրամ առի եւ ոչ ալ անդիի աշխարհէն եկայ։

Ամբողջ կէս ժամ անցաւ, մինչեւ որ ճշմարտութիւնը յայտնուեցաւ։

Այն ատեն Թուրքը խուժեց դէպի ջաղացք եւ հեռուէն տեսաւ Ուճիթսէցին որ հանդարտօրէն նստած իր ձիուն վրայ, մեկնեցաւ առանց ետեւն իսկ դառնալու։

Իսկ Թուրքը գլխիկոր եւ հետիոտն վերադարձաւ տուն։

Երբ կինը տեսաւ որ ամուսինը կուգայ առանց ձիու, առաջ վազեց ու բացագանչեց.

— Ի՞նչ պատահեցաւ, մա՛րդ։

— Ոչինչ, ոչինչ, լաւ է, դուն դրամը տուիր որպէսզի Մուսան կարենայ ծխախոտ գնել եւ սուրճ հրամցնել, իսկ ես ձին, որպէսզի աւելի շուտ հասնի։

Թարգ. Յ. ՊՈՒՐՆԱԶԵԱՆ

ՍՈՒՏ-ԽԵՆԴԵՐ

«Ազգայնական Ավանտուրիստների դէմ» խորագրով խմբագրականի մը մէջ, «Խորհրդային Հայաստան» (17 Հոկտ.) կը գրէ, Ռամկավար «Պայքար»էն առնելով,—

«600 ՀԱՅ երիտասարդներ կռուել են Դրուզներու դէմ (Տիրոյի) յանուն ֆրանսական իմպերիալիզմի։

Այլ խօսքով՝ դրանք կատարել են Սուրիայում միեւնոյն ստոր եւ զաւաճան գործը, ինչ որ անում են դաշնակցական խմբակներն ընդհանրապէս բոլոր արեւելեան վայրերում։

Դեռ մի երկու ամիս առաջ մենք կանգ էինք առել «Հայ կամաւորներ»ի գործունէութեան վրայ Մարոքում։

Միեւնոյնը կրկնուում է Սուրիայում։

Գաղութահայ աշխատաւոր ժողովուրդի դժբախտութիւնն այն է, որ նա այժմ էլ չի հրաժարել վերջնապէս դաշնակցական ավանտուրիզմից։ Կամ, աւելի ճիշտ՝ նա ՉԻ ԿԱՐՈՂԱՑԵԼ կտրուկ կերպով վերջ տալ դաշնակցական մասայնութեանը այն գաղութներում, ուրտեղ իշխում է իմպերիալիզմի սուրը։

Ամէն տեղ ծառայում է կապիտալիստական Արեւմուտքին եւ կռւում Արեւելեան ժողովուրդների դէմ։

Այդ կռւի եւ ծառայութեան համար նա ստանում է որոշ վարձատրութիւն, դրամական պարգեւներ, շքանշաններ եւ «պատիւ»։

Դրուզներու դէմ կռուելու համար «երեք Հայեր Փարիզի մէջ ստացել են ֆրանսական կառավա-

քոլէժինէն» ԱՍՊԵՏՈՒԹԵԱՆ տարածան (խմբ.— Նկարիչ Մախոխեան, Մաթէօ խան Ներսէսեան եւ Զօղանեան . . .)

Արեւելքի դէմ կռուելու համար Ահարոնեանը եւ իր ընկերակիցները միանման «պատիւ»ների են արժանանում Փարիզում։

Կասկածից դուրս է այն, որ Սուրիայի ապստամբ ժողովուրդը ֆրանսիական իմպերիալիստներին դուրս վռնտելուց յետոյ կ՚աշխատի վտարել իր հայրենիքից եւ Սուրիայի դաւաճաններին պատրաստող հաստատութիւնները։

Եւ ինչպէս միշտ, այս անգամ էլ ժողովուրդը պատասխանատուութեան կը կանչուի իր մի քանի անխիղճ եւ տխմար ավանտուրիստների գործունէութեան համար։ Կը կրկնուի դարձեալ Թիւրքիայի պատմութիւնը։ Ժամանակ չէ՞ արդեօք, հասկնալու որ Արեւելքում գտնուող հայ գաղթականական հաստատութիւնների բարօրութիւնը կապուած է առաջին հերթին Արեւելքի ժողովուրդների խաղաղ համաշխատակցութեան եւ համայն Արեւելքի ազատագրման հետ։

Եւ եթէ այդ այդպէս է, ապա ուրեմն ինքը արտասահմանեան հայ աշխատաւորութիւնը, ՎՃՌԱԿԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԻ պիտի ձեռնարկի ազգայնական բոլոր այն ավանտուրիստների դէմ, որոնք շլացած իմպերիալիզմի շնորհներից, անվերջ կոտորածների առիթներ են սաեղծում Արեւելքում։»

Նոյն փարախին պատկանող «Լէնինիստ» մը կ՚աւետէ՛ Սուրիայէն, Երեւանեան ուղղագրութեամբ,—

«Կոմկուսը իր տեղական սեկցիային միջոցով, տեղացի բոլոր ժողովրդին ուղղուած կոչով մը հրապարակ եկաւ։ Ան առնական կեցուածքով ծառացաւ ֆրանսական իմփերիալիզմին ջարդարար քաղաքականութեան դէմ։ Կոչը կը հրաւիրէր սուրիացի բոլոր ժողովուրդները ֆրանսական իմփերիալիզմէն չի խաբուիլ, եւ անոր ձեռքը գործիք դառնալով իրար չջարդել։ Ան կը հրաւիրէր վերջ տալ բոլոր կրօնական, ազգային եւ միջցեղային տնաքանդ կռիւներուն. և եղբայրական միացեալ կռւո հակաիմփերիալիստական ճակատ ստեղծելով կռուիլ ֆրանսական իմփերիալիզմին դէմ, Սուրիոյ ամբողջական ազատագրութեան համար։»

Կարդացէք, բաղդատեցէք, եւ դուք վճռեցէք թէ ո՛րն է իսկական «ավանդուրա»ն։

Եւ դեռ ասոնք երկրորդական փաստեր են։

ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Աթէնքի ազգ. կեդր. վարչութեան կողմէ պատուիրակութիւն մը տեսնուած է Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ընդհ. տնօրէն Պ. Ճէքուիթի հետ եւ կարծիքի փոխանակութիւններ ունեցած է որբանոցներու մէջ գտնուող հայ որբ եւ որբուհիներու տոհմային դաստիարակութեան շուրջ։ Պատուիրակութիւնը դիտել տուած է թէ Յունաստանի Ամերիկեան որբանոցներուն մէջ վերջերս պատրաստուած կրթական նոր ծրագիրը ցաւ պատճառած է ամբողջ հայութեան եւ դիտել տուած է թէ որբանոցի մը տնօրէնը հակազգային փրօփականտ կ՚ընէ որբերուն մէջ, զանոնք պաղեցնելով իրենց հայրենիքէն։ Պ. Ճէքուիթ պատասխանած է թէ ինք կը փափաքի որ որբերը տոհմային կրթութիւն ստանան, սակայն որպէսզի անոնք մօտ ապագային կարենան իրենց ապրուստը ապահովել, անհրաժեշտ է որ յունարէն սորվին, ինչ որ կառավարութեան ալ փափաքն է, եւ յունարէնը կարճ ժամանակի մէջ սորվեցնելու համար պէտք է որ գիտութիւնները աւանդուին յունարէն լեզուով. իսկ հայ լեզուն, գրականութիւնը, հայոց պատմութիւնը եւ կրօնքը պիտի աւանդուին հայերէն լեզուով։

Պ. Ճէքուիթ աւելցուցած է որ արտաքին նախարարին հետ իր վերջին տեսակցութեան ընթացքին, իրեն հաղորդուած է որ Հելլէն կառավարութիւնը հաշտուած է հայ գաղթականներու Յունաստան մնալու գաղափարին հետ։ Հայ գաղթականներու խնդիրը, ըսած է արտաքին նախարարը, վերածուած է հայ եւ յոյն բնակչութեան փոխանակութեան. անմիջապէս որ փոխանակութիւնը վերջանայ, Հելլէն կառավարութիւնը բոլորովին ազատ պիտի ձգէ հայ գաղթականները եւ պիտի ճչդէ անոնց քաղաքացիական կացութիւնը. ատոր համար ալ անհրաժեշտ կը նկատուի յունարէնի ուսուցումը։ Կրթական նոր ծրագիրը դեռ գործադրութեան դրուած չըլլալով, ազգ. կեդր. վարչութեան հետ համաձայնութեամբ միջին ճամբայ մը պիտի գտնուի։ Կեդր. վարչութիւնը խնդրած է որ հայ ներկայացուցիչ մը նշանակուի Նպաստամատոյցին մօտ, որ պաշտօն պիտի ունենայ որբանոցները այցելել, քննել եւ պարբերաբար տեղեկագիր ներկայացնել երկու կողմերուն։

Թուրքիան նոր ճանապարհով

Ի՞ՆՉ Կ՚ԸՍԵՆ ԹՈՒԱՆՇԱՆՆԵՐԸ

Երեսփ. ժողովին յանձնուեցաւ Թուրքիոյ 1342 տարուան նախահաշիւը (1926-27), որ 212 միլիոն ոսկի հասոյթի դիմաց կը ցուցնէ 233 միլիոն ծախք, այսինքն, 19 միլիոն պաց։

Ինչպէս կը հաստատէ հետեւեալ բաղդատական ցանկը, Թուրքիոյ ծախքերը կ՚աւելնան 1920էն ի վեր.—

Նախահաշիւ	միլիոն	յաւելում
1920-1921ին	68.7 հարիւրին	100
1921-22	81.9	» 120
1922-23	99.4	» 145
1923-24	123.1	» 180
1924-25	140.4	» 204
1925-26	183.9	» 267
1926-27	233.4	» 340

Կը հետեւի թէ, Թուրք հանրապետութիւնը 1924-25ին կրկնապատկած է իր ծախքերը, իսկ պիտի եռապատկէ՝ յառաջիկայ տարեշրջանին։ Թուրք թերթ մը կը յայտնէ թէ ազգերու պատմութեան մէջ տեսնուած չէ այսքան արագ աճում։ Պատերազմէն առաջ, ամբողջ օսմանեան կայսրութեան ծախքն էր իբր 30 միլիոն հնչուն ոսկի, ինչ որ մօտաւորապէս կը մօտենայ ներկայ նախահաշիւին։ Բայց չմոռնանք որ կէս առ կէս նուազած է թէ երկրին բնակչութիւնը եւ թէ երկիրը ինք։

Մուտքի կողմը, յաւելուածական հասոյթ կը սպասուի մաքսատուրքի յաւելումէն (17,000,000) ծխախոտի մենաշնորհէն (6,500 հազար), կալուածական տուրքէն (5,000,000) եւն.։ Ասոնց վրայ պիտի աւելնան նոր տուրքեր, շաքարի եւ քարիւղի մենաշնորհը, ժառանգութեան, բնտանի անասուններու եւ պերճանքի տուրքերը։

Նոր նախահաշիւին մէջ ալ, առիւծի բաժինը վերապահուած է ազգային պաշտպանութեան, իսկ հանրօգուտ շինութեանց գլուխը 19 միլիոնէն բարձրացած է 26 միլիոնի։

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆԱՑՈՒՄ ԵՒ ՄԱՔՐԱԳՈՐԾՈՒՄ

Եւրոպականացումը բուռն թափով առաջ կը տարուի Թուրքիոյ մէջ։ Ոստիկանական պաշտօնեաներ Պոլսոյ ամէն թաղերուն մէջ գլխարկ չկրողներուն դիտողութիւն կ՚ընեն։ Մասնաւորապէս կը հետապնդուին «քիւլհանպէյի»ները, յոռի անցեալ ունեցողները, որոնց կը պարտադրուի «քաղաքակրթական տարազ»ը։ Կասկածելի անձերը պատժական դատարաններու որոշումով եւ ոստիկանական հակողութեան տակ Սամսոն կամ Զօնկուլտաք կը ղրկուին, որոշ ժամանակ աշխատելու համար երկաթուղիներու շինութեան կամ հանքերու մէջ։ Նոյն բախտին կ՚արժանանան նաեւ հանրակիններու ցախութեան արդիւնքով ապրող դատարկապորտները։ Հրաման տրուած է ձերբակալել նաեւ փողոցները թափառող հանրակինները, բախտահմայ կիները, մուրացկանները, եւ բոլոր այն բախտախնդիր եւ անխիղճ մարդիկը, որոնք իրենց մանչ ու աղջիկ անչափահաս զաւակները գլխէ հանելով, գողութեան եւ քակահասութեան կը վարժեցնեն եւ ըեռայի աղջիկները անբարոյականութեան կը մղեն։

*** Հանրապետութեան տարեդարձին օրը, Պոլսոյ մէջ շատեր վարձու գլխարկ դրած են։ Կարգ մը հրեաներ ժամը 2ուկէս դրուշով քաղքէթ եւ 5 դրուշով ալ գլխարկ վարձու տուած են։ «Իգդամ» դիտել կուտայ թէ հակառակ դրուած արգելքին, շատեր կը յամառին փէս կրել. «Զենք ուզեր որ ասկէ վերջն ալ շարունակուի այն վճիռը թէ Թուրքիոյ մէջ արգելքը երկու օր կը տեւէ։ Զենք ուզեր «պաշը պօզուգ» ազգ մը ըլլալ։» Երեսփոխանները մտադրած են օրինագիծ մը առաջարկել՝ փէսի գործածութիւնը արգիլելու եւ գլխարկը պարտաւորիչ դարձնելու համար։

ԼՕԶԱՆԻ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ ԵՒ ԱՄԵՐԻԿԱ

Թուրքիոյ ամերիկեան ներկայացուցիչ ծովակալ Պրիսթօլ Նիւ Եօրքէն ճամբայ ելած է դէպի Պոլիս։ Ծովակալը, ինչպէս նաեւ Ամերիկեան Նպաստամատոյցի տնօրէն Տօքթ. Պարթըն, ընդհ. քարտուղար Պ. Չարլս Վիքըր Ծերակոյտի արտաքին յանձնաժողովին մօտ ձեռնարկներ ըրած են՝ յաջողցնելու համար Լօզանի դաշնագրին վաւերացումը։

ՊԱՂԵՍՏԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ

Պաղեստինէն Հայաստան մեկնած է գաղթականներու առաջին կարաւանը՝ բաղկացած 33 հոգիէ։ Անոնք Բիրմինկհամի հիւպատոսին մարդ գլուխ 45 րուբլի վճարած են, իբրեւ Հայաստանի մէջ ապրելու երեք ամսուայ ապահովութեան դրամ։ Պարսիկ կառավարութիւնը սիրալիր ընդունելութիւն ըրած է գաղթականներուն։ Հայաստան դարձող գաղթականները տեղաւորելու համար պատրաստուած են 32 մեծ վրաններ, որոնց վրայ մինչեւ 100 հոգի կրնան պատսպարել։ Ծրագրուած է աղիւսէ տնակներ շինել Արարատյանի մէջ՝ գաղթականները տեղաւորելու համար։ Ծախք հաշուուած է 270,000 րուբլի։

Նոր բնակարաններու շինութեան յառաջացնելու համար 2ուկէս միլիոն րուբլիի վարկ մը պահանջուած է Մոսկուայի կառավարութենէն։

ՅԻՇԵՑԷՔ ԵՒ ՅԻՇԵՑՈՒՑԷՔ

Ուրբաթ օր մանրամասնութեամբ հրատարակեցինք մեր տեսակցութիւնը՝ Ոստիկանական Տեսչութեան Օտարականներու բաժնին վարիչ Պ. Փիքառի հետ, ինքնութեան թուղթերու եւլն. մասին։

Հարցին կարեւորութիւնը նկատի առնելով, սորեւ կրկին կ՚արտատպենք Պ. Փիքառի տուած լուսաբանութեանց քանի մը կէտերը.—

1. Արտաքին նախարարութիւնը 31 Յուլիս 1925 թուակիր երկրորդ շրջաբերականով մը՝ ուղղուած նըքին նախարարութեան՝ կը յայտնէ թէ ասկէ վերջ բոլոր Հայերուն ինքնութեան թուղթերուն եւ անցագիրներուն վրայ պիտի գրուի Réfugié, d'origine Arménienne, (գաղթական՝ Հայ ծագումով) առանց յիշատակելու հպատակութիւնը։ Շրջաբերականին մէջ կ՚ըսուի թէ ՀԱՅԵՐԸ ԹՐՔԱՀՊԱՏԱԿ ԱՐՁԱՆԱԳՐԵԼԸ ԽՐԱԽԱՄԲ ԿԸ ՎԻՐԱՒՈՐԷ ԱՆՈՆՑ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺԱՆԱՊԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆԸ, հետեւաբար անհրաժեշտ է մոցնել այս փոփոխութիւնը։

2. Թէեւ նախապէս միայն 1917 և 1918 տարիներու թուղթերը կը փոխուէին, սակայն 19 Հոկտեմբերէն սկսեալ ՈՐՈՇՈՒԵՑԱՒ ՓՈԽԵԼ ՄԻՆՉԵՒ 31 ԴԵԿՏ. 1924 ԹՈՒԱԿԱՆԸ ԱՌՆՈՒԱԾ ԲՈԼՈՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ։ Հետեւաբար նորոգութենէ զերծ կը մնան միայն 1925 տարուան ընթացքին առնուած ինքնութեան թուղթերը։ Նորոգութիւնները կը կատարուին ամէն թաղամասի յատուկ գրասենեակին մէջ (Տես «Յառաջ» թիւ 21)։

3. Ինքնութեան թուղթի փոփոխութեան համար ընդհանուր սակ որոշուած է 68 ֆրանք։ Բոլոր անոնք, որոնք օրինաւոր անցագրով և ազատօրէն Ֆրանսա եկած են, ըլլա՛յ Աշխատանքի նախարարութենէն Avis favorable ստանալէ վերջ, ըլլայ 1923էն առաջ՝ երբ այդ ձեւակերպութիւնը անհրաժեշտ չէր, ստիպուած են վճարելու այդ գումարը։ Տասը ֆրանք կը վճարեն միայն այն բանուորները, որոնք ֆրանսական սահմանագլուխէն ներս մտնելէ առաջ աշխատանքի յատուկ պայմանագրութիւն կնքած և sauf-conduitով եկած են։ Հայ բանուորներուն մէջ չեմ կարծեր թէ այդպիսիներ գտնուին. անոնք, ինչպէս նաեւ իրենց ընտանիքի անդամները, ստիպուած են 68 ֆրանք վճարել։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԸ

Ազգասէր Պ. Պէզճեան Թուրք թերթի մը յայտարարած է թէ հայ-բողոքական հասարակութիւնը ընդունած ըլլալով քաղաքային ամուսնութեան դրութիւնը, այլ եւս պէտք չէ մնացած Լօզանի դաշնագրին 42րդ յօդուածին մէջ յիշուած ընտանեկան իրաւունքներուն։ Ուրիշ բողոքական պատասխանատու անձ մը ըսած է. «Հայոց Պատրիարքարանին հետ ո եւ է կապ չունինք. մեր համայնքը ո եւ է առնչ չէ կրթնած ո եւ է դաշնագրի։»

ԺԱՆՏԱՏԵՆԴ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ ժանտատենդը շատցած է Ունգափանի, Բիւյիւք Փազարի եւ Թահթագալէի կողմերը։ Առողջապահական վարչութիւնը մէկ կողմէ կը պայքարի հիւանդութեան դէմ, միւս կողմէ կը պատուաստէ ժողովուրդը։ Առ այժմ կամաւոր է պատուաստը։ Միայն վարակուած շրջաններու բնակիչները ենթակայ են պարտաւորիչ պատուաստի։

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ ՄԸ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ

Տօքթ. Սարգիս Քէշիշեան Լոնտոնէն փարիզ եկած ատեն ծանօթացած էր Ցէյվէս անուն Անգլիացիի մը հետ։ Բժիշկը առջի օր յիշեալին հետ ուիս-քիսօթինի մէկ սրճարանը գացած էր։ Անգլիացին քառորդ ժամ սեանելէ վերջ, գործ մը պատրուակելով դուրս ելաւ։ Տօքթ. Քէշիշեան անմիջապէս նկատեց որ խօսակիցը գողցած էր դրամապանակը, որ 60,000 ֆր. կը պարունակէր։

ԿԱՊԻԿԸ ԵՒ «ԿԱՐՄԻՐ»ՆԵՐԸ

«Փրավտա» կը գրէ թէ Մոսկուայի արդիական թատրոններէն մէկը պիտի ներկայացնէր կտոր մը, որուն մէջ շատ մը կապիկներ դեր ունէին։ Թատերական գործերու վերադիր խորհուրդը (այսինքն գրաքննութիւնը) թոյլատրեց ներկայացումը, բացարձակ պայման դնելով սակայն, որ կապիկներու յետոյքի մերկ մասերը կարմիր չըլլան. թատրոնի տնօրէնը կարող է ներկել զանոնք ուրիշ ո եւ է գոյնով, հակառակ պարագային ներկայացումը պիտի արգիլուի։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Այս Երեքշաբթի 10 Նոյեմբեր, Modern-Boxingի րինկին վրայ պիտի երեւայ հայ կռփամարտիկ Պ. Աթաեան որ գոնէ առ այժմ միակն է Եւրոպայի րինկերուն վրայ, հայ կռուփին դատը պաշտպանող։

Իր հակառակորդը պիտի ըլլայ յայտնի կռփամարտիկ Ճիմ Փուրնէզ (Champion du Rhin)։ Այս մրցումը ամենահետաքրքրականը պիտի ըլլայ։ Եօթը ուրիշ մրցումներ կը լրացնեն յայտագիրը։

Մօտըրն Պօքսինկի րինկը կը գտնուի Petit-Journalի սրահը, Métro Cadetի դէմ։

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր մրցումները պիտի որոշուին Շաբաթ երեկոյ։ Բոլոր Ա. պահ, Գ., խաղացողներու ժամադրավայրն է Եկեղեցին, ժամը 12ին։ Հ. Թ.

ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղի նորակազմ Վարչութիւնը որոշած ըլլալով աւելի մղում տալ սկաուտական գործին, կը խնդրուի այն բոլոր ծնողքներէն որ կ՚ուզեն իրենց զաւակները սկաուտ արձանագրել, դիմել նամակով խմբապետ Պ. Պէրպէրեանի 7 rue Thouin, փարիզ (6) եւ կամ Կիրակի առաւօտ Եկեղեցիին Խորհրդարանը ժամը 10—12, Վարչութեան ներկայացուցիչին։ (Կնիք)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԴՐՕՇԱԿի 4րդ թիւը, հետեւեալ բովանդակութեամբ.—

«Դաշնակցութեան Օրը» (խմբ.)։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը և Սոցիալիստ Յեղափոխականների կուսակցութիւնը, Վ. Չէրնով.- Ինչո՞ւմն է Հ. Յ. Դաշնակցութեան ուժը, Կոմս.— Համրային կեանքի զարգացումը և կուսակցական պայքարները, Կ. Սասունի.— Նախկրայը և անոր նշանակութիւնը Հայաստանի համար, Ռուբէն.— Պետութիւն, Ազգութիւն, Անկախութիւն, Վ. Նաւասարդեան.— Դեմոկրատիայի վերելքը, Ա. Ջամալեան.- Թուրքիոյ Նարջը.— Քրտական շարժումը, (Թղթ. Կուսակցական կեանք։

Ֆրանսա չի լքեր հոգատարութիւնը

Երեսփ. ժողովի մէջ Սուրիոյ մասին հարցապնդում մը ուղղուեցաւ վարչապետ Պ. Փէնլըվէի, որ կարգ մը տեղեկութիւններ տուաւ Ֆրանսայի կորուստներուն մասին: Այս առթիւ բուռն յարձակումներ տեղի ունեցան կառավարութեան դէմ: Համայնավար երեսփոխան Տօրիօ պահանջեց անմիջապէս եւ առանց այլեւայլի պարպել Սուրիան: Ի վերջոյ որոշուեցաւ խնդիրը յետաձգել մինչեւ Զօր. Սարայլի համնիլը և օրակարգի վրայ դնել 20 Նոյեմբերին:

Առջի օր վարչապետը եւ Պ. Պրիան Երեսփ. ժողովի արտաքին յանձնաժողովին առջեւ բացատրութիւններ տուին Սուրիոյ դէպքերուն մասին: Փօլ Պօնքուր առաջարկեց Լիբանանի, Դամասկոսի եւ Հալէպի մէջ հանրաքուէ կատարել՝ հասկնալու համար թէ ժողովուրդը ինչ տեսակ վարչաձեւի կողմնակից է: Համայնավար Պէրթօն պահանջեց անմիջապէս պարպել Սուրիան և Սահմանադիր ժողով հրաւիրել, որուն վրայ Պ. Պրիան յայտարարեց թէ նոյնինքն Սուրիոյ ժողովուրդին շահը և Ֆրանսայի հմայքը կը պահանջեն որ Ֆրանսա չհրաժարի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ իրեն տրուած հոգատարութենէն:

Մուսոլինին սպաննելու փորձ

Հռոմի թերթերը սեւնակներով լուրեր կը հրատարակեն դաւադրութեան մը մասին, որ ուղղուած էր Մուսոլինիի դէմ:

Ձերբակալուած է ընկերվարական երեսփոխան Զանիպօնի, «որ ամէն միջոց ձեռք առած էր ոճիրը գործելու համար», ինչպէս կ'ըսէ պաշտօնական զեկոյցը: Միեւնոյն ատեն Թօրինոյի մէջ ձերբակալուեցաւ Զօր. Բափէլլօ:

Հանրային կարծիքը գրգռուած է եւ բռնութիւններէ կը վախցուի: Կառավարութիւնը հրամայեց լուծել ընկերվարական կուսակցութիւնը: Բազմաթիւ ազատ-որմնադիրներ ձերբակալուած են:

⁂ Վերջին հեռագիրներու համաձայն, անվերջ ձերբակալութիւններ կը կատարուին Իտալիոյ ամէն կողմը: Ճենովայի մէջ ձերբակալուեցան Միլանի «Ունիթա» պոլշեւիկ թերթին եւ «Ավանթի» ընկերվարական թերթին թղթակիցները: Փակուեցաւ ուրիշ թերթ մը:

Ուրբաթ օր մեծ ցոյցեր կատարուեցան ամբողջ Իտալիոյ մէջ, Մուսօլինիի ազատման առթիւ: Բոլոր քաղաքներուն մէջ ֆաշիստ կազմակերպութիւնները թափօրներ կազմեցին, մինչ եկեղեցիներու զանգակները կը հնչէին: Բռնութիւնները խափանելու համար, զինուորական շղթաներ կազմուած են բոլոր վտանգուած շէնքերուն առջեւ: Հեռագիր մը կ'ըսէ թէ բոլոր ընկերվարական թերթերը դադարման ենթարկուած են անպայման ժամանակով: Ֆաշիստները կը պահանջեն որ դաւադիր Զանիպօնի մահուան դատապարտուի:

Փարիզի, Լոնտոնի եւ Պերլինի մէջ կարգ մը թերթեր կը կարծեն թէ այս «դաւադրութիւնը» սարքուած է ֆաշիստներուն կողմէ, ընդդիմադիրները խորտակելու համար: Ուրիշներ ալ կը պնդեն թէ գործը աւելի լայն սահման ունէր, եւ եթէ յաջողէր, ոչ միայն Մուսօլինին պիտի սպաննուէր, այլ եւ Իտալիան հանրապետութեան պիտի վերածուէր: Նոյն իսկ կասկածներ կան օտար պետութեան մը մեղսակցութեան վրայ: Կ'ըսուի թէ Զանիպօնի վերջերս 150,000 լիրէթ ստացած էր արտասահմանէն, դաւադրութեան մեղսակիցներուն բաժնելու համար:

Դաւադրութեան լուրին վրայ, երբ այլ եւս պարզ է որ նոր հալածանք մը պիտի սկսի ընդդիմադիրներուն դէմ, ֆաշիստներու համակիր երեսփոխանները որոշեցին պաշտօնապէս ֆաշիստ արձանագրուիլ: Այլ եւս համակիր չպիտի ընդունուի: Այս կերպով, Խորհրդարանը կ'ունենայ 355 կառավարական երեսփոխան, բոլորն ալ ֆաշիստ, և 180 ընդդիմադիր:

Ի. Հ. Մ. պատերազմական նոր զօրավարը

Ռուսիոյ պատերազմական եւ ծովային գործավար Ֆրունցէ մեռած ըլլալով, յաջորդ նշանակուեցաւ Քլէման Վօրօշիլով, անդամ ռազմա-յեղափոխական խորհուրդին, հրամանատար Մոսկուայի զինուորական շրջանին:

Նոր գործավարը ծնած է 1881ին: Մետաղագործական բանուոր էր. 1898ին մասնակցեցաւ յեղափոխական շարժման. յետոյ 1904ին անդամ եղաւ պոլշեւիկ կեդրոնական կոմիտէին: Գործադուլներ սարքեց 1905ին. իսկ 1906ին պետ նշանակուեցաւ հարաւային Ռուսաստանի զինուորական հարիւրեակներուն: 1908ին երեք տարի աքսորի դատապարտուեցաւ, Արխանկէլի նահանգին մէջ, ուրկէ Պաքու փախաւ: 1917ին աշխատեցաւ կառավարութեան մէջ եւ քանի մը անգամ ձերբակալուեցաւ: Նոյն տարին անձնապահ գունդի ըմբոստութիւնը սարքեց: 1918ին եւ 1919ին զինուորական զանազան պաշտօններ վարեց, արեւմտեան եւ հարաւային ճակատներուն վրայ: Հրամանատար եղած է Խարքովի, հիւսիսային Կովկասի եւ Մոսկուայի զինուորական շրջաններուն:

Պարսկաստանն ալ հանրապետութիւն

Թէհրանէն կը հեռագրեն թէ Սահմանադիր ժողովին ընտրութիւնները սկսած են: Կ'ըսուի թէ Մոսկուա թելադրած է Րիզա Խանի՝ փոխանակ թագաւոր դառնալու, հանրապետութեան վերածել երկիրը եւ նախագահ ըլլալ: Հաւանական է որ Սահմանադիր ժողովը հանրապետութիւն հռչակէ: Մ. Նահանգները ճանչցան Նոր Շահը:

МАНР ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսայի երկրագործական նախարար Պ. Ժան Տիւրանի փեսան եւ մասնաւոր քարտուղարի տնօրէն Պ. Թահթաճեանի վեցամսեայ աղջնակը Լիւսէթ Թահթաճեան ժանտատենդէ մեռած է Քասթէլնի օտարին մէջ: Նախարարը յիշեալ գիւղը մեկնեցաւ ներկայ ըլլալու համար իր թոռնուհիին յուղարկաւորութեան:

—Կը տեղեկանանք թէ հայ Ֆաքիր Թահրա պէյ, որուն համար տեղական թերթերը կը գրեն թէ 10 միլիոն ֆրանքի պայմանագրութիւն կնքած է ամերիկեան ընկերութեան մը հետ, Ամերիկա մեկնելէ առաջ վերջին անգամ ըլլալով իր գիտական ներկայացումները սկսած է տալ Էթուալի թատրոնին մէջ, Ավընիւ Շանզ Էլիզէ, գոհացնելու համար փափաքը բազմաթիւ հետաքրքիրներու, որոնք մինչեւ հիմա առիթը չեն ունեցած տեսնելու զինուք: Ներկայացումները պիտի վերջանան 17 Նոյեմբերին:

ՕՐ. ՀՐԱՆԴՈՒՀԻ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԼԵՒՈՆ ԵԱՐՏԸՄԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

1 Նոյեմ. 925 Փարիզ

ՕՐ. ԹԷՈՊԻՍՏԷ Ց. ՔԵԱԹԻՊԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ԿԱՐՕ Խ. ՕՀԱՆԵԱՆ

ՆՇԱՆՈՒԱԾ

25 Հոկտ. 925 Փօն տը Շէրի

ՑԵՐԵԿՈՅԹ—ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ Օրուայ առթիւ ԼԻՈՆԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻն կողմէ

Տեղի կ'ունենայ 11 Նոյ. 925 Չորեքշաբթի ցերեկ ժամը ճիշդ 2ին,

Place de Pont, café Côte d'Oorի Սրահին մէջ

Երգ, բանախօսութիւն, արտասանութիւն, կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, անակնկալներ, եւ սալօնի խաղեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Փարիզի շրջանային կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի և արուարձաններու բոլոր խումբերը 10 Նոյ. Գշ. գիշեր ժամը 8ուկէսին ծանօթ հաւաքատեղին. օրակարգ՝ զեկոյց կոմիտէի եւ ընտրութիւն:

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Լարօշէլ, Ա. Հ.— Ստացանք եռամսեան, Նոյմ. 1էն կը ղրկուի:

Փրիվաս, Մ, Գ.— Ստացանք եռամսեան, փնտռտուքը կը հրատարակուի. պայմանները կը տեղեկացնենք:

Արժանթէօյլ, Խ. Պ.— Ստացանք մանդափոսդը, կը ղրկուի Նոյեմբեր 1էն:

Ռուան, Ս. Խ.— Ստացանք 24 ֆրանք:

Պորտօ, Գարծ.— Ստացանք 28 ֆրանք:

Պորտօ, Ս. Գ.— Ստացանք տարեկան բաժնեգինը:

ԼԱՆՍԷՅ, Կ. Զ.— Ձեր յայտարարութեան համար 10 Ֆր. պէտք է ղրկէք:

Լիոն, Ե. Վ.— Ստացանք եռամսեան:

Վիէն, Յ. Մ.— Ստացանք 54 ֆրանքը, կարգադրեցինք հասցէի շփոթութիւնը:

Էթուալ, Մ. Բ.— Ստացանք փընտռտուքին փոխարժէքը. կը հրատարակենք յաջորդ թիւով:

Լաֆրէթ, Յ. Ս.— Ստացանք եռամսեան:

Փարիզ, Վ. Յ.— Ստացանք եռամսեան. նոր բաժանորդին թերթ կը ղրկենք Նոյմ. 3էն:

Լիոն. Գ. Պաս.— Ձեր առաջին վճարման պայմանաժամը Դեկտ. 1ին կը լրանայ:

Սէնթ-Էթիէն, Ս. Խ.— Ստացանք վեցամսեան:

Լաւէյն, Ե. Թ.— Ստացանք մանդափոսդը, ընկալագիրը կը ղրկենք:

Մարթէք, Գարծ.— Ստացանք 100 Ֆրանքը:

Մարսէյլ, Գ. Թ.— Ստացանք վեցամսեան.

Օպինեը, Ա. Պ.— Ստացանք 25 ֆրանք:

ԿՈՒԶՈՒԻ

Ճերմակեղէն կարելու եւ պրոտէի համար գործաւորուհիներ դիմել 4, rue Massillon, Paris 4e. Ամիրխանեանի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի 25 տարիէ ի վեր Փարիզ բնակող Էլմաս կամ Գոհարիկ Պարսամեանը (մայրը Հանգուցեալ Տօքթ. Արմենակ Պարսամեանի) եղբօր աղջկան Մարքուհի Պէզիրճեանի կողմէ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

Կը փնտռուի ընիկ Քըքաղաճցի եւ հիմր Հաստատուած Գալուստ Գարանֆիլեան, որ նախապէս Աթէնք կը գտնուէր, այժմ Ֆրանսայի մանաբաններու մէջ կ'աշխատի: Տեղեկացնել հօրաքրոջը Հռիփսիմէ Գարանֆիլեանի՝ հետեւեալ հասցէով՝ Minas Kaltakdjian. Fabrique des brosses de Crespine. Privas-ville (Ardèche).

Երզնկացի կայծակ Գարիպեան որուն վերջին հասցէն էր Հալէպ 6 Rue Kildani: Տեղեկացնել Missak Djiknavorian, 79 Ave. Vauban, Livry-Gargan. S. &. O. France.

կանանց եւ արանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, Rue de Seine

Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57

Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ճոխ մթերք երկուսեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու:

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10:

Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար:

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel

Սօսիէթէ Սավանթի Թատրոնին դէմ: Զմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու:

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30: Իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30:

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ Շ.ՔԵԴ. ԵՐԵԿՈՅԹ

ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

կազմակերպուած Փարիզահայ պարտաճանաչ երկսեռ խումբին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ Փարիզի պարի ակադեմիայի բրօֆ.

ՊՐՆ. LUCIEN LAURENTի

1925 Նոյեմբեր 14 շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Salle Russeի ընդարձակ սրահին մէջ, 42 Rue Hermel: Տոմսերը կարելի է ստանալ հայկական բոլոր ճաշարաններէ:

Մուտքը 5 ֆրանք

ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՕԼԻՆԻ

ԵՒ

ՍՕԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ

գոհացուցիչ պայմաններով

Դիմել ամէն օր ժամը 12—1.30 եւ 5—7

ՎԱՀՐԱՄ ԷԼՄԱՃԵԱՆԻ

19 Rue Pierre Nys Paris 11e

Métro: Belleville

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	119	80
Տոլար,	Dollar	24	68
Մարք (ոսկի)	Mark	5	80
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	50
Թրք. ոսկի	» or	98	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 ճատր	Léva	17	50
Տրախմի »	Drachme	30	50
Լիր » »	Lire	97	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	112	75
Զուից. »	Frc. Suisse	475	—
Չերվոնից	(10 Roubles or)	122	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Ֆր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1760	—
» II	»	1450	—
» III	»	1390	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	120	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208bis, Rue Lafayette, Paris (10e)

ԱՆԱՍԹԱՍԻՈՍ

ԴԵՐՁԱԿ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ — ԽԻՍՏ ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ ԿԱՐՈՒԶՈՒԻ

34, Avenue de l'Opéra, Paris — Tél. Louvre 53-36

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր — Ամէն օր 2.30 — 7.30

Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12

ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍ

ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Գիւրամատչելի գիներով

ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ

Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ

1, Boulevard Poissonnière, Paris. — Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.

(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՃԱՇԱՐԱՆ COSTAS

ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Անգամ մը միայն այցելել բաւական է գաղափար մը կազմելու համար մեր ճաշարանին ունեցած առաւելութիւններուն մասին:

17, Rue de la Fraternité — BRUXELLES

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 44 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆՈՅԵՄԲԵՐ ՏԱՍՆԸՄԷԿ

Այս այն թուականն է որ կը տօնուի ամէն տարի, ի պատիւ 1918ի մեծ դէպքին, ընդհ. պատերազմի Զինադադարին:

Ամէն տարի այս ատեն, փառաւոր հանդէսներ կը կատարուին յաղթականներուն կողմէ, եւ մէկ վայրկեան լռութիւն կը պահուի, իբրեւ յարգանք միլիոնաւոր զոհերու, որոնք մեռան կամ կոտորուեցան, առանց արդիւնքը տեսնելու:

Այդ արդիւնքը լիուլի կը վայելենք մենք, ողջերս, եօթը տարիէ ի վեր, — համատարած ատելութիւն, չարաշուք անստուգութիւն մը որ վառօդ կը հոտի, ատամներու կճրտոց՝ ոչ միայն պարտեալէն յաղթականը, այլ եւ յաղթականէ յաղթական. աննախընթաց տագնապ տնտեսական եւ ընկերային գետնի վրայ, անընդհատ վերիվայրումներ եւ խլրտումներ, յարաճուն սպառազինութիւն:

Մղձաւա՛նջ...

Պատերազմը սարքուած էր «արդարութիւնը տեղը բերելու համար», ինչպէս կ'ըսէին: Երկար չտեւեց պատրանքը, և աշխարհ հանդիսատես եղաւ քստմնելի ողբերգութեան մը, որ կը տեւէ մինչև այսօր: Ո՛չ միայն վառօդի ծուխին հետ, գոյնզգոյն հրթիռներու պէս ցնդեցան բոլոր գեղեցիկ նշանախօսքերը, այլ եւ ստեղծուեցաւ մթնոլորտ մը որ ընդունակ է ամէն վայրկեան պատերազմ յարուցանելու: 1918էն ի վեր, օրուան հզօրները ուրիշ բանով չեն զբաղիր, եթէ ոչ այդ անխուսափելին հեռացնելու, նոր պատերազմը կանխելու: Եւ խորհրդակցութիւննե՛ր, անվերջ ժողովներ քաղաքէ քաղաք, լեռնակուտակ ծրագիրներ ու դաշնագիրներ, որոնք այնքան ներդաշնակ ձայն կը հանեն, որքան զանոնք բովանդակող մագաղաթը: Ծեծխաղաղութիւնը կը ճռնչէ միշտ, հակառակ բոլոր Ժընեւներուն, Լօքարնօներուն: Ժողովուրդները աւելի շատ կը նովաներուն կամ Լօքարնօներուն: Ժողովուրդները աւելի շատ կը տառապին այսօր. վարիչները աւելի անճար են քան երէկ: Երկաթեայ թաթը կը տիրապետէ ամէն տեղ, համաձայն իւրաքանչիւր երկրի պայմաններուն: Քաղքենի - աշխարհակալ Եւրոպան կը զինուի, տիրող կարգուսարքը եւ իր գաղթավայրերը պաշտպանելու համար. պոլշեւիկ Ռուսաստանը նոյնքան մոլեգնութեամբ դաշոյն կը սրէ, յանո՛ւն համաշխարհային յեղափոխութեան, որ տարբեր մէկ ձեւն է աշխարհակալութեան: Որքան պոռնկացած էր հին Եւրոպան, իր կարգուսարքով եւ աւանդութիւններով, նոյնքան եւ աւելի գռեհկացաւ, անբարոյացաւ պոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, իւրացնելով եւ կատարելագործելով արեւելեան դիւանագիտութեան բոլոր խաղերն եւ խարդախութիւնները: «Պուրժուա-կապիտալիստ»ները հաւատարիմ էին իրենց կոչումին. անոնք աշխարհը կը ձեւէին իրենց տարբերութեան վրայ, եւ անոր համեմատ կը դասաւորէին իրենց գործերը: Զարմանալի, զզուելի էր միւսներուն, յեղափոխականնե՛րուն ընթացքը: Անոնք մինչեւ տրամաբանական վախճանին հասցուցին Մաքիավէլի արհեստը, եւ եղան — ու են — խորհրդականները, մտերիմ գործակիցներն ու զինակիցները ամէնէն անոպայ տարրերուն, արհեստով մարդասպաններուն եւ աւազակներուն, ոտքի տակ առնելով ամէն սրբութիւն, բայց մանաւանդ ամբողջ ժողովուրդներ: Թող չըսեն թէ մաքրակրօն գաղափարապաշտի կամ «ազգայնական» զգացումի նկատումներ են ասոնք: Ընդհակառակն, իսկական յեղափոխութեան շահերուն համար իսկ, ամէնէն լպրծուն ճամբան էր որ ընտրուեցաւ եւ որ դժբախտաբար կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Եւ այս կարճամիտ քաղաքականութիւնը ուրիշ բանի չծառայեց, եթէ ոչ արծարծելու Արեւելքի բոլոր արիւնածարաւ, կործանարար կիրքերը, որոնց հետեւանքը Ռուսաստանը ինքն ալ պիտի կրէ, ուշ-կանուխ:

Բայց թողունք այս խորհրդածութիւնները, որոնք շատ հեռուները կը տանին մեզ: Լաւագոյն է մէկ վայրկեան լռութիւն պահել նաև այս ցաւագար պատմութեան վրայ:

Ինչ որ կը տօնուի այսօր — Նոյեմբեր 11 — մեզ կը հետաքրքրէ մէկ տեսակէտով: Այս օրը մեզի կը յիշեցնէ թէ մենք ալ ունեցանք մեր բաժինը ընդհանուր զոհին մէջ, մեր պատմութիւնը սրբագրելու միամտութեամբ. բայց կէս ճամբան մնացինք, շնորհիւ թէ՛ յաղթականներուն եւ թէ պարտեալներուն գործակցութեան, թէ յեղափոխականներուն եւ թէ հակայեղափոխականներուն խարդախութեան: Թող առաջին քարը նետէ ո՛վ որ պակաս յանցաւոր է այս անորակելի ողբերգութեան մէջ. իսկ մենք, օրուան սուգին առթիւ, ափ մը հող նետենք ոչ միայն մեր անթիւ զոհերուն, այլ եւ բոլոր անոնց վրայ որոնք արիաբար կրակին մէջ նետուեցան, լաւագոյն օրերու հաւատքով:

Շ.

ԿԵՂԾ-ՔՈՒՄԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կը տեղեկանանք թէ ոչ-թուրք, եւ մասնաւորապէս հայկական դպրոցները փակուելու դատապարտուած են: Ամէնէն բախտաւորներէն Էսաեանը տարեկան 4000 ոսկիի բեռ մը ունի, իբրեւ հետեւանք նոր սակերուն: Մէարիֆը իր նշանակած թուրք ուսուցիչներուն համար կը պահանջէ 150 դրշ. իւրաքանչիւր դասին (բարձրագոյն կարգեր) և 75 դրշ. նախակրթարանի մէջ: Թաղ. Խորհուրդը խնդրած է որ քըռէմլի ուսուցիչներու համար բացառութիւն ըլլայ, իսկ նոր ուսուցիչներուն համար չպարտադրուի այս գինը. բայց մերժուած է: Յետոյ խորհեր են միացնել քանի մը կարգեր, բայց կառավարութիւնը այդ ալ մերժեր է: Կրթական տեսուչ Նայիլ Բէշատ պէյ անձամբ այցելելով, յայտարարեր է թէ Էսաեանը կրնայ վճարել նշանակուած սակագինը...

Ասկէ առաջ կարգ մը թաղեր գանգատած էին թէ իւրաքանչիւր դասաժամին 50 դրշ. անգամ չեն կրնար վճարել, և խնդրած էին բաժին մը յատկացնել կրթական տուրքէն: Ահաւասիկ այդ գանգատներուն արդիւնքը, — ոչ միայն տասնոց չի վճարուիր կրթական տուրքէն, այլ եւ այնպիսի սակեր պարտադրուած են, որոնց հետեւանքով կամ հայ ուսուցիչները ձրի պիտի աշխատին, և կամ դպրոցները պիտի փակուին:

Այս ալ անշուշտ մէկ շնորհն է Թուրքեւհայ «եղբայրութեան», որ այնքան խանդավառութեամբ կը պաշտպանուի Երեւանի մէջ:

ՉԱԽՈՂԱԾ ՓՈՐՁ ՄԸ

Թաւրիզէն կը գրեն մեզի.— Մասնաւոր թղթակցութեամբ հաղորդեր էի վերջերս կատարուած ձերբակալութիւնները՝ Թաւրիզի, Ղարադաղի, Մակուի, Խոյի, Սալմաստի, և Ուրմիոյ մէջ: Կալանաւորներուն մէջ կան նաեւ հարիւրաւոր թուրքեր, — վաճառականներ և հարուստներ, որոնք յարաբերութիւն ունեցած են պոլշեւիկներու հետ: Բանտարկուած Հայերու թիւը կը հասնի 25ի: Կառավարութեան ձեռքը անցած են խիստ կարեւոր թուղթեր: Առանց այս նոր քննութեան ալ, կառավարութիւնը շատ բան իմացած եւ կանխած էր: Գաղտնի ոստիկանութիւնը ամուր կազմակերպուած է ընդհանրապէս ամբողջ Պարսկաստանի և մասնաւորապէս Ատրպատականի մէջ: Կ'ըսուի թէ կառավարութեան ձեռքը անցած են նաև Ատրպատականի շրջանի խորհրդային հիւպատոսներու ժողովին գաղտնիքները:

Կարմիր գործակալները յաջողեր էին կապ հաստատել Ջաւատ խանի և աւազակապետ Նէվրուզի հետ, երկրին կարգ ու սարքը փոխելու համար: Կառավարութիւնը ձերբակալելով կախեց Նէվրուզը և ընկերները Արտէպիլի մէջ, իսկ Ջաւատ խանը բանտարկեց:

Այս բոլորին մէջ, ամէնէն քստմնելին կարգ մը պարսկահայ բախտախնդիրներու և վաշխառուներու տխուր գործակցութիւնն է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԽԱՌՆԱԿ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ՎՐԱՅ

Կացութիւնը տակաւին ծանր է Սուրիոյ մէջ: Ֆրանսացիները մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն, վճռական հարուածը տալու համար: Միւս կողմէ ապստամբներու նոր ղեկավարը Պաքրի անհանկալ յարձակումներով կ'ուզէ ուրիշ կողմ դարձնել Ֆրանսացիներու ուշադրութիւնը, մինչ իր գլխաւոր նպատակակէտն է Հոմսը, զոր կ'ուզէ գրաւել ամէն գնով:

Շաբաթէն կիրակի լուսնալիք գիշերը 1600 ապստամբներ Պապը Շարքիի կողմէն նոր յարձակում մը գործեցին Դամասկոսի վրայ, դէպի շիտակ ճամբայ: Յարձակումը սկսաւ ժամը 3ին ատենները. հրոսակներու փոքրիկ խումբ մը փորձեց գրաւել գնդացիրի դիրքերը եւ ֆրանսական ուժերը քաղաքէն դուրս քշելով դարանի մէջ ձգել: Թղթակից մը կը պատմէ թէ գնդացիրի առաջին հարուածները հազիւ լսուած, քաղաքին զանազան թաղամասերէն Իսլամները սկսան պոռչտալ՝ երգելով իրենց մեռելական ողբերգը: Մոլեռանդական այս երկար աղաղակները արիւն կը հոտէին: Քրիստոնեայ թաղերը մեծ սարսափի մատնուեցան եւ կիները սկսան լալ: Այս գնդակահարութեան եւ ողբերգութեան եկան միանալ նաեւ Դամասկոսի հազարաւոր շուներու ոռնոցը եւ աքլորներու երգը, կատակերգական երանգ մը տալով այդ սարսափի պահուն: Ֆրանսացիները չուզեցին լքել գնդացիրներու իրենց դիրքերը, հակառակ կրկնակի յարձակումներուն ապստամբներուն, որոնք կը յուսային իրենց պատրաստած թակարդին մէջ ձգել զանոնք: Կռիւը տեւեց մէկ ժամէն աւելի: Այգածագին ապստամբները քաշուեցան: Կիրակի առաւօտ հազարաւոր քրիստոնեաներ մեկնեցան քաղաքէն: Մինչեւ հիմա 25,000 հոգի մեկնած են Դամասկոսէն որոնց 15,000ը ապաստանած են Պէյրութ: Նոյն օրը երեք ապստամբներ կախուեցան Դամասկոսի մեծ հրապարակին վրայ:

Վերջին հեռագիրները կ'ըսեն թէ Դամասկոսի հարաւակողմէն զօրաւոր թնդանօթաձգութեան ձայներ կը լսուին: Ֆրանսական հեծելազօրքի երկու գունդեր պաշտպողական մեծ շարժումի մը ձեռնարկած են ապստամբներու գլխաւոր ուժերուն դէմ: 3—4000 հեծելազօրքեր պիտի մասնակցին այս գործողութեան, որուն կեդրոնը պիտի ըլլայ Դամասկոսի եւ Հոմսի միջեւ, դէպի հիւսիս: Ապստամբները մինչեւ հիմա յաջողութիւններ ձեռք բերին, որովհետեւ ֆրանսական հեծելազօրքը աւելի Տիւրզիներուն դէմ կը կռուէր: Հետեւակազօրքն ու հրասայլերը դանդաղաշարժ ըլլալով չէին կրնար շուտով կեցնել ապստամբները, որոնք գիւղերու վրայ յարձակելով տուգանք կը գանձէին, ոչխարները կը գրաւէին, եւ այդ կերպով կ'ապրուէին:

«Լօթիւս» շոգենաւով Սուրիայէն 661 ճամբորդ հասաւ Մարսիլիա, որոնց 428ը փախստականներ են:

⁂ «Թայմս» կը գրէ թէ անցած շաբթուան վերջը Սուրիա սպասուած օգնական ուժերը դեռ չեն հասած եւ կացութիւնը օրէ օր կը ծանրանայ: Թէեւ մաս մը հետեւակ եւ հեծեալ զինուորներ հասան Պէյրութ, սակայն բուն ուժերը քանի մը շաբաթէն հազիւ պիտի կրնան հասնիլ: Այս պայմաններուն տակ Ֆրանսացիները նախ պիտի կազմակերպեն Դամասկոսի, Հոմսի, Համայի եւ Հալէպի պաշտպանութիւնը, յետոյ պիտի ձեռնարկեն հեռաւոր վայրերու մէջ խաղաղութիւնը վերահաստատելու:

⁂ «Մօրնինկ Փօսթ» կ'ըսէ թէ երկիրը մեծ մասամբ ապստամբներուն ձեռքն է եւ բաւականաչափ զինուորներ չկան անոնց դէմ կռուելու համար: Դժուար թէ կացութիւնը խաղաղի Սուրիոյ մէջ, որքան ատեն որ Ճէպէլը Տրիւզի մէջ կռիւ կայ եւ ձմեռը անկարելի է ռ եւ է գործողութիւն: Նոր երկաթուղագիծ մը կը շինուի Տէրաայէն Պօսնա-Էսքի Շամ, գարնան յարձակողականը պատրաստելու համար:

Ամերիկեան երկու թորփիլանաւերու Պէյրութ հասնիլը գէշ տպաւորութիւն գործած է եւ ցոյց կուտայ վստահութեան պակասը: Իտալական տրէտնօթ մը և քանի մը յածանաւեր նոյնպէս ճամբայ ելած են դէպի Սուրիա:

⁂ «Թայմզ» կը գրէ թէ այս շաբթուան վերջերը նոր ուժեր պիտի հասնին, եւ զինուորներու ընդհանուր թիւը պիտի ըլլայ 30,000, սակայն ձեռնհաս իշխանութիւնները կը կարծեն թէ առնուազն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

"HARATCH"
JOURNAL ARMENIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN

ԱՒԵՐԱԿ ԵՒ ԱՄԱՅԻ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԸ

Ի՛ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՄԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ԻՐԵՆՔ

(ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

(ԵՐԿՐՈՐԴ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՍ)

Ի՛ՆՉ ԵՂԱԾ Է ԱՐՏԱՄԵՏ ԳԻՒՂԸ.— *250* ԱՌԱԳԱՍՏԱՆԱՒԻ ՓՈԽԱՐԷՆ ՄԻԱՅՆ ՀԻՆԳ ՀԱՏ.— ԱՂԹԱՄԱՐԸ ՈՉՆՉԱՑԱԾ.— ՆՈՑՊԷՍ ԵՒ ԼԻՄ ԱՆԱՊԱՏԸ.— ԿՏՈՒՑ ԱՆԱՊԱՏԻ ԳԱՆՁԵՐՆ ԱԼ ԿԸ ԿՈՂՈՊՏԵՆ ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ ՑԵՏՈՑ.— ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ ՔԻՒՐՏԵՐՈՒՆ ՁԵՌՔՆ ԵՆ.— ՋԱՐԴԱՐԱՐՆԵՐՍՒՆ ԱՉՔԵՐԸ ԿԸ ԿՈՒՐՆԱՆ։

ԹԱՒՐԻԶ, 23 Հոկտ. 925

ԱՐՏԱՄԵՏ ԳԻՒՂԸ.— Այս գիւղը կը գտնուի Վանի ծովի արեւելեան ափը։ Օժտուած բնութեան հրաշալի տեսարաններով, հռչակաւոր էր իբրեւ ամարանոց։ Այս գիւղի հայկական մասին մէջ այժմ կ՚ապրին քիւրտեր եւ կը զբաղին հողագործութեամբ, իսկ տաճիկները կ՚ապրին Արտամետի այգիներուն մէջ շինուած իրենց սեփական տուները եւ կը զբաղին այգեմշակութեամբ։ Արտամետի տաճիկ եւ քիւրտ բնակչութեան ընդհանուր թիւը հազիւ 200ի կը հասնի։

ԱՒԱՆՑ ԳԻՒՂԸ.— Աւանցը Վանի գլխաւոր նաւահանգիստ գիւղն է, ուր այժմ կը բնակին հազիւ 50 տուն տաճիկներ։ Կառավարութիւնը ծովի վրայ ունի մէկ շոգենակոյկ, զոր Ռուսերը շիներ էին 1917ին։ Կան նաեւ հինգ առագաստանաւեր։ Նախ քան մեծ պատերազմը Վանի ծովին վրայ կը բանէին մօտ 250 մեծ առագաստանաւեր, որոնք բոլորն ալ կը պատկանէին Հայերու։

Այդ բոլոր նաւերը տաճիկները այրեցին 1915ին գարնան։

ՎԱՆԻ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ մէջ կը գտնուին տաճիկներ եւ քիւրտեր, մեծակայն շատ ցանցառ։

Բոլոր գիւղերուն մէջ Հայոց եկեղեցիները մզկիթներու վերածուած են։

Իրենց գոյութիւնը քարշ տալու համար քիւրտերն ու տաճիկները, կը զբաղին երկրագործութեամբ։

Պետութիւնը որ եւ է տնտեսական օգնութիւն չէ ըրած ժողովուրդին։

Արուարձաններու ընդարձակ այգիներուն ու ծառաստանները գրեթէ ոչնչացած են. անխնայ կը կտրեն ծառերը, առանց նորեր տնկելու։

Վարչապէս արուարձանի գիւղերը կ՚ենթարկուին քաղաքին։ Արուարձաններուն մէջ կեանքն աւելի տանելի է քան քաղաքին մէջ։

ՎԱՆԻ ԾՈՎՈՒ ԿՂԶԻՆԵՐԷՆ Առտէրը, դեռ 150 տարի առաջ եւ մինչեւ մեր օրերը անբնակ էր, իսկ միւս երեք կղզիներուն մէջ կային վանք-մենաստաններ, որոնք մինչեւ մեծ պատերազմը ունէին իրենց դպրոցները, միաբանութիւն եւ ճոխ տնտեսութիւն։

ԱՂԹԱՄԱՐԸ այժմ բոլորովին ամայի եւ անմարդաբնակ է։ Հայ ճարտարապետութեան հրաշակերտը, Ս. Խաչ տաճարը, ենթարկուած է կարգ մը աւերածութեանց։ Սիստեմատիկ կերպով ոչնչացուցած են պատերու վրայի հոյակապ բարձրաքանդակները, ծաղիկները, քարուքանդ են ըրած կոթող իկոններու գերեզմանները եւ ի՛նչ որ վայրենական բնազդը կը թելադրէ, գործադրած են Աղթամարի տաճարին վրայ։

Պատերազմի ընթացքին Աղթամարի հնագոյն ձեռագիրները Էջմիածին փոխադրուեցան, նոյն վանքի միաբան Դանիէլ Ծ. Վրդ. Ջատոյեանի ջանքերով։

ԼԻՄ ԱՆԱՊԱՏ.— Այս կղզին ամենամեծն է։ Այստեղ կը գտնուի հոյակապ տաճար մը, Ս. Գէորգ։ Երբ 1915 Ապրիլ 7ին (Հ. Տ.) սկսաւ Վանի հայութեան հերոսամարտը ընդդէմ արիւնարբու վոհմակներուն, վերին Թիմար գաւառի 10,000 հայութիւնը ապաստան գտաւ այս կղզին եւ պաշտպանուեցաւ, մինչեւ որ հայ կամաւորները օգնութեան հասան։

Այս կղզին ալ այժմ աւերակ եւ անմարդաբնակ է։ Տաճարի գմբէթները ումբակոծուելով քարուքանդ եղած են։

Այս վանքին ամբողջ հարստութիւնը — արծաթեայ սպասներ, ոսկեթել թանկագին հանդերձներ, գորգեր, մօտ 400 կտոր գրչագիր հին մատեաններ եւայլն, շնորհիւ վանահայր Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Հիւսեանի ջանքերուն, ազատուած են եւ կը գտնուին Էջմիածին։

ԿՏՈՒՑ ԱՆԱՊԱՏ.— Այս կղզին նշանաւոր է իր Ս. Կարապետ գեղակերտ տաճարով, որ այժմ կիսաւեր է, իսկ կղզին բոլորովին անբնակ։ Վանքին հարստութիւնները — արծաթեղէն սպասներ, եկեղեցական թանկագին հանդերձներ, հայ հին գրչագրեր եւայլն, 1915ի գարնան միաբանութեան կողմէ պահուած էին կղզին։

Այդ պահեստները ամբողջ տասը տարի ապահով մնացեր են, մինչեւ որ ներկայ 1925 Մայիսին խումբ մը տաճիկ զինուորներ, իբրեւ թէ թռչուն որսալու պատրուակով կը յաջողին կղզին մտնել եւ կը սկսին փնտռտուքներ կատարել։ Դժբախտաբար, զինուորներու այդ աւազակախումբը կը յաջողի գտնել վանքին պահարանը, ուրկէ դուրս կը հանեն բոլոր հարստութիւնները, կը բաժնեն իրարու մէջ եւ գաղտնի վաճառքի կը հանեն։

Այս տարի ամռան (Յուլիս—Օգոստոս) երբ ուսումնասիրական ճամբորդութիւն կը կատարէի Արտպատականի Մակու գաւառին մէջ (պատմական Արտազի դաշտը), առիթ ունեցայ հանդիպելու նաեւ հռչակաւոր Ս. Թադէի վանքը։ Վանահայրը, Պետրոս Վրդ. Ղազարեան, յայտնեց ինծի թէ Վանի շրջանի քիւրտերը, կտուց Անապատի վանքի արծաթեայ խաչերը, սկիհները, շուրջառները, թագերը եւայլն Մակու բերելով ծախեր էին պարսիկ խաներուն։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ.— Վանի եւ արուարձաններուն մէջ կը բնակին գլխաւորաբար տաճիկներ, տեղացի թէ եկւոր։

Արճակի դաշտը, Արճէշի ամբողջ գաւառին մէջ (Զիլանի ձորն ալ մէջ), Ալջաւազ, Ախլաթ, Պատնան, Կարճկան, Կարկառ, Մոկս, Շատախ, Նորդուզ, Խոշաբ եւ Աղբակի դաշտը կը բնակին քիւրտերը, որոնց քանակի մասին, կարելի չէ ստոյգ թիւեր տալ, որովհետեւ յաճախ գաւառէ գաւառ կ՚երթեւեկեն եւ կ՚ապրին իբրեւ վաչկատուն։

Վերին ու Ներքին Թիմար գաւառներուն, Արճակի եւ Սարայի շրջաններուն, Ոստանի, Հայոց Ձորի մէջ կը բնակին կովկասի թաթար թուրքեր, Ատրպատականէն գաղթած պարսիկներ եւ մասամբ ալ Մասիսի ստորոտի քիւրդերը։ Ասոնք բոլորն ալ կը զբաղին երկրագործութեամբ եւ անասնապահութեամբ։

Ոստան, Խոշաբ, Բաշկալէ Արճէշ, Ալջաւազ, Բերկրի եւ Ճանիկ կը կազմեն գաւառապետութիւն (միւթէսարըֆլըք)։

Տաճկաստանի համար Վանը, Վասպուրականը, այժմ չի ներկայացներ զինուորական արժէք, ուստի եւ զօրաբանակ չեն պահեր հոն. կան միայն քաղաքային ոստիկաններ։

Ինչպէս ըսի, թէ պետութիւնը եւ թէ ժողովուրդը, այն կարծիքն ունին թէ իրենք ժամանակաւոր բնակիչներ են, ուստի մասնաւոր հոգածութիւն ցոյց չեն տար երկրին տնտեսական զարգացման գործին։

Վանի 1915 թուի կուսակալ տխրահռչակ Ճէվտէթը այժմ կը գտնուի Պոլիս։ Մէկ աչքը կուրցած է։ Կը զբաղի առեւտուրով։

Քիւրտ Քէօռ-Հիւսէյին փաշան, (յայտնի աւազակապետ) եօթ տարի շարունակ Անատոլուի խորերը թափառելէ յետոյ, վերջին տարիներս նորէն անցեր է իր նախկին բնակավայրը — Վանի ծովու արեւմտակողմը — Ալջաւազի գաւառը։ Կը բնակի Բաղնոց գիւղը, ունի անբաւ հարստութիւն եւ ձիաւոր կուողներ։ Երբեք չմասնակցեցաւ քրտական վերջին ապստամբութեան։ Առ հասարակ, Վանի շրջանի քիւրտերը մաս չեն ունեցած ապստամբական շարժումներուն մէջ։

Վանի յայտնի պետական լրտես եւ գաղտնի ոստիկանապետ Ակեահ էֆէնտին երկու աչքով կուրացեր է եւ կը գտնուի շատ թշուառ ու խեղճ վիճակի մէջ։

Մոկսի քիւրտ Մէյթուլլահ բէկը, որ անցեալին մէջ այնքա՜ն օգտակար էր եղած Հայերուն, մեռեր է 1922ին։

Վանեցի աւազակ դաժան Հաճի Բաքրի Մահմուտը, յուսահատութենէն անձնասպան եղած է Պրուսայի մէջ։

Ուրեմն, երբեմնի հայաշատ, մարդախիտ, բերրի եւ կենսունակ Վասպուրականի նահանգը, այժմ վերածուած է հսկայական գերեզմանի մը։ Հազարաւոր գիւղեր հիմնովին քանդուած եւ անբնակ են դարձեր։ Ընծայրածիր վարելահողեր անմշակ կը մնան, արօտատեղիներն ու մարգագետինները փճացած են։ Ուր որ ծառ կայ, անխնայ կը կտրատեն։ Վերաշինական եւ ո՛չ մէկ աշխատանք չի կատարուիր։ Վաչկատուն եւ թափառաշրջիկ քիւրտ ցեղերը ամառուայ չորս ամիսներուն կուգան Վասպուրականի լեռնային գաւառները եւ աշնան վերջերը կը հեռանան։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը առանձին ուշադրութիւն չի դարձներ նախկին հայաբնակ գաւառներու վերաշինութեան վրայ։ Ժողովուրդին եւ պետութեան միջեւ սէր եւ անկեղծութիւն չկայ։ Տնտեսապէս քայքայուած, արհեստներու եւ առեւտուրի անընդունակ տաճիկն ու քիւրտը, միշտ ալ ափսոսանքով կը յիշեն Հայերը, որոնց թողուցած պակասը այժմ աւելի քան զգալի է։ Եթէ պոռնիկ դիւանագէտները ուզեցին «Հայաստանը առանց Հայու տեսնել», այժմ թող համոզուին, որ Հայաստանը առանց Հայի՝ աւերակ է եւ ամայի, եւ թէ արիւնածարաւ վոհմակները անկարող են տէր դառնալ այդ երկրին, Հայաստանին, որու միակ ու հարազատ տէրը Հայն է։

ՄԱՍԻՍ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ՆԱՄԱԿԸ

Հետեւեալ նամակը ստացած ենք աշխատաւորէ մը, որ կը խնդրէ գաղտնի պահել իր անունը և անփոփոխ՝ իր լեզուն.—

Երեւան քաղաքի եւ գաւառի գործկոմի եւ ճեղեղի վնասները պարզող եւ օգնութիւն կազմակերպող յանձնաժողովի նախագահ պարոն կամ ընկեր Ա. Կոստանեանին։

Ընտանիքի մը վեց անդամներէն մէկ աշխատաւոր գիւղացին եմ եւ հետաքրքրութեամբ կարդացի ձեր բաց նամակը՝ ուղղուած դաղութահայ աշխատաւորութեան։ Կը խորհէի միամտօրէն թէ պիտի լսէի մի մխիթարանք, մի քաջալերանք կամ մի նոր բան՝ յօգուտ աշխատաւորութեան։ Բնաւ չէի հաւատար որ պիտի կարդայի հոն հարիւրաւոր անգամներով կրկնուած հահոյանքները, միեւնոյն պառակտիչ գաղափարներն ու մեղադրանքները։

Կը գրէք.—

Ա.— «Երեւանի հեղեղի առթիւ վայնասուն բարձրացրել են Դաշնակ պնակալէզները։ Բ. և Գ.- «Հայրենիքի վսեմ գաղափարը սնանկացած տեսնելով՝ նրանք՝ մայրաքաղաք շինելու անուան տակ հանգանակութիւններ կ՚ընեն իրենց պանդոկների ու ղայֆէների ունեցած պարտքերը գոցելու համար։ Դ.— «Հեղեղի պատճառած վնասները պարզող յանձախումբի անունից յայտնում եմ, որ մենք բնաւ կարիք չենք զգում այդ հանգանակութիւններին, եւ նրանց կեղտոտ ձեռքերով կատարած ժողովարարութեան»։

Լա՛ւ. պ. Նախագահ, գլուխ գլխի տանք ձեզ հետ, մի քիչ խորհրդածութիւններ ընենք այս առթիւ։

Պահ մը ընդունինք թէ ձեր ըսածները ճիշդ են. որ այդ անպիտան Դաշնակները ժամանակին մեծ մեծ գումարներ կողոպտած են աշխատաւորներէս այսինչ այնինչ նպատակներով եւ հիմայ ալ մայրաքաղաք վերաշինելու անուան տակ ելեր ընկեր են մեր խեղճ ժողովուրդին մէջ նորից դրամ կորզելու, այս անգամ պանդոկներին ու ղայֆէներին իրենց ձգած պարտքերը... գոցելու համար։

Բայց աշխատաւորը ի՞նչ իր տուն քանդէ. չը՞ տա՞ր այն ժամանակ երբ իսկապէս Հայրենիքի փրկութեան վսեմ գաղափար կար, չտա՞յ եւ այսօր մայրաքաղաքի վերաշինութեան համար որ նորից վսեմ գաղափար է, օգնութեան չհա՞սնի իր հէգ եղբայրներին՝ որոնք միշտ ենթակայ են նոր բանոր դժբախտութեանց։ Հա՛. նեղութիւն, բայց դուք հակառակ չէք մեր տալուն, ընդհակառակն կոչ կ՚ընէք որ տանք որքան կարելի է շուտ, միայն թէ «կեղտոտ» ձեռքերով հանգանակողներին (Դաշնակներին) չտանք, այլ մաքուր ձեռք... ունեցողներուն, այնպէ՞ս չէ։ Քանի որ «պնակալէզ եւ կեղտոտաձեռ Դաշնակներ» կ՚ըսէք, մաքրաձեռներ եւ հաւատարիմներն ալ անոնց հակառակորդներ ըլլալու են անպատճառ, որոնցմէ մէկն ալ դուք կը լինիք ի հարկէ։

Հիմա ծուռ նստինք ճարտար զրուցենք, ընկեր Նախագահ. պահանջներին ընդառաջ գնալու համար այդ Դաշնակներ իրենց «տաճօնը» կը զարնեն, ու դուք ալ բաց նամակներով, կոչերով, յայտարարութիւններով, կ՚ուզէք հաւատացնել հայ ժողովուրդին թէ Դաշնակները պնակալէզներ են, խառնակիչ եւ կողոպտիչ, իսկ ազգին միակ անկեղծ եւ հաւատարիմ զաւակները դուք էք։ Դէ խե՛ղճ աշխատաւորը ո՞րն հաւատայ։ Հայ ազատագրութեան հեղինակ ծառաների՞ն, ազատագրուելու պատեհութիւն ստեղծողների՞ն, թէ՞ զանոնք վարկաբեկողներին եւ այդ պատեհութենէն օգտուողներին։

Կը թելադրէք մեզ դրամ չտալ պնակալէզներուն, կեղտոտ ձեռքեր ունեցողներուն, հապա ասացէք խնդրեմ որո՞նց տանք, ձեզ ի՞, ձեր չցուցուցած մարդո՞ց, ի՞նչէն գիտնանք որ ձեր ձեռքերը մաքուր են. ի՞նչպէս գիտնանք թէ դուք պնակալէզներ չէք կամ չպիտի լինիք։ Եթէ Դաշնակները աշխատաւորութեան դրամով պանդոկներին եւ ղայֆէներին ձգած պարտքեր գոցել կ՚ուզեն, ի՞նչպէս հաւատանք որ դուք ալ կազինոներին պարտք չէք ձգած եւ չպիտի ջանաք գոցել զայն նոյն աշխատաւորութեան տուած դրամով, թէ ոչ բաց նամակներով միայն կ՚ուզէք թունաւոր դեղահատեր կլլեցնել տալ թափառական հայ աշխատաւորին, այն էլ յանձնախումբի մը անունով։

Ոչ պ. Նախագահ, ոչ դուք ոչ անոնք իրար բղքտել ջանացէք, հայ աշխատաւորը ականատես է եւ գիտէ ձեզ բոլորդ ալ։ Եթէ պիտի պնդէք թէ Դաշնակներ վնասակար են եղած, դուք անոնցմէ աւելի վնասակար լինելու ենթակայ էք, ինչոր ցոյց տուած էք արդէն ձեր գրած բաց նամակին մէջ, յայտարարութեամբ մը որուն կ՚անդրադառնամ ահա։

Աշխատաւորութիւնը շատ է լսեր թերթերով եւ բեմերէն ըսի ըսաւներ եւ շպրտուած լուտանքներ որոնցմով հետաքրքրուիլ չուզեր այլեւս. աշխատաւորութիւնը հետաքրքրող մի բան կայ միայն, այն է տեսնել հայ բեմին վրայ մաքուր, անաչառ եւ աւելի շատ հաշտարար սիրտ կրող բեմախօսներ, անշահախնդիր եւ համերաշխութիւն քարոզող խմբագիրներ ու գործիչներ, որոնց հետ պիտի լինի միայն աշխատաւորը, եւ ո՛չ թէ ձեզ պէս եղբայրասպան յայտարարութիւն ընողներին։ Ահա այդ յայտարարութիւնը, «Մենք իրենց կեղտոտ ձեռքերով կատարած ժողովարարութեան կարիք չենք զգում, մենք մեր ուժերով, ապա խորհրդային հանրապետութիւնների նիւթական աջակցութեամբ կարող ենք հեղեղի վնասներն եւ աւերածութիւնները վերացնել»։

Լսեցէք Հայե՛ր, լսէ՛ր եւ դուն մասնաւորապէս Հա՛յ աշխատաւոր, ընկեր Լուսած Կոստանեան, պատասխանատու մէկը։

Դաշնակներէն իրենց աղէտեալ եղբայրներին գացած եւ գնալիք օգնութեանը կարիք չեն զգար եւ կը մերժեն, մինչ միւս կողմէն պարծանքով ու գնահատանքով կը յիշեն օգնութիւնը Հայաստանի դրացի հանրապետութիւններու, որոնց մէջ է նաեւ Ատրպէյճան, Ո՜հ, ի՜նչ մեծ ոխակալութիւն, ի՜նչ մեծ ատելութիւն։

Թոյլ տուէք ինձ Պ. Նախագահ, Նախատել ձեզ քիչ մը, որպէսզի թափառականի սիրտս մի քիչ հանգստանայ։

Նախ հարցնեմ, Դաշնակներու միջոցով եղած օգնութիւնը ինչո՞ւ կը մերժէք, որովհետեւ անոնց ձեռքեր աղտո՞տ են եւ իրենք պնակալէզնե՞ր. բայց չէ՞ որ Ատրպէյջանցիներու եւ իրենց ամբողջ ցեղի ձեռքեր Հայու արիւնո՛վ ներկուած են արդէն եւ Հայ կոյս աղջկան պատիւ լզած, հապա ասս խնդրեմ, անոնց օգնութի՞ւն ինչու չմերժեցիր, ո՞րն է լաւ ձեզ համար, եղբայր սպաննո՞ղ՝ թէ՞ սպաննուած եղբօր չակէտով պատսպարող օգաւոր եղբայր, այսինքն, պարզ ըսենք, Հայ աշխատաւորութեան դրամով ապրող Դաշնա՞կ մը, թէ՞ Հայ աշխատաւորի արիւն խմող Թալէաթ մը կամ Էնվէր մը։

Մի ուրիշ հարցում, Հայու մաքուր պատիւը հարէմի մէջ պղծող Թիւրք մը եթէ 100 լիրայով միայն, ուզենայ օգնել Երեւանի, պիտի ընդունի՞ք թէ պիտի մերժէք։

Այն հարցումներիս պատասխան չեմ սպասեր ձեզմէ, որոնց պատասխանած էք արդէն ձեր հռչակաւոր բաց նամակով, բայց պիտի սպասենք որ Հայաստանի մեր ներկայ կառավարութիւն մաքրէ ասպարէզը ձեզ պէս ոխակալներէն կամ մի ամուր կերպով սանձահարէ ձեզ, որպէսզի Հայ աշխատաւորը ազատի ընդմիշտ եղբայրասպան կռիւներէն ու յայտարարութիւններէն։

Գաղութահայ աշխատաւորութիւնը ուրախ պիտի զգայ, եթէ բնաւ չունենայ ձեզ պէս Նախագահներ. առէք հեռացէք ձեր այդ անմաքուր եւ անազնիւ զգացումներ որպէս զի Հայաստանի աշխատաւոր թշուառ եղբայրը կարողանայ յարաբերիլ արտասահմանի իր եղբօր հետ առանց արգելքի եւ վայելէ անոր օգնութիւն, որուն այնքան կարօտ է այսօր։

Վերջին խօսքս ձեզի հետեւեալն է, կ'ուզէք լսեցէք կ'ուզէք շարունակեցէք ձեր այդ ընթացքը, բայց գաղութահայ աշխատաւոր այլեւս չպիտի ազդուի։ Բնաւ իրեն ուղղուած ոեւէ բաց նամակէ կամ կոչերէ, աշխատաւորը պիտի դատէ Հայ Նախագահներ՝ գործիչներ խմբագիրներ, միայն իրենց գործերով, իսկ որո՛նց գործերը յայտնի են, այդ ալ գիտէ աշխատաւորը։

Ձեզ բան մը ըսեմ, Պ. Կոստանեան, մենք աշխատաւորներս այն եզրակացութեան եկած ենք որ՝ պէտք է վստահիլ անոր որ ծանօթ է, եւ զգուշանալ անկէ որ անծանօթ է։

Մարսէյլ

ԱՇԽԱՏԱՒՈՐ ՄԸ

Որդը ներսէն կը կրծէ

Խորհրդային թերթերը սխնակներով տեղեկութիւններ կը հրատարակեն ապրանքի նուազութեան և սղութեան մասին, որ վրդովիչ հանգամանք առած են։ Կատարուած քննութիւնները կը հաստատեն թէ առեւտուրի պետական օրկանները, մասնաւորապէս գործակցական ընկերութիւններն ու թրըստները ողբալի վիճակի մէջ են։ (Յաջորդով կը հրատարակենք քաղուածք մը՝ «Խորհրդային Հայաստան»էն)։ Հակառակ բոլոր առանձնաշնորհներուն, անոնք ոչ միայն չեն կրնար դիմանալ առեւտրականներու մրցումին, այլ եւ անհատական առեւտուրը, աւելի գործօն եւ թերեւս աւելի ձեռնհաս ըլլալով, կ'օգտագործէ խորհրդային վարչական կազմակերպութիւնը։

Միւս կողմէ, խորհրդային ձեռնարկներու շարք մը վարիչները անձնատուր եղած են չարաշահութեան եւ կը բարձրացնեն գիները։ Ճէրճինսքի, որ թէ Չէկային և թէ տնտեսական գերագոյն խորհուրդին նախագահն է, այդ երկու հանգամանքներով, երկու հրամանագիրներ հրատարակեց, որոնք չափազանց խիստ են։

Առաջին հրամանագիրը կ'ըսէ,

— «Փոքրաքանակ վաճառման գիներուն բարձրացումը կը սպառնայ կազմալուծել ամբողջ ազգային տնտեսութիւնը, կը քանդէ արտաքին վաճառականութեան ծրագիրը, կը վտանգէ չերվոնէցին հաստատութիւնը, պատճառ կ'ըլլայ ցորենի գնին բարձրացման եւայլն։

Չարաշահութիւնը մտած է խորհրդային կազմակերպութեանց եւ գործակցական ընկերութեանց մէջ։ Առեւտրական գործավարութեան քննիչ մարմինը հաստատած է թէ Մոսկուայի մէջ երեք ամսուան ընթացքին չահաղէտներու ծախուած է 550 վակօն ապրանք, 22 միլիոն րուբլի արժողութեամբ։ Պետական վաճառատուներ, գործակցական խանութներ, դրամատուներ սէնտիքաներէն եւ թրըսթներէն գնած են գործուած ապրանքներ եւ զանոնք նորէն ծախած են մասնաւորներու։ Ինչ որ երեւան հանուած է Մոսկուայի մէջ, այդ կարգի գեղծումներու մէկ անշան մասն է միայն։»

Հրամանագիրը կը պատուիրէ բոլոր տնտեսական վարչութեանց՝ ընդհանուր «մաքրագործման» ձեռնարկել եւ պատժել բոլոր յանցաւորները։

Երկրորդ հրամանագիրը ուղղուած է քաղաքական ոստիկանութեան օրկաններուն (չէկա) եւ կը պատուիրէ անմիջապէս աջակցիլ տնտեսական վարչութեանց։

Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն երեք հազար հոգի ձերբակալուած են, համաձայն այդ հրամանագիրներուն։

*** Կոմկուսի Կեդր. Կոմիտէն իր լիագումար նիստին մէջ, ընդունեց բանաձեւ մը, որով բացարձակապէս անձեռնմխելի կը հռչակուի արտաքին առեւտուրի մենաշնորհը, իբրեւ գլխաւոր ազդակը Խորհրդային Միութեան արտադրական ուժերու զարգացման եւ իբրեւ պաշտպանութիւն օտար դրամագլուխի գերակշռութեան դէմ։ Նոր ծրագրին համաձայն, արտաքին առեւտուրի գործառնութիւնները պէտք է երկու միլիառ րուբլին անցնի 1925—26 տարեշրջանին։ Բանաձեւը կ'ընդունի թէ անհրաժեշտ է կազմել անանուն ընկերութիւններ, խորհրդային արտածութեան ամէնէն կարեւոր ճիւղերուն համար, ինչպէս եւ մասնաւոր ընկերութիւններ, ազգային տնտեսութեան զանազան ճիւղերու ներածման համար։ Այս ընկերութիւնները արտասահմանի հետ իրենց գործառնութիւնները պիտի կատարեն Խորհրդային Միութեան առեւտրական ներկայացուցիչներուն հետ։

ԹԱՏՐՈՆ

«ՆԱՄՈՒՍ»

Պէտք չկայ պատմելու. խաղը շատ է տեսնուած, իսկ անոնք որ չեն տեսած ու լսած, մեծ բան չեն կորսնցներ։ Բեմադրուած վէպ է «Նամուս»ը եւ իբր այն ծանր՝ թերութիւններով, այդ կարգի բոլոր կտորներուն պէս առ հասարակ. հոգեբանութիւնը՝ վէպին մէջ նկարուած բառերու ուժով, բեմին վրայ չի յայտնուիր գործողութիւններու ընթացքին, այլ տիպարներուն կը կապուի բոնի ոստումներով, հեռուէն հեռու, հեղինակի քմահաճոյքով միայն։

Մանկութենէ մինչեւ երիտասարդութիւն երկարող այս կտորներուն մէջ ի հարկէ, չեն կրնար սեղմուիլ նկարագրի յատակութիւններ կամ հասկնալի բարդութիւններ եւ հեղինակին կողմէ ամէն ճիգ՝ կը դատապարտուի ի վերջոյ խաղը դարձնելու աւելի խճողուն, հոգեբանութիւնները կրճատ՝ և տիպարները՝ խօսուն խամաճիկներ։ Տեսակին մէջ երկու լաւագոյն կտորներ՝ Տօլթօյէվսքիի «Քարամազով եղբայրներ»ը և Պաղէնի «Օպէռլէ»ները զուրկ չեն այս թերութիւններէն։

Իսկ «Նամուս»ը իր կրկնակ պայքարներով իսկ (խաղ մը արդէն կը վերջանայ Բարխուդարով, իսկ նոր մը կը սկսի Հարմիքով) չի տար պատիւի հայ ռամկական ըմբռնումի խստութիւնը. իբր բարացուցական բեմադրութիւն՝ պիտի կրնար մեզի տալ համակրելի ու միայուն տիպարներ, եթէ հեղինակին տրուած ըլլար հասարակ եւ աւանդական բարքերու գիտողութիւնը ճախացնել՝ համազրող խորացումի ուժովը, ինչ որ իրեն պակաս է միշտ եւ իր ամբողջական գործը առ հասարակ՝ դարձուցած է, աննշան բացառութիւններով, նոյն տիպարներու կրկնութիւնը, յապաւումներով եւ յաւելումներով։

Ունենալով բեմական կառուցուածքի ճարտարութիւնը, հեղինակը գիտցած է վերլուծական պակասը ուղղել ուռուցիկ ու շատ լսուած խօսքերու եւ նոյնքան պոռոտ կեցուածքներու ազդեցութիւններով. գիտցած է մանաւանդ շահագործել ժողովրդական պատկերներու թելադրականութիւնը և անակնկալներու դիւրին յուզումը, ինչ որ սակայն չեն կրցած խաղը փրկել միջակութեան տաղտուկէն։

Խաղարկութիւնը՝ սիրողներու խումբի մը համար, լաւ էր ամբողջութեանը մէջ։

Տիկին Ալիքսանեան յաջողութեամբ տարաւ իր կրկնակ դերերը. կրցին փոխն ի փոխ յուզում ու խանդավառութիւն ստեղծել Օր. Ավճեան, Պարոններ Մաքսուտեան, Մարինեան, Փափազեան. խաղին վերջաւորութեանը միայն, գմբէթեան՝ կատաղի բնականութեան մը մէջ դրաւ սրտաբուխ շեշտեր։

Էն հաճելին էր անշուշտ փոքրիկն Հրանոյշ Գազազեանի պարը. համարձակ է, ճկուն ու շնորհալի. պզտիկին տալէ յետոյ խանդավառ ծափերու հպարտութիւնը, իր ծնողքին կ'իյնայ պարտքը զայն մարզելու հայ բեմին համար, որուն պարծանքը կրնայ կազմել օր մը։

Մ. Ե.

ԿԱՐՃ ՄԱՀԵՐԸ

Տիժօնի մէջ 17 տարու անչափահաս աղջիկ մը առանց ծնողքին արտօնութեան մազերը կտրած ըլլալով, աղջկան հայրը դատ բացաւ սափրիչին դէմ եւ հարիւր ֆրանք փնասուց հատուցում պահանջեց։ Դատարանը անպարտ արձակեց սափրիչը եւ աղջկան հայրը դատապարտեց դատական ծախքերու վճարման։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԽԱԲԵՆ

... խմբագիր,

Ցունաստանէն 9 հոգի պայմանաւորուեցանք ընկերութեան մը միջոցաւ եւ Ֆրանսա եկանք։ Երբ Մարսիլիոյ նաւահանգիստը հասանք, մեզ դիմաւորեց Իզմիրցի գործակալ մը, Արմենակ, (Նիհարակազմ, կարճահասակ եւ ակնոցաւոր)։ Եւ ուղղակի կրանտ Օթէլ տարաւ մեզ։ «Հոս կեցէք, վաղ առտու բոլորդ ալ գործի կը ղրկեմ» ըսաւ եւ գնաց։ Յաջորդ օրը մեզ իր գրասենեակը տարաւ եւ քանի մը հոգի զատեց, ըսելով թէ վաղը գործի կը ղրկեմ, ուստի հիմայ նորէն օթէլ գացէք։ Վերջապէս ամէն օր միեւնոյն խօսքերով կը համոզէր։ Երբ մեր ալ համբերութիւնը հատաւ, ուղղակի իր գրասենեակը գացինք եւ գանգատեցանք։ Պարոնը տեղէն ցատկեց, հեռախօսին քով գնաց եւ սպառնաց ոստիկան կանչել եւ բանտարկել մեզ։ Ալ ի՞նչ կրնայինք ընել. բոլորս ալ 18—20 տարեկան տղաքներ էինք, ո՛չ հասուն մարդ ունէինք, ոչ ալ ֆրանսերէն գիտցող մը. միւս կողմէ մէջերնիս կային այնպիսիներ որոնք սանթիմ չունէին եւ անօթի ծարաւ Մարսիլիոյ փողոցները կը թափառէին։ Բաւական նեղութիւն տալէ վերջ, պանդոկապետին պատուիրած էր որպէս զի օրական երկու անգամ կերակուր տան մեզի։ Բայց չէ՞ որ մենք եկեր էինք աշխատելու, ո՛չ թէ Մարսիլիոյ պանդոկներուն մէջ ծուլապարիկ նստելու։ Իրարու սիրտ տալով նորէն իր գրասենեակը գացինք։ Այս անգամ ալ սկսաւ մեզմէ չորս հոգի զատել, իսկ մնացեալ հինգը նորէն պանդոկ ղրկեց։ Յետոյ պայմանները բացատրեց. «Ամէն մէկուն համար ամսական ուտելիքով միասին 150 ֆրանք դրամ»։ Իսկ մենք որ գիտէինք թէ 250—300էն պակաս չի վճարեր ընկերութիւնը, բողոքեցինք։ «Է՜ տղաքներս, դեռ դուք փոքր էք, այդպիսի գործերէն տեղեակ չէք. հոս պայմանը 150ով կը գրենք, սակայն եթէ գործի սկսիք, գործատէրերը 200—300էն վար ամսական չեն տար ձեզի»։ Մենք ալ հաւատացինք եւ համաձայնեցանք։ Երբ պայմաններս լմնցաւ, ամէն մէկուս համար մէկ մէկ երկտող գրեց ֆրանսերէն, եւ տուաւ որ ստորագրենք։ Հարցուցինք թէ ի՛նչ թուղթ է. բարկացաւ, եւ ըսաւ որ պանդոկապետին կերակուրին հաշիւն է։ Մենք որ գիտէինք թէ ամէն մէկուս համար հազիւ 15—20 ֆրանք ծախսուած էր, իսկ այս խաչագողը իւրաքանչիւրէս 55 ֆրանք առաւ, հակառակ անոր որ 13—14 օր մեզի զուր տեղը Մարսիլիոյ մէջ ձգեց անգործ ու անբան եւ ամէն մէկս աւելի քան 150 ֆրանք ծախսեցինք մեր գրպաններէն։ Երբ գործի ղրկեց եւ աշխատեցանք մէկուկէս ամիս, գործատէրէն մեր աշխատավարձը ուզեցինք եւ ապշութեամբ իմացանք որ «ազգասէր» գործակալը առանց մեզի լուր տալու 205 ֆրանք ամէն մէկուս հաշուին արդէն գրպանած է...։ Ինչպէս ըսինք, այս մարդը Մարսիլիոյ մէջ գրասենեակ մը բացած է եւ կը դրաղի հայ գործաւորներու առեւտուրով, այսինքն ժաժան կ'առնէ եւ սուղի կը ծախէ։

Քերովբէ Կարապետեան

Սէնթ-Էթիէն (Մշեցի)

ՆՈՐ ԱՆԿԻՒՆ ՄԸ

Նիմէն հազիւ երկու ժամ հեռաւորութեան վրայ կը գտնուի Ալէս քաղաքը, օդասուն ու գեղեցիկ։ Այստեղ կան 15—20 հայրենակիցներ, մեծ մասը երիտասարդներ։ Մէկ մասը կ'աշխատի երկաթի գործարանը, իսկ միւսներն ալ զանազան տեղեր, օրավարձ ստանալով 18—20 ֆրանք։ Վճարումը կ'որոշուի գործին ծանրութեան համեմատ։

Ոչ մէկ կազմակերպութիւն կայ. ոչ ալ փափաք։ Ամէն մարդ իր գըլխուն. ։ Երկու երեք մանուկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, իսկ իրիկուններ հայերէն կը սորվին իրենց ծնողքէն։ Ոչ ոք կը հետաքրքրուի ազգային կեանքով։

Մ. Պ.

ՖՐԱՆՔԻ ԱՐՏԱԾՈՒՄԸ ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ

Ելմտական նախարարութեան պահանջին վրայ թղթատարական ընդհ. տեսչութիւնը բոլոր նամակատուներու պաշտօնեաներուն հրահանգ տուած է խստիւ գործադրել դրամագլուխներու արտածումը արգիլող օրէնքը։

Այդ օրէնքին համաձայն՝ 1.— Բացարձակապէս արգիլուած է Ֆրանսայէն դուրս հանել ֆրանս. թղթադրամները։ Այս արգելքը չի վերաբերիր օտար թղթադրամներուն։

2.- Պետական դրամատան թղթադրամներէն զատ միւս բոլոր կարգի արժեթուղթերու, — պարտաթուղթ, կտրօն եւլն. — արտածման համար անհրաժեշտ է գրաւոր արտօնութիւն ստանալ ելմտական նախարարութենէն։

3.— Առանց դիտողութեան արտօնութիւն կը տրուի մինչեւ հազար ֆրանք արժէքով արժեթուղթերու արտածման համար։ Հազար ֆրանքէն վեր առաքումները կը մերժուին, եթէ ղրկողները օրէնքին տրամադրութիւնները չեն լրացներ։

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՃՈՒՐԴԸ

Պոլսոյ լքեալ գոյքերու տնօրէնութիւնը գոց պահարանի դրութեամբ աճուրդով ծախու հանած է Բերա, Ֆէրիգիւղ, Քեաղըտհանէ փողոց գտնուող և փախստական Կարապետի որդի Զաքրեան էֆ.ի և կնոջը Էօժէնիի պատկանող և 10000 ոսկի ենթադրական արժէք և պարտէզ ունեցող քարուկիր տունը։

Աճուրդը պիտի կատարուի Նոյեմբեր 24ին։ Նոյնպէս Բերա, Հիւսէյին աղա թաղ, Ագարճա փողոց գտնուող և Տիկին Վարդանուշի, Ռեբեկա Թօփճեանի և Տիրան Մանկասարեանի սեփական 2 թիւ քարուկիր տան երեք չորրորդ բաժինը, յիշեալ փողոցը գտնուող 4 թիւ քարուկիր տան երեք չորրորդ բաժինը, ինչպէս նաև Ըթըր փողոց գտնուող 1 թիւ քարուկիր տան երեք չորրորդ բաժինը հրապարակային աճուրդով ծախու հանուած են, փոխարժէքը 8 տարեկան մասնավճարներով հատուցելու պայմանով։ Նոյ. 21ի Շբ. օրը տեղի պիտի ունենայ աճուրդը։ Ֆէրիգիւղ, Հաճի Մանսուր փողոց, 55 թիւ փաստաբան Պ. Յակոբ Պահրիի պատկանող ախոռը և կառատունը Նոյ. 30ին աճուրդով վարձու պիտի տրուի,

Նոյնպէս Զանազգալէ Մէյտանը՝ Առաքելի որդի Գրիգորի տունը 700 ոսկի, Չէօփլիւք Պաղը՝ Ճինճի Յակոբի որդի Յովհաննէսի քարուկիր տունը 1000 ոսկի, Տիրտար Մէսճիտի՝ Հաճի Ստեփանի որդի Յովսէփի տունը 550 ոսկի, Քիլիսէ Սօզաղը՝ դերձակ Պետրոսի որդի Յարութիւնի և աղջիկներուն սեփական տունը 400 ոսկի, Քիւչիւք Համամ փողոց՝ Թորոսի որդի կօշկակար Անդրանիկի տունը 250 ոսկի, նոյն տեղը Խաչատուրի կնոջ Թագուհիի դուստր Ստեփանի տունը 250 ոսկիի աճուրդով պիտի ծախուին։

40,000 զինուոր պէտք է, մանաւանդ որ Թուրքերը կրնան ամէն վայրկեան արշաւել եւ նոր անակնկալներ ստեղծել։

*. Սուրիոյ նորընտիր Բարձր Քոմիսէր Պ. Հանրի տը Ժուվընէլ յայտարարեց թէ իր ծրագիրն է նախ խաղաղութիւնը վերահաստատել, յետոյ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ինքնավարութիւն (self-gouvernement) տալ։

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին կոչը

Պէյրութ ապաստանած հայ փախստականներու թիւը հազարի հասած է արդէն եւ ամէն օր նորեր կը համնին։ Կիլիկիոյ Սահակ կաթողիկոս ժողովուրդին ուղղուած կոչով մը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները օգնել աղէտեալներուն։ Փախստականները պատըսպարուած են Պէյրութի գաղթակայաններուն եւ եկեղեցիին մէջ։ Անոնք զուրկ են ամէն միջոցներէ, Դամասկոսի մէջ թողած ըլլալով ամէն բան։ Երկու յանձնախումբեր կազմուած են արդէն օգնութեան եւ պատսպարման գործը կազմակերպելու համար։

*. Զօր. Սարայլ Աղեքսանդրիոյ մէջ թղթակցի մը պատմած է Դամասկոսի դէպքերը եւ յայտնած է թէ խռովութիւնները սկսան 18 Հոկտեմբերին, ժամը 2ին, երբ 22 հոգի կրակ տուին գեբեզմանատան մօտակայ հայ տուներուն։ Հայերը յաջողեցան փախչիլ։

Նոր դահլիճը եւ ելմտական կացութիւնը

Նոր կառավարութեան ամենամեծ մտահոգութիւնն է ելմտական կացութեան բարելաւումը։ Այս մասին ներկայացուելիք ծրագիրին ընդունուելէն կամ մերժուելէն է որ կախուած է իր կեանքը։ Այս պատճառով ալ զայն Խորհրդարանին առջեւ պարզելէ առաջ, կը փափաքի հաւանութիւնը ստանալ քաղաքական զանազան հոսանքներու։ Երեսփ. ժողովի ելմտական յանձնաժողովը քննեց կառավարութեան պատրաստած նախագիծը, որուն գլխաւոր կէտերն են՝ 1.— Բացառիկ տուրք մը դնել շարժուն եւ անշարժ բոլոր հարստութեանց վրայ, վճարելի մէկ, երեք կամ 14 տարիէն, հարկատուներու փափաքին համաձայն. այս տուրքէն պիտի գոյանայ 65 միլիառ ֆրանք։ 2.— Իւրաքանչիւր չափահաս բնակիչէ (ֆրանսացի թէ օտար) տարեկան 20 ֆրանք տուրք գանձել 14 տարի։ Ներքին պարտքը գոցելու համար մասնաւոր սնտուկ մը պիտի ստեղծուի, որուն տրեկան մինչեւ 8,385 միլիոն ֆրանքի կանխավճար պիտի ընէ պետական դրամատունը։ Այս վերջինը 2ուկէս միլիառի նոր կանխավճար մը պիտի ընէ կառավարութեան։ Անկէ զատ 1925ի բոլոր տուրքերը տարեվերջէն առաջ պիտի վճարուին. հակառակ պարագային 100ին 10 յաւելում պիտի ըլլայ անոնց վրայ։

Յանձնաժողովը երկարօրէն քննեց այս նախագիծը եւ գտաւ որ ատով կ՚առաջարկուի լռելեայն 10ուկէս միլիոնի նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանել, որով հակառակ քուէ տուաւ։ Պ. Փէնլըվէ յայտնեց թէ պատրաստ է յանձնաժողովին հետ համաձայնութեան գալ՝ վիճելի կէտերուն մասին, միայն թէ նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանելէ պիտի չկրնայ խուսափիլ։ Յանձնաժողովը մերժեց 20 ֆրանքի անհատական տուրքի առաջարկը։ Ընկերվարականները առաջարկեցին դրամագլուխին վրայ 100ին 10 տուրք դնել. այս առաջարկը 15ի դէմ 15 քուէ ստացաւ, որով մերժուեցաւ։

Յանձնաժողովը դեռ կը շարունակէ իր աշխատանքները։

Անվերջ խաղեր Անգորայի շուրջը

Աթէնքի խորհրդային դեսպանատունը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ հայ գաղթականներու Կովկաս փոխադրումբեան ատթիւ խորհրդային կառավարութիւնը ո եւ է ծախք չստանձներ, մանաւորաբար չի վճարեր անոնց մինչեւ Պաթում ծախքերը, որոնք պէտք է վճարուին Հայերուն կողմէ, եւ թէ ՀՕԿի վարչութիւնն է որ 3000 գաղթականներու մեկնումին համար անհրաժեշտ գումարը հաւաքելու պաշտօն ունի։ Այդ գումարը 800 ոսկիէն աւելի չէ։ «Ասիկա ցոյց կուտայ թէ, կ՚ըսէ զեկոյցը, Հայերը կամաւոր կերպով կը մեկնին, հեւլէն կառավարութիւնը եւ խորհրդային դեսպանատունը միայն անոնց դէպի Խորհրդային Հայաստան մեկնումը կը դիւրացնեն»։ Այս զեկոյցին մէջ մոռցուած է այն պարագան թէ հելլէն կագաղթականներու փոխադրութեան ծախքը ստանձնած է հելլէն կառավարութիւնը եւ պաշտօնապէս ալ յայտարարած։ Արդ, Յունաստանի ՀՕԿը ամէն գաղթականէ 450ական դրախմի գանձելով սացած կ՚ըլլայ 3500 ոսկիէն, ինչ որ քառապատիկ աւելի է դեսպանատան յիշած գումարէն։

Ռուսեւթուրք համաձայնութիւն

Քօփէնհակի թերթ մը կը գրէ թէ երկու ամիսէ ի վեր Մոսկուայի մէջ Լիթվինօֆի եւ Թուրք դեսպանին միջեւ տեղի ունեցած բանակցութիւնները վերջացած են։ Համաձայնութիւն գոյացած է որ Մոսկուա պիտի պաշտպանէ Թուրքիան Մուսուլի խնդրին եւ իսլամ ազգայնական շարժումին մէջ, իսկ Թուրքիա յանձնառու կ՚ըլլայ պաշտպանել սովետական քաղաքականութիւնը Արեւելքի մէջ։

МАНР ԼՈՒՐԵՐ

Էնկիւրիի մէջ իրաւաբանական նոր վարժարանի բացման համդէսին Մուսթաֆա Քէմալ ճառ մը խօսելով ըսաւ թէ շուտով պիտի ջնջուի Շէրիի օրէնքը։ «Ներկայ օրէնքը կեղծաւոր է եւ անվայել քաղաքակիրթ ազգի մը»։ Քուէարկուելիք նոր օրէնքը նոյն իրաւունքները պիտի տայ կիներուն եւ այրերուն եւ միանգամ ընդմիշտ պիտի ջնջէ բազմակնութիւնը։ Որոշուած է նաեւ տուրքի ենթարկել թըրքուհիները։ Իսկ ամուրիներու վճարած տուրքին վրայ 100ին 50 յաւելում պիտի ըլլայ։

— Երէկուընէ սկսեալ հացին գինը 1.60 ֆրանքի բարձրացաւ։

— Սէն գետը սկսած է յորդիլ եւ ողողումէ կը վախցուի։

— Զարդարուեստի ցուցահանդէսը փակուեցաւ կիրակի օր։

Փլուզումի գործողութիւնները սկսան արդէն։

— Պարսկաստանի նոր կառավարութիւնը ճանչցուեցաւ բոլոր պետութիւններէն։ Երէկ սկսան Սահմանադիր ժողովի ընտրութիւնները ամբողջ Պարսկաստանի մէջ։

МАРԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՐՇԱՒ ՄԸ

Կիրակի, Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արծիւներու խումբը շատ սիրուն արշաւ մը կատարեց Մ՚էօտօնի անտառին մէջ։

Որոշուած ժամանակին խումբը բանակատեղի հասած էր։ Հայկական եռագոյնը բարձրացաւ սովորական արարողութեամբ և ողջունուեցաւ նաև ներկայ ռուս Արծիւներուն և հասարակութեան կողմէ։ Ռուս Արծիւներուն հետ միշտ կապ ունինք եւ եղբայրական զուրգուրանք մը ցոյց կուտան մեզ հանդէպ։

Կէս օրէն վերջ Ֆրանսական զանազան խումբեր ալ եկան, այնպէս որ դաշտը պատանիներով լեցուեցաւ։

Օրը անցաւ շատ հաճելի, հակառակ օդին գէշութեան։ Տղաքը օրէ օր աւելի գիտակից են այս շարժման նպատակին և հետզհետէ աւելի կը բարձրանան։

Վերադարձը տեղի ունեցաւ հայկական քայլերգով և մարտական երգերով որոնք խանդավառեցին նոյն իսկ ռուս պատանիները։

Մ. Գուրգէն

ՕՐ. ԻՍԿՈՒՀԻ ՇԱՀԼԱՄԵԱՆ
ԵՒ
ԸՆԿԵՐ ՊՕՂՈՍ ՀԻՒՍԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

Մարսէյլ

Այս նշանտուքին առթիւ, 235 ֆր. հանգանակուած և ղրկուած է Հ. Յ. Դ. համապատասխան Մարմինին։ Մասնակցողներն են.— Պօղոս Հիւսեան եւ նշանածը 100 ֆր., Գ. Շահլամեան 20, Ղ. Զպուքճեան 20, Մ. Գայթանճեան 20, Ա. Թորոսեան 20, Կ. Հօղեան 10, Տիկին Հօղեան 5, Տօքթ. Քիպրիթճեան 10, Տօքթ. Շահպալեան 10, Ս. Պօյաճեան 10, Մ. Գույումճեան 10։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Սար» և «Կայծակ» Թաղ. կոմիտէները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ շաբաթ իրիկուն, 14 Նոյեմբ. ժամը 8ուկէսին,

13 Rue de Londres.

Օրակարգ՝ միացեալ ընտրութիւններ ու ընթացիկ հարցեր։

ԾԱՆՕԹ.— Անհրաժեշտ է միասին ունենալ անդամատետրը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ պատկանող բոլոր Փարիզաբնակ Հայերը երկսեռ, կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի յառաջիկայ շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 9ին (Մէդրօ Սէվրը)։

Rue du Bac, 130.

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Ձեւի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Ձոխ մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու։
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

ՔՕՆԹՈՒԱՐ ՔՕՄԷՐՍԻԱԼ ՏԻՒ ԼԸՎԱՆ
ԱՐՏԱԾՈՒՄ - ՆԵՐԱԾՈՒՄ
17, Լաֆայէթ փողոց
Հեռաձայն 51—44
R. C. Marseille 56-272
Հեռագրի հասցէ THELESIS Marseille

Comptoir Commercial du Levantի տնօրէն ՀԱՅԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ հաճոյքով կ՚իմացնէ իր բազմաթիւ հայրենակիցներուն որ իր յանձնարարութեան վրայ այս անգամ Մարսէյլի ամենակարեւոր ներկի հաստատութիւններէն Nitidusը, 96, rue Chape, Հեռաձայն (Téléphone) 8-709 եւ 4-96 մեծամեծ պոհողութիւններով, առաջին անգամ ըլլալով Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն տուած է Ազգային Ճարտարարուեստի մը՝ ԲՈՒՍԱՅԻՆ ՆԵՐԿ (Teinture Végétale)։

Հայ արուեստաւոր-մասնագէտներ այժմ կ՚աշխատին այդ հաստատութեան մէջ ուր բացարձակապէս անյուսալի մեծ արդիւնքներ ձեռք ձգուած է։

Comptoir Commercial du Levantը մասնաւորաբար կը յանձնարարէ այս հիմնարկութիւնը ամէն անոնց որոնք պէտք ունին ներկել տալու բուրդ եւ կերպաս եւայլն, իսկական եւ զանազան գոյներով։

Փափաքողներ կրնան ուղղակի դիմել վերոյիշեալ հասցէին, ուր պիտի գտնեն ամենասիրալիր ընդունելութիւն։

Nitidus հաստատութիւնը ունի հայ պաշտօնեայ ու գործաւորներ. մեր հայրենակիցները նոյն իսկ եթէ չի կարենան խօսիլ ֆրանսերէն, շնորհիւ անոնց հոն պիտի վայելեն ամէն դիւրութիւններ։ Բացի այդ առաւելութենէն, Comptoir Com. du Levantն ալ, պատրաստ է տրամադրելու թարգմաններ բոլորովին ձրիօրէն եւ պարզապէս հաճոյակատար ըլլալու համար ամէն անոնց որ իրեն կը դիմեն։

Կասկած չունինք երբեք թէ, մեր բոլոր հայրենակիցները, պիտի փութան թէ՛ օգտուիլ եւ թէ միեւնոյն ատեն քաջալերել այս ազգ. ճարտարարուեստը, վստահելով իրենց ապրանքի բոլոր պէտքերը Nitidus հաստատութեան որ կ՚երաշխաւորէ տոկուն եւ հաստատ գոյներ, նոյն իսկ քիմիական բաղադրութիւններով լուացուելու պարագային իր բոլոր սրտադրութիւններուն անփոփոխ մնալը։

Այս բոլոր աշխատանքը եւ երաշխաւորութիւնը կը ստանձնէ բոլորովին համեստ եւ մատչելի գիներու փոխարէն

Comptoir Commercial du Levantի
ՏՆՕՐԷՆ
ՀԱՅԿ ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՆԱՒԱՍԱՐԴ» գրական-գեղարուեստական պարբերականի Բ. տարուան 5րդ թիւը, ճոխ բովանդակութեամբ։ Վերջամեայ բաժնեգինն է 25 ֆր. (Հատով կը ծախուի նաև Յաւաջի խմբագրատունը)։ Հասցէ՝

H. Dj. Sirouni, 15 Str. Armeneasca, Bucarest.

—Հայ ժողովուրդի դատաստանին առջեւ, գրեց՝ Ա. Թիւրապեան, Մարսէյլ։ Գին 10 ֆր.

—ԹԻՐԷԶ ՌԱՔԻՆ, Էմիլ Զօլայի, թարգմ. Գուրգէն Մխիթարեան։ «Մատենաշար Յուսաբեր» թիւ 9, Գահիրէ։ Գին 15 եգիպտ. ղհկ.

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Սավանթի Թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ
ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ պարասիրաց երկսեռ խումբին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ Փարիզի պարի ակադեմիայի բրօֆ.

Պրն. LUCIEN LAURENTի

յառաջիկայ շաբաթ գիշեր ժամը 9ին, Salle Russelի ընդարձակ սրահին մէջ, 42 Rue Hermel։ Տոմսերը կարելի է ստանալ հայկական բոլոր ճաշարաններէ։

Մուտքը 5 ֆրանք։

ՋՈՒԹԱԿԻ, ՄԱՆՏՕԼԻՆԻ
ԵՒ
ՍՈԼՖԷԺԻ ԴԱՍԵՐ
գոհացուցիչ պայմաններով
Դիմել ամէն օր ժամը 12—1.30 եւ 5—7
ՎԱՀՐԱՄ ԷԼՄԱՃԵԱՆԻ
19 Rue Pierre Nys Paris 11e
Métro: Belleville

ՍԱԿԱՐԱՆ

10 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթեռլին,	L. St.	121
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	Mark	6
Թրքական թղթ.	L. Trq.	11
Թրք. ոսկի	» or	10
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	30
Լիր » »	Lire	99
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	113
Զուից. »	Frc. Suisse	484
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	125

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1770
» II	»	1450
» III	»	1335
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	130

Comptoir Parisien de change et de Cré[dit]
80, Rue Lafa[yette]

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est
Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր
Ամէն օր 2.30 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration
Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն
208 bis, Rue Lafayette
PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ
13
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 45 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տաժանելի բան է արծարծել այն անձոռնի խնդիրը որուն հեղինակ հանդիսացաւ Տիկին Զապէլ Եսայեան, իր հռչակաւոր յօդուածաշարքով («Երեւան», Թիւ 5, 6 և 7):

Բայց, հարկադրուած ենք անգամ մըն ալ խօսիլ, պատռելու համար ուրիշ վարագոյր մը:

Նոյեմբեր 5ին, «Երեւան»ի մէջ, առաջին էջ, կը կարդանք խմբագրական մը, որմէ քանի մը տող արտատպած ենք քիչ անդին, Մամուլի բաժնին մէջ: Հեղինակը, որ ծանօթ է մեզի, բայց իմաստութիւն կը համարէ անստորագիր երեւալ, կը փորձէ պաշտպանել «ընկերակից» Տիկինը, խնդիրը քննելով բոլորովին տարբեր տեսակէտէ մը: Իբրեւ թէ Տիկին Եսայեանի միակ մեղքը այն է եղեր, որ պաշտպաներ է «առ հասարակ հայ-թուրք եղբայրութեան գաղափարը»: Եւ այս առթիւ կը կրկնէ հազար անգամ լսուած շան-քարոզը. «Երեխան անգամ այսօր գիտէ որ եթէ Հայաստանի խորհրդային կառավարութեանը յաջողուեց խաղաղութիւն ապահովել երկրի ժողովրդին, դրա պատճառը հետեւողական բարեկամական քաղաքականութիւնն էր Տաճկաստանի հանդէպ»: Այդ «քաղաքականութիւնը սրբագրում է անցեալի սխալը, թշնամութեան ու փոխադարձ գազանաբարոյ կոտորածի փոխարէն առաջ քաշելով եղբայրութեան գաղափարը:» Իսկ սենք՝ կը խափանենք եղեր այդ իմաստուն քաղաքականութիւնը, ձեռք-ձեռքի տաճիկ շովինիստներուն հետ...

Անհաւասիկ պատասխանատու մարդ մը, որ երախայի չափ անգամ բան չգիտէ հայ ժողովուրդի երէկուան եւ այսօրուան պատմութեան մասին: Աւելի գէշ, եթէ գիտէ եւ կը ստէ. (Այս ալ ամէնէն բանուկ արհեստն, հին թէ նոր դաւանափոխներու համար): Ուրեմն այս պարոնները տակաւին չեն ընդունիր թէ՝ Թուրքիոյ մէջ ժողովուրդ մը կար որ կը հարստահարուէր եւ կը ջարդուէր, եւ որ ամբողջ քառասուն տարի ամէն ձեւ փորձեց, որպէս զի քիչ մը տանելի կեանք ունենայ, բայց չարաչար տուժեց: Այդ պայքարի ընթացքին, այո՛, ունեցաւ ինքնապաշտպանութեան կռիւներ ալ: Ասո՞նց համար է որ կը գրէք. «Փոխադարձ գազանաբարոյ կոտորած»: Բայց այս խիկապէս գազանային գիւտը ձեզմէ շատ առաջ ըրին մեր հարեւանները, Թուրքերը, երբ կը ճգնէին նետել մէկ միլիոն ժողովուրդի ջարդին պատասխանատուութիւնը: «Կոտորած չէ եղած, այլ փոխադարձ սպանութիւն («գաթլը մուգաթելէ») — կ'ըսէին անոնք, եւ մինչեւ այսօր ալ կը պնդեն: Այդ, բանաձեւը ձեզմէ շատ առաջ գործածեց հանգուցեալ Միասնիկեանն ալ, գրելով «իրերաջինջ կոտորած»:

Այսպէս ուրեմն, մենք Թուրքերուն հետ իրար կը ջարդէինք, իսկ դուք խաղաղութիւն բերիք եւ եղբայրութեան հիմերը դրիք: Ապրի՛ք: Կարելի՞ է հասկնալ այդ եղբայրութեան գինը կամ անոր պարգեւած շնորհները: Մենք երեք սեննակ ունէինք. դրացին չհանդուրժեց մեր շարժումներուն, եւ եկաւ պահանջեց որ երեքը մէկէն պարպենք եւ դիմացի պարտէզը բնակինք: Մենք ընդդիմացանք, ու պարտուեցանք: Եւ ստորագրեցինք խայտառակ դաշնագիր մը: Դուք, աւելի զօրաւոր թիկունքով մը, վրայ հասաք իբրեւ փրկի՛չ, եւ ստորագրեցիք նոյնքան եւ աւելի խայտառակ դաշնագիր մը (որուն հիմերը դրած էիք դեռ 1920 Մարտին, Մոսկուայի մէջ), եւ նուիրագործեցիք ինչ որ եղած էր: Խաղաղութիւն էր այլ եւս, որովհետեւ կռուող չկար...:

Այդ օրէն մինչեւ այսօր, մեր ճամբան եղած է բողոքել գործուած բարբարոսութեանց եւ անարդարութեանց դէմ, իսկ դուք ունիք միայն մէկ ուղղութիւն, — անպատիւ նահանջ՝ ամէն ճակատի վրայ: Ասն սատիճան որ, հակառակ ձեր հաստատ եղբայրութեան եւ զինակցութեան, «ընկեր Քէմալը» ոչ իսկ նկատի կ'առնէ ձեզ, եւ անարգել կը շարունակէ իր սպիտակ ջարդը՝ Թուրքիա մնացած ափ մը հայութեան գլխուն: Դուք ամէն օր կը կարդաք հանրային եւ անհատական հարստութեանց կողոպուտը, դպրոցներու եւ որբանոցներու փակումը կամ կեղեքումը, բռնի թրքացման ծրագիրները եւ նման «եղբայրական» գործեր. և ձայն-ծպտուն չէք հաներ. ընդհակառակն, կը շոյէք ու կը սողաք, վախնալով որ «շովինիստ» կը կոչուիք: Մեր պապերն ալ կռնակ կը շոյէին, բայց փոխարէն «շնորհ» մը կը ստանային. իսկ դուք — յեղափոխականնե՛ր — հինգ տարիէ ի վեր իրարու հետ կը մրցիք, պատմութիւնը ջրջելու եւ մուր մը աւելի քսելու համար ձեր եղբօր ճակտին, դահիճներուն մեղքերն անգամ զոհերուն վզին փաթթելու եւ հայաջինջ սարսափները արդարացնելու համար...:

Ա՛յս է բուն անբարոյականութիւնը, եւ ոչ թէ այս կամ այն դաշնակցական ատենախօսին հռետորական վրէպը: Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՍՈՒՏ-ԽԵՆԴԵՐ

Հետեւեալ տողերը կը քաղենք «Երեւան»էն (Թիւ 10), առաջին էջ, առաջին սիւնակ.—

«Սակայն, խնդիրը միայն անտեսական նուաճումներով չէ որ փակւում է: Խորհրդային Հայաստանի քաղաքականութիւնը սրբագրում է անցեալի «սխալը»՝ թշնամութեան ու փոխադարձ գազանաբարոյ կոտորածի փոխարէն առաջ քաշելով եղբայրութեան գաղափարը: Վերջինիս ծաւալումը աւելի դանդաղ է ընթանում, բայց ո՛չ մի կասկած, որ նրա յաղթանակով է որ ապագայի համար պիտի հարթուին երկու հարեւան ժողովրդների յաղթանակի ուղիները՝ կեանքի բոլոր ասպարէզներում:

Այդ հեռանկարն է, որ վախեցնում է թէ՝ հայ եւ թէ տաճիկ շովենիստներին: Նրանք երկուսն իրար արժեն, երկուսն էլ իրենց ուժերի հնարաւորութեան չափով խօսքով եւ գործով իրար դէմ են լարում հարեւան ժողովուրդները: Նրանց երկուսին էլ հետաքրքրում են եւ ուրախութիւն պատճառում ոչ թէ հաշտութեան փոքրագոյն իսկ հնարաւորութիւնները, այլ ամենափոքր առիթները, որ կարող են աւելի բորբոքել հին վէրքերը»:

(Կարդա՛լ մեր այսօրուան խմբագրականը):

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱՀԱՆԳ

Համառուսական կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէն փոխեց ժառանգական օրէնքը, ջնջելով այն պարտաւորութիւնը, որով ժառանգորդները 10,000 րուբլիէ աւելի չէին կրնար ստանալ և մնացեալը պետութիւնը կը գրաւէր: Նոր օրէնքով ժառանգութիւն մը պետութեան կը փոխանցուի այն ատեն միայն, երբ մեռնողը կտակ կամ օրինաւոր ժառանգորդ չունի: Գործադիր Կոմիտէն զանազան նոր փոփոխութիւններ մտցուց քաղաքային իրաւունքի օրէնքին մէջ:

ԵԼՄՏԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐԸ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Պ. Փէնլըվէ ելմտական ծրագրին մասին երկար խորհրդակցութիւններ ունեցաւ ձախակողմի գլխաւոր հոսանքներուն հետ և կարեւոր փոփոխութիւններ մտցուց իր նախագիծին մէջ: Ասոնք են. 1.— Կարճ պայմանաժամով շրջաբերութեան հանուած գանձատոմսերու վճարումը չպիտի յետաձգուի. միայն երկար պայմանաժամ ունեցողները պիտի ենթարկուին յետաձգումի: 2.— Պետական դրամատան կողմէ կառավարութեան ըլլալիք կանխավճարներու քանակը պիտի աւելցուի, առանց նոր թղթադրամներ տպելու:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Ներքին նախարարութեան կողմէ պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ Ֆրանսայի մէջ նեկայիս կ'ապրին երեք միլիոն օտարականներ: Ասոնց թիւը 1914ին 1,732,858 էր, 1921ին 1,667,711, իսկ 1 Յունուար 1925ին 2.845,214 հոգի:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիայէն հասած նոր տեղեկութեանց համաձայն, Դամասկոսի հիւսիսային և հարաւային բոլոր հողամասերը ապստամբներու ձեռքն անցած են, իսկ Ֆրանսացիները չորս կողմէն կ'ամրացնեն քաղաքը: Դամասկոսի բնակիչներէն շատեր վախնալով որ քաղաքը պիտի պաշարուի, կը շարունակեն Պէյրութ ապաստանիլ: Ապստամբներու վարիչ Պաքրի իր ուժերը կեդրոնացուցած է Դամասկոսի հիւսիսակողմը, Զապատանիի մէջ: Միւս կողմէ մեծ թիւով Տիւրզիներ գրաւած են Հասպայա քաղաքը, որ Դամասկոսէն 40 քիլոմեդր դէպի արեւմուտք եւ ծովեզրէն 15 քիլոմեդր հեռու կը գտնուի: Ֆրանսական ուժեր ղրկուած են յիշեալ վայրը: Լիբանանի կառավարիչը Մէրճիյուն մեկնած է, բնակչութեան ապահովութեան խնդիրը ուսումնասիրելու համար:

Ապստամբներու զանազան խումբեր կը շարունակեն յարձակում գործել Դամասկոսի վրայ՝ Թալանի յոյսով: Հարիւրաւոր հրոսախումբեր կան, որոնք կողոպուտի նպատակով կազմուած են. բուն ապստամբական շարժումը կը վարեն գլխաւոր հինգ խումբեր: Դամասկոսի խռովութեանց պահուն ձերբակալուած 800 կալանաւորներ բանտարկուած են միջնաբերդին մէջ:

Համայի մէջ ծագած է ապստամբական նոր շարժում մը, որուն կը մասնակցին տեղացի մոլեռանդ իսլամները եւ շրջակայի Պէտէվիները: Դամասկոս—Պէյրութ երկաթուղագիծը փշաթելերով պաշտպանուած է:

Արաբ եւ Թուրք խռովարար տարրեր տեսնուած են Անդր-Լիբանանի լեռներուն մէջ, Պէյրութ—Դամասկոս գիծին վրայ: Ասոնց նպատակն է վերջնապէս տիրել Լիբանանի, որպէս զի կտրեն Դամասկոսի եւ ծովուն միջեւ երկաթուղային յարաբերութիւնները: Եթէ այս ձեռնարկը յաջողի, Ֆրանսացիները շատ գէշ կացութեան մը պիտի ենթարկուին, եւ պիտի ստիպուին իրենց պարենաւորման կեդրոնը փոխադրել աւելի հարաւ, Սայտա (Սիդոն): Երկաթուղագիծերու սակաւութիւնը մեծապէս կը դժուարացնէ զինուորական փոխադրութիւնները:

Անգլիա Սուրիոյ հոգատարութիւնը կ'ուզէ ?

Ֆրանսական կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ Սուրիոյ վերջին անցուդարձերուն մէջ Դամասկոսի անգլիական հիւպատոս Պ. Սմարթի բռնած դիրքը, ինչպէս նաեւ Լոնտոնի թերթերուն հրատարակած յոռետես լուրերը կը ձգտին մէկ նպատակի,— վարկաբեկել Ֆրանսացիները Արեւելքի մէջ և անգլիական ազդեցութեան տակ առնել բոլոր այն շրջանները, որոնք կը գտնուին ֆրանս. հոգատարութեան տակ: Սմարթ Սուրիոյ երեսփոխաններուն հետ բանակցութեան մտած և անոնց կարգ մը առաջարկներ ներկայացուցած, պայմանով սակայն որ անոնք աշխատին հոգատարութիւնը փոխանցել Անգլիոյ: Կը կարծուի թէ Զօր. Սարայլ կարեւոր յայտնութիւններ պիտի ընէ այս մասին:

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կ'ըսէ թէ կարգ մը ֆրանս. թերթերու անգլ. հիւպատոսին դէմ գրածները զարմանք և զայրոյթ առաջ բերած են Անգլիոյ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ, ուր այն կարծիքը կը տիրէ թէ Պ. Սմարթ Դամասկոսի ռմբակոծութեան ատեն, երբ քրիստոնեայ թաղերը անպաշտպան թողուած էին ֆրանս. զինուորներու կողմէ, Իսլամ երեւելիներուն եւ ապստամբներուն մօտ միջամտելով, ազատեց եւրոպական եւ քրիստոնեայ թաղերը:

Մեծ ցոյցեր Պաղտատի մէջ

Պաղտատի մէջ հակաֆրանսական և հականգլիական մեծ ցոյցեր տեղի ունեցան վերջին օրերս, մասնաւորաբար բողոքելու համար Դամասկոսի ռմբակոծման դէմ, որ մեծ զայրոյթ առաջ բերած է Արաբներու մէջ: Վաթսուն հազար քրիստոնեայ, հրեայ եւ իսլամ Իրաքցիներ պտտած են Պաղտատի փողոցները, կրելով սեւ դրօշակներ իբրեւ սուգի նշան: Էմիր Զէյտ, որ կը փոխանորդէ իր եղբօրը Էմիր Ֆէյսալի, հեռագրած է որ թագաւորը անմիջապէս Պաղտատ վերադառնայ, մերժելով ամէն պատասխանատուութիւն: Ֆէյզալ թագաւոր և իր հետեւորդները երկու օդանաւով Գահիրէէն ճամբայ ելան դէպ ի Պաղտատ:

Սուրիացի ապստամբներու յաջողութիւնները մեծ ուրախութիւն առաջ բերած են ամբողջ Իրաքի մէջ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՄԻ ԲԱՆԱՎԷՃԻ ԱՌԹԻԻ

Ռուս տարագիր մամուլին մէջ կենդանի բանավէճի առարկայ է մի հարց, որ մեզ համար ալ այժմէական նշանակութիւն ունի։

Յայտնի հրապարակագիր Պեշեխոնովը, որ երեք տարի առաջ արտաքսուեց Ռուսաստանից իբրեւ հակայեղափոխական, «Վօլիա Ռօսիի» ամսագրի մէջ հրատարակել է մի յօդուածաշարք, որի մէջ ինքը իրեն համար գտնում է անհրաժեշտ օր առաջ վերադառնալ Ռուսաստան, օգտուել առաջին իսկ պատեհ առիթից եւ վերադառնալ, որովհետեւ իրեն համար այստեղ՝ արտասահմանում անելիք չկայ, մինչդեռ իր ուժերը կարող են օգտակար լինել ռուս ժողովրդին այնտեղ, Ռուսաստանում։

— «Ես ուզում եմ վերադառնալ Ռուսաստան եւ կը վերադառնամ առաջին իսկ հնարաւորութեան դէպքում», պնդում է նա։

Պեշեխոնովի այս «ելոյթը», ինչպէս պիտի սպասէին բոլշեւիկները, ուժեղ արձագանգ տուեց ռուս տարագրութեան մէջ։ Այնպիսի առաջնակարգ դէմքեր, ինչպէս Կերենսկին ու Միլիւկովը յատուկ խմբագրականներ ու յօդուածներ նուիրեցին «Դնի» ու «Պօսլէդնիա Նօվօստի» թերթերում։ Յայտնի էս-էռ գործիչներ Օ. Մինօրը, Ռուդնեւը, «Սօվրէմեննյա Զապիսկի» լուրջ հանդէսի խմբագիրներին Մ. Վիշնեակը, գրագէտ Օսօրգինը, Ե. Կուսկօվան եւ ուրիշներ նոյնպէս մասնակցեցին վիճաբանութեան։ Վէճը լայնացաւ եւ դեռ շարունակում է յուզել մտքերը։ Պեշեխոնովի յօդուածները մասնաւորապէս բուռն դատափետութեան արժանացան «Դնի» մեծ եւ մարտական օրաթերթի կողմից, որ անողոք է ու անհաշտ դէպի «պեշեխոնականը»։

Եթէ չհաշուենք Օսօրգինին ու Կուսկովային, ընդհանուր առումով, գաղութառուս ժողովրդավար հոսանքի վերաբերումը դէպի Պեշեխոնովի հրաւէրը բացասական է։ Խառնուածքի համեմատ մէկը աւելի ուժգին թափով է հակառակում, միւսը՝ պակաս, բայց էութեան մէջ տարակարծութիւն չկայ. ամէնքը համոզուած են, որ Պեշեխոնովը մի անպայման մաքուր եւ գաղափարական անցեալ ունեցող գործիչ, վատ գործ է կատարում այսօր՝ բարոյալքելով եւ անբարոյականացնելով ռուս քաղաքական տարագրութիւնը.

Եւ, յիրաւի, եթէ թափանցելու լինենք Պեշեխոնովի մտքերի խորը եւ հասցնենք նրանց տրամաբանական վախճանին, ի՞նչ կը ստացուի արդիւնքը։

«Ես ուզում եմ վերադառնալ Ռուսաստան եւ կը վերադառնամ առաջին իսկ հնարաւորութեան դէպքում»,.. բայց ո՞վ չի ուզում վերադառնալ։ Ամէնքն էլ ուզում են։ Ո՞ւմ համար է քաղցր կեանքը տարագրութեան մէջ։ Ո՞վ է գաղափարական գոհացում ստանում՝ ապրելով կտրուած բուն երկրից ու ժողովրդական զանգուածներից-ներշնչման ու հոգեկան կեանքի իսկական աղբիւրից։ Ամէնքն էլ ուզում են վերադառնալ հայրենիք, բայց ի՞նչպէս, ի՞նչ գնով։ «Առաջին իսկ հնարաւորութեան դէպքում»,— պատասխանում է Պեշեխոնովը եւ նրան դարձեալ իրաւամբ հարց են տալիս.

«Ո՞րն է այդ առաջին հնարաւորութիւնը»։

Պեշեխոնովը այդ հիմնական հարցին որոշ պատասխան չի տալիս, բայց նրա գրածները կարդալուց յետոյ տարակոյս չի մնար, որ նրա հասկացած հնարաւորութիւնը նոյնն է, ինչ որ երկու տարի առաջ մեզ մօտ էլ կիրառեց Յ. Քաջազնունի,— դիմել բոլշեւիկ հիւպատոսին եւ մեղայական ներկայացնելով՝ խնդրել հայրենիք վերադառնալու թոյլտուութիւն։ Եթէ արտօնութիւն տրուի, «առաջին իսկ հնարաւորութիւնը,» գտնուած կը լինի։ Եթէ ոչ, պէտք կը լինի մի առ ժամանակ եւս համբերել։ Քաջազնունին համեմատաբար հեշտ ստացաւ արտօնութիւն. Պեշեխոնովի համար ասում են, որ դիմել է, բայց մերժում է ստացել։ «Հնարաւորութիւնը», ուրեմն, դեռ չի գտնուել...

Եթէ այս է Պեշեխոնովի գրութեան իմաստը, այն ժամանակ անհասկանալի է մնում, թէ ինչու է նա այդ մասին յօդուածներ գրում։ Շատ բարի, նա իրեն զգում է աւելորդ արտասահմանում, տարագրի կեանքը համարում է անբովանդակ ու աննպատակ, կարօտել է հայրենիքին, տանջւում է օտարութեան մէջ, ռուս ժողովուրդից, ռուս օդից ու հողից հեռու եւ ամբողջ հոգով, շիտակ կամ ոչ-շիտակ ճանապարհներով, ուզում է վերադառնալ տուն։ Դրա մէջ ի՞նչ կայ հանրօգուտ, գաղափարական։ Գնում ես, գնա՛, էլ ի՞նչ հարկ կայ դերասանութեան, յօդուածներ գրելու, այդ արարքին ինչ որ հերոսական գոյներ տալու։ Կարօտել ես քո քաղաքի շչիին ու կվասին եւ դրա համար հնարաւոր ես համարում խաչ դնել անցեալիդ վրայ, հաշտուել մի իշխանութեան հետ, որին հոգուդ բոլոր լարերով դէմ ես —դէթ երէկ դէմ էիր— հաշտուի՛ր ու գնա՛ խմիր քո անձկալի կվասը, բայց հանգիստ թո՛ղ գաղափարներին ու գաղափարի համար մարտնչող մարդկանց։

Հասկանալի կը լինէր, եթէ Պեշեխոնովը գոնէ Քաջազնունու պէս ասէր, թէ տուեալ պայմաններում բոլշեւիզմը միակ հնարաւոր իշխանութիւնն է եւ որ սիրես-չսիրես, պէտք է ճանաչես ու հաշտուես հետը։ Նա այդպիսի անհեթեթութիւն չի ասում եւ չի կարող ասել։

Փաստօրէն Պեշեխոնովը ճանաչում է խորհրդային վարչաձեւը եւ, անուղղակի արդարացնում բոլշեւիկութիւնը։ Դրանով միաժամանակ նա դատապարտութեան խօսք է ասում այն տարրերին, որոնք անհաշտ պայքար են մղում Մոսկովեան դիկտատորութեան դէմ եւ մնալով հաւատարիմ ազատութեան ու ժողովրդապետութեան սկզբունքներին՝ շարունակում են հաւատալ ու ձգտիլ, որ մօտենայ բոլշեւիզմի խորտակման ժամը։ Այստեղ է Պեշեխոնովի քօղարկուած միտքը։ Սար եւ անդունդ կայ եւ իր հակառակորդների հասկացողութեան եւ հետեւած ճանապարհի միջեւ։ Այս տեսակէտէն, Պեշեխոնովն ու նրա պէս մտածողները հոգով կտրուել են արդէն գաղափարական այս մթնոլորտէն, որին մէջ ապրում ու շնչում էին մինչեւ այժմ, բայց մտե՞լ են արդեօք նոր մթնոլորտի մէջ եւ գտե՞լ են այնտեղ իրենց փնտռած օդը. դժուար է ասել։ Ո՞վ կարող է մտնել, օրինակ Յ. Քաջազնունու հոգու մէջ եւ հասկանալ՝— գո՞հ է արդեօք նա իր արարքէն, արդարացա՞ն իր յոյսերը, կ'ուզէ՞ր որ ուրիշներն էլ հետեւէին իրեն, թէ կը գերադասէր մնալ տարագրութեան մէջ, թէկուզ եւ անօթի ու անպատսպար...

Պեշեխոնովի յարուցած խնդիրը նոր չէ, ձեւն էլ է հին, բայց եւ միշտ թարմ է ու վերին աստիճանի ցաւոտ, որովհետեւ նա հարուածում է գաղափարական արժանապատուութիւնը չկորցրած հոգու ամենանուրբ թելերին։ Եւ զարմանալի չէ, որ ռուս առաջաւոր մտքի ներկայացուցիչները այնպէս վճռական են ու անողոք նրա նկատմամբ։ Բնական է եւ այն պահանջը, որ Կերենսկու բերնով դրւում է նրա պէս մտածողներին. «պէտք է խօսել պարզ... կամ դուք ճանաչում էք ազատութեան յեղափոխութիւնը, այդ պարագային հոկտեմբերը ձեզ համար քաղաքական յետաշրջութիւն է... կա՛մ դուք «ընդունում էք» հոկտեմբերը, որպէս աղբիւր «նոր հաւատի»... այն ժամանակ ձեր ճամբաները ո՛չ միայն չեն գնում մեր կողմը, ձեր արհամարհած «ժողովրդավար» տարագրութեան կողմը, այլեւ չեն գնում Ռուսաստանի կողմը»։

Այո՛, նման խնդիրներու կէսբերան արտասանուած խօսքերով ու այլասութքներով կարելի չէ սահմանափակուել։ Խօսքը պէտք է ասուի պարզ, որոշ, անվիճելի ձեւով.

— Կամ բոլշեւիկների հետ, կամ բոլշեւիկների դէմ. երրորդ, միջին ճանապարհ չկայ։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ ԴԺՈՒԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Գաւառի մեր ընթերցողներէն ամէն օր գանգատներ կը ստանանք այն դժուարութեանց մասին, որոնց կը հանդպին մեր երիտասարդ հայրենակիցները տեղական իշխանութեանց կողմէ, ամուսնական հարցերու մէջ։ Երբ նկատի առնենք նաեւ որ շատեր անտեղեակ են տեղական լեզուին, կացութիւնը ալ աւելի կը կնճռոտի։ Շատեր կը ստիպուին մինչեւ Պոլիս դիմել, վկայականի համար, կամ Մարսիլիա երթալ, փարիզ գալ՝ ամուսնական արտօնութիւն ստանալու համար։ Կան ալ որ միջոց չունին այսպիսի ծախքեր ընելու եւ ամիսներէ ի վեր կը սպասեն որ վերջանան կարգ մը ձեւակերպութիւններ, որոնք բոլորովին աւելորդ են։

Վերջին անգամ նամակ մը ստացանք Պորտոյէն։ Երիտասարդ մը կ'ուզէ ամուսնանալ հայ օրիորդի մը հետ, որ Սուրիայէն գաղթած է. տեղական իշխանութիւնը կը պահանջէ որ Սուրիայէն աղջկան պարագաները հաւանութեան գիր ղրկեն. վաւերաթուղթը կը հասնի. այս անգամ ալ ուրիշ դժուարութիւններ կը ծագին, այնպէս որ մինչեւ հիմա կարելի չէ եղած արտօնութիւն ձեռք բերել։

Հետաքրքիր էինք իմանալու թէ կաթող. Պատրիարքը կամ Թեմական Վարչութիւնը երբեք զբաղած են այս կարեւոր հարցով, որ կապ ունի այլասերման վտանգին հետ։

ՏԵՍԱԿԷՏ ՄԸ

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը կը հրատարակենք իբրեւ անձնական տեսակէտ, վերապահելով մեր խօսքը։ Պատրաստ ենք հրատարակելու նաեւ ուրիշ կարծիքներ։

Փափուկ կացութեան մէջ է հայ աշխատաւորութիւնը Ֆրանսայի մէջ։ Մէկ կողմէն տեսակ մը նիւթական պարտադրութեան տակ է բացարձակապէս հնազանդ ըլլալու դրամագլուխի ներկայացուցիչներուն, հանքատէրերուն ու գործարանատէրերուն, միւս կողմէ՝ բարոյական անհամեմատ աւելի բարձր պարտք ունի ո եւ է գնով չխանգարելու Ֆրանսայի աշխատաւորութեան մղած արդար պայքարը դրամագլուխի ասպետներուն դէմ։

Ազգ. մարմիններուն եւ մամուլին մէջ տարբեր տեսակէտներ կը տիրեն այս շատ կարեւոր հարցի մասին։ Այս տեսակէտները կը ներկայանան երեք գլխաւոր ձեւերով։ Մէկը՝ որ բացարձակապէս կը մերժէ հայ բանուորներու մասնակցութիւնը ֆրանսական արհեստակցական կամ բանուորական կազմակերպութեանց մէջ, երկրորդը որ գրեթէ կողմնակից ըլլալով հանդերձ, անհնար ու փնասակար կը գտնէ զայն ու երրորդը որ զայն կը ջատագովէ ամէն գնով։

Նախ կ'ըսուի որ առ հասարակ բոլոր Հայերը երբ արտօնութիւն կը ստանան Ֆրանսա մտնելու, տեսակ մը պարտաւորութեան տակ մտած կ'ըլլան յարգելու երկրին օրէնքները ու ոչ մէկ ձեւով չխանգարելու անդորրութիւնը։ Որովհետեւ բոլոր գործադուլներու ու ցոյցերու ընթացքին դէպքեր անպակաս են՝ ինքնին կը հետեւի որ հայ աշխատաւորութիւնը պէտք չէ իր մասնակցութիւնը բերէ ո եւ է գործադուլի կամ ցոյցի։

Այստեղ ի հարկէ կը մոռցուի որ ոչ գործադուլը եւ ոչ ալ ցոյցերը արգիլուած են Ֆրանսայի մէջ որ բանուորները լիակատար իրաւունք ունին օրէնքի սահմաններուն մէջ բողոք բանալու գործատէրերուն դէմ։ Կը մոռցուի որ դրամատան պաշտօնեաներուն գործադուլին առեն Մարսէյլի քաղաքապետարանը ինք էր որ կը քաջալերէր գործադուլը ու վարկ կը քուէարկէր։

Եւ ի հարկէ չէ ըսուած օրէնքին մէջ՝ որ պատկանելիութիւն կազմող օտարական բանուորները եկած են Ֆրանսա անասունի պէս աշխատելու, ուտելու ինչ որ իրենց կը տրուի ու կրելու այն բեռը որ իրենց ուսերուն կը դրուի։

Անցեալ տարի պետական բարձր պաշտօնատար մը որ նոյն առեն ֆրանսական արդի արձակին լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մէկն է՝ Փօլ Մօրան, կը հաշուէր որ 6 ֆրանսացիի դէմ մէկ օտարական կայ. իսկ համաձայն Quotidienի, 3,000,000 օտար բանուորներ կան որ աշխատանքի պայմանագրութիւն կնքած են։ Եզրակացութիւնը այն է որ Ֆրանսան հետզհետէ գաղթային երկիր մը կը դառնայ ու ճակատագրականօրէն ստիպուած պիտի ըլլայ որոշ զիջումներ ընել օտարականներուն։ Երեք միլիոն բանուորներ չեն կրնար աշխատանքի վերաբերող առաջնակարգ խնդիրներու մէջ հանդիսատեսի դիրքին մէջ մնալ։

Կ'ըսուի նաեւ թէ Հայերու եւ օտարական բանուորներու պարագան նոյնը չէ, որ Իտալիան եւ Լեհաստանը հեռու չեն, ոչ ալ Սպանիան-բայց Հայաստա՞նը... թէ Հայերը եթէ շատ անհանգիստ կենան, կառավարութիւնը կրնայ վտարել զանոնք։ Այս բոլորը ճշմարտանման են, բայց ոչ ճիշտ։ Հաւաքական վտարում չի կրնար ըլլալ։ Նորեր արդէն չեն առներ, իսկ հիներուն համար ենթադրելու չէ որ վճռական կեցուածք մը կրնայ աղետաբեր հետեւանքներ ունենալ։ Այս երկիրը չի հանդուրժեր այդպիսի անարդարութեան մը։

Արդէն ո՞վ է որ պիտի առաջարկէր որ Հայերը խռովարարութիւն ընեն. խնդիրը կը կայանայ ֆրանսական բանուորական շահերուն հակառակելուն մէջ, մինչդեռ այն կեցուածքը որ կը թելադրուի ազգ. մարմիններու կողմէ, հիմնովին խոտոր կ'ընթանայ երկրի աշխատաւոր տարրերու շահերուն։

Կ'առարկուի նաեւ որ հիւր ենք, որ ֆրանսական կառավարութիւնը ասպնջականութիւն տուած է մեզի, որ պէտք չէ չարաչար գործածել այդ բարեացակամութիւնը։ Ներողութիւն։ Իրաւ է, հիւր ենք, բայց ոչ գերի։ Մեր սեւ աչքերուն համար չէ որ կառավարութիւնը մեզ ներս ընդունած է։

Պատերազմէն յաղթական դուրս եկած Ֆրանսան բացարձակապէս պէտք ունի աշխատող ձեռքերու։ Եթէ բախտի մէկ չար դիպուածով մենք կամովին ու առանց սակարկելու՝ մեր աշխատանքը եկանք առաջարկելու, այդ արգելք մը չէ որ Ֆրանսան Լեհաստանի եւ Իտալիոյ մէջ աշխատանքի գրասենեակներ չունենայ օտար բանուորներ որսալու համար։

Իրողութիւնը այն է որ օտարականները իրենց երիտասարդութիւնը կը բերեն՝ այս երկիրը շէնցնելու, իսկ վաղը երբ մեկնին, ոչինչ պիտի տանին իրենց հետ։

Բոլորս կ'աշխատինք ու աշխատանքը որոշ իրաւունքներ կու տայ։ Այդ իրաւունքներէն առաջինը սակարկելն է։ Մենք իրաւունք ունինք մեր աշխատանքը սակարկելու եւ այդ կարելի է միայն մտնելով Ֆրանսայի բանուորական արհեստակցական մեծ ընտանիքին մէջ։

Նայեցէք մեր հարիւրաւոր երիտասարդներուն որ կը փտտին գործարաններու մէջ։ Ենթադրեցէք որ շարունակուի այս կեանքը հինգ կամ տասը տարի։ Ի՞նչ պիտի մնայ իրենց երիտասարդութենէն։ Այդքան ուժ ու կորով որո՞ւ համար սպառած պիտի ըլլան, արդեօք Սարդարապատի դաշտը ոռոգելու, Վանի աւերակնե՞րը վերանորոգելու համար։ Ոչ։ Citroënի ինքնաշարժերն են որ պիտի շարունակուին հարիւրներով օտար երկիրներ ղրկուիլ ու Կարտանի «լենեթի» հանքերն են որ պիտի շահագործուին ի շահ արդիւնաբերողներու։

«Յառաջ»ը, հակառակ իր անկեղծ ու անշահախնդիր բարեկամութեան դէպի աշխատաւորական շահերը, այստեղ կը վրիպի, հայ աշխատաւորութեան անընդհատ յիշեցնելով զանազան սպառնալիքներ։

Հայ բանուորութեան խորհուրդ տալու ժամանակ, պէտք չէ մոռնալ որ հարցը երկու երես ունի եւ թէ իւրաքանչիւր անգամ որ օտարականները չեն ժամանակցիր արդար ու օրի-

նական գործադուլի մը, դաւադրած կ'ըլլան բանուորական շահերու։

Արդ՝ ո՞ր Հայ աշխատաւորն է որ այդ ծնպատուաբեր դիրքին մէջ պիտի ուզէր գտնուիլ՝ գիտակցելէ յետոյ իր արարքին ամբողջ տգեղութեան։

Խրաւ է որ գործատէրերէն կախուած է Հայ բանուորներուն բախտը, ի՛րաւ է որ այսօր եթէ ուզեն վաղը կրնան անօթի ձգել հազարաւոր օտարականներ, բայց ճիշդ ատոր համար իսկ պէտք է ֆրանսական բանուորութեան կուշտին կենալ եւ ո՛չ թէ գործատէրերուն։ Գիտ երէկ Կարտանի հանքին մէջ մեր բանուոր ընկերներէն մէկուն ծնկոսկրը ջախջախուեցաւ ապառաժի կտորէ մը, ոտքը կտրեցին մինչեւ ծունկէն վեր։ փոխարինութի՞ւն։ գրեթէ չկայ, օտարական ըլլալուն։ Ի՞նչ պիտի ըլլայ իր ընտանիքը։ Ալիքան ալ սիրուն պզտիկ մը ունի։ Ուրիշ Հայ երիտասարդի մը աչքը կը վիրաւորուի։ Կը փորեն ու տեղը ապակիէ աչք։ Չնչին փոխարինութիւն մը որ երիտասարդը գնեցիկ ժեստով մը կը մերժէ՝ ըսելով որ իր աչքը գին չունի։ Այսպէս կ'ըլլա՞ր, եթէ Հայերն ալ ունենային իրենց տէրերը։

Այս փոխյարաբերութեան հարցը հետըհետէ կը բարդանայ ու կը հասուննայ, ու զարմանալու չէ եթէ յառաջիկային անախորժ միջադէպեր պատահին։ Անգամ մը գաւառական թատրոնի մը մէջ, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, տեղացի դերասան մը կը ներկայացնէր մեծ պատերազմէն վերադարձած քիչ մը կաղ Ֆրանսացի զինուոր մը։ Պատմելէ յետոյ տառապանքը որ կրած էր խրամներուն մէջ, մինչեւ ծունկը ջուրին մէջ, գնդակներու տեղատարափին տակ՝ պաշտպանելու համար Հայրենիքը, սկսաւ խօսիլ ներկայէն, ըսաւ թէ ինչպէս մերժեցին զինքը երբ գնաց գործարանի դրան առջեւ, առարկելով թէ ոտքը ծուռ է, մինչդեռ Հայերը եւ Արաբները գունդագունդ կ'ընդունին ու հասարակութիւնը կը ծափէր խելայեղօրէն։

Հայ համայնավարներուն գործնեակերպը կրնայ շատ վնասակար ըլլալ, համաձայն եմ. բայց ի՞նչ պատճառ կայ որ Հայ բանուորները խմբովին չմտնեն Աշխատանքի Համադաշնակցութեան մէջ (C. G. T.)։ Խտալացիները կը մասնակցին այդ կազմակերպութեան որուն պետը Léon Jouhaux տակաւին երէկ Ֆրանսան կը ներկայացնէր Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։

Կամ՝ գործարանատէրերուն հետ ու անտարբեր աշխատաւորական շահերուն։

Չէզոք որ ըսել է թշնամի։

Եւ կամ՝ բանուորներուն հետ, Աշխատանքի Դաշնակցութեան մէջ։

Մնաց որ Ֆրանսան հետզհետէ կը թեքի դէպի ձախ։ Ընկերվարական մտածողութեան ծաւալումին նայեցէ՛ք։ Ո՞վ չգիտեր որ ժողովրդական ու աշխատաւորական տարրերը հետզհետէ կը զօրանան ու երերու այս ընթացքին մէջ ո՛չ մէկ շահ ունի Հայ աշխատաւորութիւնը, կռնակ դարձնելու համար ֆրանսական բանուորութեան։

ՎԱՀԻԿ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՏԷՐԵՐ ԵՒ ԾԱՌԱՆԵՐ

«Խորհրդային Հայաստան»ի վերջին թիւերուն մէջ կը տեսնենք շարք մը մերկացումներ գործակցական ընկերութեանց (կօօպերատիվ) անկանոնութեան եւ ապիկարութեան մասին։ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ աշխատակից մը, երկար յօդուածի մը մէջ (թիւ 230), կ'ապացուցանէ թէ «կազյոնչինա»ն (պիւրոկրատիզմ) խոր արմատ ձգած է այդ հաստատութեանց մէջ։ Ստորեւ կը թարգմանենք որոշ մասեր.

— «Ամէնէն առաջ, Գործակցականի պաշտօնեաները (վարչութեան անդամը, հաշուապահը, գործակատարը եւն.) այնպէս կը վարուին որ շարքային անդամները իրենք զիրենք կը զգան ոչ թէ իբրեւ գործակցականի իրաւահաւասար անդամ, այլ վարչութեան անդամին, գործակատարին կամ հաշուապահին հետ համեմատելով՝ իբրեւ պակաս իրաւունքներու տէր, կամ նոյնիսկ իրաւազուրկ անձ։ Երկրորդ, Գործակցականի անդամները ո՛ր եւ է հասարակ ծառայութեան պէտք ունեցած ատեն, յաճախ այնպիսի ձեւականութիւններու եւ պաշտօնական վերաբերումի կը հանդիպին, որ կը նախընտրեն այդ ծառայութենէն հրաժարիլ եւ փախչիլ։ Եւ վերջապէս, վարիչ տարրը այնպիսի շէշտ եւ դիրք կը բռնէ որ, գործակցականի շարքային մասը ինքզինքը կը տեսնէ ստորադասի, հպատակի դերին մէջ, եւ հետեւաբար չի շահագրգռուիր գործնապէս աշխատելու։

Փոքր ակնարկ մը մեր Գործակցականի առօրեայ աշխատանքներու վրայ, եւ մեր պնդումը անվիճելի եւ անհերքելի պիտի դառնայ։ Մտէք մեծ գործակցականներէն մէկուն գրասենեակը։ Կ'ուզէ՞ք անդամագրուիլ, կամ լրացուցիչ բաժին վճարել։ Կը դիմէք գործավարին, որ ձեզ կը ղրկէ գանձապահին։ Երկար այս եւ այն կողմ խենալէ, հարցափորձէ յետոյ, կը յաջողիք անդամագրուիլ։ Իսկ եթէ ուսումնական (գրագէտ) չէք, այս բոլոր ձգձգումները աւելի զգալի պիտի դառնան։ Պէտք է հարցարաններ լեցնէք, կարենաք ճիշդ պատասխանել հարցերուն եւն։ Մինչ գեռ անդամագրութեան գործը շատ դիւրացած է Մոսկուայի, Լենինկրատի, Բագուի, Թիֆլիսի մէջ։

Մտէք գործակցական խանութ մը, առաջին հանդիպածը, ուր աշխատողները քանի մը հոգի են եւ շատ մը բաժիններու մէջ միանգամայն առուտուր կ'ըլլայ։ Այստեղ արդէն ոչ միայն ժամանակ պիտի կորսնցնէք, այլ եւ ջիղեր եւ տրամադրութիւն։ Գործակատարներէն շատերը դանդաղաշարժ են եւ ծոյլ։ Չկայ սիրալիր եւ ուշադիր վերաբերում գնորդներուն հանդէպ։ Շատ անգամ կը տեսնէք կոպիտ եւ անհոգ վերաբերում դէպի «հասարակ գնորդը», համեմատաբար քաղաքավարի եւ շողոքորթ ընթացք՝ դէպի աւելի լաւ հագուած գնորդները։ Այսպիսի խանութի մէջ պատասխանատու վարիչը գրեթէ ցինովնիկ է, ջղային, կոպիտ, հրամայող, եւ ոչ գործակցականի պաշտօնեայ, բացատրող, հասկցող եւ խորհրդատու։ Իսկ եթէ դժգոհ էք, անգամ մըն ալ չէք կրնար գնում կատարել այդ խանութէն։ Գործին գիտակից վարիչներ (նախագահ կամ վարչութեան անդամներ) դեռ եւս բախտաւոր բացառութիւններ են մեր մէջ։ Հոծ մեծամասնութիւնը Չինովնիկի դիրք ունին, շարքային անդամներէն հեռու կանգնած, անմատչելի մեծութիւններ են։ Շարքային անդամները գրեթէ երբեք չեն կրնար տեսնել նախագահը կամ վարչութեան անդամը. կամ «զբաղած են», կամ «չեն ընդունիր», կամ բացակայ են. ընդհանուր ժողովներուն մէջ ալ, նոյն մթնոլորտը։ Մեր վարչութիւններու հաշուետու զեկուցումները ձեւական պարտականութիւններ են։ Վարչութիւնը կը կարդայ հարիւրաւոր թիւեր, առանց բացատրութիւն տալու։ Անդամները վարչութեան երեսին կ'ըսեն հարիւրաւոր պակասներ եւ բացեր։ Վարչութիւնը առանց անկեղծ եւ որոշ բացատրութեան, ձեւական-պաշտօնական հերքումով կը գոհանայ։

Եւ այսպէս, ամէն տեղ, գիւղի թէ քաղաքի մէջ, միախանութ թէ բազմախանութ սպառողական ընկերութեան մէջ, վարչութեան ընտրովի թէ վարձու աշխատաւորները կը վարեն քաղաքականութիւն մը զոր մենք «կազյոնչինա» բառով որակեցինք։ Մեր գործակցականի փափուկ կազմը վերէն վար, ներսէն եւ դուրսէն, տարբեկան ծախսծներու մէջ թէ առօրեայ աշխատանքի ժամերուն, դանդաղ եւ յամառ կը կրծէ այդ որդը»։

Ուրիշ յօդուածի մը մէջ, («Կոպերատիւայի չբուժուած հիւանդութիւնները»), կը կարդանք.

— Դեռ շատ հիւանդութիւններ կան չբուժուած, կիսով չափ բուժուած, մէկ-մէկ թուել անհնարին է մէկ յօդուածի մէջ։

Յօդուածագիրը դիտել կուտայ թէ վերստուգիչ յանձնաժողովները կը քնանան։ Եթէ տարին մէկ-երկու անգամ կեդրոնի քննիչը գայ, քիչ մը շարժում կը ստեղծուի. «Հէնց որ նա հեռացաւ, ամէն ինչ էլի խոր քնի մէջ կ'ընկղմուի»։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.—

Երիտ. Միութեան Թէյասեղանը, որուն հրաւիրուած էր խօսիլ կաթող. պատուիրակը Պալաքեան եպիսկ., տեղի ունեցաւ կիրակի օր, շքեղ հիւրանոցի մը մէջ նախագահութեամբ Գուսան վարդապետի։ Ներկայ էին 113 հայրենակիցներ։ Կը յիշեմ այս թիւը, որովհետեւ խիկայէս բացառիկ է այս գաղութին համար։

Թէյասեղանը խանդավառութեամբ անցաւ։ Կազմակերպող Միութիւնը գովելի է թափուած աշխատանքին համար։ Յայտագրին մաս կը կազմէին երաժշտութիւն եւ խմբերգներ։

Պալաքեան եպսկ. շահեկան տեղեկութիւններ տուաւ Հայաստանի շինարար աշխատանքներու մասին, շեշտելով որ գաղութներու աջակցութիւնը անհրաժեշտ է մեր հայրենիքի տնտեսական վերաշինութեան համար։ Եպիսկոպոսէն քաղաքական ճառ չէինք սպասեր բնականաբար, սակայն իր բանախօսութիւնը աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլար, եթէ մեզի պատմէր իր հարազատ տպաւորութիւնները Երեւանի վարիչներուն եւ անոնց ձգտումներու մասին։ Մնացածին համար ձրի թմբուկ զարնող կայ ամէն տեղ։

Երիտ. Միութեան 17 հոգինոց արական երգչախումբը մեծ ոգեւորութիւն յառաջ բերաւ, երգելով «Յառաջ Նահատակ», «Ակոռիի մեծ կաքաւին» եւ «Իմ չինարի եարը»։ Դաշնակահարուհի Օր. Բէնեանեան եւ երգչուհի Օր. Գրիգորեան ծափահարուեցան քանի մը անգամ։

Միութեան կողմէ խօսեցաւ Պ. Ժ. Միսաքեան։

⁂ Ներկաներէն հայրենակից մը, որուն անունը գաղտնի պահուեցաւ, 25 ոսկի դրաւ կաթող. Պատուիրակին տրամադրութեան տակ, իր յարմար դատած կերպով օգտագործելու համար։ Պալաքեան եպիսկ. յայտարարեց թէ այդ գումարը պիտի ուղարկէ Երեւանի հիւանդանոցին։

⁂ Միացեալի խնդրանքով Թէյասեղանի ընթացքին ծախուեցան ՀՕԿի տպագրած քարտէսները։ Արարատի նկարը, որուն ճակատը դրուած էր Խորհրդային երկիրներու զինանշանը եւ «Պրօլէտարներ բոլոր երկիրներու, միացէք» պատգամը, անյարմար նկատուեցաւ տալ ներկաներուն, որոնց մէջ կային նաեւ անգլիացի եւ ֆրանսացի հիւրեր։ Փափաքելի է որ ՀՕԿի վարիչները հասկնան վերջապէս թէ այդ ուղղութեամբ ոչինչ կրնան ակնկալել այս գաղութէն։ Պէտք եղածէն աւելի հսկողութեան ենթակայ ենք եւ աւելորդ է գրգռել տրամադրութիւնները։ Քարտէսներու հասոյթը եղաւ երեք ոսկերլին։

ԻՐԱՐ ԿԸ ԾԵԾԵՆ

Ռամկավար «Պայքար»էն կ'իմանանք թէ Պետական կարմիր խաչի Շէքակոյի մասնաճիւղը անախորժ միջադէպ մը ունեցեր է վերջերս։ Նոր վարչութիւնը, որ կը բաղկանայ ռամկավար, հնչակեան, համայնավար եւլն. տարրերէ, վաւերացուցած էր նախկին գանձապետուհի Տիկ. Սոֆի Մուրատեանի հաշիւները։ Բայց, առտու մը յանկարծ կ'անդրադառնայ որ Ռամկավար կուսակցութիւնը կը շահագործէ կարմիր խաչը եւ թէ պէտք է մաքրագործել զայն։ Ժողովի մը մէջ կ'որոշուի նախկին վարչութեան հաշիւներու վերաքննութիւնը յանձնել մասնաւոր մարմնի մը, որ 28 տոլարի պակաս մը կը գտնէ։ Այս հաշուետուութիւնը լսելու համար կը հրաւիրուի անդամական ժողով մը, ուր երկու հակառակորդ խմբակները — ռամկավար եւ համայնավար — իրար կը բախին ուժգին կերպով։ Ռամկավար ատենապետուհին ամուսինը Պ. Ս. Մուրատեան յարձակում կը կրէ «մաքրագործիչ խմբակ»ի հերոսներուն կողմէ, որո՛նք լաւ մը կը ծեծեն զայն եւ ժողովը կը ցրուի առանց եղբայրացութեան մը յանգելու։

ՖԻԼԱՏԵԼՖԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ

Ֆիլատելֆիոյ մէջ կան 4000է աւելի Հայեր, որոնց մեծ մասը կը կազմեն Արաբկիրցիներ, Մալաթիացիներ, Եօզկատցիներ, Կեսարացիներ, Սեբաստացիներ, Խարբերդցիներ եւ Կիլիկեցիներ։ Շատեր գործարաններու մէջ կ'աշխատին. կան նաեւ մանր առեւտրական եւ կալուածական առուծախի միջնորդներ։ Ունին եկեղեցի եւ հինգ դպրոցներ, ուր ութը տարիէ ի վեր Հայերէն դաս կը տրուի Հայ մանուկներուն։ Կիրակնօրեայ դպրոցներուն կը յաճախեն 100 աշակերտներ եւ ունին 15 ուսուցիչ։ Ամերիկայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը իր մասնաճիւղը ունի հոն։ Հայ առեւտրականները 400 հոգի են եւ ունին երկու ժողովարան։

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՉԻԻ ՄԷՋ

Սոչիի (Ռուսիա) մէջ կան 1500 Հայեր, որոնց մեծ մասը արհեստաւորներ են, կան նաեւ առեւտրականներ եւ պետական պաշտօնեաներ։ Չորս տարուան շրջանով Հայ դպրոց մը կայ հինգ ուսուցիչներով, մօտ առնէն եօթնամեայ երկրորդական վարժարանի պիտի վերածուի։ Երկսեռ աշակերտներու թիւն է 80, որոնցմէ շատեր գիւղացիներ են եւ ամէն օր երեք քիլօմեդր ճամբայ կըտրելով ժամանակին կուգան դպրոց։ Պիտի բացուի նաեւ գիւղատնտեսական վարժարան մը՝ 40 ուսանողի համար։

ԳԱՆԳԱՏ ՄԸ ՍԷՆ ՇԱՄՕՆԷՆ

Ուշադրաւ է մեր քաղաքին մէջ կազմուած Միութիւններու անտարբերութիւնը։ Ստորագրեալս, իբրեւ անդամ «Զարգացական» Միութեան, կուզամ համարձակութեամբ ըսել թէ. ինքնաքննիր ձեռնարկներէ գոյացած հասոյթները կը ծախսուին անօգուտ պէտքերու։ Միութեան գործունէութիւնը 1924ի Մարտէն մինչեւ ներկայ գրութեանս թուականը՝ ծիծաղելի կը թուի ինծի պէս շատ մը անդամներու։ Վարչութիւնը վարձած է ակումբ մը, անշուշտ ժամանակին վճարելով վարձքը, առանց բանալու դռները ընթերցող հասարակութեան առջեւ։ Ցետոյ կայ ֆանֆառի կազմ մը, որ մօտաւորապէս 3400 ֆրանք արժած է եւ կը պահուի իբրեւ սրբութիւն, դոնփակ լսարանին մէջ։ Մինչեւ հիմա այս ծախքերուն հասոյթը վճարող ձեռքերուն ոչ մէկ մտային կամ աշխատանքի դիւրութիւն տրուած է։ Առ հասարակ ընթերցող տղաքը, գործէն վերադարձին, կը քաշուին սրճարանի մը անկիւնը, եւ կը կարդան նոր հասած թերթերը, որովհետեւ Վարչութիւնը չի բարեհաճիր մէկ երկու ժամ բաց պահել ակումբը։

Հա՞րկ է ըսել թէ գոյացած հասոյթները գետնէն չեն հաւաքուիր եւ պէտք է նպատակի մը ծառայեն։

Ս. Ճանիկեան

Սէն Շամօն

ԿՈՉ ԲՈԼՈՐ ԵՐԶՆԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ

Տարիէ մը ի վեր Ֆրանսայի Վալանս քաղաքը հաստատուած խումբ մը երկսեռ հայրենակիցներու կողմէ հիմնուած է՝ Երզնկայի Հայրենակցական Միութիւնը, գլխաւորապէս նպատակ ունենալով 1.— Բարոյական կապ հաստատել Ֆրանսայի մէջ եւ թէ այլուր գտնուող հայրենակիցներու հետ, եւ աշխատիլ ամէն կերպ ազգային հաւատամքը վառ եւ անխախտ պահելու, ինչպէս եւ օժանդակելու բոլոր անոնց որոնք պէտք ունին բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան։

2.— Միութիւնը առաջադրած է Սուրիոյ մէջ գտնուող եւ որբանոցներէն արձակուող որբերու հոգատարութիւնը ստանձնել, զանոնք փոխադրելով Ֆրանսա, ուրտեղի պայմանները եւ մեր հայրենակցական սրտցաւ վերաբերմունքը անհամեմատ աւելի փրկարար պիտի ըլլան, քան այն սոսկալի վիճակը, որուն մատնուած են անոնք երկու տարիէ ի վեր, Արաբներու դռները քարշ գալով եւ ծառայելով մինտեղ իբր ծաղախին եւ ծառայ։

Ամէն այն հայրենակիցները, որոնց սրտին մօտիկ են այս նուաղագոյն պարտականութիւնները, թող ամէն վստահութեամբ դիմեն ու աջակցին մեզի։

(Կնիք)

Նամակ, դրամ եւայլն ուղարկել՝ K. Sahakian, 25 Boulevard Vauban. Valence (Dôrme) France.

Յ. Գ.— Կը խնդրուի Յուսաբերէն եւ Նոր Արշալոյսէն արտատպել այս կոչը։

Պոլշեւիկեան դաւեր Պարսկաստանի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ թէ խորհրդային գործակալներ արդէն սկսած են պարսկական Ատրպէյճանի և պարսկական Թուրքաստանի մէջ մեքենայութիւններ սարքել Րիզա Խանի դէմ։ Անոնք կը ջանան ժողովուրդին կրօնական եւ արքայական զգացումները գրգռել անոր դէմ, յայտարարելով թէ սրբապղծութիւն եւ դաւաճանութիւն է այն ձեռնարկը, որով կը փափաքի Շահ հռչակուիլ Սահմանադիր ժողովին կողմէ։ Իրենց փրոփականտը կը մղեն մասնաւորաբար սահմանագլուխի զինուորներուն մէջ, զորս կը գրգռեն ըմբոստանալ Րիզա Խանի դէմ եւ նոյն իսկ չճանչնալ իբրեւ վերին հրամանատար։ Արդէն յաջողած են իրենց կողմը շահիլ կարգ մը մարդիկ, որոնց ամսականները ատենէ մը ի վեր անվճար մնացած էին, ինչպէս յաճախ կը պատահի Արեւելքի մէջ։

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Վարչապետ Ըսմէթ փաշա Ազգ. Մեծ Ժողովի նոր շրջանի բացման առթիւ Թուրքիոյ ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան մասին ճառ մը խօսելով, ի մէջ այլոց յայտարարեց.—

— Մեր յարաբերութիւնները բնականոն են Ս. Խ. Հ. Միութեան, Աֆղանիստանի եւ Պարսկաստանի հետ։ Բարեկամական դաշնագիրներ կնքած ենք Պուլկարիոյ եւ Եուկօ Սլավիոյ հետ։ Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ հիւպատոսական համաձայնագրեր կնքելու համար դիմում կատարած ենք։ Պարտքերու խնդրին կարգադրութեան համար մեր բանակցութիւնները կը շարունակուին շահակից պետութեանց հետ։ Այս մասին խստիւ հետեւեցանք դաշնագիրներու ոգիին։ կարելի չէ մեղադրել մեզ. մենք վարժուած ենք կանոնաւորապէս վճարելու մեր պարտքերը։ Սակայն պէտք է նկատի առնել մեր նիւթական կարողութիւնը եւ այն պարտաւորութիւնը զոր ունինք վերաշինելու համար ուրիշին սխալով աւերուած մեր երկիրը։ Մենք նպատակ ունինք որքան վճարելու, նոյնքան ալ խուսափելու բոլոր այն հետեւանքներէն, որոնք վնասակար կ'ըլլան մեր երկրին։

Ազգ. Ժողովը 21ի դէմ 159 ձայնով վստահութեան քուէ տուաւ դահլիճին։

Ֆաշիստական կազմակերպութիւն Փարիզի մէջ

Մուսոլինիի օրինակին հետեւելով, Ֆրանսայի թունդ ազգայնականներն ու արքայականները Ֆրանսայի մէջ ալ ֆաշիստական կազմակերպութեան մը հիմը դնելու համար առջի օր Զինադադարի տօնին առթիւ մեծ միթինկ մը սարքեցին Վակրամի սրահին մէջ։ Ներկայ էին 5-6000 հոգի։ Խօսեցան յայտնի ատենախօսներ։ Պ. Ժաք Արթիւս շեշտեց որ անհրաժեշտ է «մէկ խուրձի (ֆաշիօ) մէջ համախմբել այն բոլոր կորովները, զորս ոգեւորած է յաղթանակի շունչը»։ Պ. Ֆիլիփ Պառէս խորհրդարանային վարչաձեւը քննադատեց եւ կոչ ուղղեց կազմել Երիտասարդական Լէգէոններ։ Վերջին խօսողն էր յայտնի արքայական տնտեսագէտ Պ. Ժորժ Վալուա, որ պարզեց նոր կազմակերպութեան քաղաքական ծրագրին գլխաւոր կէտերը։ Ելմտական կացութիւնը շտկելու համար դիկտատոր մը պէտք է, ըսաւ և աւելցուց. «Խորհրդարանային վարչաձեւը այլ եւս գոյութեան իրաւունք չունի։ Հիմա կան երկու վարչաձեւեր. համայնավարութիւնը եւ ֆաշիզմը. առաջինը Ռուսիան քանդեց. իսկ երկրորդը երկու քայքայուող ժողովուրդներու տուաւ իրենց անցեալի մեծութիւնը։ Խուրձերու պարտականութիւնը պիտի ըլլայ ընտրական եւ խորհրդարանական ծրագիրը ջնջելով պետ մը տալ ազգային կառավարութեան։ Այս նպատակով կազմուած կը յայտարարեմ «կռուողներու և արտադրող բազուկներու խուրձը»։

Այս ճառէն վերջ ֆաշիստական դրօշակի հանդիսաւոր յանձնումը տեղի ունեցաւ, մինչ ամբողջ սրահը միաբերան կ'երգէր «Մարսէյեզը»։ Միթինկէն վերջ ֆաշիստ լէգէոնականները, բոլորն ալ կապոյտ շապիկ հագած՝ կապոյտ օձիքով, գումարտակներու բաժնուեցան եւ զինուորական քալուածքով գացին դէպի Էթուալ, Անծանօթ զինուորին իրենց յարգանքը մատուցանելու համար։

Նոր Խալիֆա Մեքքէի մէջ

Անգլիական թերթերը կը գրեն թէ յառաջիկայ Մարտին կամ Ապրիլին իսլամական համագումար մը տեղի պիտի ունենայ Մեքքէի մէջ, ընտրելու համար նոր Խալիֆա մը, որ պիտի նստի յիշեալ քաղաքին մէջ։ Այս գաղափարին ջատագովներն են Հնդկաստանի իսլամները, որոնց կողմէ պատուիրակութիւն մը ճամբայ ելած է դէպի Մեքքէ՝ Սուլթան Իպնի Սուուտի հաւանութիւնը ստանալու համար այս մասին։

Հականապաստականակ ցոյցեր

Զինադադարի տարեդարձին առթիւ, առջի օր «Նախկին մարտիկներու հանրապետական ընկերակցութիւն»ը, A.R.A.C. որ համայնավարական ձգտում ունի, ցոյց մը կազմակերպած էր Քլիշիի մէջ, բողոքելու համար բոլոր պատերազմներու դէմ։ Թափօրը կը բաղկանար 2000 հոգիէ — ըստ «Իւմանիթէ»ի 25,000 — որուն առջեւէն կ'երթային Հանրի Պարպիւս, Վայեան-Քութուրիէ, Մարթի եւայլն։ Ճառեր արտասանուեցան Թաղապետարանի մեծ սրահին մէջ։ Իրիկուան դէմ մօտ 200 ցուցարարներ ոստիկանութեան հետ բախում ունեցան Քլիշիի հրապարակին մեթրոյին առջեւ։ Ձերբակալուեցան վեց ֆրանսացի եւ մէկ ալճերիացի։ Միայն այս վերջինը բանտարկուեցաւ։

Նմանօրինակ միջադէպեր պատահեցան նաեւ Ամիէնի եւ Ռոշֆորի մէջ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Մուսոլինի երեք օրուան մէջ 24,000 խնդակցական հեռագիր ստացած է, վերջին մահափորձին ազատուելուն առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. «Սար» և «Կայծակ» թաղ. կոմիտէները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Իրիկուն, 14 Նոյեմբ. ժամը 8ուկէսին,

13 Rue de Londres.

Օրակարգ՝ միացեալ ընտրութիւններ ու ընթացիկ հարցեր։

ԾԱՆՕԹ.— Անհրաժեշտ է միասին ունենալ անդամատետրը։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ ՆԱՀԱՆԳԻՆ պատկանող բոլոր Փարիզաբնակ Հայերը երկսեռ, կը հրաւիրուին ընդհ. ժողովի վաղը շաբաթ գիշեր ժամը ճիշդ 9ին (Մէդրօ Սէվրը)։

Rue du Bac, 130.

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 18 Նոյեմբեր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի ամփիթատրոնին մէջ բանախօսական երեկոյթ մը սարքած է, նախագահութեամբ Տօքթ. Վ. Թորգոմեանի։ Կը խօսին Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան՝ Հայ բժշկականութեան ծագման եւ Ամիր Տովլաթի բժշկական գործերուն վրայ եւ Տօքթ. Բալասան՝ Աւելորդ-տապաշտութեան դերը բժշկութեան մէջ նիւթին վրայ։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին Կիրակի ցորեկ, ժամը 3ին, Ռոստոմի Սրահը։

ԼԱ ՍԷՅՆ—ԹՈՒԼՕՆի մէջ, Երեւանի աղէտին առթիւ կատարուած հանգանակութեան մասնակցած են հետեւեալ հայրենակիցները.—

Պ. Պ. Լեւոն Սիմոնեան 50 ֆրանք, Անդրանիկ Տրդատեան եւ Տիկ. Ատրինէ Տրդատեան 25ական, Տիկ. Արաքսի Եագուպեան 15, Արամ Յովհաննէսեան, Տիկ. Վարդուհի Յովհաննէսեան, Երուանդ Եագուպեան, Յարութիւն Պիպէռեան, Տիկ. Ծաղիկ Պիպէռեան, Երուանդ Թէրզեան, Տիկ. Վերա Թէրզեան, Բէլլէճեան եղբարք, Նազարեան Հրանդ եւ որդին, Կարպիս Խանչէրեան, Մկրտիչ Ազարեան, Գէորգ Կարապետեան, Ժագ Պետօեան, Տիկ. Իզար Պետօեան, Յարութիւն Սարգիսեան, Յովհաննէս Ուզունեան, Գէորգ Զուլճեան (դերձակ), Լեւոն Իւթիւճեան եւ Օննիկ Վարդանեան 10ական, Խաչիկ Պէրպէրեան, Կարպիս Ալիքսանեան, Յովհաննէս Սրապեան, Օննիկ Խըտըրեան, Տիկ. Երանիկ Խըտըրեան, Յարութիւն Միքայէլեան, Խօսրով Միլօչեան, Գրիգոր Գալէմքէրեան, Գրիգոր Փիլիպպոսեան, Տիկ. Զապէլ Փիլիպպոսեան. Յարութիւն Տէր Յովհաննէսեան, Տիկին Մառի Տէր Յովհաննէսեան, Հմայեակ Դարբինեան, Նիկողոս Նիկողոսեան, Օննիկ Զարիֆեան, Տիրան Ենոքեան, Զարեհ Պասմաճեան, Խաչիկ Փափազեան, Տիրան Զաքէոսեան, Շայրապետ Սարաֆեան, Արամ Եաղմուրեան, Տիկին Վերժին Եաղմուրեան, Մ. Ստեփան Լեւոնեան, Գրիգոր Ասատուրեան, Արմենակ Տաղտէվիրէնեան, Յարութիւն Պօյաճեան, Հայկ Սարաֆեան 5ական, Լուքա Մինասէչեա (ռումանահայ) 3, Փոքրիկն Երուազ Ե. Թէրզեան 2, Ստեփան Յովհաննէսեան 1։ Գումար՝ 446 ֆրանք։

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ

ԳԱՐԱԵԱՆ

Tailleur Mignon

5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel

Սօսիէթէ Սավանթի Թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՎԱՂԸ ԳԻՇԵՐ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Փարիզահայ պարասիրաց երկսեռ խումբին կողմէ,

Ղեկավարութեամբ Փարիզի պարի ակադեմիայի բրօֆ.

Պրն. LUCIEN LAURENTի

ժամը 9ին, Salle Russelի ընդարձակ սրահին մէջ, 42 Rue Hermel: Տոմսերը կարելի է ստանալ Հայկական բոլոր ճաշարաններէ։

Մուտքը 5 Ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սելանիկէն Տիկին Իւզաբեր Փաշաեան կը փնտռէ իր զաւակը Սեբաստացի Պ. Մկրտիչ Փաշաեանը (տաղձագործ), որ ընդհ. պատերազմէն առաջ Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել խմբագրութեան։

Քըրշէհիրցի Մարիամ Քէօշլանեան կը փնտռէ տղան, Հաճի Գրիգոր Քէօշլանեանը, որուն Տէրսիմ ըլլալը իմացուած է։ Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէով Fabrique de Cartonnerie à Etouy Oine (France)։

Սերգօ Աւագեան, Իզմիրցի (Գաբաթաշէն) որ Օսմ. Պանքայի մէջ կարսօն մը պիւրօ էր, կը փնտռէ իր քոյրը Ռօզա Աւագեանը։ Տեղեկացնել Գրիգոր Գնաճեանի Verreries Blanche Onor (Nord)։

Կը փնտռուի 25 տարիէ ի վեր Փարիզ բնակող Էլմաս կամ Գօհարիկ Պարսամեանը (մայր Հանգուցեալ Տօքթ. Արմենակ Պարսամեանի) եղբօր աղջկան Մաքրուհի Պէզիրճեանի կողմէ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի։

Երզնկացի Կայծակ Գարիպեան որուն վերջին հասցէն էր Հալէպ 6 Rue Kildani։ Տեղեկացնել Missak Djiknavorian, 79 Ave. Vauban, Livry-Gargan. S. &. O. France.

Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն Մարիամ Կիւրիկէնեան - Մուլ... կը փնտռէ եղբայրները Տիգրան, Երուանդ եւ Օննիկ Կիւրկ...ները։ Տեղեկացնել Քանթին Երամ, Կշան Գարբինեանի, Pont de Chéruy, Isère, Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Խնուսցի Յովսէփ Մալոեան կը փնտռէ Ղազար Ելօեանը որ Պոլսէն Փարիզ եկած է երկու տարի առաջ։ Տեղեկացնել Restaurant International Pont de Cheruy, Isère.

Մկրտիչ Կաճոյեան Ճիւղճէցի, որ երկու տարի առաջ Մարսիլիա եկած է. Պիրէոնէն եւ Խաչիկ Քիաթիպեան, Պրուսայի Սէօլէօզ գիւղէն որ Ֆրանսա եկած է Սելանիկէն 7-8 ամիս առաջ։ Իմացնել Պօղոս Սարայտարեանի 4 Rue du Bois, St. Etienne (Loire)։

կանանց եւ արանց

ԴԵՐՁԱԿ

ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

51, Rue de Seine

Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57

Չափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ճոխ մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։

Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ՍԱԿԱՐԱՆ

12 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	121	–
Տոլար,	Dollar	25	–
Մարք (ոսկի)	Mark	5	90
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	80
Թրք. ոսկի	» or	99	–
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատր	Léva	17	75
Տրախմի »	Drachme	30	50
Լիր » »	Lire	99	40
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	113	40
Զուից. »	Frc. Suisse	483	–
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	123	–
ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1745	–
» II	»	1425	–
» - III	»	1300	–
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	130	–

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS

208 bis, Rue Lafayette, Paris(10)

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ

ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

126, Rue du Faubourg St. Denis

Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04

Ընդունելութեան ժամեր: Ամէն օր 2.30 — 7.30

Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12

ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍ

ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ

Դիւրամատչելի գիներով

ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ

Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ

1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.

(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՃԱՇԱՐԱՆ COSTAS

ՀԱՄԵՂ ԵՒ ՄԱՔՈՒՐ ԿԵՐԱԿՈՒՐՆԵՐ, ԱՐԱԳ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Անգամ մը միայն այցելել բաւական է գաղափար մը կազմելու համար մեր ճաշարանին ունեցած առաւելութիւններուն մասին։

17, Rue de la Fraternité — BRUXELLES

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10ᵉ).

Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 Ֆր.	35 Ֆր.	65 Ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 Ֆր.	90 Ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
15
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 46 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ՓԻԼՈՆԸ

Այլ եւս կարելի է պնդել թէ՝ Ֆրանսայի մէջ ո՛ր եւ է հանրային ձեռնարկ չպիտի յաջողի, առանց կաթող. պատուիրակին ներկայութեան. ուրիշ խօսքով, առանց փրկարար փիլոնին։

Արդարեւ, ամէն անգամ որ Պալաքեան եպիսկոպոս կը հեռանայ Փարիզէն, ամէն բան կանգ կ'առնէ. կը ցամքի մինչեւ անգամ «ազգային» լուրերու աղբիւրը։ Այսպէս եղաւ, երբ կաթող. պատուիրակը Մարսէյլ գնաց. այսպէս և հիմա, երբ Անգլիա կը գտնուի։ Կատարեալ ամայութիւն՝ Փարիզի Առաջնորդարանին մէջ, եթէ կարելի է այսպէս կոչել։

Եւ իսկապէս, կաթող. պատուիրակը այնքան տէր-տիրական է կացութեան, որ ամէն գրութիւն իրեն կը ղրկուի, իրեն հետ կը ճամբորդէ։ Ուրեմն, ոչ մէկ գործ կրնայ ընթացք առնել առանց իր նախագահութեան կամ ներկայութեան։ Այս իրականութիւնը այնքան ստոյգ է, որ Եւրոպայի Ազգ. Սահմանադրութեան հռչակաւոր ծրագիրն իսկ ամիսներով յատուկ յանձնախումբին քով յօրանջելէ յետոյ, նոյնութեամբ եկաւ մտաւ եպիսկոպոսին թղթածրարը։ Այդ նախագիծն ալ, զուտ աշխարհական-խորհրդակցական գործ մը, գլուխ պիտի հանէ հոգեւոր հովիւը։ Ուրիշ, աւելի յետամնաց գաղութներու մէջ, աշխարհական տարրերն են որ ծրագիր կը պատրաստեն, որոշումներ կուտան եւ կը յանձնեն Առաջնորդին, «ի գործադրութիւն»։ Լոյս քաղաքին մէջ, ամբողջ լոյսն ու իմաստութիւնը ամփոփուած են վեղարին տակ, եւ կը ծփան փիլոնին ծալքերուն հետ։ Կ'առարկեն թէ ուրիշ կերպ ալ չի կրնար ըլլալ, քանի որ տակաւին կազմակերպութիւն չկայ, իսկ եպիսկոպոսը լիազօր է։ Ի՛նչ խախուտ փաստ, անգործութիւնն ու անտարբերութիւնը արդարացնելու համար։

Ճիշդ այն պատճառով որ նախընթաց չկայ եւ ամէն բան «ի լինելութեան» է, պէտք էր մասնաւոր եռանդով գործել, կարելի եղածին չափ ամուր եւ արդիական հիմքեր դնելու համար։ Թեմական Առժամեայ Վարչութեան անդամները անշուշտ գիտեն որ թէեւ Ֆրանսայի համար ընտրուած են, բայց իրենց գործը կ'ընդգրկէ ամբողջ արեւմտեան եւ կեդրոնական Եւրոպան։ Ինչ որ կը պատրաստուի այստեղ, տեսակ մը տիպար (մօտէլ) պիտի ըլլայ միւս գաղութներուն համար, ի հարկէ համապատասխանելով իւրաքանչիւր երկրի պահանջներուն։ Արդ, իրենք այնքան հարեւանցի կը նային գործին վրայ որ, փիլոնը լայնատարած կը փռուի ամէն տեղ, իսկ աշխարհական միտքը, գործունէութիւնը կը մնայ չորս պատի, եթէ ոչ մուլթի մէջ։ Խորհուրդ մարդկան, կամք... վեղարի (կամ Աստծու)։

Եւ դեռ աւելին։ Ընթացիկ, անմիջական գործերն անգամ բախտին ձգուած են։ Անցեալ Սեպտեմբերին. կաթող. պատուիրակութեան Դիւանէն հաղորդուեցաւ թէ դպրոց-մանկապարտէզներ պիտի բացուին Ալֆորվիլի, Պէլվիլի, Պուա Քօլոմպի եւ Առնուվիլի մէջ։ Նոյեմբերն ալ կը վերջանայ, եւ տակաւին ձայն չկայ։ Նոյնը գաւառներու մէջ։ Ձանձրացած շռայլաբան խոստումներէն, կարգ մը վայրեր սկսած են իրենց գլխուն ճարը նայիլ։ Լաւագոյն ձեւն ալ ա՛յդ է։ Ինչ որ գլուխ կը հանուի տեղական նախաձեռնութեամբ, աւելի կ'արժէ, աւելի հիմնաւոր է, քան կեդրոնէն հասնելիք շնորհ մը։ Մենք ալ կը զարմանանք թէ ի՛նչու երեսի վրայ կը մնայ այս գործը, քանի որ որոշումը տրուած է արդէն, եւ՞ եպիսկոպոսի՛ն նախագահութեամբ։ Բայց լաւագոյն է ո՛ր եւ է իրական գործ արտադրել, քան ժամավաճառ ըլլալ հարցումներով որոնց պատասխանող չկայ, Փարիզի մէջ։ Այստեղ ալ միշտ «զբաղած» են մարդիկ, եւ չեն կրնար քանի մը ժամ խնայել «ազգին գործ»երուն համար։

Ուրիշ անմիջական խնդիր մը, — ամուսնութեան արտօնութեան կնճիռը։ Մենք անդադար նամակներ կը ստանանք մեր ընթերցողներէն, որոնք հազար դուռ զարնելէ յետոյ, խորհուրդ կը հարցնեն մեզի, կամ գանգատներ կը յայտնեն զանազան մարմիններու դէմ։ Պարապ տեղը չէ որ ընթերցող մը կը գրէր վերջերս. «365 ֆրանք ծախսած եմ մինչեւ հիմա, մինչեւ Պոլսէն վկայական բերել տալով. բայց տակաւին արտօնուած չեմ ամուսնանալու. մինչդեռ երեսուն ֆրանքով կարելի է պսակուիլ ո եւ է Լուիզի մը հետ»։ Չի բաւեր չոր բառերով յիշեցնել երկրին օրէնքները։ Վերջ-վերջը ո՞վ պիտի հետաքրքրուի, տեղական պահանջներուն համապատասխան ձեւ մը գտնելու համար, կարճ, յստակ եւ մատչելի եղանակ մը, որպէս զի պարզ ձեւակերպութեան մը, թուղթի կտորի մը համար ալ չտանջուին այնքան չարչրկուած երիտասարդներ։ Չէ՞ որ ազգային կազմակերպութիւն եւ նման բոլոր ձեռնարկները կ'ըլլան այլասերման վտանգին հակազդելու համար։ Ո՞ւր է իրական աշխատանքը, երբ ամէն մարդ իր գլխուն մնացեր է, մեծերը՝ ինչպէս պզտիկները։

Աստե՞ղ ալ հրաշագործ փիլոնը պիտի փայլի։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՎԵՐՍՏԻՆ ՑԱՒԵԼՈՒԱԾ

1915 Մայիս 16ին, Շէօյնէր, Էրզրումի գերմանական հիւպատոսը, կը գրէր Գերմանիոյ արտաքին Նախարարութեան.

«... Հայերուն կողմէ որ եւ է ապստամբութենէ վախ չկայ։ Հետեւաբար, այս տարագրութիւնները վայրագութիւն են եւ առանց պատճառի»։

Դարձեալ, նոյն պաշտօնատարը կը հաղորդէր.

«... Մնաց որ, այս ջարդերուն կուսակիցները առանց պատիպատ ձեւերու կը խոստովանին թէ Հայերու դէմ իրենց գործած արարքներուն վերջնական նպատակն է այս ցեղին բնաջնջումը՝ Թուրքիոյ մէջ։ «Պատերազմէն յետոյ, ա՛լ Հայ չպիտի ունենանք Թուրքիոյ մէջ», կ'ըսէր ինծի բառ առ բառ թուրք ականաւոր անձնաւորութիւն մը»։

1915 Յունիս 7ին, Վանկէնհայմ, Կ. Պոլսոյ գերմանական դեսպանը, կը գրէր վարչապետ Պէթման Հօլվէկի.

— «Կառավարութիւնը (թուրք) իրապէս կը ձգտի բնաջնջել հայ ցեղը օսմ. կայսրութեան մէջ»։

1916 Յունիս 10ին, դեսպան Վօլֆ Մէթէրնիխ, կը հաղորդէր Գերմանիոյ վարչապետին.

—«Թրքական կառավարութեան ծրագիրն է հայկական խնդիրը լուծել հայ ցեղին բնաջնջումով։ Այժմ կ'ուզէ անհետացնել հայկական յետին համախմբումները, որոնք ազատած էին առաջին տարագրութիւններէն»։

Ասոնք՝ օտար, գերմանական վկայութիւններ են։ Յամի շնորհաց 1925 թուականին, կը կարդանք հայերէն թերթի մը մէջ.

«Հայ ազատագրական շարժումը առաջին օրէն իսկ անջատողական էր եւ թթու ազգայնական»։ (Զապէլ Եսայեան, «Երեւան» 18 Հոկտ.)։

«Հայդուկային շարժումն էր որ թիւրք գիւղացիին եւ քիւրտ մշակին բազուկը իր դէմ զինեց», եւ անոնց «հերոս»ներն էին որ «բանը հասցուցին այնտեղ որ օրինաւոր պատրուակներ տուին օսմ. կառավարութեան դաժան միջոցներով զսպելու պետութեան դէմ դաւաճանող եւ ըմբոստ տարր մը»։ (Նոյն Հոկտ. 22)

...«Խորհրդային Հայաստան»ի քաղաքականութիւնը սրբագրում է անցեալի «սխալը», թշնամութեան եւ փոխադարձ գազանաբարոյ կոտորածի փոխարէն առաջ քաշելով եղբայրութեան գաղափարը»։ (խմբ. նոյն թերթի, Նոյ. 5)։

— Ի՞նչ անուն տալ այս ընթացքին, կը հարցնէ դաւանափոխներուն ծաղկոցը, նոր եւ աւելի գռեհիկ պաշտպանողական մը նուիրելով յաւէտ անպաշտպանելի դատի մը եւ նոյնքան անպաշտպանելի Զապէլ Եսայեանին.

— Անբարոյականութիւն, ըսեր էինք մենք, եւ կը կրկնենք։

— «Քաղաքացիական քաջութիւն և պարտաճանաչութիւն հայ աշխատաւորութեան հանդէպ», կը պատասխանէ Երեւան։

Թշուա՛ռ, երիցս թշուա՛ռ աշխատաւորութիւն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն հասած նոր հեռագիրները կը տեղեկացնեն թէ ֆրանսական կարեւոր ուժեր ցամաք ելած են յիշեալ նաւահանգիստը, մասնաւորաբար թէթեւ հրետանի եւ հրասայլեր։ Դամասկոսի մէջ ֆրանսական մեծ յարձակողական մը կը պատրաստուի։ Զօր. Տիւփօռ Հոմսի առաջապահ դիրքերը քննելու գացած է։ Դամասկոսի հիւսիսակողմը 1500 ապստամբներ գիշերային նոր յարձակում մը գործեցին եւ երկու ժամուան կռուէ վերջ ստիպուեցան ետ քաշուիլ։ Դամասկոսի մէջ պաշտպանութեան աշխատանքները փութով առաջ կը տարուին։

Թուրք եւ արաբ հրոսախումբերու գործունէութիւնը հետզհետէ կը շեշտուի Անդր-Լիբանանի մէջ։ Ասոնք յաջողեցան Պէյրութ—Դամասկոս գիծին վրայ կամուրջ մը օդը հանել։ Նոյնպէս փորձեցին քանդել Լիբանանի փապուղին։ Այս խիստ կարեւոր գիծը պաշտպանելու համար Ֆրանսացիները ստիպուեցան աւելցնել այդ շրջանի թուցիկ խումբերը եւ պահակները։

⁂ Լոնտոնէն առնուած հեռագիր մը կ'ըսէ թէ անգլիական կառավարութիւնը Լոնտոն հրաւիրած է Նորընտիր բարձր քօմիսէր Հանրի տը Ժուվընէլը, տեսնուելու համար արտաքին Նախարար Չէմպըրլէյնի եւ գաղթային Նախարար Էմըրիի հետ, Պաղեստինի եւ Սուրիոյ հոգատարութեանց մասին։

⁂ Հասպէյան գրաւող ապստամբները կը յառաջանան դէպի Ծուտէյտա։ Բնակիչները սարսափահար մեծ թիւով Պաղեստին կ'ապաստանին։ Հասպէյա կը գտնուի Յորդանանի վրայ եւ Պաղեստինի սահմանագլուխէն 5 քիլոմեդր հեռու է։ Տիւրզիները Քավքապա արաբ քրիստոնեայ գիւղը գրաւելով բնակիչները ջարդեցին եւ տուները այրեցին։ Անգլիացիները օգնական ուժեր ղրկած են Պաղեստինի սահմանագլուխը, արգիլելու համար որ ապստամբները չանցնին անգլիական հոգատարութեան սահմանները։

Ապստամբներու յարձակումը Դամասկոսի մօտակայ Տումա գիւղին վրայ, ետ մղուեցաւ Ֆրանսացիներուն կողմէ։

⁂ Անթէլ հեռագրի մը համաձայն, Դամասկոսի վրայ նոր յարձակում գործուած ըլլալով, ֆրանսացիները կրկին ռմբակոծած են քաղաքը. այս անգամ վնասուած են նաեւ քրիստոնեայ թաղերը։ Դամասկոսէն մինչեւ Սիդոն ապստամբներուն ձեռքն անցած է։

Գահիրէի Սուրիա-Լիբանանեան կոմիտէն Հօռդոս ղրկած է Իսմայիլ Հիւսէյնին, որուն պաշտօնն է զէնք եւ ռազմանիւթ ներմուծել Սուրիա։ Կըզըլ? Կրզիլ Թուրքերը կ'աջակցին իրեն։

Պաղտատի մէջ ալ կացութիւնը լուրջ է։ Հօճա Միտհաթի նախագահութեամբ «Ազգային Կոմիտէ» մը կազմուած է, որ յարաբերութեան մէջ մտած է Ատանայի եւ Գոնիայի կազմակերպութեանց հետ։

⁂ Պէյրութէն հասած հեռագրի մը համաձայն, Տիւրզիները Դամասկոսի գլխաւոր պողոտային վրայ, Տահրէլ Պէյտէր մտնելով, մորթած են չորս քրիստոնեայ գիւղացիներ։ Ոճիրին վայրը հազիւ քսան մղոն հեռու է Լիբանանի մայրաքաղաքէն, Լիբանանի լեռներուն կատարը, ուր ձիւնը կը հաւաքուի հսկայ ամրոցանման շէնքերու վրայ, ամառ ատեն։ Այս դէպքը մեծ սարսափ առաջ բերած է շրջակայ գիւղերուն մէջ, ուր շքեղ շէնքեր կան եւ իբր ամառանոց կը ծառայեն։ Շատեր Պէյրութ մեկնող փախստականներուն կը միանան։ Կը հաստատուի թէ Հասպէյայի մօտ Ճերէյք Հարտէլիի մէջ ալ քրիստոնեաներ ջարդուած են։ Բանակատեղիի պաշտօնական զեկոյցները կ'ըսեն թէ Զէյտ Աթրաշի հրամանին տակ գտնուող հրոսախումբը նոյնպէս քրիստոնեաներ ջարդած է։ Հասպէյայի տիւրզի շէյխը բազմաթիւ զինուորներ եւ ոստիկան-զինուորներ ջարդուելէ ազատած է, հազարի մօտ Տիւրզիներու յարձակումին ատեն։ Լիբանանի Տիւրզիները Սուրիոյ ապստամբ Տիւրզիները իրենց թշնամի կը նկատեն։

Թրքական բռնագործութիւններ Միջագետքի մէջ

Գրեցինք թէ Մուսուլի քրիստոնեաներու տարագրութեան քննիչ մարմինը գործի ձեռնարկած է։ «Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը վախնալով որ հանրային կարծիքին առջեւ պիտի խայտառակուին իրենց կատարած նոր ջարդերուն համար, հրաման տուած է Միջագետքի իշխանութիւններուն որ սահմանագլուխին վրայ նախկին դրութիւնը? գոյավիճակը վերահաստատէ։ Ալքիէն եւ ուրիշ գաղթակայաններէն հազարաւոր տարագրուածներ ճամբայ պիտի հանուին դէպի իրենց գիւղերը. սպաններուն եւ զինուորներուն հրաման տրուած է ետեւը մնացած մարդիկն ու կիները չսպաննել, ոչ ալ բռնաբարել աղջիկները։ Սակայն այս գաղթականները կը մեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՎՐԻՊԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴ

Ուրիշ վերնագիր չգտայ, անդրադառնալու համար ցաւոտ հարցի մը, որ օրուան խնդիր դարձեր է։

Մեր երիտասարդ մտաւորականութեան (համալսարանական ուսանողութի՞ւնը արդեօք) անտարբերութիւնը հայ կեանքին հանդէպ։

Այդ անտարբերութիւնը, որուն համար կը մեղադրուի, ունի սակայն իր դժնդակ պատմութիւնը։

Ցրոնջալէ առաջ պէտք էր հետաքրքրուիլ անով, մեղադրելէ եւ անոր շարժումի հրաւէր կարդալէ առաջ, անհրաժեշտ էր փնտռել անտարբերութեան պատճառները, բայց ոչ թէ կանխակալ արհամարհանքով ու կասկածամտութեամբ, այլ բարեկամութեամբ որուն արժանի էր։

Որովհետեւ անոնք որ 1920էն 23 փարիզ ու եւրոպական կեդրոններ խուժեցին, հեւասպառ վազելէ յետոյ ամէն ձայնի ետեւէ որ, ցեղին փրկութեան հետ նաեւ լաւագոյն օրերու գալուստը կ'աւետէր, այսօր՝ ուրիշ բան չեն տեսներ եթէ ոչ խոր շփոթութիւն մը իրենց շուրջ, կամ տարտամ յոյսեր ու իրենց սիրտերուն մէջ կը կրեն եղերական հիասթափումներու սառը։

Մեծ ցնցումներու վաղորդայնին էր. երկու անակնկալ դէպքեր, ցեղին անճիտումէն յետոյ փրկութիւնը, բռներ էին հոգիները, մէկը ինքնապաշտպանութեան առողջ թելադրութիւններով, տեւելու, աճելու կամքով, միւսը՝ պատրաստուելու եւ ապա գործելու խանդավառութեամբ։

Շատեր՝ աքսորէ կը դառնային, գրկանքի դեղինը դեռ իրենց երեսին, երկչոտ ու շլացած. ուրիշներ՝ աւելի հպարտ ու կայտառ, նոր էին ձգեր վրէժի եւ ազատութեան գործերը ու կը փութային քաղաքակրթութեան ոստաններու մէջ յագեցնել իրենց ծարաւը, մտածելով վերածնող հայրենիքին վրայ։

Ունէին կատարելիք հսկայ դերի մը խոր գիտակցութիւնը։

Հպարտ էին այդ գիտակցութեամբ։

Ունէ՞ին համապատասխան կրթութիւն...։

Ուրիշ խնդիր...։

Բոլորը լեցուն էին վաղուան հաւատքով, տեսակ մը խանդավառ կորովով որ, թեթեւնիկին ետեւէն կը քրտնցնէ. ու բոլորը գրեթէ աղքատ, նիւթական կիսատ միջոցներով, ոմանք բոլորովին զուրկ, յանդգներ էին նետուիլ Եւրոպա ուսանելու...։

Բացատրեցէք, եթէ կրնաք։

Ի հարկէ, կային բախտաւորներ ալ, շատ քիչ, ընդհանրապէս անոնք որ գիտէին անձնական հետապնդումները չշփոթել ազգային մտահոգութիւններու հետ, կամ զանոնք շահագործել... իրենց ըմբռնած եղանակով։

Ասոնց խօսքն իսկ ընել աւելորդ է. մտաւորականներ չէին կրնար ըլլալ, շողշողուն տիտղոսի մը թեկնածուներն էին, անընդունակ փառամոլներ, յաւակնոտ անմիտներ, որոնք կոչուած էին ուսումի կեդրոններէն մեկնելու այնպէս ինչպէս եկեր էին. ինչ որ արդէն զիրենք մասնաւորաբար կը մղէր, եւրոպական ցփութեան դիւրութիւնն էր, եւ ուսանողի հանգամանքը թոյլատու էր զարնելու ի հարկին... կարգ մը դուռներ...։

Իսկ անոնք որ այսօր կ'իյնան մեղադրանքի տակ, նիւթական աւելի լայն միջոցներ չունէին, բայց երկչոտ էին ու հպարտ. կային որ կրցին իրենց աղքատութիւնը ծածկել խոնաւ ու մութ խցիկներու մենութեան մէջ, հանդուրժել անլուր զրկանքներու եւ աշխատիլ յարատեւ, իրենց աչքերը յառած հայրենական աստղին որ անգամ մը ծագելէ յետոյ, կը շարունակէր հետզհետէ եւ արագօրէն նուաղիլ։

Հայ ուսանողին յամառութիւնը այդ օրերուն, եղերական հերոսութիւն մը կը խտացնէ. չեմ յիշեր անձ մը, միութիւն մը, քաղաքական կազմակերպութիւն մը որ լրջօրէն հետաքրքրուած ըլլայ անոր իրական վիճակով։

Երբեմն օգնութիւններ կ'ըլլային, աղքատին նետուած փշրանքներ մը, երկար սակարկութիւններէ եւ նուաստացումներէն յետոյ. այդքան միայն։

*
* *

Կեանքը սակայն խօսք հասկցող հրէշներէն չէ. հետզհետէ փճացուց ամէն յոյս, ամէն կորով. արդէ հայ երիտասարդութեան ընտրանիքին կողմէ գիտակցօրէն ընդունուած այս զրկանքը, այլեւս ոեւէ է հրապոյր չտուաւ. աղէտները իրար հալածեցին, Կարսը, Հայաստանեան դէպքերը, Կիլիկիան, Իզմիրը եւ անորոշ ներկան վերցուցին սրտերէն ազգային հպարտութեան ամէն իրաւունք, ցեղին ապագային վրայ ամէն յոյս եւ յեղափոխական աւանդութիւններով սնած այս ուսումնատենչ երիտասարդութիւնը որ արհամարհանք ու անտարբերութիւն գտնելով մէկտեղ անոնցմէ որ ամէն միջոց ունէին նեղ օրերուն հասնելու, յամառեր էր միշտ գալիքը դիտելու յուսալից աչքերով, ինկաւ նախ շփոթութեան մէջ, ապա, աւարտելու մօտ, ստիպուեցաւ լքել ամէն ուսում, հուսկ ուրեմն, այլամերժ ամբոխներու ծոցին մէջ, որոնել չոր հացի ճամբան...։

Զարաչար ու չափազանց արդար վաստակ...։

Ամէն Հայ կը ճանչնայ անշուշտ յուսախաբութեան դառնութիւնը, բայց շատ քիչերը գիտեն վիշտը երիտասարդին որ կը ստիպուի ընդմիշտ փակել ամէն գիրք, տապլտկելու համար շուկաներու տափակութեան մէջ կամ քաշքշուելու համար գործարանէ գործարան...։

Չէ՞ որ տարիներու երազն է կը ցնդի։

*
* *

Այդ սերունդը այսօր անտարբեր է, այսինքն, գործօն մասնակցութենէ կը խուսափի գիտակցօրէն։

Ցաւալի է։

Բայց այդ անտարբերութիւնը հետզհետէ կ'առնէ տրամաբանուած վարդապետութեան մը ձեւերը...։

Դէշը հո՛ս է։

Ան նորէն կը շարունակէ մօտէն կամ հեռուէն հետաքրքրուիլ հայկական կեանքով. երբեմն կը փորձուի հաւաքոյթներու ալ յաճախել. նոյնիսկ կը մղուի ծափահարել այս կամ այն հռետորը։

Բայց չխաբուինք ծափերէն։

Պէտք է զայն լսել անհատական խօսակցութիւններու մէջ, հասկնալու համար չարիքին ամբողջ ահաւորութիւնը...։

Հիասթափումներու հսկայ գումար մըն է որ այսօր, կը ծանրանայ իր սրտին վրայ, յոռետեսութիւն մը, որ աւելի կ'ամրանայ դէպքերու եւ պայմաններու խոր գիտակցութեամբ մը. ջանացէք իրեն մէջ հին յոյսերը կենդանացնել, քիչ մը հաւատք ներշնչել։

Ձեզի դէմ միշտ զօրեղ առարկութիւններ ունի...։

Կեանքէն ոեւէ է քաղցրութիւն չճանչցած, ան արդէն սպառած է ամէն դառնութիւն։

Փաստաբանն է որ մեքենաներու ժխորին մէջ, ի զուր կը ջանայ խելք հասցնել աշխարհի օրէնքին եւ հալածող բախտի մը խաղերուն։

Բժիշկն է որ դեռ չէ գտած հացի ճամբան։

Տնտեսագէտն է որ օտարի մը հսկայ գումարներուն հետ կը խաղայ օրն ի բուն ու սորվեցաւ գոհանալ կրծօնով մը. աւելի ճարպիկներ կամ բախտաւորներ ալ կան որ շուկայի մը անեղներուն մէջ կը սկսին բոլորովին կորսուիլ մեզի համար...։

Ու հին ուսուցիչներ են, գրողներ կամ ամէն կարգի մտաւորականներ որ օրական չարաչար սպառում մը յետոյ, երբ իրիկունը մութին մտնեն իրենց թաց ու պաղ խցիկէն ներս, ժամանակ չունին եւ ոչ ուժ գտնէ իրենք իրենց անձով զբաղելու...։

Առտուն, դեռ լոյսը չբացուած, պէտք է նորէն վազել...։

*
* *

Ի հարկէ, ես չէ որ պիտի արդարացնեմ անոնց անտարբերութիւնը։

Բայց չկրցայ մեղադրել...։

Այլ նորէն պահ մը, միտքս չարչրկեցի միջոցներու որոնումով...։

ՄԿՐՏԻՉ ԵՐԻՑԱՆՑ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐԸ ԿԸ ՄԵԿՆԻՆ

Յունական «Խարալամպոս» շոգենաւը Փիրէայէն և Աթէնքէն 500 հայ գաղթական առնելէ յետոյ անցաւ Սելանիկ, Գավալա և Տէտէ Աղաճ։ Տրամայի և Սէրէզի գաղթականները Սելանիկէն, Քսանթիի և Կիւմիւլճինայի գաղթականները Տէտէաղաճէն շոգենաւ նստած են։ Գօզանայէն եկած 1500 նոր գաղթականներէն միայն 190 հոգի մեկնեցան այս առաջին կարաւանով։ Փիրէայէն նաւ նստած Աֆիօն Գարահիսարցի 45 տարեկան կին մը շոգենաւին ստորնայարկը իջած պահուն, սանդուղներէն կը գլորի և վայրկենապէս կը մեռնի։ Վերջին պահուն կարգ մը գաղթականներ հրաժարած ըլլալով Հայաստան երթալու մտադրութենէն, անոնց տեղ նորեր գրկուեցան Սելանիկէն։

Բարեգործականի Աթէնքի Տիկնանց յանձնախումբը հինգ հազար սդերլին տուած է Պ. Շահվէրտեանի՝ գաղթականներուն յատկացուելու համար։ Այս շոգենաւով գացողներու ընդհ. թիւն է 2500 հոգի։ Շոգենաւը վերադարձին Սօխումէն Յունաստան պիտի բերէ 3000 յոյն գաղթականներ։

Գիւղացիները Խորհ. Ռուսիոյ մէջ

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԶԻՋՈՒՄՆԵՐԸ

Խորհրդային Միութեան գիւղացիներուն մէջ երկար ատենէ ի վեր արթնութեան նշաններ կը տեսնուէին։ Պոլշեւիկները առաջին անգամ գիւղացիներու դժգոհութիւնները նշմարեցին 1923ի աշնան, երբ անոնք բողոքեցին ծանր տուրքերուն, պետութեան շինած ապրանքներու տարօրինակ սղութեան եւ ցորենի գինին անկման դէմ։ Կառավարութիւնը այն ատեն կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ, գիւղացիներուն անմիջական գոհացում տալու եւ ապրանքներու մթերքները սպառելու համար։ Սակայն այս կիսամիջոցները չհանդարտեցուցին գիւղացիները, որոնք 1924ին մեծամասնութեամբ հրաժարեցան սովետներու ընտրութեան մասնակցելէ։ Միեւնոյն ատեն կոմունիստներու սպանութիւնը վրդովիչ ըլլալու աստիճան յաճախադէպ դարձաւ գիւղերուն մէջ։ Կառավարութիւնը տեսաւ որ կոմունիստ պաշտօնեաներու դիկտատորական մեթոտները կը զայրացնեն գիւղացի բնակչութիւնը։ Ուստի, երկրորդ անգամ ըլլալով Համայնավար կուսակցութիւնը իր գիւղացիական ծրագիրը վերաքննութեան ենթարկեց։ Տեղական իշխանութիւններուն հրաման տրուեցաւ որ խորհրդային ընտրութեանց ատեն ոեւէ է ճնշում բանեցնելէ։ Բեկանուեցան այն ընտրութիւնները որոնց դէմ պոյքոթ ըրած էին գիւղացիները, եւ նոր ընտրութեանց ատեն շատ մը անկուսակցական երեսփոխաններ ընտրուեցան։ 1925ին կացութիւնը աւելի աւելի ձգտուեցաւ, ելմտական եւ տնտեսական դժուարութիւնները աւելի շեշտուեցան, արտաքին փոխառութեան ձախողիլը եւ դէշ հունձքը անխուսափելի դարձուցին նոր զիջումներ գիւղացիներուն։ Համայնավար կուսակցութիւնը այն ատեն որոշեց ընդլայնել եւ խստացնել Նէփը, ազատ ձգել հարուստ գիւղացիները, ջնջելով վարձկան գործաւոր բանեցնելու արգելքը, եւայլն։ Նոյնպէս տուրքերը թեթեւցուց։ Այս բոլորին նպատակն էր այս տարի զարկ տալ երկրագործութեան, որպէսզի կառավարութիւնը արտածելիք շատ ցորեն ունենայ։

Գիւղացիական այս նոր քաղաքականութիւնը կոմկուսի ծոցին մէջ թէ անկէ դուրս, բուռն վէճերու դուռ բացաւ։ Կարգ մը վարիչներ, ինչպէս Քամէնէֆ եւ Սթալին, պաշտօնական ճառերու մէջ ստիպուեցան խոստովանիլ որ շատ տեղեր գիւղացիներու գանգատը տեղական բնոյթ չունէր, այլ քաղաքական իրական պահանջներու հանգամանքը։ Անոնք կը պահանջէին մամուլի ազատութիւն, գիւղացիական եւ այլ կազմակերպութիւններ հիմնելու իրաւունք եւայլ «Հակայեղափոխական կարգախօսներ»։ Քամէնէֆ անցեալ Սեպտեմբերին ճառ մը խօսելով յայտնեց նոյնիսկ թէ կարգ մը ազդեցիկ կոմունիստներ համալսարանական եւ բանուոր, կառավարութեան պահանջագիր մը ներկայացնելով, առաջարկած են ժողովրդավար վարչաձեւի հաստատումը։

Հիմա կացութիւնը աւելի վատթարացած է։ Հունձքը, որ առատ պիտի ըլլար, աննպաստ օդին պատճառով յուսացուած արդիւնքը չէ տուած։ Միւս կողմէ գիւղացիները օգտուելով հարկերու թեթեւցումէն, իրենց ցորենը կը պահեն դէշ օրերու, ու չեն ուզեր ծախել զայն, մանաւանդ որ պետութիւնը չի վճարեր իրենց փափաքած գինը։

Քամէնէֆ վերջերս ճառ մը խօսելով Մոսկուայի կոմկուսի պաշտօնեաներուն առջեւ, ըսաւ.

—«Գիւղացին իր ցորենը պահելով մեր ձեռքը կը կապէ. կը յուսայինք որ գիւղացիները ծախու պիտի հանեն 20 միլիոն թոնօ ցորեն, մինչդեռ հիմա 16 միլիոն միայն կը ծախեն. այդ պատճառով ալ ստիպուեցանք մեր ծրագիրը փոխել։ Նախ կ'ուզէինք 1 Յունուարէն առաջ հունձքին 100էն 70ը գնել. այդ անկարելի է հիմա. գիւղացին չի ծախեր։ Յետոյ կը պատրաստուէինք պայքարիլ գիներու անկման դէմ, մինչ անոնք կը բարձրանան այն աստիճան, որ արտածել չենք կրնար ըլլալ։ Գիւղացին շատ լաւ կ'ըմբռնէ թէ դրամը իրեն համար այնքան արժէք ունի, որքան որ ատոր փոխարէն կրնայ անհրաժեշտ ապրանքներ գնել։ Ուստի, ցորենը շուկայ տանելէ առաջ, կը քննէ թէ ատոր փոխարէն պիտի կրնա՞յ ստանալ կերպաս, կօշիկ եւ երկաթ, որոնց պէտք ունի։ Ու երբ ատիկա չի կրնար ստանալ, կը նախընտրէ պահել իր ցորենը եւ սպասել։ Մեր ճարտարարուեստը չի բաւեր սեր գիւղերու պէտքերուն. Չենք կրնար ցորեն գնել եւ արտածել, որով եւ չենք կրնար ներածել մեր ճարտարարուեստին անհրաժեշտ գործիքները»։

Կառավարութիւնը յոյժ կարօտ է արտասահմանի ցորեն ծախելէ, կը մնայ դիմել արտաքին փոխառութեան չէրվօնէցը պաշտպանելու եւ ճարտարարուեստը զարգացնելու համար։ Այդ պատճառով ալ ստիպուած է նոր զիջումներ ընել եւրոպական պետութիւններուն եւ վերաքննութեան ենթարկել իր արտաքին քաղաքականութիւնը,

ՌՈՒՍ ԵՒ ԹՈՒՐՔ ՋԻՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Նոր տեղեկութիւններու համաձայն, Թուրքեւռուս համաձայնութիւնը զինուորական հանգամանք ունի։ Ռուսիա բարոյական օժանդակութենէ աւելի զինուորապէս պիտի օգնէ Թուրքիոյ, անոր տալով մարզիչներ, ռազմանիւթ եւ պարէն։ Այն պարագային, ուր Թուրքիա պատերազմի ծովային ոեւէ պետութեան հետ, Ռուսիա կը ստանձնէ իր նաւատորմով պաշտպանել Պոլիսը թշնամիին դէմ։ Մուսուլի խնդրէն զատ, Սուրիոյ եւ Թուրքիոյ սահմանագլուխներու խնդրին մէջ ալ Ռուսիա պիտի աջակցի Թուրքիոյ։

Թուրքիա նոյնիմաստ դաշնագիր մըն ալ կնքելու վրայ է Աֆղանիստանի հետ։ Միւս կողմէ Պարսկաստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ բանակցութիւններ կը կատարուին, դաշնագիր կնքելու համար։

ՋԷՆՔԵՐ ԵՒ ԳԱՆՁԵՐ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Դամասկոսի մէջ քանդուած [illegible] ներու աւերակները տակնուվրայ կ'ընեն [illegible] փլատակները, իրենց պահած [illegible] կիները գտնելու համար։

Պաքրի տան նկուղներուն մէջ երեւան հանուած են 25 թնօ վառօդ, 400 ձեռնառումբ, 30 [illegible] փամփուշտ եւ 5000 տինամիթի խողովակ։

Կ'ըսուի թէ յառաջիկայ Յունիսին Սուրիոյ կառավարութեան կեդրոնը Դամասկոսէն Հալէպ պիտի փոխադրուի։

ԱՍՏՂԻԿ

(ՀԷՔԵԱԹ)

ՕՐ. Հ. Ա.ԻՆ

Ջրեզերքն էմ, կայներ էմ: Ալիքները հեռուէն կուգան, ծորորալէն՝ ծորորալէն եւ խաղուտիկ խճաքարերը կը շշշացնեն. յետոյ, բրբջալով կը փախչին: Բան մը գիտեն, որ չեն ըսեր. մանուկներու պէս, որ ծունկերուդ կը զարնեն, մազերուդ կը դպին, ականջիդ կը ծռին, բայց բան մը չեն ըսեր:

Ալիք մը, սակայն, մեծ քարի մը ետին ինկաւ, բիւրեղի պէս փշրուեցաւ, եւ աւազին վրայէն, թաւշային, ու նման դեղնամորթ գեղուհիի մը մսին, վար հոսեցաւ, դէպի լճակը լեռան երկարեց, երերցուց, եւ պատմեց.—

Հայերը, ժամանակին, Աստղիկ անունով սիրոյ դիցուհի մը ունէին, որ փրփուրներուն մէջէն գտեր էին: Անիկա կը սնանէր նեկտարով ու ամբրոսիայով, մեղրէն եօթն անգամ աւելի քաղցր: Առջեւդ որ կենար, կ՚ըսէիր՝ ճրագալոյցի խորան է, հարուստ լոյսերով, խունկի բոյրերով եւ ջեռեալ՝ աստուածային բոցով: Առաջ աստուածները կարմիր կը հագնէին, սակայն Աստղիկ կանանչ կը հագնէր, դաշտերուն գոյնովը, մատղա՛շ ու միշտ երիտասարդ: Բարակ նափորտ մը, այնքան բարակ, որքան արեւէն զարնուած փոշիի պաստառ մը կ՚ըլլայ, ուսերէն ի վար, ետեւօքը կը ծփար:

Կուժ մը ունէր, երախայի մը փորով ու նմանօրէն կոնաձեւ: Անով ջուր կ՚առնէր, ջուր կը տանէր, երկու ձեռքը ձախ մէջքին վրայ օղակ շինած եւ կուժը կախած: Կանո՛ւխ, շատ կանուխ, երբ դեռ արեւածագը աշնան տերեւի մը չափ հազիւ դեղնոտած կ՚ըլլար:

Առտու մըն ալ եկաւ. ջուրերը երկինքի պէս էին. ապլշում արեւը լերան վրայ ծառի մը փաթթուեր մնացեր էր:

Աստղիկ ջուրին վրայ կախուեցաւ, որքա՜ն գեղեցիկ էր: Կուրծքն էր, ջուխտուորեր, գնտուորեր, մազերը հոսեր, թափեր, թելթել՝ ցնցուղի նման: Անիկա յարդարանքի համար եզերքը կը նստի. յանկարծ սանտրը ձեռքէն կ՚իյնայ:

Ալիքները քրքջացին, փրփուր հանեցին, յաջողե՛ր էին կախարդել աստուածուհին: Վանդի ջրանուշները կը ցանկային գրկել անոր մարմինը, եղեամի պէս մաքուր: Կանչեցին հովիկը, որ կը քնանար վարդին ծոցը.

Հովիկ-քուրիկ, շունչիդ մատաղ,
Հեւա՛, հասի՛ր մեզի շուտով,
Համբուրէ մեզ, որ ծփալով
Երթանք պագնենք հարսը չքնաղ:

Հովիկը արթնցաւ ու վարդին բարիլոյս տուաւ: Յետոյ, թռաւ գնաց, ջուրը լզեց, համբուրեց: Ալիքները խնդալով՝ փախան եկան, փախան եկան, ու սանտրը տարին:

Այն ատեն Աստղիկ մէկզի նետեց կանանչ շղարշը, որը մխրճեց ջուրին մէջ: Ալիքները փախան եկան, փախան եկան, ոտքի տակի քարը տարին:

Եւ Աստղիկ ջուրն ինկա՛ւ: Ալիքները շուրթէ շուրթ երգեցին, ջրանուշները աստուածուհին գրկեցին, համբուրեցին, կրկին համբուրեցին:

Հովիկն ալ աստուածուհիին շղարշն առաւ, այգին մտաւ: Ծառուերն ու մարդերը արթնցուց, բանբասանք ըրաւ: Գիւղ գիւղացի, իրենց ձեռքերը ետեւօքնին կապած, ջուրին եզերքը վազեցին:

Աստղիկ, յուսահատ, լացաւ. որովհետեւ անիկա մեր նոր աղջիկներէն աւելի ամօթխած էր, եւ հա՜, պարկե՛շտ: Ու Ամպիկը կանչեց:

Աստուածային հրամանով, լերան գլուխէն ճերմակ ամպ մը վար կախուեցաւ, լճակին վրայ մշուշ ըրաւ: Եւ Աստղիկ անով ծածկուեցաւ ու գնաց: Երբ ջուրերուն վրայ մշուշ կայ, աւանդութիւնը կ՚ըսէ թէ մայր-աստուածն է որ ուշը մնացած իր մեղապարտ աղջիկներուն մեղքը կը ծածկէ:

Հա՛, տեսա՞ծ ես, նաեւ, որ գիշերները, լուսնկային տարտամ շողերուն տակ, ծովին վրայ կը փալփլին, կը ծաղկին ու կը վառին գեղազան զարդարանքներ, ոսկի գնդասեղներ, բացարձակ օղեր, խուրձ խուրձ թելեր: Անոնք ալ Աստղիկին արցունքներն են, զորս թափեց ան ջրանուշներուն գիրկը, եւ երգեց ողբ մը, որ կը լսուի, երբեմն, գիշերուան լռութեան մէջ, ջուրերուն եզերքէն:

Այդ սիրուն ողբը ալիքները գոց գիտեն:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՆՈՐ ԵՒ ԾԱՆՐ ՏՈՒՐՔԵՐ
Կը հաստատուին Թուրքիոյ մէջ

Պոլսոյ վերջին Թղթաբերէն կ՚իմանանք թէ կառավարութիւնը 7 օրինագիծ ներկայացուցած է Ազգ. Մեծ Ժողովին, առաջարկելով շարք մը նոր տուրքեր, որոնցմէ 60 միլիոն հասոյթ կը սպասուի.

Ստորեւ կ՚ամփոփենք գլխաւոր կէտերը.—

Վաճառականները, նոտարները, դպրոցները և թերթերու վարչութիւնները պարտաւոր են իրենց վաստակին մասին յայտագիր տալ կառավարութեան. անկէ զատ, թէ իրենց հաշուեկշիռը (պիլանչօն) և թէ իրենց շահուզէնի հաշիւներու մանրամասնութիւնը պիտի ներկայացնեն: Հաստատուած շահերու մինչեւ 2000 ոսկիէն 100ին 8, մինչեւ 4000էն՝ 100ին 9, մինչև 6000էն՝ 100ին 10, մինչև 8000էն՝ 100ին 13, մինչեւ 30,000էն՝ 100ին 14, մինչեւ 50,000էն՝ 100ին 15 եւ ա՛լ աւելիէն 100ին 16 համեմատութեամբ յառաջատուական տուրք պիտի առնուի:

«Թախսիսաթ», ամսաթոշակ, վարձք եւ օրական առնողներէն 100ին 4. առեւտրական տուներու տնօրէններուն, պաշտօնեաներուն և ծառաներուն ու գործաւորներուն ամսականներէն եւ ամէն տեսակ հաստատութեանց պետերուն եւ վարչական ժողովներու նախագահներուն ու անդամներուն վաստակէն հաւասարապէս 100ին 5 տուրք պիտի առնուի:

Իրենց վճարած վարձքին համեմատ տուրք պիտի գանձուի այն դասակարգի վաճառականներէն ու արհեստաւորներէն որոնք յայտագիր չպիտի տան: Նաւավարները, ախոռ, կառատուն (կառաժ) եւ նմանօրինակ տեղեր բանեցնողները եւ գործ հայթայթող վարչութիւնները իրենց վճարած վարձքին 100ին 20. Նորոգութիւն կատարողները (Թամիրճի), թիթեղագործները, խոհարարները, սրճեփները եւ դարբինի ու ատաղձագործի նման փոքր արհեստաւորները 100ին 25, նպարավաճառի, մսավաճառի, բանջարավաճառի, պտղավաճառի եւ ածխավաճառի նման արհեստաւորները 100ին 30, փանսիոնները 100ին 50, իսկ հանրատուները 100ին 100 համեմատութեամբ տուրք պիտի վճարեն:

Այս տուրքին վճարումէն զերծ են հեղինակները, գիւղական վարժարաններու ուսուցիչները, իրենց հողային արտադրութիւնները առանց խանութ բանալու ծախող երկրագործներն ու մշակները, տուներու սպասաւորները, այգեգործները, պարտիզպանները եւ այն անձերը որոնք երկաթուղի եւ շոգենաւ չհանդիպող եւ 50 տունէ պակաս բնակչութիւն ունեցող գիւղերու մէջ կը բնակին:

Եօթը օրինագիծներէն երկրորդը եւ երրորդը կը վերաբերին քարիւղին եւ շաքարի մենավաճառին: Կառավարութիւնը պիտի կրնայ այս մենավաճառները ընկերութեան մը յանձնել: Այս մենավաճառին ենթակայ են զտուած եւ չի զտուած իւղերը եւ շաքարներն ու «կլիւքօզ»ները:

Չորրորդ օրինագիծը կը վերաբերի զբօսավայրերու եւ մասնաւոր սպառումներու տուրքին: Գարեջրատուներէն, գինետուներէն, սրճարաններէն եւ «մուհալլէպիճի»ի ու «պօրէքճի»ի նման խանութներու մէջ սպառող ուտելիքներն ու ըմպելիները ծախող հաստատութիւններէն ու պանդոկներէն՝ իրենց առած դրամին վրայէն, իսկ թատրոնի, սինեմայի եւ պարտէզի նման տեղերու մուտքի գիները երեք դասակարգի բաժնելով, ասոնց առաջիններէն 100ին 50, 2րդներէն 25 եւ 3րդներէն 10 դրուշ տուրք պիտի առնուի:

5րդ օրինագիծը կը վերաբերի ընդհանուր սպառման տուրքին: Խանութի, վաճառատան, դրասենեակի, գործարանի, հանքերու նման տեղերու մէջ կատարուած վաճառումներէն եւ շինութեանց ու նորոգութեանց փոխարժէքներէն 100ին 2, պանքայի, ապահովագրութեան, փոխադրական, յանձնակատարութեան, միջնորդութեան գործերով, առեւտրական գործառնութիւններով զբաղողներէն եւ նոտարներէն՝ իրենց ամէն տեսակ ծառայութեան փոխարէն ստացած գումարներուն համար՝ 100ի 3 համեմատութեամբ ընդհանուր սպառման տուրք պիտի առնուի:

6րդ օրինագիծը կը վերաբերի ընտանի կենդանիներու տուրքին: Ոչխարէն, այծէն (գըլ քէչիսի) 30, թիֆթիքի այծէն 20, ուղտէն, եզէն, կովէն, գոմէշէն 150, ձիէն, մատակ ձիէն (գըսրաղ) 100, աւանակէն 50 եւ խոզէն 200 դրուշ տուրք պիտի գանձուի:

7րդ օրինագիծը կը վերաբերի անձնական տուրքի (շախս վէրկիսի), Թուրքիոյ մէջ բնակող եւ 18էն վեր ու 50էն վար տարիք ունեցող կիները եւ 60էն վար տարիք ունեցող այրերը անձնական տուրքի ենթակայ են: Մինչեւ 10,000 հոգի բնակչութիւն ունեցող տեղերու մէջ մէկ, մինչեւ 50,000 եղող տեղերէ՝ երեք, իսկ 100,000էն աւելի եղող տեղերէ ալ՝ չորս ոսկի անձնական տուրք կ՚առնուի մարդ գլուխ: Վեց ամիս Թուրքիոյ մէջ մնացողները հոն հաստատուած պիտի նկատուին: Անկարողները (աճէզէ) եւ 24 տարեկանէն վար եղող ուսանողները զերծ են անձնական տուրքէ: Այն ամուրիներէն որոնց տարիքը 30էն վեր եւ 45էն վար է եւ բնաւ չեն ամուսնացած այս 15 տարուան շրջանին մէջ, անձնական տուրքը 100ին 50 աւելի պիտի առնուի:

1341 (1925) տարուան զօրաշարժի ծախք 20 միլիոն ոսկին՝ 20 տարուան մէջ հատուցանելու պայմանով, պիտի բաժնուի ապստամբական շարժման մէջ գտնուող քաղաքներուն, գիւղաքաղաքներուն ու գիւղերուն վրայ եւ պիտի գանձուի անոնցմէ:

Այս տուրքը պիտի գանձուի մինչեւ 1340 (1924) տարւոյ վերջը ապստամբական շրջանին մէջ գտնուող 18էն մինչեւ 60 տարեկան անձերը 3 դասակարգերու բաժնելով, Մարտէն մինչեւ Մայիս:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՔՐԷՕԶՕՅԻ ՄԷՋ

Հակառակ որ երեք տարիէ ի վեր Քրէօզօյի մէջ հաստատուած է բաւական թուով հայութիւն մը, ոչ Փարիզի եւ ո՛չ ալ Մարսիլիոյ ազգային իշխանութիւնները հետաքրքրուած են այս գաղութին կեանքով: Նոյն իսկ քանիցս անհատներու կողմէ պատկառութեան առթիւ հրաւէրներ եղան Լիոնի քահանային, բայց ամէն անգամ ալ զանազան պատրուակներով դժկամակեցաւ գալ:

Ինչպէս ըսած էի նախորդ թղթակցութեամբ, հոս հաստատուած Հայերը ամէնքն ալ կ՚աշխատին Շնայտէր Եղբայրներու եւ ընկերութեան Երկաթեղէնի հսկայ գործարանը, ստանալով նուազագոյն 15 եւ առաւելագոյն 25 ֆրանք օրական: Գոհ են հայ աշխատաւորները, որովհետեւ գործարանի տնօրէնութեան տուած առաւելութիւնները կը թեթեւցնեն ապրուստի սղութիւնը: Բնակարանի, ածուխի, դեղի, բժիշկի, դպրոցի ձրի տրամադրութիւնը մեծ առաւելութիւններ են:

Գաղութիս մեծագոյն մասը ընդհանրապէս թրքախօս է, բայց կը սիրէ իր ժողովուրդը եւ ամուր կապուած է իր աւանդութեանց: Լուրջ է եւ չի խառնուիր քաղաքական կասկածելի հոսանքներու:

Կուսակցական կեանք ալ գոյութիւն չունի հոս: Կան միայն անհատ դաշնակցականներ:

Քանի մը սրտցաւ երիտասարդներ անցեալ Կիրակի օր հաւաքուելով կազմեցին Ազգային Միութեան Կանոնագիր—Ծրագիր մը, որուն նպատակն է ազգային ոգին միշտ վառ պահել, սատարել գաղութիս բարոյական, մտաւորական եւ ֆիզիքական զարգացման, օգտակար հանդիսանալ իրապէս կարօտ հայրենակիցներու, բանալ Լսարան—ընթերցարան մը, պայքարիլ այլասերման վտանգին դէմ եւ բարձր պահել արժանապատուութիւնը օտար եւ ֆրանսացի գործաւորներու քով:

Այս նպատակին համար քաղաքապետութիւնը խոստացած է հարկ եղած դիւրութիւնները ընծայել մեզ հաւաքատեղի մը տրամադրելով:

Ընդհանուր նահատակներու տօնին առթիւ քանի մը երիտասարդներու նախաձեռնութեամբ եւ ամբողջ հայ գործաւորներու մասնակցութեամբ ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ պատերազմի դաշտը ինկած զինուորներու շիրմին վրայ: Ծաղկեպսակը յատկապէս զարդարուած էր թարմ եւ գոյնզգոյն ծաղիկներով եւ ընդելուզուած հայկական եւ ֆրանսական եռագոյններով:

Գերեզմանատան մէջ, ուր հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր, մեծ հիացումով դիտուեցաւ հայ երիտասարդներու լուրջ կեցուածքը: Եւ այս առթիւ յիշեցինք մեր անհամար նահատակները, որոնց ինկած տեղն իսկ անյայտ է:

Քրէօզօ — Արշակ Վարդանեան

ՓՈՔՐԻԿ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՆԻՍ

Հոթ-Սոն նահանգի Պէլֆօն եւ Մօնպէլիառ քաղաքներուն միջեւ, երկաթուղագծին վրայ, գիւղաքաղաք մըն է Հէրիքուրը, առաջինէն 10, իսկ երկրորդէն 9 քիլօմեդր հեռաւորութեամբ:

Մինչեւ ներկայ թուականը, այստեղ, Հայեր չկային: Այս տարուան Մայիսէն մինչեւ Օգոստոսի վերջերը փոքրիկ խումբերով Յունաստանէն սկսած են գալ (բոլորն ալ մէկ տարուան պայմանագրութեամբ), Շվոպ Եղբայրներու ջուլհակի գործարաններուն մէջ աշխատելու համար:

Ներկայիս անոնց թիւն է 76, 48ը իգական սեռէ, որոնց 5ը ութ տարեկանէն վար, իսկ 28ը արական սեռէ, որոնց 6ը ութ տարեկանէն վար:

Վեց ընտանիքը Մանիսացիներ են. չորսը Աֆիոն Գարահիսարցիներ, երկուքը Ուշագցիներ, երկուքը Պրուսայի շրջանէն, ուրիշ քանի մը ընտանիքներ ալ Մշեցի, Ատափազարցի, Հաճընցի, եյլն.: Իբրև նոր գաղութ, դեռ ո և է ազգային կազմակերպութիւն չունի, եւ հայկական հոծ շրջաններէ ալ հեռու մնացած ըլլալով, տակաւին չէ կրցած կապուիլ կեդրոնի մը, սակայն, ի հարկին, փոքրիկ ճիգ մը բաւական պիտի ըլլայ, ո եւ է ազգօգուտ գործի շուրջ համախմբելու հասարակութիւնը, քանի որ ամփոփ կ՚ապրինք եւ մանաւանդ, որ իրերամերժ տարրեր չկան: Բոլորը իրար հասկցող եւ նոյն վիճակի հայրենակիցներ են, սրտցաւ, հայկական կեանքի անցուդարձերու հետաքրքիր, զոհողութեան աշխատանքի պատրաստ:

Համերաշխութեան յուզիչ օրինակ մը տուաւ անցեալները մեր գաղութը, գնահատուելով նոյն իսկ օտարներու կողմէ:

Համեստ ընտանիքի մը մայրը մեռած էր: Լուրը, աշխատանքի սկսելու ժամէն առաջ հասած էր բոլոր հայրենակիցներուն: Եւ ահա, մեծով պզտիկով, մէկ մարդու պէս, բոլորը գործի չգացին, սգակիր ընտանիքին անդամները մխիթարելու եւ յուղարկաւորութիւնը կարելի եղածին չափ շուքով կատարելու համար:

Թաղապետութենէն թաղման արտօնագիր ստանալու ատեն ըսուեցաւ թէ ըստ օրէնքի մէկ օր յետոյ պէտք է կատարել թաղումը, որով պէտք էր գործի չերթալ:

Միւս կողմէ, մեր բացակայութեան հետեւանքով գործարանին մէջ 200է աւելի մեքենաներ անգործութեան կը դատապարտուէին, ինչ որ թէ՛ բանուորներուն եւ թէ տնօրէնին ուշադրութիւնը գրաւած էր: Եւ որովհետեւ պատճառը չէին գիտեր, զանազան մեկնութիւններ կուտան եւ տնօրէնը մարդ կը ղրկէ, հասկնալու համար դաղտնիքը:

Կը բացատրեն թէ մեր սովորութիւններուն համաձայն թաղումը կատարելէ յետոյ միայն կրնանք աշխատանքի երթալ:

— Քանի որ թաղումը վաղը պիտի կատարուի, այսօր գործի երթանք, կամ գոնէ մէկ մասը թող երթան, ինչո՞ւ մեռելի մը պատճառով այսքան մարդիկ երկու օրավարձէ զրկուին:

— Ո՛չ ձեր օրավարձերը կ՚ուզենք, և ոչ ալ մեր սովորութիւններէն կը հրաժարինք, կը պատասխանեն, փափկութեամբ:

Երկու տուն վարը, Ֆրանսացի 20 տարեկան երիտասարդ մըն ալ մեռած էր, որուն տնեցիները մեռելը թողած, գործի գացած էին դուռները կղպելով, որպէսզի, երեք օր յետոյ՝ կիրակի օրը թաղեն եւ գործէ չմնան:

Յաջորդ օրը յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ: Բոլոր Հայերը, առանց բացառութեան, մինչեւ գերեզմանատուն հետեւեցան մեռելակառքին:

Վճարումին օրը, գործարանին տնօրէնը գնահատելով մեր ընթացքը, կը կարգադրէ որ մեր գործի չգացած երկու օրականներն ալ վճարուին: (Հազար ֆրանքէն աւելի գումար մը):

Խօսելով մեր աշխատանքի պայմաններու մասին, ըսենք, որ աշխատութիւնները ծանր չեն, բնակարան եւ կահ կարասիներ բաւարար չափով տրուած են գործարանին կողմէ, աժան վարձքով. բայց օրավարձերը պայմանագրութեան մէջ գրուածէն պակաս կը վճարուին, օրական շուրջ 10 ֆր., իրարմէ քիչ տարբերութեամբ:

Հէրիքուր — Թղթակից

ժեն մեկնիլ, վախնալով որ ճամբան պիտի ջարդուին։ 15 օրէ ի վեր Թուրք զինուորներ կը պաշարէին չորս գիւղեր, զորս կողոպտեցին եւ որոնց բնակիչները պիտի տարագրէին. յանկարծ այս գիւղերը ազատ թողուեցան, սակայն գիւղացիները վախնալով սկսան անգլիական գօտին անցնիլ։

Անգլիացիները օրական 8 սէնթ կը վճարեն իւրաքանչիւր գաղթականի եւ վրան կը հսկեն անոնց։ Ականատեսներ կը պատմեն թէ ամէն օր խժդժութիւններ տեղի կ'ունենան։ Աքլիի Թուրք գաղթակայանին մէջ ամէն օր 20—30 հոգի կը մեռնին անսուաղութենէ եւ թշուառութենէ։

Կաթոլիկ քահանայ Հ. Մէրկան, որ իբր պատանդ տարուած էր, սպաննուած է։ Անգլիացիները հասկցած են թէ պատերազմի մասին Թուրքերուն խօսքերը պլըֆ են, այդ պատճառով ալ իրենց երկու տարուան պայմանաժամը լրացուցած օդանաւի 700 զինուոր եւ 45 սպայ Անգլիա ղրկուեցան։ Ասոնց տեղ նոյն քանակութեամբ նորեր պիտի գան։ Իրաքի տեղական բանակը 8000 հոգիէ կը բաղկանայ։

Իտալիա կը համաձայնի Ամերիկայի հետ

Իտալիա, որուն պարտքը գեղչուած է 2,042 միլիոն տոլարի, համաձայնեցաւ ամերիկեան կառավարութեան հետ իր պարտքերը վճարելու համար հետեւեալ պայմաններով.—

Առաջին հինգ տարիներուն Իտալիա տարեկան 5 միլիոն տոլար պիտի վճարէ։ Վեցերորդ տարիէն մինչեւ 15րդը 14—18 միլիոն, 16րդէն մինչեւ 25րդ տարին 20—30 միլիոն, 25րդէն մինչեւ 35րդը 31—38 միլիոն, 36րդէն մինչեւ 45րդը 46—50 միլիոն, 46րդէն 55րդը 56—67 միլիոն, 56րդէն մինչեւ 72րդ տարին տարեկան 73—80 միլիոն տոլար պիտի վճարէ։

Թուրքերը Հայաստանի մէջ

Հայաստանի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, Թուրքերն ալ կանչուած են ծառայելու բանակին մէջ։ Ասոնցմէ շատերը, զերծ մնալու իրաւունք ունենալով հանդերձ, չեն ուզեր օգտուիլ ատկէ, եւ դիմում կատարած են, կարմիր բանակի մէջ ընդունուելու համար։

«Հօկ»ի պատուիրակութիւնը

Այսօր Պերլինէն Փարիզ կը սպասուի այն պատուիրակութիւնը որ Հայաստանէն ղրկուած է, գաղութներուն մէջ քարոզութիւններ կատարելու և «Հօկ»երը զօրացնելու համար։

Պաշարման վիճակ Պարսկաստանի մէջ

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի դիւանագիտական թղթակիցը կը գրէ թէ Րիզա խան պաշարման վիճակ եւ խիստ գրաքննութիւն հաստատած է ամբողջ Պարսկաստանի մէջ։ Այս դրութիւնը պիտի շարունակէ մինչեւ որ Սահմանադիր ժողովը որոշէ ապագայ կառավարական ձեւը։ Սահմանադրութեան ցեղախմբային ապստամբութիւնները կը զսպուին։

Ժամը 150 եւ 75 դրուշ անխտիր

Պոլսոյ կրթական Տեսչութիւնը շրջաբերականով մը հաստատեց այն որոշումը, որուն համաձայն բոլոր ոչ-իսլամ դպրոցները պարտաւոր են ժամը 75 եւ 150 դրուշ հաշուով վճարում ընել իրենց Թուրք ուսուցիչներուն։ Շրջաբերականը կ'աւելցնէ թէ դպրոցներուն շահը կը պահանջէ նոյն իսկ սակէն աւելի վճարել, քանի որ այդպէսով դպրոցին մակարդակը կը բարձրանայ...։

Ուրբաթի՝ տեղ Կիրակի

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ծրագիր կայ Ուրբաթի տեղ Կիրակին ընդունելու իբրեւ շաբաթական հանգիստի օր։

Լքեալ գոյքերու աւարը

Պոլսոյ կուսակալութեան ազգային կալուածներու վարչութեան կողմէ աճուրդով ծախու հանուած են Յակոբճան Զավրեանի, Աճէմեան Պօղոսի, Խաւարումեան Ասլանի կնոջ Լիւզօրի, Տիլսիզեանի մօրեղբօրորդի Նշանի, Սիվրիհիսարցի քահանային մօրեղբօրորդի Կարապետի, Զանկըրցի Գէորգի, Իբրանոսեան եղբարց, Ստեփան Զիւրիւքտիշեանի, Քիւչիւք Արթինի և Ռուբէն Զավուշի տուները և խանութները։

⁂ Փախստական Պետրոս Գավուգճեանի Պաղչէ Գաբուի Ալթուն Թօփ վաճառատան մէջ գտնուող մանիֆաթուրայի ապրանքներու աճուրդով վաճառումը յետաձգուած է։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ալիւրին գինը բարձրացած ըլլալով որոշուած է 24 Նոյեմբերէն սկսեալ հացին քիլօն 1 ֆրանք 65.ի եւ կէս քիլօն 85 սանդիմի ծախել։ Արգիլուած է հաճարի գործածութիւնը հացաշինութեան մէջ։

⁂ Ուրբաթ գիշեր առաջին ձիւնը սկսաւ Փարիզի մէջ։ Կը կարծուի թէ այս ձմեռ սովորականէն աւելի ցուրտ պիտի ընէ։

⁂ Համայնավար երեսփոխանները հաւաքոյթ մը ունեցան Պրիւսէլի մէջ։ Ներկայ էին Եւրոպայի բոլոր երկիրներու համայնավար երեսփոխանները, որոնք խորհրդակցեցան Լոքառնոյի դաշնագիրներուն մասին։ Շառլըրուայի մէջ Ֆրանսացի գործիչ Մարթի ճառ մը խօսեցաւ, որմէ վերջ պելժ իշխանութիւնները սահմանագլուխէն դուրս հանեցին զինքը։

⁂ Զինադադարի տարեդարձին առթիւ յաղթական կամարին տակ կատարուած արարողութեան ներկայ եղեր է նաեւ Փարիզի սովեդա, կան դեսպանատան խորհրդական Պ. Դաւթեան։ Ֆրանս. թերթերը կը գրեն թէ Պոլշեւիկեան յեղափոխութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ խորհրդային ներկայացուցիչ մը ներկայ կ'ըլլայ ֆրանս. ազգային տօնի մը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ 18 Նոյեմբեր Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի ամփիթատրոնին մէջ բանասիրական երեկոյթ մը սարքած է, նախագահութեամբ Տօքթ. Վ. Թորգոմեանի։ Կը խօսին Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան՝ Հայ բժշկականութեան ծագման եւ Ամիր Տովլաթի բժշկական գործերուն վրայ եւ Տօքթ. Բալասան՝ Աւելորդապաշտութեան դերը բժշկութեան մէջ նիւթին վրայ։

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ Հայրենակցական Միութեան անդամները ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ժամը 3ին, Ռոստոմի Սրահը։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ անդամները եւ անդամագրուիլ փափաքողները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ 21 Նոյմ. ժամը 8ուկէսին 131 Faubg. du Temple, Ռոստոմի սրահը։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՓԱՐԻԶ, Ա. Կ.— Ձեր բաժանորդագրութիւնը կը սկսի Նոյմ. 15էն։

ՇԱԹՈՒ, Վ. Կ.— Ստացանք եռամսեան. Կը ղրկուի Նոյեմբեր 11էն։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Ս. Պ.— Ստացանք 17 ֆրանք։

ՇԵՐԻՊՈՒՐ. Ա. Ն.— Ստացանք երկու եռամսեայ։ Կը ղրկուի Նոյեմբեր 8 էն։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Խ. Դ.— Կը խնդրուի ուղղակի ղրկել։ Չի կրնար վճարել։

ԼԱՖՐԻԹ, Ե. Փ.— Ստացանք եռամսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Լ. Պ.— Ստացանք եռամսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Տ. Ստացանք եռամսեան։

ՊՈԼԻՍ, Գործ.— Ստացանք 30. 60 ֆրանք։

ԱԼԷ, Գ. Չ.— Ստացանք 10 ֆր. Փնտռտուքը կը հրատարակուի Նոյեմբեր 18էն։

ՏԵՍԻՆ, Պ. Պ.— Ստացանք եռամսեան։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Ե. Մ. Ստացանք ձեր և Յ. Ի. ի եռամսեանները։

ՇՔԵՂ ԵՒ ՍԻՐԱԽ
Երեկոյթ-Պարահանդէս
Նոյեմբեր 21-ին Շաբաթ գիշեր, ժամը 9-էն մինչեւ լոյս
Théâtre Russe-ի մէջ 42 rue Hérmel, (metro Smiplon)
Ուրախ գօմէտի մը Վ. ՍՎԱՃԵԱՆԷ
ՀԱՅ ԱՂՋԻԿ ԱՌ... ԵԹԷ ՔԵԶ ՈՒԶԷ
կէս-գիշերէն մինչեւ լոյս
ՊԱՐ-JAZZ-BAND
կազմակերպիչներ՝
ԿՈԹԻԿԵԱՆ—ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Ձոխ մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու։
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆՏԻՐ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Թերթանուշ (փաքլավա) անխարդախ կարագով եւ
Թելճայս (քատայիֆ) ճիւմ եւ եփած
Թերթանուշի համար առաջնակարգ ալիւրէ պատրաստուած թերթեր
Ապսպրանքները խղճմտօրէն կը կատարուին
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
8, Rue des Trois Portes, (Place Maubert) Paris 5e.
(Métro ; St. MICHEL)
Բաց է մինչեւ գիշերուան ժամը 10, յաճախորդներու դիւրութեան համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Քէօթահիացի Թագուհի Սարաֆեան եւ աղջիկը Էֆքարիս կը փնտռուին իրենց աղջիկը, եւ քոյրը Մարի Պէյլէրեան (ծնեալ Սարաֆեան), որ Փարիզ ըլլալ կը կարծուի։ Տեղեկացնել Երուանդ Համբարձումեանի, Գերձակ, Orange Երիտն, Թիւ 2 Սէլանիկ։

Հաճընցի Գալուստ Չուլֆեան կը փնտռէ հօրեղբօրորդիները, Համբարձում, Խաչեր եւ Աւետիս Չուլֆեանները, որոնք Պէյրութ ըլլալը կը կարծուին։ Տեղեկացնել Գալուստ Չուլֆեանի N. 37 La Royale par Allais Gard.

Սեբաստիոյ Կովտուն գիւղէն Մարիամ Կիւրկէնեան - Մուրատեան կը փնտռէ եղբայրները Տիգրան, Երուանդ եւ Օննիկ Կիւրկէնեանները։ Տեղեկացնել Քանթին Սրամօն, Նշան Դարբինեանի, Pont de Chéruy, Isère, կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։

Խնուսցի Յովսէփ Մալեան կը փնտռէ Գասպար Եղօեանը որ Պոլսէն Փարիզ եկած է երկու տարաւաջ։ Տեղեկացնել Restaurant International Pont de Cheruy, Isère.

Սելանիկէն Տիկին Խաչաբեր Փաշաեան կը փնտռէ իր զաւակը Սեբաստացի Պ. Մկրտիչ Փաշաեանը (ատաղձագործ), որ ընդհ. պատերազմէն առաջ Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել խմբագրութեան։

Քըրշէհիրցի Մարիամ Քէլօղլանեան կը փնտռէ տղան, Հայկ Գրիգոր Քէլօղլանեանը, որուն Տէրսիմ ըլլալը իմացուած է։ Տեղեկացնել հետեւեալ հասցէով Fabrique de Cartonnerie à Etouy Oine (France)։

Սերգօ Աւագեան, Խզմիրցի (գաւաթաշէն) որ Օսմ. պանքայի մէջ կարսօն մը պիւրօ էր, կը փնտռէ իր քոյրը Ռօզա Աւագեանը։ Տեղեկացնել Գրիգոր Գնանեանի Verreries Blanche Onor (Nord)։

Գաւիթ Երամեան կը փնտռէ Սահակ Դաւուդեանը Կիւրինցի։ Տեղեկացնել Restaurant International, Pont de Cheruy, Isère.

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Սավանթի Թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ Եւ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՍԱԿԱՐԱՆ

14 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	120	[illegible]
Տոլար,	Dollar	25	—
Մարք (ոսկի)	Mark	5	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	—
Թրք. ոսկի	» or	98	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	17	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	30	[illegible]
Լիր » »	Lire	99	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	112	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	478	—
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	123	[illegible]

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Ֆր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1745	—
» II	»	1425	—
» III	»	1300	—
Թուրքի երկթղ.	Lots turcs	135	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԱՆԱՍԹԱՍԻՈՒ
ԴԵՐՁԱԿ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ ԽԻՍՏ ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ ԿԱՐՈՒԱԾՔ
34, Avenue de l'Opéra, Paris Tél. Louvre 53-36

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր Ամէն օր 2.30 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՖՈԹՕ ՖԷՊԻՒՍ
ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ
Դիւրամատչելի գիներով
ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ
Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ
1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.
(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

ԽՄԲԱԳԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

որուն անունին պէտք է ուղղել դրամականները ամէն առաքում:

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 47 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՄԷԿԸ ՄԻՒՍԸ ԿԸ ԼՐԱՑՆԷ

«The New Armenia» ամսագրի վերջին թիւին մէջ, կը կարդանք խմբագրական մը, գրուած «Ֆիլատէլֆիա Րիքըրտ» ամերիկեան թերթի խմբագիրներէն Պ. Ֆր. Փաուըրի կողմէ: Ամերիկացի հրապարակագիրը ուժգնօրէն բողոքելով Լօզանի դաշնագրին վաւերացման հոսանքին դէմ, կը հարցնէ.

— «Մեր կառավարութիւնը, երկու քաղաքական կուսակցութեանց երեք նախագահներուն իշխանութեան օրով մերժեց ճանչնալ խորհրդային կառավարութիւնը, այն առարկութեամբ թէ Սովէթը չի հետեւիր քաղաքակիրթ կառավարութեան մը օրէնքներուն: Էնկիւրին Մոսկուայէն աւելի լա՞ւ է: Յայտնապէս աւելի գէշ է: Ո՛չ անձը կը պաշտպանէ, ոչ գոյքը: Չի պաշտպաներ իր հպատակները: Չի յարգեր իր իսկ յանձնառութիւնները: 1925ին ալ կը շարունակէ Ապտիւլ Համիտի բարբարոսութիւնները»: եւն:

Իբրեւ եզրակացութիւն, ամերիկացի խմբագիրը կը պօռայ թէ «Թուրքին ձեռքը կարմիր է ջարդուած ազգի մը արիւնով» և կը թելադրէ որ գոնէ «Ամերիկա միակ ազգն ըլլայ այդ ձեռքը մերժող»:

Անշուշտ միամտութիւն է հաւատալ թէ այս կարգի բողոքներն ու մարդասիրական կամ քաղաքակրթական նկատումները պիտի յաջողին ձախողեցնել Լօզանի խայտառակութեան վաւերացումը: Քաղաքագէտները, նոյն իսկ միսիօնարները գործի վրայ են արդէն: Ծովակալ Պրիսթօլ, որ աւելի շատ Թուրքիան կը ներկայացնէ Ամերիկայի մէջ քան Ամերիկան՝ Թուրքիոյ մէջ, ճամբան պատրաստած է ուրիշներու հետ, տնտեսական-առեւտրական նկատումներով: Մօտերս վերջին պայքարը պիտի մղուի Ծերակոյտին մէջ, և այնատեն ամէն բան կը պարզուի:

Բայց այս չէր մեր ըսելիքը:

«Էնկիւրին Մոսկուայէն աւելի լա՞ւ է», կը հարցնէ ամերիկացի հրապարակագիրը:

Մոսկուան և Ուաշինկթընը — նա՛և Լոնտոնն ու Փարիզը — իրարմէ լա՞ւ են, իրենց թրքական քաղաքականութեամբ: — Այս ալ՝ մեր հարցումը: Եւ այդ հարցումը անոր համար որ, պոլշեւիկ թէ պուրժուա, երկու կողմերն ալ իրենց իրական գործերով — ոչ թէ հաւատամքներով — յառաջ կը բերեն ճիշդ այն արդիւնքը ինչ որ երէկ, — կը շփացնեն, կ'ապրեցնեն, կը զօրացնեն Թուրքիան: Եւ դեռ աւելին. կը մղեն զայն դրժելու նոյն իսկ ա՛յն յանձնառութիւնները, որոնք այսպէս կամ այնպէս կը կատարուէին երէկ: Ճիշդ է, փոխուած են ժամանակներն ու մարդիկը. բայց ա՛լ աւելի փոխուած է Թուրքիան, դառնալով բացարձակապէս ըմբոստ և ամբարտաւան: Եւ այս՝ շնորհիւ այն իրողութեան, որ մինչեւ այսօր ալ, Ռուսիան և արեւմտեան Եւրոպան իրարու հետ կը մրցին, կարելի եղածին չափ ամուր սեղմելու համար անոր կարմիր ձեռքը:

Այս ճամբուն վրայ, իրար կը լրացնեն կարմիրն ու ճերմակը: Նոյն իսկ առաջինը պատիւ կը սեպէ տասը քայլ աւելի առաջ նետուիլ, իբրեւ բարեկամ և զինակից, ոտքի տակ առնելով իր իսկ հռչակած բանաձեւերը: Գաղտնի դաշնագիրներու թշնամի Մոսկուան՝ յեղափոխակա՛ն և բանուորա-գիւղացիական Կրէմլինը չի հանդուրժեր ո՛րեւէ հակաթուրք ձեռնարկի, ըլլա՛յ իսկ ափ մը ժողովուրդ փրկելու համար: Ան միրճուած է քաղաքականութեան մը մէջ որ թէ՛ արկածախնդրական է և թէ հակայեղափոխական: Որովհետեւ, ի՞նչ կը նշանակէ անդադար հնչեցնել համաշխարհային յեղափոխութեան մարտակոչը, և միւս կողմէ սանձարձակ ասպարէզ տալ բոլոր հակայեղափոխական ուժերուն, սրել ջարդի և թալանի ախորժակները, միջազգային «իմփէրիալիզմ»ը տապալելու պատրուակով:

Քաղքենի պետութեանց միջեւ, փոխադարձ ճնշումի օրէնք մը կայ, այս կամ արդիւնքը ձեռք բերելու համար: Մոսկուան, որ իր շուքին տակ առած է Երեւանը, ո՛չ իսկ մտքէն կ'անցընէ գոնէ «եղբայրական» յորդոր մը ուղղել Էնկիւրիի, որպէս զի կարճ կապեն Թուրքիոյ վերջին Հայերուն դէմ սարքուած գաւերը, մէկդի նետեն թրքացման, «օրինական» աւազակութեան և ընդվզեցուցիչ անարդարութեանց ծրագիրը: Աւրուելու, պատերազմ հռչակելու պէտք չկայ, այսքան տարրական բանի մը համար:

Մոսկուայի—եւ նմանօրինակ՝ Երեւանի մէջ—երկինք գետինք իրար կ'անցընեն, եթէ պոլշեւիկ գործիչ մը ձերբակալուի հեռաւոր Չինաստանի կամ Հնդկաստանի մէջ. իսկ բառ մը չարտասանուիր, (լուրն ալ չի գրուիր), երբ Թուրքիան օրը ցերեկով կը կողոպտէ հայկական հարստութիւնները, կը յօշոտէ փոքրամասնութեանց իրաւունքները:

Քաղքենի թէ պոլշեւիկ, մէկը միւսը կը լրացնէ ոչ միայն կարմիր ձեռքը սեղմելու, այլ և Թուրքիան ձեռքի վրայ պտտցնելու համար:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Մեր բոլոր պաշտօնակիցները կը զբաղին Սուրիոյ նոր ճգնաժամով, որ ուղղակի կապ ունի մեզի հետ: Ամերիկայի «Հայրենիք»ը կը գրէ խմբագրականի մը մէջ.

— «Ինչ որ ալ պատահած ըլլայ սակայն, Հայերը Սուրիոյ մէջ պէտք չէ խախտեն իրենց չէզոքութիւնը եւ որ եւ է նոր առիթ տան ապստամբները իրենց դէմ գրգռելու համար: Միակ գործը զոր անոնք պարտաւոր են ընել, ինքնապաշտպանութիւնն է, եթէ իրենց վրայ յարձակում ըլլայ»:

Պէյրութի «Նոր Փիւնիկ»ը կը շօշափէ նիւթական վնասներու հարցը.

— «Նիւթական վնասը, զոր կրեցին Դամասկոսի Հայերը, կարեւոր գումարի մը կը հասնի: Թալանուած են երեք վրանաքաղաքները եւ շուկայի վրայ գտնուած բոլոր հայ խանութները»:

Ի՞նչպէս կարելի է վերահաստատել կողոպտուած տնտեսութիւնը:

Մեր պաշտօնակիցը կը նկատէ որ Սուրիոյ հայութիւնը չի կրնար դարմանել եղած չարիքը. արտասահմանի հայութիւնն ալ զբաղած է ուրիշ հոգերով. լաւագոյն պարագային, հայկական օժանդակութիւնը հազիւ պիտի բաւէ առժամապէս սնունդ հայթայթելու աղէտեալներուն: Եւ կ'եզրակացնէ.

— «Հայը սուրիական քաղաքացի է. եւ բացարձակապէս զոհ մը խռովարարներու յարուցած անկարգութեանց, որոնց հետ ինք ոչ մէկ կապ եւ մասնակցութիւն ունի: Ուրեմն, արդար է որ, առանց իր կամքին եւ նոյն իսկ հակառակ իր ցանկութեան առաջ եկած անկարգութեանց երեսէն չտուժէ ինք, եւ ընդհակառակն անոնք որ հեղինակ կամ մեղսակից են խռովութեանց եւ կողոպուտին, հատուցանեն հայութեան այս վնասը: Հայերու կրած բովանդակ կորուստը պատկան մարմիններու կողմէ պէտք է ցուցակագրուի եւ Բարձր. Քօմիսէրութեան մատուցուի, տնօրինելու պարտուպատշաճը»:

ՄԱՅՔԸԼ ԱՐԼԷՆ ԿԸ ՆՇԱՆՈՒԻ

Մայքըլ Արլէն, երիտասարդ հայ վիպագիրը, (Տիգրան Գույումճեան), որուն արտադրութիւնները մեծ հռչակ հանած են եւ որուն «Կանանչ Գլխարկ»ը այս պահուս կը ներկայացուի Լոնտոնի «Ափօլլօ» թատրոնին եւ Ամերիկայի գլխաւոր թատրոններուն մէջ, վերջերս ամերիկեան ընկերութեան մը կողմէ հրաւիրուեցաւ Քալիֆօռնիա՝ Հօլլիվուտի սինէմայի կեդրոնը, հեղինակելու համար սինէմայի նոր կտորներ:

Շարժանկարի շրջանակներուն մէջ յամառ զրոյց կը շրջի թէ Մայքըլ Արլէն պիտի ամուսնանայ լեհ աշխարհահռչակ դերասանուհի Փօլա Նէկրիի հետ:

Պ. Արլէն այժմ կը գրէ դրամ մը, որուն գլխաւոր դերը պիտի խաղայ իր նշանածը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Նոր կալուածահամար (աւար) Պոլսոյ մէջ

Պոլիսէն կը գրեն մեզի.— Թուրք կառավարութեան հրամանով, կալուածահամարի Տեսչութիւնը (Տէֆթէրխանէ) սկսած է Պոլսոյ բոլոր կալուածներու նոր արձանագրութիւնը կատարել: Այս գործողութեանց սկսուած է Սթամպուլի կողմէն եւ ներկայիս կ'արձանագրեն Պաղչէ Գաբուի կալուածները, որոնց մեծագոյն մասը կը պատկանին Հայերուն: Մասնաւոր պաշտօնեաներ մէկիկ մէկիկ կ'այցելեն խանութները եւ կը պահանջեն հին մուրհակները, զորս վար կը դնեն՝ յայտնելով որ տեղը նորերը պիտի տրուին: Բոլոր այն կալուածները, որոնց տէրերը բացակայ են Պոլիսէն, այս ձեւով խիստ հակակշռի կ'ենթարկուին եւ անմիջապէս կը գրաւուին իբրեւ լքեալ գոյք: Կալուածներ ալ կան, որոնք քանի մը հոգիի կը պատկանին ընկերովի: Բացակայ բաժնեկիցներու բաժինները նոյնպէս կը գրաւուին եւ աճուրդով պիտի ծախուին:

Փախուստի ելք չկայ: Ուշ կամ կանուխ, բոլոր փախստականներու կալուածները պիտի գրաւուին եւ ծախուին:

Ո՞վ կը վարէ Սուրիոյ ըմբոստութիւնը

Տեղական թերթ մը, որ սերտ կապեր ունի Արեւելքի հետ, հետեւեալ յայտնութիւնները կ'ընէ արաբական կազմակերպութեանց մասին.

— Տէօրթեօլի համարաբական կոմիտէն որոշած է աւելի լայնօրէն աջակցիլ սուրիական ապստամբութեան, եւ իր նախագահը Սաֆա պէյ, ընկերակցութեամբ Թազա, Րէշիտ, Իւսրան եւ Նուման պէյերու, Սուրիա մեկնած է: Միւս կողմէ Գոնիայի «Իսլամութեան Ապագայ»ի գլխաւոր վարիչները խիստ կարեւոր գումար մը տրամադրած են ըմբոստներուն:

Պուէնոս Այրէսի սուրիական գաղութի նախագահը կարեւոր գումարներ ղրկած է եւ պաշտօն յանձնած է Սուրիացի Ապտիւ Քէրիմ Համթէսի, որ Եւրոպայի մէջ բանախօսութիւններ սարքէ Սուրիոյ անկախութեան և պայքարի շարունակուելուն համար: Ատանայի համարաբական կոմիտէն իր ներկայացուցիչը Հազգը էլ Ամանը Տէօրթեօլ ղրկած է՝ Գահիրէի հետ կապ ապահովելու համար: Սուրիոյ Ազգ. Դաշնակցութիւնը, որուն նախագահն է Այնի, Լիբանանի Ազգ. Դաշնակցութիւնը, որուն նախագահն է Հալիպ Պուսթանի, Սուրիոյ կազմակերպութեանց հետ իրենց ուղղակի աշխատակցութենէն զատ, տեւական յարաբերութիւններ կը մշակեն նաեւ Պերլինի, Տէօրթեօլի եւ Ատանայի հետ: Ասոնց կարգադրութեամբ Հոռղոս հաստատուած Քամիլ Պէրէքէթ անուն արաբը պաշտօն ստացած է զէնք եւ ռազմանիւթ գնելու:

Պոլսոյ սուրիական կոմիտէն, որուն վարիչներն են Մուսթաֆա Շամլը, Ֆայիգ Ապտուրրահման եւ Սապրի պէյերը, կը զբաղի արաբ գաղութի կազմակերպութեամբ, եւ Օտեսայի հետ յարաբերութիւններ կը պահէ: Մէկ խօսքով, արտասահմանի Սուրիացիները ուժեղ կերպով կը կազմակերպուին եւ ապստամբական շարժման կ'օժանդակեն:

Երկրին ներսը, շարժումը ոչ միայն չէ խաղաղած, այլ նոր դէպքերու կը սպասուի: Յեղափոխական կոմիտէի նպատակն է ըմբոստական շարժում առաջ բերել միաժամանակ շատ մը տեղեր, ստիպելու համար ֆրանսական բանակը, որ ճիւղաւորուի եւ ուժերը բաժնուին: Պէյրութ հանդարտ է. նշանաւոր Էտհէմ պէյ Հալէպ գացած է եւ կը կազմակերպէ այդ շրջանը: Ամբողջ Սուրիոյ մէջ արձանագրուած կամաւորներու թիւն է 70,000, որոնց 20,000ը սահմանագլուխի գօտիին մէջ կը գտնուին: Լաւատեղեակ շրջանակներու մէջ կը սպասուի որ 3-4 շաբաթէն ապստամբութիւնը աւելի ծաւալի: Շարժումը մեծ կարեւորութիւն կը ստանայ մանաւանդ անոր համար որ յառաջիկայ գարնան Մէքքէի մէջ միջիսլամական մեծ համագումար մը տեղի պիտի ունենայ, նախաձեռնութեամբ Հնդկաստանի իսլամական դաշնակցութեան: Այդ համագումարին մէջ քննութեան պիտի առնուին քաղաքական եւ ազգային հարցեր, որոնց մէջ նաեւ սուրիական խնդիրը:

⁂ Սիդոնէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն թէ Լիբանանի քրիստոնեաները ինքնապաշտպանութեան կը պատրաստուին: Կամաւորներու բանակ մը կազմուած է, երկիրը պաշտպանելու համար Տիւրզիներուն եւ Դամասկոսի իսլամներուն դէմ: Առաջին ջոկատը կը բաղկանայ 2000 հոգիէ եւ կը գտնուի հրամանատարութեանը տակ Փաթրաս պէյ Քարամի, որ թոռն է Լիբանանի ազգային հերոս Ժօզէֆ Քարամի: Կամաւորներուն մէջ կան Լիբանան հաստատուած բազմաթիւ Ամերիկացիներ: Զինակոչ յայտարարուեցաւ, երբ Քավքապա քրիստոնեայ գիւղին մէջ 40 քրիստոնեաներ ջարդուեցան և գիւղը քանդուեցաւ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Սուրիոյ վերջին անցուդարձերը յուզած կ'երեւին բոլոր հայկական շրջանակները:

Այսքան փորձութիւններէ յետոյ դիւրին բան չէ թեթեւ սրտով տեսնել 150,000ի մօտեցող մեր ժողովուրդին վտանգաւոր դրութիւնը: Անուրանալի է որ վտանգ մը կայ. բայց ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ այդ վտանգը: Դիւանագիտական խաղե՞րն են, զինուորական դէպքե՞րը թէ ոչ Սուրիոյ մեր ժողովուրդի քաղաքական ընդհանուր կացութիւնը:

Մեր կասկածանքներուն ու մտավախութիւններուն մէջ այս բոլորն ալ ունին իրենց բաժինը, բայց կացութիւնը մեղմացնելու ո՛ եւ է ճիգէ առաջ, անհրաժեշտ է հարազատ պատկերը ունենալ: Ահա թէ ինչպէս կը ներկայանայ այդ կացութիւնը:

Ա.— ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՁԵՒԸ.— 150,000էն 90,000ը մօտաւորապէս ամփոփուած են Հալէպ, Պէյրութ եւ Դամասկոս քաղաքներուն մէջ, մնացածը ցրուած են 100ով, 1000ով Սուրիոյ զանազան մասերը, Տէր-Զօրէն մինչեւ Ճարապլուս, Ալէքսանտրէթ, Քէսապ, Սուէտիա, Լիբանան: Վերը յիշուած երեք քաղաքներու մէջ հաստատուածները բնակութեան ձեւ մը ունին որ ամենէն աննպաստ հանգամանքներով կը ներկայանայ վտանգի մը առեն: Հալէպը կարելի է նկատել տիպար անոնց մէջ: 250—300,000 բնակչութիւն ունեցող քաղաք մըն է, ուր քրիստոնեայ թաղամասը որոշ կերպով բաժնուած է իսլամականէն, ինչպէս Արեւելքի մէջ որ եւ է քաղաք: Հայերը մասամբ տուներ վարձած են քրիստոնեայ թաղամասի մէջ, քիչ թուով իսլամ շրջանակի մէջ (Աքապէի թաղին մէջ միայն բաւական հայեր կային, որոնք պակսած պէտք է ըլլան հայկական ոըբանոցի փակումէն յետոյ). իսկ ժողովուրդին գլխաւոր զանգուածը քաղաքին դուրսը եւ անոր կից գտնուող «քէմբ»ին մէջ հաստատուած է: «Քէմբ»ի մասին գաղափար չունեցող Հայեր քիչ պէտք է գտնուին. ո՞վ չէ տեսած տարագրութիւն մը: Չտեսնողները թող երեւակայեն դաշտ մը ու անոր մէջ հաստատուած խառնիխուռն, անկանոն վրաններ, լաթէ, թիթեղէ, աղիւսէ, ուրկէ ներս անարգել կը մտնեն անձրեւն ու արեւը: Իւրաքանչիւր վրան ընտանիք մը կ'ամփոփէ, 5էն 10 հոգի: Նիւթին հետ կապ չունի այս ողորմելի կեանքին իսկական պատկերը տալը:

Երկու հազար վրաններ երեւակայեցէք այսպէս քով քովի եւ կ'ունենաք հայ գաղթականներու համախմբումը Հալէպի մէջ: Նոյնն է եւ Պէյրութի կամ Դամասկոսի մէջ: Վտանգի երու ատեն հաւաքաբար ապրիլը ինչքան ալ ունենայ առաւելութիւններ, կը ներկայացնէ կորուստը զանգուածային դարձնելու տխուր պատկերը: Վտանգի հանդէպ դիմադրութիւնը ինչ՞ է կարելի չըլլայ ,, աջողցնել, բոլոր ժողովուրդը վտանգուած տեսնելու աւելի կարելի է ըլլայ յաջողցնել, բոլոր ժողովուրդը վտանգուած տեսնելու աւելի յաջողութիւնը ...

ի հարկին օգտագործելու անոնց գործակցութիւնը, այլեւ կորուստը կը դարձնէ մասնակի: Արհամարհելի օգուտ ալ չէ ի հարկէ ապահովութեան տեսակէտէն քիչ շատ դիմացկուն տան մէջ բնակիլը: Պզտիկ կրակ մը քանի մը ժամուան մէջ մոխիր կրնայ դարձնել ամբողջ հայ վրանները կամ առնուազն մը՝ քարուքանդ ընել:

Քաղաքներու պատկերը այս է. գիւղերու մէջ ցրուածներու թիւն ալ քիչ չէ: Հոն հայը յանձնուած է միայն իր դրացիի բարեկամեցողութեան: Միլիոններու հասնող բազմութեան մը մէջ քանի մը հազար Հայեր դժուար թէ իրենքզիրենք պահելու յաջող փորձ մը կարենան ընել:

Բ.— ՀԱՅԵՐՈՒ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ.— 918ի զինադադարէն յետոյ Սուրիացիներու հետ մեր յարաբերութիւնը եղած է փոխնի փոխ լաւ եւ գէշ: Սուրիացին օտար քարոզութենէ շատ ազդուող ժողովուրդ մըն է եւ դրամական խոստումներէ շատ շլացող: Սուրիոյ քաղաքական ձգտումները աւելի շատ արտասահմանի մէջ, Գահիրէի եւ Պաղտատի մէջ կը ձեւաւորուին քան Դամասկոսի կամ Հալէպի մէջ: Զանգուածը՝ քաղաքացի կամ «աշիրէթ», քաղաքական հեռանկարներ չունի. ղեկավար մաս մը կայ, թըրքական բանակի կամ պետական պաշտօնէութեան մէջ պատրաստուած, կամ հարուստներու խումբը կայ, երկրի իսկական տէրը, որ ճարպիկ է դաւեր լարելու մէջ եւ իր քաղաքական դիրքը կը ճշդէ համաձայն պայմաններուն: Ղեկավար մասին մէջ կարելի է նկատել երեք գլխաւոր ձգտում,— անկախութեան կողմնակիցներ, հոգատարութեան կողմնակիցներ եւ թրքասէրներ:

1919ի նոյեմբերէն 1920 Յունիս Ֆէյսալի իշխանութեամբ երկիրը վարելէ յետոյ, անկախութեան իրական վայելքը չըմբոշխնած՝ անկախութեան կողմնակիցները տխուր պարտութեամբ մը պարտաւոր եղան Միջագետք եւ այլուր ապաստանիլ եւ այնտեղէն հետապնդել իրենց քաղաքականութիւնը: Հայերու յարաբերութիւնը այս խումբին հետ լաւ էր ու բարեկամական: Հալէպի այդ ատենի կուսակալ Ճաֆէր փաշայի (այժմ Իրաքի պատերազմական նախարար) վերաբերումը լաւ կը յիշեն Հայերը: Շատ բան ըրաւ ան, 1919 փետր. 28ի Հալէպի ջարդին տխուր տպաւորութիւնը փարատելու համար: Կազմուեցաւ հայ-արաբական միութիւն մը, երկու ժողովուրդներուն մէջ մերձեցում ստեղծելու նպատակով: Կը մասնակցէին արաբ եւ հայ ծանօթ դէմքեր: Այդ միութիւնը լուծուած է հիմա, անոր տեւականութիւնը կրնար օգտակար ըլլալ եւ շատ մը փոխադարձ կասկածանքներ փարատել: Այդ կապը վերստեղծելու խնդիրը հիմա անժամանակ է ու փափուկ:

Պաշտօնական մարդոց այս յարաբերութիւնը կարելի չէր նկատել արաբ ժողովուրդի հարազատ արտայայտութիւնը: Հայը կասկածելի տարր է միշտ Արաբին համար:

Ո՞ւրկէ ստեղծուած է այս համոզումը արաբ ժողովուրդի հոգիին մէջ, մեր ընթա՞ցքն է պատճառը, տնտեսական պայքա՞րը թէ օտար ազդեցութի՞ւնները: Մէկ երկու տարբեր չեն միայն ի հարկէ այս ոգին ստեղծողը, բայց ամենէն հիմնականը եւ հինը Հայերու հանդէպ Թուրքերու վերաբերումն կը սկսի: Թուրքերուն մեզի ըրածը եւ անոնց քարոզութիւնը իբրեւ գործ եւ խօսք՝ թոյն մըն էր Արեւելքի բոլոր ցեղերու հոգիներէն ներս սրսկուած: Այս փորձութիւնները կրող ցեղ մը արժանի պէտք է ըլլայ անոնց, կը մտածէ ճակատագրապաշտ Արեւելքցին: Անարգանքի ու ջարդի ամենէն աչառուրին հանդիպողը, դաւաճանին ու վատին ամենէն մեծը ըլլալու է, կը մտածեն մեզ հանդէպ: Այս մտայնութեան վրայ երբ կ'աւելցուին պարբերաբար հրապարակ նետուած սուտեր, «Հայ գաղթականները զէնք կը հաւաքեն», «Հայերը պայրամի օրը պիտի յարձակին իսլամ թաղերու վրայ» «... տեղը Հայերը անմեղ մանուկ մըն են սպաններ» եւայլն, երբ չեշտուի մեր քրիստոնեայ ըլլալու հանգամանքը եւ (անոնց տեսակէտով) հայ եւ քրիստոնեայ բաներու հոմանիշ ըլլալու պարագան, երբ կ'արծարծուի տնտեսական կեանքի մէջ մեր ցոյց տուած որոշ ճարպիկութիւնը, բաւական պարզ կը դառնայ արաբ մտքին մէջ մեր ժողովուրդին ստեղծած մտապատկերը:

Ի հարկէ նոյնը չէ Սուրիայի քրիստոնեայ տարրին վերաբերումը մեզ հանդէպ: Անոնք ալ չեն սիրեր մեզ, որովհետեւ տնտեսական մրցակիցներ կը տեսնեն մեր մէջ, բայց մեր գոյութիւնը կ'ուժեղցնէ անոնց քաղաքական դիրքը երկրին մէջ: Այս է պատճառը ապահովարար որ անոնց ղեկավար-պաշտօնական մարդիկը շատ սիրալիր յարաբերութիւն կը մշակեն մերիններուն հետ: Շատ մը խնդիրներու մէջ հաւաքական դիմումներ կը կատարուին, խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան առաջնորդներու միջեւ:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՌՈՒՍԻՈՅ ՈՍԿԻ ՀԱՆՔԵՐԸ

Սիպերիոյ ոսկիի հանքերու շահագործման մենաշնորհը տրուած է անգլ. ընկերութեան մը, որ կը կոչուի «Լէնայի Ոսկեհանքի ընկերութիւն»: Հանքերը կը գտնուին Լէնա գետին մօտ: Ուրիշ ոսկեհանքեր կան Ալտան գետի աջ եզերքին վրայ: Ներկայիս 37,000 հոգի կ'աշխատին ռուսական ոսկիի ճարտարարուեստին մէջ: Պատերազմէն առաջ եւս այսքան հոգի կ'աշխատէին. օրավարձերն ալ նոյն են. սակայն ապրելու պայմանները հարիւրին 50 աղած ըլլալով, օրավարձերը համեմատաբար աւելի նուազ են: Խորհրդային կառավարութիւնը ոսկեհանքերը պետական տուրքէ զերծ յայտարարած է, իսկ տեղական տուրքերը մէկ տեսակի վերածուած են եւ որուն քանակը ամբողջ հասոյթին հարիւրին 3ը չպիտի անցնի: Խորհրդային կառավարութիւնը հանքերու շահագործման զարկ տալու համար որոշած է կոչ ընել մասնաւոր դրամագլուխի եւ անհատական նախաձեռնութեանց: Արդէն ներկայիս Ռուսիոյ ամբողջ ոսկիի հանքերու հարիւրին 46ը մասնաւոր ընկերութեանց ձեռքն է:

Ձէզ՞ք թէ գործակից

«Յառաջ»ի 45 թիւին մէջ ընկեր Վ. Շուշանեան կը պաշտպանէր այն տեսակէտը թէ անհրաժեշտ է, որ մեր աշխատաւորները թողուն իրենց չէզոք դիրքը եւ միանան ֆրանսացի բանուորներուն, մտնելով Աշխատանքի Դաշնակցութեան մէջ:

Ես այս հարցին կը մօտենամ գործնականութեան տեսակէտով:

Ինձ կը թուի թէ ընկերը մոռցած է Ֆրանսայի մէջ օտարականներու մասին գոյութիւն ունեցող գրաւոր թէ անգիր օրէնքներն ու վարչական կարգադրութիւնները, որոնք խստօրէն կը գործադրուին, առանց նկատի առնելու օտարականին շատ անգամ յարգելի պատճառաբանութիւնները:

Բանուորական գործադուլներու եւ ցոյցերու ազատութեան օրէնքին բոլորս ալ տեղեակ ենք: Գիտենք նաեւ որ ամէն գործադուլ եւ ցոյց օրինաւոր չի կրնար նկատուիլ, մանաւանդ երբ զուտ արհեստակցական հարցերէն աւելի կ'արծարծուին քաղաքական խնդիրներ: Փաստ է նաեւ որ վերջին տարուան ընթացքին եղած գործադուլի շարժումները մեծ մասով քաղաքական շարժառիթներու ծնունդ են: Այս պարագաներուն մէջ, ուղի՞ղ է պաշտպանել մեր հայրենակիցներուն մասնակցութիւնը եւ կամ մղել զանոնք հեռու չմնալ այդ շարժումներէն: Ո՛չ: Ներկայ կեանքը նպաստաւոր չէ մեզի համար, քանի որ, ինչպէս ըսինք, այդ շարժումները որքան ալ իրենց նախնական քայլերուն մէջ արհեստակցական ըլլան, յետոյ քաղաքական գոյն կը ստանան:

Արդի՞ւնքը.— Շատ պարզ. երկրի իշխանութիւնները կը գործեն համաձայն պետական շահերուն եւ անդորրութեան, կը ձերբակալուին ու բանտ կը նետուին մասնակցողները: Տեղացիին, աւելի ճիշդը ֆրանսացիին համար կայ առանձին օրէնք, որով ան իր արարքին համար կը յանձնուի դատարան. իսկ օտարականը ոչ միայն արժանի չըլլար իր գործակցի բախտին, այլ եւ շատ անգամ առանց հարց ու փորձի սահմանէն դուրս կը հանուի: Արդա՞ր է այս թէ սխալ,— կարեւորը այդ չէ. որովհետեւ մեր վճիռը ոչ մէկ գործնական նշանակութիւն կրնայ ունենալ գործին համար: Փաստե՞ր կ'ուզէք: Դեռ ամիսներ առաջ, մեծամասնական քանի մը փոքր ցոյցերու հետեւանքով վտարուեցան բազմաթիւ օտարականներ, որոնց մէջ եւ քանի մը Հայեր:

Ճիշդ է որ դրամատուներու պաշտօնեաններուն գործադուլի ատեն, Մարսիլիոյ Քաղաքապետութիւնը ինք էր որ կը քաջալերէր գործադուլը եւ վարկ կը քուէարկէր: Բայց չմոռնանք թէ այդ հսկայական շարժման ընթացքին կառավարութեան բռնած դիրքը աւելի քան սիրտ տուաւ դրամատէրերուն, որոնք մինչեւ վերջը մնացին ամուր իրենց որոշումներուն մէջ եւ ի վերջոյ շատ աննշան զիջումներ ըրին պաշտօնէութեան: Այս փաստին արձանագրութիւնը սակայն հետաքրքրիր է ուրիշ տեսակէտով մը: Դրամատան պաշտօնեաններու շարժումը մինչեւ վերջ մնաց այն կէտին վրայ, ուրկէ ծնած էր,— ապրուստի տարապայման սղութեան դէմ, պաշտօնէութիւնը կը պահանջէր ռոճիկներու համեմատական յաւելում: Եղան կազմակերպութիւններ, որոնք փորձեցին պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ, սակայն ձախողեցան: Այս արդար շարժման մասնակցող քանի մը տասնեակ հազար պաշտօնեաններուն մէջ կային նաեւ քանի մը Հայեր, որոնք ժամանակին մտած էին Արհեստակցական Միութիւններուն մէջ, եւ լիուլի կատարած իրենց անդամակցական բոլոր պարտաւորութիւնները: Գործադուլի ընթացքին, ոչ մէկ Հայ մէկ ֆրանք նպաստ ստացաւ, մինչ անդին անոնց աստիճանէն եւ դիրքէն ֆրանսացի ընկերակիցներ կ'առնէին: Գործադուլը վերջացաւ. բոլորը իրենց պաշտօնին գլուխը անցան. իսկ մեր հայրենակիցները արձակուեցան...: Ո՞վ բողոքեց այս անարդարութեան դէմ, ո՞վ պաշտպանեց մեր քանի մը հայրենակիցները: Ո՛չ ոք: Ո՛չ ընկերվարական աշխատաւորը, եւ ոչ ալ իրենց պատկանած միութիւնը:

Ուրիշ օրինակ մը: Անկէ ամիս ուկէս առաջ, այստեղ քանի մը կօշիկի արհեստանոցներու բանուորները իրարու հետեւէ գործադուլներ կազմակերպեցին, աշխատավարձի յաւելման պահանջով: Ես գիտեմ ծանօթ արհեստանոց մը ուր կ'աշխատէին քանի մը տասնեակ տեղացի եւ օտար բանուորներու հետ, 3—4 հայ բանուորներ: Այս արհեստանոցին բանուորութիւնն ալ գործադուլի դիմեց, յաւելում պահանջելով. մեր հայրենակիցներն ալ մասնակցեցան իրենց ընկերներու շարժման: Շուրջ մէկ ամիս կարելի չեղաւ գործը կարգադրել. ի վերջոյ գործատէրը շատ անարժէք զիջումներ ըրաւ եւ գործը վերսկսաւ: Մէկ ամսուան մէջ մեր հայրենակիցներէն եւ ոչ մէկը մէկ ֆրանքի օժանդակութիւն ստացաւ, մինչ անդին տեղացիները ստացան շաբաթական: Անկէ զատ, ամէն հայրենակից կորսնցուց մէկ ամսուան աշխատավարձը, 800 — 1200 ֆրանք եւ դեռ աւելին.— դժբախտաբար եղած յաւելումը այնքան աննշան է որ, ամբողջ մէկ տարի չպիտի կրնան շահիլ այնքան, որքան կորսնցուցին մէկ ամսուան մէջ: Իսկ այդ կորուստը շատ ծանր է հայ աշխատաւորին համար որ իր օրապահիկին հարցովը կ մտատանջուի:

Այս փաստերը կ'ապացուցանեն թէ, ուզենք չուզենք հաշուի պիտի առնենք մեր օտարականի հանգամանքը: Ընկերվարական մտածողութեան ծաւալումը այս երկրին մէջ անմիջական դեր չի կրնար խաղալ մեր օտարականի անխծուած ճակատագրին վրայ: Ինչո՞ւ մոռնալ, որ մենք նոյն իսկ մեր վիճակին մէջ զոհ պիտի դառնանք զանազան խմբակցութիւններու նըրքին վէճերուն ու կռիւներուն: Թէ ընկերվարականին եւ թէ դրամատէրին համար մենք հաւասարապէս օտարներ ենք: Երկուքն ալ վճռական են մեզի հանդէպ: Դժգոհի՞լ, բողոքե՞լ, այո՛, բայց որո՞ւ: — Ահա բուն խնդիրը: Աւելորդ է օրուայ հացի եւ տեւէն ինկած մեր դժբախտ հայրենակիցները մղել այնպիսի շարժումներու որոնցմէ ոչ մէկ գործնական շահ ունին, իսկ վնաս՝ անպատմելի: Մեր ցիրուցան աշխատաւորութեան իրաւունքները մասամբ կարելի է պահովել, եթէ ունենանք զուտ հայկական Արհեստակցական Միութիւններ, բացարձակապէս հեռու՝ քաղաքական որ եւ է գործունէութենէ: Այս կարգի միութիւններով թերեւս կարելի ըլլայ ո՛չ միայն պաշտպանել մեր աշխատաւորներու ամէն օրուայ շահերը, այլ եւ նպաստել անոնց դաստիարակման:

Մեր ժողովուրդին գերագոյն շահը կը հարկադրէ մեզ մնալ չէզոք այն բոլոր շարժումներու եւ ձեռնարկներու մէջ, որոնք կրնան որ եւ է ձեւով փնաս[...] մեր հանգստութեան:

Ս. Տ. ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

Ալուայ կը կանչեն

Էնկիւրիէն կը գրեն թէ Ազգ. մեծ ժողովին մէջ, բաւական ուշադրաւ էր վարչապետ Ըսմէթ փաշայի ընդհարումը՝ ընդդիմադիր Գարապէքիր Քեազիմ փաշայի հետ։ Ըսմէթ փաշա ըսաւ.

— «Անոնք որ կը կարծէին թէ անկախութեան դատարաններու պէտք չկայ, ի վերջոյ երեւան եկած արդիւնքներով անկեղծօրէն գնահատեցին՝ թէ՛ ժողովին ձեռք առած միջոցները եւ թէ՛ կառավարական գործադրութիւնները։ Աշխատեցանք որ Ազգ. մեծ ժողովին տուած իրաւասութիւնը պէտք եղածէն չափ գործադրուի։ Մինչեւ այն թուականը ուր թէքքէները եւ զավիյէները փակեցինք, աշխատեցանք զգուշանալ վիրաւորելէ անոնց պատկանողներու անկեղծութիւնը։ Բայց այս որոշումը տալու հարկադրուեցանք, տեսնելով որ երկրին նիւթական եւ բարոյական անդորրութիւնը անկարելի կը դարձնէր գոյութիւնը այս հաստատութիւններուն, որոնք ոչ միայն անօգուտ այլ եւ վնասակար կը դառնային։ Այս միջոցին հարկադրուեցանք փակել նաեւ թէրագգըփէրվէր կուսակցութեան կազմակերպութիւնը։ Մեզ հարկադրող պատճառներու մասին եղած զրոյցներու կարեւորութիւն տալու պէտք չկայ։ Այդ պատճառները գործավարներու խորհուրդին 3 Յունիս թուակիր որոշմնագրին մէջ գրուած են։ Մենք ի վիճակի ենք ապացուցանելու որ այդ որոշումները տալու ստիպուած էինք երկար խորհրդակցութիւններէ յետոյ։

ԳԱՐԱՊԷՔԻՐ ՔԵԱԶԻՄ.— Արտաքին քաղաքականութեան վերաբերեալ խնդիրները խորհրդակցութեան նիւթ եղած ատեն, օգտակար չեմ նկատեր երկարօրէն ըննել եւ ըննադատել վարչապետին յայտարարութիւնը։ Յաջողութիւն կը մաղթենք կառավարութեան՝ հայրենիքի բարձրագոյն շահերը ի գլուխ հանելու համար։ Միայն սաչափը կ'ուզեմ ըսել թէ թէրագգըփէրվէր հանրապետական կուսակցութեան փակման որոշումին մէջ, երբ կառավարութիւնը ո եւ է յայտարարութիւն չէր ըրած, թերթերու միջոցաւ եւ կարգ մը խօսքերով այս կուսակցութիւնը յետադիմութեան եւ ոճրափորձերու գործիք ներկայացուած էր։ Կ'ուզեմ ուշադրութեան յանձնել սա կէտը թէ այս կարգի յայտարարութիւններ ու հրատարակութիւններ, այսպիսի կարեւոր ժամանակի մը մէջ՝ երկրին ներսը եւ դուրսը մեր յաջողութեան եւ Հանրապետութեան ընդարձակման եւ ամրապնդման համար ինչ մեծ վնաս կրնան պատճառել։ Հետեւաբար երկրին ներսը եւ դուրսը ճակատաբաց կը հերքեմ այս զրոյցները։

ԳԸԼԸՃ ԱԼԻ ՊԷՅ.— Փաստաթուղթեր կան։

ԳԱՐԱՊԷՔԻՐ ՓԱՇԱ.— Ցոյց տուէք զանոնք։

ՄՈՒՍԹԱՖԱ ՊԷՅ.— Ձեր գըլխուն գործ մի տեսնէք, 8-10 հոջիով գործ չըլլար։ Ձեր գլխուն գործ տեսնել կ'ուզէք։

Վարչապետը ուզեց որ հակաճառողը բաց խօսի, բայց «Հայաստանի յաղթականը» նախընտրեց լուռ մնալ։ Գահլիճը վստահութիւն ստացաւ 21ի դէմ 159 քուէով։ Ընդդիմադիրները կարմիր քուէ տուին, իբրեւ անվստահութեան նշան, ինչ որ ջղագրգռած է կառավարական թերթերը։ «Գարապէքիր Քեազիմ փաշայի չորս-հինգ տողէ բաղկացեալ յայտարարութիւնը կը նմանէր դպրոցական տղու մը գոց ըրած «ոտասանութեան», կը գրէ «Ճիմհուրիյէթ», եւ կ'աւելցնէ.

— Յառաջդիմասէրները իրենց կարմիր քուէներով անգամ մը եւս ապացուցած եղան թէ իրենց կեդրոնատեղին եւ մասնաճիւղերը փակուելու եւ իրենց ձայներն ու աղմուկները լռութեան դատապարտուելու արժանի էին։

ՄԻԱՅՆ ԱՂՕԹՔ ԵՒ ՆԻՔԵԱՀ

Որոշման մը համաձայն, ծերոց ժողովներուն մէջ (Խոժիլյար Մէճլիսի) այլեւս իմամ չպիտի գըտնուի, քանի որ անոնց գործերը կըրնան կատարել Ա. եւ Բ. մուխթարները։ Որոշումը պիտի գործադրուի տարեգլուխին, եւ այսուհետեւ իմամները միայն աղօթքով, նիքեահ ընելով եւ մեռել լուալով եւ ուրիշ կրօնական գործերով պիտի զբաղին։

ԳԼԽԱՐԿԻՆ ԶՈՀԵՐԸ

Պարսյի նախորդ երեսփոխան եւ Պոլսոյ իմամներու վարժարանին տնօրէն Հիլմի պէյ եւ ուսուցիչներէն վեց հոգի պաշտօնանկ եղան, որովհետեւ մերժած էին գլխարկ դնել, առարկելով թէ հօճայութեան թեկնածուները չեն կրնար գլխարկ դնել։

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ԹԻՒԸ

Վերջին հաշիւներու համաձայն, 1925ի սկիզբները ցուցակագրուած անգործներու թիւը ամբողջ Հայաստանի մէջ կը հասնէր 5004ի, որոնց 3302ը այր եւ 1702ը կին։ Ասոնց մէջ են նաեւ 1098 անչափահասներ։

ՀԵՂԵՂԻ ԵՒ ՑՈՒՐՏԻ ՎՆԱՍՆԵՐԸ

Վերջին յորդ անձրեւներուն հետեւանքով, բաւական վնասուեցաւ խաղողի բերքը։ Ուլուխանլուի շրջանին մէջ վնասուեցան բամպակի ցանքեր, 200 տեսիատին տարածութեան վրայ։

ԲԱՆ ՉԷ ՓՈԽՈՒԱԾ

Թիֆլիսի «Եէնի Ֆիքր» թուրքերէն թերթը կը գրէ.— Եթէ ընդհանուր ակնարկ մը նետենք մեր գիւղին վրայ, կը տեսնուի որ մեր գիւղացիները տակաւին քարայրներու մէջ ապրելու շրջանէն ազատ չեն անցած։ Օրինակ՝ Ջիբրայիլի, Քիւրտիստանի, Ախալցխայի գաւառները (միւս գաւառներն ալ աւելի առաջ գացած չեն)։ Այս վայրերու գիւղական խրճիթները տակաւին գետնին տակէն դուրս չեն ելած։ Լերան լանջերուն վրայ փորուած, առանց պատուհանի, խոնաւ եւ անյարմար տուներ են ատոնք։ Պատուհանի տեղ պզտիկ ճեղք մը բացած են կտուրին վրայ, ուրկէ թէ լոյսի շող մը ներս կը մտնէ, եւ թէ թոնիրին մէջ վառուած աթարին ծուխը դուրս կ'ելլէ։ Այս մթութեան, ծուխին եւ խոնաւութեան մէջ կ'ապրի մեծ մասամբ հինգ հոգիէ բաղկացած գիւղացի ընտանիքը։ Զարմանալի չէ որ զանազան հիւանդութիւններ աւեր կը գործեն։ Այս բոլորին վրայ աւելցնենք նաեւ այն որ նոյն տուներուն մէջ մարդոց հետ համահաւասար կ'ապրին գիւղացիին անասունները։

Յօդուածագիրը կը դանդատի նաեւ որ թրքական գիւղերու մեծամասնութեան մէջ մաքուր ջուր չկայ եւ բազմաթիւ հիւանդութիւններ կը ծաւալին։ Յետոյ, գիւղական փողոցները շատ աղտոտ են, անկարգ, եւ բազմաթիւ վարակիչ հիւանդութիւններու բոյներ կը պարունակեն։

Թերթը կ'առաջարկէ օր առաջ գործի սկսիլ։

ՄԱՍՆԱՒՈՐՆ ՈՒ ՊԵՏԱԿԱՆԸ

Անցեալ օր գրեցինք թէ Չեկայի նախագահ Ճէրճինսքի, որ միեւնոյն ատեն Տնտեսական Բարձրագոյն Խորհուրդին նախագահն է, երկու հրամանագիրներ ուղղած է, կարմիր շահագէտները հետապնդելու համար։

Տեսակցութեան մը ընթացքին, Պ. Ճէրճինսքի յայտարարած է թէ իր հրամանագիրները մասնաւոր առեւտուրին դէմ ուղղուած չեն։

— «Յայտնի ըլլալով մեր գործակցական միութեանց եւ պետական վաճառատուներու վիճակը, մենք բացարձակապէս չենք կրնար զանց առնել մասնաւոր առեւտուրը։ Ուստի, այս վերջինը պէտք է սովորական գիներով ծախէ, եւ ոչ թէ, երբեք անգամ աւելի սուղ վճարած ըլլալով գործակցական եւ պետական հաստատութեանց մէջ գտնուող շահագէտներուն, հանրութեան գրպանէն հանէ իր վնասը»։

Այս խօսքերէն կը հետեւի թէ առեւտրականները չեն որ պատճառ կ'ըլլան գիներու բարձրացման, այլ խորհրդային վարչութիւնները։

Ճէրճինսքի համաձայն չէ նաեւ այն առաջարկին, թէ մանր առեւտրականին եւ շրջուն վաճառորդներուն տեղ խորհրդային վաճառորդներ դրուին։ «Ես անձնապէս համոզուած եմ որ պետական վաճառորդները փոքրաքանակ ծախեն։ Լաւագոյն ձեւը այն է որ այդ վաճառումը յանձնուի մասնաւոր առեւտուրին եւ գործակցական միութեանց։ Ամէն պարագայի մէջ, ուր որ գինները սովորական են, պետութիւնը երբեք պատճառ չունի փոքրաքանակ վաճառումին խառնուելու։ Արդէն տրամադրելի դրամագլուխ ալ չունի»։

Չեկայի նախագահը խոստովանեցաւ նաեւ որ մեծ ընկերութիւնները (թրեսթ) կը պարտադրեն իրենց գնորդներուն՝ գնել այնպիսի տեսակներ որոնց պէտք չունին։ «Պետական գործարանները մեծաքանակ պակասաւոր ապրանք ունենալով, գործակցականներուն ապրանք կուտան միայն այն ատեն, երբ անոնք որոշ քանակութեամբ գնեն այնպիսի բաներ որոնց պէտք չունին եւ որոնց բեռը թօթափել կ'ուզէ պետութիւնը»։

⁂ Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ը խմբագրականի մը մէջ կը գրէ, ապրանքներու գիներու բարձրացման առթիւ (թիւ 248)։

— Երկայ տարուան ընթացքին բաւական իջան գինները լուցկիի, աղի, նաւթի եւյն.ի վրայ։ Սակայն միեւնոյն ատեն քանի մը ապրանքներու գինները բարձրացան զգալի չափով։ Այսպէս, գամի, չիթի եւյն. գիներուն վրայ մօտ 100ին 40 յաւելում եղաւ փոքրաքանակ առեւտուրի շրջանին մէջ։ Այս բարձրացման մէկ պատճառը այն է որ յիշեալ ապրանքները մեծապէս կը պակսին հրապարակին վրայ։ Այս հանգամանքէն օգտուեցան մասնաւոր առեւտրականները եւ անմիջապէս բարձրացուցին իրենց քով եղած ապրանքներուն գինները։ Սակայն, դժբախտաբար այդ գայթակղութենէն ազատ չմնացին նաեւ մեր պետական առեւտուրի խանութները և գործակցական միութիւնները։

... «Որքան ալ գիւղատնտեսական մթերքները սուղ գնահատուին մեր հրապարակին վրայ, գիւղացին չի կրնար շահիլ, եթէ արդիւնաբերական ապրանքներու գինները բարձր են։ Միւս կողմէ, ատկէ մեծապէս կը տուժեն սպառող բանուորն ու աշխատաւորը»։

ԼՈՒՐԵՐ ՊԱՂԵՍՏԻՆԷՆ

Երուսաղէմ 6 Նոյմ.

Սուրիոյ դէպքերը այս տեղի Արաբներուն վրայ ալ գէշ ազդեցին։ Առիթներ կը փնտռուին երկրին խաղաղութիւնը վրդովելու։ Իշխանութիւնը ուշադրութեամբ կը հսկէ։

Ամէն տարի Նոյ. 2ը, Լորտ Պալֆուրին ի նպաստ Հրեաներուն կատարած նշանաւոր յայտարարութեամբ, սուգի օր է Արաբներուն համար։ Այս տարի բաղդատաբար խաղաղ անցաւ. հակառակ յուզումնալի շրջանի մը զուգադիպած ըլլալուն։

— Պաղեստինի Հայերը մեծամասնաբար եկւորներ են եւ քաղաքականութիւնով բնաւ չեն հետաքրքրուիր։ Միայն իրենց առօրեայ գործերով կը պարապին։ Այդ պատճառով ա՛լ թէ հրեայ եւ թէ արաբ ազգութիւններէն կը յարգուին։

Ազգ. կեանքը միայն Երուսաղէմի մէջ, հետզհետէ կը զարգանայ։ Սիոն կրթ. միութիւնը վերջերս, ամառնային եղանակէն անմիջապէս յետոյ վերսկսաւ իր կիրակնօրեայ եւ գիշերային դասընթացքը։ Գրեթէ ամէն անգամ կարող դասախօսներ կ'ունենայ։

«Սիօն» միութեան նախաձեռնութիւնով հիմնուած գաղթականներու մանկապարտէզն ալ այս տարի վերաբացուեցաւ, աւելի բազմաթիւ աշակերտներով։

Արազ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՑՈՒՑԻՉ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղը փութացած էր Նոյեմ. 11ի տօնին մասնակցիլ, ծաղկեպսակներ դնելով Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին վրայ։

Այս տարի ալ Ազգային Միութիւնը ստանձնեց այդ պարտականութիւնը։ Հանդիսաւորապէս մասնակցելու համար Լիոնէն քահանան հրաւիրած էին, միեւնոյն ատեն շինելով երկու շքեղ ծաղկեպսակներ, մէկը Բոնթ-Էվէգի, միւսը Վիէնի Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին համար։

Ծաղկեպսակը կը տանէին երկու սկաուտներ որոնց ետեւէն, քահանային առաջնորդութեամբ գաղութիս հայութիւնը թափօր կազմած գնաց այն հրապարակը ուր կը գտնուի Անծանօթ Զինուորին գերեզմանը։ Հայերը առաջնորդուեցան Ոստիկանապետին կողմէ իրենց յատկացուած տեղը, ուր ներկայ էին բոլոր կազմակերպութիւնները, դպրոցական աշակերտները եւ զինուորական ջոկատ մը։ Այս բոլորին մէջ ուշադրութիւն կը գրաւէր հայկական թափօրը։ Արարողութենէն յետոյ ծաղկեպսակները զրուեցան գերեզմանին վրայ։ Քաղաքապետը և կառավարիչը իրենց ջերմ շնորհակալութիւնը յայտնեցին, տեսնելով որ օտարազգիներուն մէջ միայն Հայերը կ'երեւային։ Ամբողջ գործը շատ լաւ տպաւորութիւն ձգած է Ֆրանսացիներուն վրայ։

Վիէն Թղթակից

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 11ին Լիոնի Ենթակոմիտէն ալ տօնեց «Դաշնակցութեան Օր»ը ցերեկոյթ-պարահանդէսով մը։ Հոծ բազմութիւն մը փութացած էր ժամանակէն առաջ գրաւել աթոռները։ Տեղի անձկութեան պատճառաւ շատեր ոտքի վրայ մնացին։ Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով, ընկերակցութեամբ ջութակի։ Նախագահ ընկեր Թիւլպէնտճեան ամփոփ կերպով բացատրեց օրուայ նշանակութիւնը։

Պ. Նուպար Չիվիճեան «Տըլէ Եաման» մեներգով ծափեր խլեց ներկաներէն։ Տեղի ունեցան արտասանութիւններ Պ. Պ. Գալօ Ֆրէնկեանի («Վահագն»)ը եւ Վահրամ Կարապետեանի («Աշուղեան») կողմէ։

Բանախօսը, ընկեր Ե. Ճանկէօզեան, հակիրճ բանախօսութեամբ մը ծանրացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան գործունէութեան վրայ, որ կը ձգտի իրականացնել Միացեալ և Անկախ Հայաստանը։ Ընկերը վերջացնելով յարգանքի խօսքեր ուղղեց յեղափոխութեան վեթերաններուն յիշատակին։

Այս առթիւ ի նպաստ վեթերաններու ֆոնտին հանգանակութեան մը ձեռնարկուեցաւ, որմէ գոյացաւ մօտ 470 ֆրանք։ Փոքրիկն Գ. Թիրիտեան երգեց «Կռունկ»ը։ Երգչախումբին կողմէ «Սօնա Եար»ով վերջացաւ հանդէսին առաջին մասը։

Երկրորդ մասին ներկայացուեցաւ «Շողոքորթ գինեպան»ը զաւեշտը, Պ. Պ. Գալօ Ֆրէնկեանի եւ Փանոսեան եղբայրներու կողմէ, որոնք ջերմապէս գնահատուեցան։ Յետոյ տեղի ունեցան կովկասեան եւ եւրոպական պարեր, առաջնորդութեամբ ընկեր Առաքել Դանիէլեանի։

Հայկական ազատագրութեան ձեռանկարը աճուրդի դրուեցաւ ի նպաստ Գրադարանի մը հաստատման, և գոյացաւ 142 ֆր.։ Նուիրուեցան քանի մը կտոր գիրքեր, համակիրներու կողմէ։

Հանդէսը տեւեց մինչեւ ժամը 7, տաք մթնոլորտի մը մէջ։

Թղթակից

ԳՆԱՀԱՏԵԼԻ ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ

Պէյրութէն կը գրեն մեզի.— Բագէրն Պօսմանի մէջ, Կիւրինցի երիտասարդներու կողմէ կազմուած է գրադարան մը, որ կը պարունակէ 60-70 գիրքեր եւ թերթեր։ Նկատի առնելով հայրենակիցներու նիւթական վիճակը, շաբաթավճար որոշուած է միայն 50 սանթիմ, որ պիտի յատկացուի նոր գիրքերու և թերթերու գնման։ Փափաքողները կը հրաւիրուին դիմել Յակոբ, Արսէն Տ. Սարգսեաններու եւ Վահրամ Շահպազեանի։

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Սիսի մէջ աճուրդով ծախու հանուած են Սարգիսի որդի Բէօզկէր Կարապետի, Թապաղ Սերոբեան Օհանի, Գարամանեան Աւագի աղջկան, Նալպանտեան Կարապետի եւ Մատթէոսի, Զըվըզեան Մարիօնի եւ Մարիամի, Կէօքճեան Մանուկ օղլու Գրիգորի, Նէվրէսեան Արթինի, Զավուշեան Օհաննէսի, Պաղտասարի որդի Ազարեան Մինասի, Զաքուլեան Նազարէթի, Շախարճեան Նազարէթի, կէսը Զաբուշ օղլու Արթինի եւ կէսն ալ Եղիայի ու Կարապետի, Բէվզէրքէչ օղլու Գրիգորի, Աթմաճա Գաբրիէլի որդի Գրիգորի, Զօլաքեան Մարտիկի, Պալըզեան Գրիգորի եւ Արթինի, Գույումճեան Սամուէլի, Կարապետի, Արթինի, Գրիգորի եւ Յովհաննէսի, Պօղոսի որդի Սարգիսի եւ Գրիգորի ու ընկերներուն պատկանող 21 կտոր պարտէզը և այգին։ Դիմումները Նոյմ. 12էն սկսեալ 20 օրուան մէջ։

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ
Երբեմն փրօֆէսէօր կ. Պոլսոյ Իրաւաբանական Համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային և ծովային ամէն տեսակ առեւտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առեւտրական Դատարանին առջեւ։

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1,

Rue Louis Philippe 15
Neuilly s/Seine (Métro-Maillot
Tél. Wagram 96-05:

Օգնութիւն աղէտեալներուն

Սուրիոյ հայ աղէտեալներուն ի նպաստ Կիլիկիոյ կաթողիկոսը 100 սուրիական ոսկի, իսկ Երուսաղէմի Պատրիարքարանն ալ 50 ոսկիէն նուիրած են։

⁂ Դամասկոսի մէջ երեք յարանուանութեանց ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ կազմուած է «Համազգային Մարմին» մը, որ պիտի զբաղի հետեւեալ գործերով.— Արկածեալներու տեղաւորում, Հայերու ապահովութիւն, Նպաստ, Առողջապահութիւն, վնասուց հատուցում, Ցանցաւորներու հետապնդում։

⁂ Ամերիկեան կառավարութիւնը 50,000 տոլար նուիրած է Հաւրանի տարագիրներուն օժանդակելու համար։

⁂ Եգիպտոսի Նախկին վարչապետ Զաղլուլ փաշա կոչ մը ուղղեց ժողովուրդին, Դամասկոսի աղէտեալներուն օգնելու համար։

Դամասկոսի վերջին խռովութեան պատճառած վնասները հաշուելու համար Քաղաքապետ Եահեա էլ Սարաֆի նախագահութեամբ Յանձնաժողով մը կազմուած է։

⁂ «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ Դամասկոսի Թաղապետարանի վիճակագրութեան համաձայն ռմբակոծութենէն սպաննուած են 1456 հոգի, որոնց 117ը 5էն վար մանուկներ' 219 կին եւ 112ը այր մարդ։

⁂ Զօր. Սարայլ կիրակի օր Փարիզ ժամանելով տեսակցեցաւ վարչապետին եւ նոր Բարձր Քոմիսէր Պ. Տը Ժուվընէլի հետ։ Այս վերջինը վաղը Լոնտոն կը մեկնի։

Պաղեստինի սահմանագլուխը վտանգուած

Պաղեստինի Բարձր Քոմիսէր Լորտ Փլըմըր սահմանագլուխի օդային ուժերու հրամանատարութիւնը յանձնած է Ճէրըրտի։ Պաղեստին—Սուրիա սահմանագլուխի հրէական գաղութը օգնական ուժեր ստացած է Տիւրզիներուն սպառնալիքին պատճառով։ Ամբողջ այդ շրջանը զինուորական շրջանակ յայտարարուած է և պաշարման վիճակ հռչակուած է։ Անգլօյորդանանի զինուորներուն անգլիացի հրամանատարը հրահանգ ստացաւ' Տիւրզիներու յարձակումը կասեցնել Յորդանանի արեւելեան եզերքին վրայ։

Կիրակի առաւօտ Հասպէյայէն եկած մեծ թիւով ապստամբներ յարձակեցան Մէրճիյունի վրայ։ Սէնէկալցի զինուորներ յաջողեցան գնդացիրներով տասը անգամ աւելի գերակշիռ ուժերու յառաջխաղացումը արգիլել եւ թոյլ տալ որ քաղաքին բնակչութիւնը ապահով վայր փոխադրուի։

Յունաստանի գաղթականները

Յունաստանի հայ գաղթականներու առաջին կարաւանին մեկնումին առթիւ Աթէնքի խորհրդային դեսպան Ուստինով հետեւեալը յայտարարած է «Փրօիա»ի.

— «Կ'աշխատինք աշխարհի չորս կողմը ցրուած Հայերը մէկ վայրի մէջ հաւաքել։ Այս կարաւանը ո՛չ առաջինը եւ ո՛չ ալ վերջինը պիտի ըլլայ։ Գաղթականները Հայաստան պիտի ղրկուին, որովհետեւ այդ երկրին հարստութիւնը կը ներէ իր զաւակները իր քովը ունենալ։ Անիկա չի նշանակեր թէ բոլոր Հայերը կրնան տեղաւորուիլ Հայաստանի մէջ։ Որքան որ տեղ կայ ու հնարաւորութիւն' գաղթական պիտի ընդունուի։

Դեսպանը շոգենաւի կամրջակին վրայ ճառ մը խօսած է գաղթականներուն առջեւ եւ ըսած է թէ Խորհրդային Ռուսիան եւ Հայաստանը ամէն կարելին կ'ընեն գաղթականները տեղաւորելու համար իրենց երկրին մէջ։ Պ. Ուստինով շնորհակալութիւն յայտնած է հելլէն կառավարութեան, հայ գաղթականներուն ընծայած թանկագին օժանդակութեան համար։ Հելլէն ներքին նախարարութեան պաշտօնատար Պ. Ֆիքիօթիս եւս ճառ մը խօսած է յայտնելով որ Յոյներն ու Հայերը տառապանքի եղբայրներ են եւ միշտ հալածուած Թուրքերէն։

Նո՞ր խաղախաղութիւն

Արտաքին Նախարարութեան ընդհ. տնօրէն Պ. Քաֆթանճօղլու հետեւեալը յայտարարած է «Նոր Օր»ի.

— «Հայ գաղթականներու մեկնումին մէջ յոյն կառավարութիւնը մարդասիրական պարտականութիւն մը միայն ստանձնած է, այն է շոգենաւ հայթայթել, որուն համար մեկնողները 800 ոգերէն այսինքն անձ գլուխ 94 տրախմի պիտի վճարեն, եթէ մեկնողները 3000 հոգի ըլլան։ Յոյն կառավարութեան համար փոխանակութեան խնդիր չկայ. մամուլին մէջ այս մասին գրուածները տխուր փրոփականտիստներու գործն է։ Հոս մնալու եւ ասկէ մեկնելու մէջ հայ գաղթականը բոլորովին ազատ է։ Երբ մեկնողներու ցանկը ներկայացուեցաւ, հարցուցի թէ անոնք իրենց յօժար կամքո՞վ կը մեկնին, «այո՛» պատասխանեցին։

«Գալով հպատակութեան հարցին, Յունաստան մնացած Հայերը հպատակութեան խնդրոյն մէջ եւս ազատ են. կառավարութիւնը այդ մասին ոչ արգելք ունի եւ ոչ ստիպում։ Ամէն հայ գաղթական որ կրնայ ինքնաբաւ ըլլալ երկրին մէջ ու կը խորհի թէ մնալով աւելի լաւ բան մը ըրած կ'ըլլայ, թող դիմում կատարէ պատկան մարմիններուն։ Այս մասին Հայերը միւս օտարազգիներուն հաւասար իրաւունք կը վայելեն. միայն թէ պէտք է նկատի ունենալ որ հպատակութիւնը իրեն հետ կը բերէ նաև զինուորագրութիւնը։

«ՀՕԿ»ի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակները

Կիրակի օր Պերլինէն Փարիզ հասան Հայաստանի ՀՕԿի եւ Կարմիր Խաչի՝ պատուիրակութիւնները, որոնց անդամներն են Պ. Պ. Գրիգոր Վարդանեան, Նարիման Տէր Ղազարեան, Կարէն Միքայէլեան և Բժ. Կամսարական։

Բերայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչը փակուած

Բերայի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ վարժարանին սեփականութեան մասին վէճ ծագած ըլլալով, հայ-կաթոլիկ Պատրիարքարանը հրամայած է վարժարանը փակել։ Ոստիկանական Տնօրէնութեան հրամանով Թագսիմի կեդրոնէն երկու ոստիկաններ կ'երթան Պայրամ փողոցը եւ շէնքը կը գրաւեն։ Շէնքը վերջին անգամ Տօքթ. Զօհրապի անուան արձանագրուած էր։

МАРЗАКАН КЕАНК

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Հայ կռփամարտիկ Աթաեան որ իր վերջին մրցումին կէտերու նուաղութեամբ պարտուեցաւ յայտնի կռփամարտիկ Ճիմ Ֆուրնէղէ, վաղը Boulogne s)Seineի Eden-Fantasioի բացման առթիւ պիտի մրցի Բէսօն անուն Ֆրանսացի կռփամարտիկին դէմ, 3 վայրկեաննոց 10 րաունտի մրցումի մը մէջ։

Աթաեանի վերջին մրցումը իր յաղթանակով պիտի վերջանար, քանի որ մինչեւ 6րդ րաունտ տիրապետած էր իր հակառակորդին, 7րդի սկիզբը «քռօշէ» մը տուած պահուն իր աջ բթամատը վնասուելով ստիպուեցաւ միայն պաշտպանողական խաղալ, եւ հետեւաբար իր շահած կէտերը կորսնցուց մասնաւորապէս 8րդ րաունտին։ Հակառակ իր պարտութեան, ներկաներէն բուռն ծափեր խլեց եւ առաջին անգամ ըլլալով պարտուած կռփամարտիկ մը հաւասարակութեան ներկայացուեցաւ։

Հ. Թ.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

«ՍՊԻՏԱԿ ԱԾՈՒԽԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ», ուսումնասիրութիւն ջրերի քանակի, որակի եւ այն կարելիութիւնների, որոնք կը ստեղծուին Հայաստանի ջրերը շահագործելու դէպքում։ Հեղինակ՝ Տիգրան Բուդաղեան (ճարտարագէտ-ելեկտրագէտ)։ Հրատարակութիւն ՀՕԿի Ֆրանսայի կեդրոնական վարչութեան, Փարիզ, 1925։ 34 էջ։ Գին 2ուկէս Ֆրանք։

«ԾՐԱԳԻՐ-ԿԱՆՈՆԱԳԻՐ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՈՐԲԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ» 1925 Պէյրութ 17 էջ։

ՄԱՏԵԱՆ ՄԱՆԿԱՆՑ (Բժշկաառողջապահական), Հեղինակ՝ Բժ. Ալպէռ Ս. Արէլեան։ Տպագր. «Հայրենիք»ի, Պոսթըն 1925։ 255 էջ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԲԺՇԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ այս իրիկուն ժամը 9ին, Սօսիէթէ Սավանթի ամփիթատրոնին մէջ բանասիրական երեկոյթ մը սարքած է, նախագահութեամբ Տօքթ. Վ. Թորգոմեանի։ Կը խօսին Պ. Կ. Յ. Բասմաջեան՝ Հայ բժշկականութեան ծագման եւ Ամիր Տովլաթի բժշկական գործերուն վրայ եւ Տօքթ. Բալասան՝ Աւելորդապաշտութեան դերը բժշկութեան մէջ նիւթին վրայ։

ՉԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ անդամները եւ անդամագրուիլ փափաքողները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ շաբաթ երեկոյ 21 Նոյմ. ժամը 8ուկէսին 131 Faubg. du Temple, Թոստոմի սրահը։

Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբին անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին յառաջիկայ Շաբաթ, 21 Նոյ. ժամը 8.30ին, 131 Fg. Temple, Թոստոմի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի ենթակօմիտէի բոլոր ընկերները ստիպողաբար կը հրաւիրուին Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 5, Rue de Marseille, Էսքարկոյի վարի սրահը։ Խորհրդակցութիւն կարեւոր խնդիրներու շուրջ եւ վարչական ընտրութիւններ։

Հ. Յ. Դ. Արմէն—Գարօ խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին Շաբաթ երեկոյ 21 Նոյմ. 131 Fbg. du Temple Թոստոմի սրահը Métro Belle ville.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆՏԻՐ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Թերթանուշ (փաքլավա) անխառն կարագով եւ
Թելքայս (քատայիֆ) իւղ եւ եփած
Թերթանուշի համար առաջնակարգ ալիւրէ պատրաստուած թերթեր
Ապսպրանքները խղճմտօրէն կը կատարուին
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
8, Rue des Trois Portes, (Place Maubert) Paris 5e.
(Métro; St. MICHEL)
Բաց է մինչեւ գիշերուան ժամը 10, յաճախորդներու դիւրութեան համար։

ՖՈԹՕ ՖԷՄԻՆԱ
ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ
Դիւրամատչելի գիներով
ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ
Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ
1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.
(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՑԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր Ամէն օր 2.30 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Սավանթի թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է նոր մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ Իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Metro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Ձեւի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Նոր մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու։
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սելանիկէն Տիկին Իզաբէլ Փաշաեան կը փնտռէ իր զաւակը Սեբաստացի Պ. Մկրտիչ Փաշաեանը (ատաղձագործ), որ ընդհ. պատերազմէն առաջ Ֆրանսա եկած է։ Տեղեկացնել խմբագրութեան։

Սերգօ Աւագեան, Եղիրցի (Գաբաթաշէն) որ Օմ. Պանքայի մէջ կարսօն մը պիտի էր, կը փնտռէ իր քոյրը Թօզա Աւագեանը։ Տեղեկացնել Գրիգոր Գնաձեանի Verreries Blanche Onor (Nord)։

Վարդանոյշ Վարդանեան, Գիլէքեցի (Տրապիզոն) կը փնտռէ եղբայրը Նազար Վարդանեանը որ 1917ի վերջերը կը գտնուէր Սըվազ, եւ անկէ ի վեր իր հետքը կորսուած է։ Տեղեկացնել Վարդանոյշ Չօղանճեանի, 52 rue de Guide, Le Creusot L. et Seine։ Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՇՔԵՂ ԵՒ ՈՒՐԱԽ
Երեկոյթ-Պարահանդէս
Նոյեմբեր 21-ին Շաբաթ գիշեր, ժամը 9-էն մինչեւ լոյս
Théâtre Russe-ի մէջ 42 rue Hérmel, (metro Simplon)
Ուրախ գօմէտի մը Վ. ՍՎԱՃԵԱՆԷ
ՀԱՅ ԱՂՋԻԿ ԱՌ... ԵԹԷ ՔԵԶ ՈՒԶԷ
Կէս-գիշերէն մինչեւ լոյս
ՊԱՐ-JAZZ-BAND
Կազմակերպիչներ՝
ԿՈԹԻԿԵԱՆ—ՋԱՐԴԱՐԵԱՆ

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208 bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

Կ'ուզէ՞ք
Ձեր պահանջին և ճաշակին գոհացում տուող փորձուած դերձակ մը ունենալ դիմեցէք՝
Կ. Պ. ԵՐԱՆԵԱՆԻ
106, Ռիշըլիէօ փողոց
(Métro : Bourse)

ԴԵՐՁԱԿ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ
Վարժ դերձակ գործաւորուհի մը կ'ուզուի, լաւ շաբաթավճարով։ Դիմել թերթիս վարչութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

17 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթեռլին,	L. St.	120	28
Տոլար,	Dollar	25	
Մարք (ոսկի)	Mark	6	
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	75
Թրք. ոսկի	» or	97	
Մէճիտիէ	Médjidié	9	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	
Տրախմի »	Drachme	30	50
Լիր » »	Lire	100	
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	112	95
Զուից. »	Frc. Suisse	482	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	122	

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1720	
» II	»	1400	
» III	»	1375	
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	122	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՇԱԲԱԹ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ղրկումները առաքում:

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 48 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՇԱԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ ՑՈՅՑ ՏՈՒԱԾ ԱՏԵՆ

I

Տարօրինակ զուգադիպութեամբ մը, ճիշդ այն պահուն ուր Փարիզ կը համնէին Հայաստանի ՀՕԿի եւ Կարմիր Խաչի պատուիրակութիւնները, երկու թղթակցութիւններ ստացանք երկու հեռաւոր գաղութներէ, Քուպայէն եւ Մեքսիկայէն:

Թղթակցութիւնները հրատարակուած են այսօրուան թուով: Նկարդացէք եւ դատեցէք: Այդ երկու կարճ նամակները — եւ անոնց հետ հաղորդուած բերանացի տեղեկութիւնները — կը ներկայացնեն ողբերգութիւն մը որ իր նմանը չունի ժողովուրդներու պատմութեան մէջ: Անհաւասիկ բազմութիւններ, որոնք փախան սուրէն և հուրէն, թափառեցան կայանէ կայան, նետուեցան ամէնէն անմատչելի ափերը, եւ հիմա, երկու տարի յետոյ, կը դառնան ետ, խարխափ ձգելու համար դարձեալ օտար հողի վրայ, կամ իրենց մեկնած տեղը . . .:

Այդ անճար բազմութիւններուն մէջ շատեր կան որ Պուլկարիա, Ռումանիա, Յունաստան կամ Սուրիա ապաստաներ էին, առաջին անգամ: Չհաւնեցան այդ երկիրներուն, կամ, տեղական պայմաններուն ստիպման տակ, նախընտրեցին հեռանալ: Եւ որովհետեւ հայրենիքը անհանդուրժելի պայմաններ եւ խորհրդաւոր փեղկեր ունի, աւելորդ համարեցին այն կողմը նայիլ, եւ կարաւանը քշեցին աւելի հեռուն, դէպի անծանօթ հորիզոններ: Անոնք չեն յուսահատիր Ամերիկա մտնելու դժուարութիւններէն. բայց կը խրտչին Երեւանէն, իրենց երկրէն, որովհետեւ գիտեն որ, եթէ Մ. Նահանգները մէկ քաւարան ունի, Հայաստանը քանի մը տեսակով կը պարծենայ: Յետոյ, աստիճան մը հասկնալի է օտարին արգելքը. իսկ հայրենիքին չկամութիւնը՝ ընդվզեցուցիչ: Անշուշտ գաղթականի հոգեբանութիւնն ալ մեծ դեր ունի այս անվախճան թափառումներուն մէջ. բայց հիմնականը այս է, — հայրենիքը համրանքով մարդ կ'առնէ, զատելով, մաղելով կ'արձանագրէ, հրէի եւ հեթանոսի խտրութիւններ կը հաստատէ:

Թերթերը գրեցին թէ ՀՕԿի պատուիրակութիւնը առատ փաստաթուղթեր և պատկերներ բերած է, Հայաստանի մէջ կատարուած աշխատանքները ցուցադրելու համար: Մենք ալ «Յառաջ»ի անունով հարցումներ ուղղած ենք պատուիրակութեան, եւ պատասխանները պիտի հրատարակենք յաջորդ համարով: Ըսել կ'ուզենք որ, Երեւանի ներկայացուցիչները ամէն պատեհութիւն ունին, իրենց տեսակէտները պարզելու, հայրենիքին չարն ու բարին պատմելու:

Բայց, որպէս զի լրիւ կատարած ըլլան իրենց պաշտօնը, պայման է որ կարելի եղածին չափ լայն հայեացք մը ձգեն իրենց բոլորտիքը, իրենց պտտած գաղութներուն մէջ: Չի բաւեր միայն գովել եւ կոչեր ուղղել. պէտք է նաև լսել ինչ որ կը խորհին կարմիր գիծէն դուրս: Շարժանկարներ ցուցադրած եւ ծափեր խլած ատեն, պէտք է յիշեն որ հայրենիքէ զրկուած եւ անոր կարօտով տոչորուն, թափառական եւ հալածական ժողովուրդի մը առջեւ կը գտնուին: Իսկ այդ ժողովուրդը միայն պարտականութիւններ չունի, այլ եւ իրաւունքներ:

Անոր սիրտը կոտրած է ոչ միայն տիրող վարչաձեւէն, որ իրենը չէ, այլ և աւելի կենսական իրողութենէ մը: Ան կը նկատէ որ Երեւանը, իր իշխանութեամբ եւ մամուլով, չափազանց միակողմանի է եւ միականի, աւելի քան Թիֆլիսն ու Բագուն: Եւ իսկապէս, դուք ի՞նչ կը տեսնէք իբրեւ քաղաքական գիծ, «Հայկենդրգործկոմ»ի գործունէութեան մէջ: Ամբողջ բազմութիւններ ծովերէ ծով կ: նետուին, կ'երթան, կուգան, կը դառնան, կը ծիւրին ու կ'այլասերին: Քարերն անգամ լեզու ելած են այս պատկերին առջեւ, բայց Երեւանը կը մնայ անսասան, ինքն իր մէջ կծկուած, կը զբաղի միայն իրեն յանձնուած պարտէզին մշակութեամբ եւ բարեզարդութեամբ, այլ և պատասխանատուներ փնտռելով, կիրքեր սրելով եւ բացարձակ մութի մէջ պահելով երկրի ժողովուրդը՝ արտասահմանի անցուդարձերու մասին: (Յիշենք, անցողակի, Մարաշի եւ Սուրիոյ մասին տպուած սուտերը): Այն բոլոր եռանդն ու դրամը որ կը վատնուին Դաշնակցութիւնը վարկաբեկելու եւ թաղելու, եթէ յատկացնէին երկրին սահմանները ընդարձակելու, նոյն իսկ ներկայ Հայաստանի ամայի, անտէր կամ նօսրացած գիւղերուն մէջ գաղթականներ տեղաւորելու, — «Թշնամի»ն իրապէս կը տուժէր, բայց ժողովուրդը կ'օգտուէր: Տնտեսական - թուաբանական հաշիւները կրնան օգտակար ըլլալ սովորական ժամանակներ, բայց ոչ այն ճակատագրական շրջանին, երբ ամբողջ ժողովուրդի մը գոյութեան խնդիրը դրուած է:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Թուրք մամուլը նորէն մտահոգութեան մատնուած է եւ անդադար կը փչէ Հայերուն եւ Յոյներուն դէմ, անոնց առեւտրական եւ քաղաքական գործունէութեան առթիւ: Ինչպէս գրած ենք լուրերու բաժնին մէջ, կառավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստած է, թրքական ապրանքները պաշտպանելու համար: Այս առթիւ «Վագըթ» կը գրէ.—

«Թուրքիայէն փախած Յոյներն ու Հայերը, ինչպէս նաեւ փոխանակուած Յոյները, ամէն տեղ կ'աշխատին կեղծել մեր ներքին արտադրութիւնը, եւ ապօրինի մրցում մը ձեռնարկած են մեր ազգային ճարտարարուեստին դէմ: Թրքական զորգի, չամիչի, թուզի եւ շերամի հունտի արտածումը հետզհետէ կը նուազի, Յոյներուն և Հայերուն ապօրինի մրցակցութեան պատճառաւ: Եթէ այս վիճակը տեւէ, այսօրուան մեր վնասը վաղը կրնայ աւելի մեծ չափեր ստանալ:»

Թուրք թերթը կը պատմէ թէ հայ եւ յոյն մրցակիցները կը գործեն նոյն իսկ Թուրքիոյ մէջ: «Պէշիքթաշի մէջ շերամի հունտի տուփեր պատրաստելով, Յունաստան կը ղրկուին եւ հոն կը լեցուին ուրիշ հունտերով»: Եւ կ'առաջարկէ պայքարի ընդհանուր ծրագիր մը պատրաստել:

ՈՎ ՊԱՐՏՈՒԱԾ Է

Խօսելով Հին Յունաստանի պատգամաւորական ընտրութեանց վրայ, «Յուսաբեր» կը գրէ.—

«Ընտրուած են 51 երեսփոխաններ, որոնցմէ 19ը՝ Դաշնակցականներ, 10ը՝ Ռամկավարներ, 10ը՝ Հնչակեաններ, 10ը՝ Չէզոքներ և 2ը՝ Համայնավարներ: Այս խայտաբղէտ բանակը միացեալ ճակատ կազմած էր Դաշնակցութեան դէմ եւ ապարէգ իջած ընդհանուր ցանկով:»

Մեր պաշտօնակիցը այս առթիւ պարզելով ընտրութեանց ատեն սարքուած գռեհիկ խաղերը, մանաւանդ ներգաղթի իրաւունքին շահագործումը, զոր երեւան հանեցին պոլսական երկու թերթեր, «Նոր Լուր» եւ «Ժամանակ», կ'եզրակացնէ.—

«Դաշնակցութիւնը պահած է իր ընտրողներու քանակը եւ կորսնցուցած է մաս մը իր աթոռներէն՝ ընտրական օրէնքի անկատարութեան, խորհրդային դրամի ու նպաստալիքներու հետեւանքով, մնալով հանդերձ ամէնէն զօրաւոր հոսանքը Պատգամաւորական ժողովին մէջ:»

ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ վաղը, Շաբաթ իրիկուն պիտի երգէ «Մաթէն»ի անթելի կայանին մէջ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ

«Եթէ Հայերը չէզոք չմնան, կը ջարդուին»

Փարիզի արաբ շրջանակներէն մեր քաղած տեղեկութեանց համաձայն, ապստամբական շարժումը կը ձգտի արաբ երկիրներու անկախութեան եւ կը ղեկավարուի Գահիրէի կեդրոնէն: 1920ի ամառը, երբ Էմիր Ֆէյսալ Զօր. Կուրոյի կողմէ Սուրիայէն վտարուեցաւ, Արաբները հասկցան թէ պատերազմի ատեն իրենց եղած խոստումները ի դերեւ կ'ելլէին, հետեւաբար եւ անհրաժեշտ էր կռիւ մղել՝ տիրանալու համար ազգային անկախութեան: Այս նպատակով հայրենասէր Սուրիացիներու, Լիբանանցիներու եւ Պաղեստինցիներու կողմէ Գահիրէի մէջ կազմուեցաւ «Սուրիա - Պաղեստինեան կոմիտէ» մը: Այս կոմիտէին ծրագիրն է Պաղեստինն ու Սուրիան միացնել անկախ վարչաձեւի տակ: Կոմիտէի ընդհ. քարտուղար - գործավարն է Նէճիպ Շիւքայիր պէյ (ծագումով Տիւրզի) որ ազդեցիկ դէմք մըն է Արաբներու մէջ, իսկ նախագահն է Եգիպտացի քրիստոնեայ մը՝ իշխան Հապիպ Լութֆուլլահ: Այս վերջինը մեծահարուստ է եւ փառամոլ: Հիճազի նախկին թագաւոր Հիւսէյինէն առած է էմիր տիտղոսը՝ իր հարստութեան շնորհիւ: Հիճազի դեսպան եղած է Հռոմի մէջ եւ նոյն կառավարութիւնը ներկայացուցած է ժընեվ՝ Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ, անպաշտօն կերպով: Ասկէ զատ Երուսաղէմի մէջ Մուսա Քեազիմ փաշայի նախագահութեամբ ուրիշ կազմակերպութիւն մըն ալ կայ, բաղկացած իսլամ եւ քրիստոնեայ արաբներէ եւ որուն նպատակն է պայքար մղել Սիոնականութեան դէմ: Քեազիմ փաշա յաճախ այցելած է Լոնտոն եւ ծանօթ դէմք մըն է Ազգերու Դաշնակցութեան շրջանակներուն մէջ: Հրեաներուն դէմ ատելութիւնը ընդհանուր է արաբ երկիրներուն մէջ: Վերջին ամիսներուն, Տիւրզիներու ապստամբութեան վրայ, Դամասկոսի մէջ կազմուեցաւ «ժողովրդական կուսակցութիւն» մը, որուն նախագահն է Տօքթ. Ապտիւրրահման Շէհպէնտէր եւ քարտուղարը՝ երիտասարդ իրաւաբան Իհսան Շէրիֆ (Փարիզի համալսարանէն): Այս կուսակցութեան ղեկավարները աքսորուեցան: Գալով Սուրիոյ քրիստոնեաներուն, վերջին դէպքերը ցոյց տուին որ անոնք երկրի մեծամասնութեան շահերուն եւ բաղձանքին հակառակ կը գործեն եւ հոգատար պետութեան կողմը կը բռնեն. այս պարագան նոյնպէս զայրոյթ յառաջ բերած է արաբ հայրենասէրներու շրջանակին մէջ: ԵԹԷ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ ՉԷԶՈՔ ՄՆԱՆ, ՈԵՒԷ ՎՆԱՍ ՉԻ ՀԱՍՆԻՐ ԻՐԵՆՑ. ԻՍԿ ԵԹԷ ՀՈԳԱՏԱՐ ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԸ ԲՌՆԵՆ, ԱՅՆ ԱՏԵՆ, ՑԱՒԱԼԻ Է ԸՍԵԼ, ԿԸ ՋԱՐԴՈՒԻՆ ԱՄԷՆ ԱՆԳԱՄ ՈՐ ԱՌԻԹ ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՆԱՅ:

«Դամասկոսի ռմբակոծութիւնը գահավիժեց դէպքերը: Ապստամբական շարժման գլուխը անցան այնպիսի մարդեր, որոնք ոեւէ կապ չէին ունեցած յեղափոխական կազմակերպութեանց հետ, օրինակ՝ Նասիպ Պաքրին, որ այսօր կարեւոր թիւով կամաւորներ ունի իր հրամանին տակ: Այս երիտասարդը ինքզինք՝ երկրորդ Խալիֆա Ապուպէքիրէն սերած կը նկատէ, Դամասկոսի երեւելիներէն է եւ զեղխ կեանք կը վարէր այդ երկրին մէջ: Այժմ Պաքրի ինքզինքը Սուրիոյ անկախ կառավարութեան պետ հռչակած է, ինչ որ լաւ տպաւորութիւն չէ գործած արտասահմանի Արաբներուն մէջ, որոնք այդ պաշտօնին վրայ տեսնել կը փափաքէին աւելի արժանաւորները»:

Նէճտի եւ Հիճազի թագաւոր Իպնի Սուուտ քանի մը ամիս առաջ Տիւրզիներու ղեկավար Սուլթան էլ Աթրաշին պատուիրակ ղրկելով զինուորական աջակցութիւն առաջարկած էր արաբ ապստամբներուն: Այն ատեն պէտք չէր տեսնուած այս օժանդակութեան: Հիմա շարժումը ծաւալած եւ Ֆրանսացիներու ուժը աւելցած ըլլալով, Դամասկոսի ժողովրդական կուսակցութեան նախագահ Տօքթ. Ա. Շէհպէնտէր Մէքքէ գացած է՝ Իպնի Սուուտի աջակցութիւնը խնդրելու համար:

⁂ Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ երկու հազարէ աւելի հրոսակներ, Պէտէվի, Տիւրզի կամ արաբ, փոքր խումբերու բաժնուած, կը թափառին Դամասկոսի շուրջը, ճամբորդներու վրայ կը յարձակին, կը թալանեն, կը սպաննեն:

Այս հրոսախումբերուն արշաւանքը արգիլելու համար, զինուորական իշխանութիւնը ամրութիւններ շինել տուած է քաղաքին շուրջը: Երբ այս ամրութիւնները աւարտին, ֆրանսական զօրքը պիտի քալէ աւազակախումբերուն վրայ, զանոնք բնաջինջ ընելու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱՌԱՋԻՆ ԵՒ ՎԵՐՋԻՆ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆԸ.— ՏԱԿԱՒԻՆ 40,000 ՀԱՅ ԿԱՅ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿՐՆԱՅ ՄՆԱԼ.— ՎԵՐՋԻՆ ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐԸ.— ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ.— ՀՈՂԱԳՈՐԾ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐ.

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի)

ԱԹԷՆՔ, 12 Նոյ.

Առաջին թղթակցութեանս մէջ («Յառաջ» 21 Հոկտ.) կ'ըսէի թէ Հելլէն կառավարութիւնը հայ գաղթականութեան ամբողջութեան Յունաստանի մէջ տեղաւորման գաղափարին հետ հաշտուելով եւ իր այս նպատակին իրականացման համար, Ազգերու Դաշնակցութեան ապարդիւն աջակցութիւնն ալ մէկ տարի վայելելէ յետոյ —աջակցութիւն մը որ 1800 ոսկիէն արժեց իրեն— փոխանակութեան ձեռնարկին դիմեց։

1925ի գարնան, Աթէնքի խորհրդային Միութեան դեսպան Պ. Ուստինօֆ յայտնած էր թէ մօտաւորապէս 20—25 հազար Յոյներ Ռուսաստանի ներսերէն Սեւ Ծովու եզերքները իջած էին ու մտադիր՝ Յունաստան գաղթելու։ Յունական շրջանակները, թէեւ յուսահատած գաղթականական զանգուածներու ներխուժումէն ու անոնց յուցադրած թշուառութենէն ու տնտեսական դժուարութիւններէն, ժխտական պատասխան չտուին եւ զանոնք Հայերու հետ փոխանակելու պարագան միշտ աչքի առջեւ ունեցան։ Պոլշեւիկեան քաղաքութեանց ազդու ծաւալման համար տարբեր վայրերու մէջ կիրարկուած այս Տրովադայի Ձիու խաղը գուցէ հոս ալ կրկնութիւն մըն էր, որ ապագան ցոյց պիտի տայ միայն։

3016 հայ գաղթականներ արդէն Հոկտեմբերի վերջերը գաղթեցին Յունաստանէն եւ նոյնքան թիւով Յոյներ Սեւ Ծովու ռուսական եզերքներէն յոյնական ափերը պիտի գան։ Հելլէն պետական շրջանակները այն համոզումը ունին որ հայ գաղթականներու Յունաստանէն հեռացման խնդիրը իր լուծման ճամբուն մէջ մտած է ու իրենց ցանկացած մասը ժամանակի ընթացքին պիտի լքէ յունական հորիզոնները։ Փոխանակութեան մանրամասնութիւնները ճշդելու առթիւ կատարուած բանակցութիւններու ընթացքին, ակնկալութիւնները շատ աւելի մեծ էին։ Պաշտօնական շրջանակները, այժմ, խնդրին ներքին խորունկ ծալքերուն եւ ապագայ դառն անակնկալներու հետ հաղորդուելէ յետոյ, վերապահ դարձած են եւ խոշոր թիւերու փոխանակութեան մասին խօսք չըլլար այլեւս։ Առանց սխալելու կարելի է ըսել որ այս փոխանակութիւնը Յունաստանի Հայերու եւ Ռուսաստանի Յոյներու, առաջին եւ վերջին փորձն է, որուն ճշտութիւնը Տրովադայի Ձիուն ժամանումովը պիտի ապացուցուի։

Հելլէն արտաքին նախարար Պ. Ռէնտիս, իր հրաժարումէն առաջ ու ծընէվէ դարձին, վճռականօրէն ու իրաւասու անձնաւորութիւններու յայտարարած է թէ, հայ գաղթականներու տեղահանութեանց ու արտագաղթի խնդիրները կառավարութեան համար կորսնցուցած են այն ստիպողական կարեւորութիւնը զոր ունէին անցեալ տարի։ Պ. Ռէնտիս դարձեալ վճռապէս ըսած է թէ 5—6000 Հայերու Յունաստանէն մեկնումը այս խնդիրը բոլորովին պիտի թաղէ։ Այս տեղեկութեանս իբրեւ փաստ, կարելի է յիշել հելլէն կառավարութեան որոշումը՝ Աշխատանքի Միջազգային Գիւանի Յունաստանի գրասենեակներուն յառաջիկայ փակումի մասին։ Արդարեւ 1925 Դեկտ. 31ին այդ հաստատութեան Սելանիկի եւ Աթէնքի ճիւղերը հաշուեյարդարի ենթարկած կ'ըլլան իրենց գործերը։ Թերեւս ժամանակ մըն ալ անոնք մնան իրենց տեղերը, նիւթապէս ծընէվէն մատակարարուելով, քանի հելլէն կառավարութիւնը դադրեցուցած կ'ըլլայ այդ թուականին ամսական 150 ոսկիլինի իր նպաստը։

* * *

Յունաստանի հայ գաղութին իրական թիւը զանցառելի քանակութիւն մըն է յոյն գաղթականներու 1,218,000 թիւին քով։ Ահա 1925 Օգոստոսի վերջը կատարուած պաշտօնական մարդահամարի մը թիւերը.—

ՄԱՐԴԱՀԱՄԱՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ

ՄԻՆՉԵՒ 31 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925

ՇՐՋԱՆ	ԱՅՐ	ԿԻՆ	ՄԱՆՈՒԿ	ԸՆՏԱՆԻՔ	ԳՈՒՄԱՐ (անձ)
1. Թրակիա և Մակեդոնիա	2317	2593	2226	2280	7136
2. Ատտիկէ և Պէոտիա					
ա) Աթէնք Պիրէոն	1340	1020	884	814	3244
բ) Սինկրու	925	877	678	569	2480
գ) Ծիքա	2287	2840	1280	1420	6407
դ) Լիփազմա	1840	2580	1012	1086	5432
ե) Գոգինիա	1970	2590	1670	1242	6230
3. Պելոպոնէս	595	1241	580	750	2416
4. Ներքին գաւառներ	588	903	543	546	2034
5. Կղզիներ	1200	1888	994	1229	4082
Գումարներ	13,062	16,532	9,867	9936	39,461

Ուրեմն, Յունաստանի հայ գաղթականութեան իրական թիւն է 39461։ Կը հետեւի որ, եթէ անմիջական նոր ներգաղթ տեղի չունենայ, բոլորովին նոր կացութիւն մը կը ստեղծուի։ Ասիկա Յունաստանի հայ գաղութին հաստատման ու հիմնաւորման պարագան է, որ իր հետ անխուսափելիօրէն նոր հարց մը մէջտեղ կը դնէ։

— ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԻՒՆ։

Չեմ ուզեր այս խնդրի մասին խորհրդածութիւններ ընել։ Անոր խորունկ ուսումնասիրութիւնը կը թողում պատկան մարմիններու եւ իրաւասու անձերու։ Բայց չեմ կրնար հոս չարձանագրել փաստ մը՝ որուն մենք հանդիսատեսները եղանք 1923—24 շրջանին, Թրակիոյ հայ գաղթականներու տեղահանութեանց օրերուն, ճիշդ այդ հարցին՝ հպատակութեան, լուծուած չըլլալուն համար։

Տրամայի շրջանին մէջ միայն տեղահանուած 10 վայրերու՝ Բրօսօջանի, Պօլլան, Գըրլար, Ռուվիթքա, Ջադըրճ, Սիւրիւճլէր, Գարաճա, Ալիսդրատ եւ Տրամա, 450 ընտանիք (1100 հայ գաղթականները) տեղահանութեան ժամանակ դաշտերու վրայ 706 տէօնիւմ ծխախոտ, 70 տ. ցորեն, 154 տ. գարի եւ 210 տ. եգիպտացորեն ունէին որոնք մեծ դժուարութեամբ եւ զրկումներով 450,000 տրախմի ծախուած են, մինչդեռ անոնցմէ ծխախոտը միայն օրուան հրապարակի գինով 3,200,000 տրախմի կ'արժէր։

Բարեբախտաբար այդ բռնաւեր հովը ա՛լ չի փչեր։ Այժմ հայ գաղթականութիւնը օրէ օր կը հաստատուի, կը զարգանայ ու կը բարգաւաճի։ Հոս խոհական քաղաքականութիւն մը միայն կրնայ մեզ սիրելի եւ հանդուրժելի դարձնել մեր հելլէն եղբայրներուն։

Տրամայի շրջանին պէս հարուստ ու յառաջադէմ գիւղացիներ ունինք դեռ Մակեդոնիոյ շրջաններուն մէջ. Գոզանայի շրջանին 33 գիւղերուն մէջ 396 ընտանիք, 1392 անձ, Սելանիկի 10 գիւղերուն մէջ 23 ընտանիք, 99 անձ, Նաւէսայի 3 գիւղերուն մէջ 10 ընտանիք, 39 անձ, Սէրէզի 8 գիւղերուն մէջ 60 ընտանիք, 221 անձ, Տրամայի մնացեալ 39 գիւղերուն մէջ 378 ընտանիք, 1623 անձ եւ Ֆլօրինայի 2 գիւղերուն մէջ 3 ընտանիք, 12 անձ։ Ընդամէնը 870 ընտանիք, 3386 անձ, բոլորն ալ հողագործ, բոլորն ալ երկրագործութեան կապուած։

Ասիկա միայն մէկ շրջանի հայ գաղթականութեան տնտեսական պայմանները ներկայացնող պատկեր մըն է։ Աւելի կամ նուազ համեմատութեամբ պատկերը միեւնոյնն է տարբեր տեղերու համար. այո՛, կան շրջաններ ալ, ինչպէս կղզիները եւ հին Յունաստանի ներքին գաւառները, որոնք անձուկ օրեր կ'ապրին տակաւին. բայց երեք տարուան պատմութիւնը մեզ կը բերէ այն եզրակացութեան թէ Յունաստանի հայ գաղթականութիւնը իր այժմու գտնուած քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ տնտեսապէս կրնայ ամրանալ։

ԱՐԱՄ

ՓԱԽՍՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՄՐՑՈՒՄԸ

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը ծրագիր մը պատրաստած է, որուն համաձայն միջոցներ ձեռք պիտի առնուին «այն փախստական Հայերուն եւ Յոյներուն դէմ որոնք թրքական արտադրութիւնները կեղծելով կը մրցին Թուրքիոյ արտածութեանց հետ, Եւրոպայի հրապարակին վրայ»։ Այս առթիւ պարտաւորիչ պիտի ըլլայ յատուկ վաճառանիշի (մարքա) գործածութիւնը գորգի, թուղի, չամիչի եւ շերամի հունտի համար։

ՆՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Էնկիւրիի Ազգ. Ժողովին ներկայացուած է օրինագիծ մը, որով կ'առաջարկուի օրուան ժամերը 24ի վրայ հաշուել եւ «րումի» թուականին տեղ գործածել միջազգային թուականը։

* * Թուրք կիներու միութիւնը բողոքեց շաքարի մենաշնորհին դէմ, որ պատճառ պիտի ըլլայ մանուկները շաքարէ զրկելու։

Կ'ուզեն ետ դառնալ, դրամ չունին

ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ՔՈՒՊԱՅԷՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ՀԱՎԱՆԱ, 28 Հոկտ.

Կը փութամ զգուշացնել բոլոր անոնք որ կ'ուզեն Քուպա գալ, մասնաւորապէս Հարսնցու աղջիկներն ու տիկինները։ Թող չխաբուին գործակալներու ստերէն։

Նախ, Քուպայի ներգաղթի նոր օրէնքով 21 տարեկանէն վար եւ 60 տարեկանէն վեր այր թէ կին, երբ առանց խնամակալի կը ճամբորդեն, պէտք է հաստատեն թէ իրենք Քուպայի մէջ ունին զաւակ, հայր, մայր, քոյր, կամ մօտաւոր ազգականներ եւ թէ անոնք են որ իրենց ճամբու ծախքը ղրկած են եւ պիտի հոգան ապրուստը։

Եթէ ըսեն թէ նշանածի քով կ'երթանք կամ ամուսին ունինք Ամերիկա, շատ դժուար կ'ըլլայ ցամաք ելլել։ Եթէ յաջողին ալ, շատ ծախքի կը կարօտի։

Իսկ առհասարակ բոլոր Հայերուն կը թելադրեմ որ Քուպա չգան, մեծ յոյսերով, կամ կողմնակի միջոցներով Ամերիկա անցնելու միամտութեամբ։ Երկու տարիէ ի վեր այստեղ եմ եւ գիտեմ շատեր որոնք 4—5 հարիւր տոլար վատնելէ յետոյ, իրենք զիրենք Ֆրանսա նետած են։ Շատ մը երիտասարդներ զոհ գացած են սպանիացի, իտալացի եւն. խաչագողներու։ Հոս ոչ գործարան կայ, ոչ ալ երկրագործութիւն կամ այլ աշխատանք։ Օդը չափազանց տաք է։ Գաղութիս Հայերու թիւը հազարի կը հասնի, մեծ մասով կին եւ աղջիկ։ Հաղիւ 120 հոգի մանրավաճառութեամբ եւ այլ գործերով չոր հացի դրամ մը կը ճարեն. մնացածները Ամերիկայի իրենց ազգականներուն ղրկած դրամով կ'ապրին։ Եթէ Քուպայի մէջ մեր հայրենակիցներուն ծախսած դրամները հաշուի առնենք, մէկ ամսուան ծախսը կը բաւէ երեք ամիս Ֆրանսայի մէջ ապրելու։ Անոնք որ Ամերիկայի մէջ մարդ չունին, վերջին ծայր թշուառութեան կը մատնուին։

Մէկ շաբաթ առաջ տեղէս մեկնեցան հինգ—տասը երիտասարդներ, սպանիացի կամաւորներու հետ, դէպի Մարոք, պարզ այն պատճառով որ Ֆրանսա գալու համար դրամ չունին։ Երկու տարուայ ընթացքին 120 հոգի դարձան Ֆրանսա։ Գաղութիս մեծամասնութիւնը կ'ուզէ ետ դառնալ, բայց ճամբու ծախք չունի։

Հավանայի մէջ ունինք հայ գաղթային բարեգործական միութիւն մը, որ կազմուած է սրտցաւ անհատներու ջանքերով։ Մէկ ամիս է որ կազմուած է Հայուհիներու օժանդակ միութիւն մը եւս։ Ունին ակումբ մը եւ կը ստանան զանազան թերթեր։ Երբեմն հանդէսներ, դասախօսութիւն եւ ներկայացումներ կուտան, վառ պահելով հայ ոգին այս հեռաւոր երկրին մէջ։ Ունինք դպրոց մը ամերիկեան Մկրտչական դպրոցին մէջ։ Երկու հայ օրիորդներ եւ մէկ դասատու 60 երկսեռ մանուկներու կ'ուսուցանեն Հայերէն, սպաներէն եւ անգլերէն։ Երեք ամիսէ ի վեր կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան կոմիտէ մը, որ Հոկտ. 25ին տօնեց «Դաշնակցութեան Օրը», Գաղթ. Միութեան ակումբին մէջ։ Սրահը նեղ կուգար. շատեր տեղ չգտնելով փողոցը կեցած մտիկ կ'ընէին երգերը, մենախօսութիւններն եւ ատենախօսութիւնները։ Օտարականները, որոնք մէկ տարի առաջ «Թրքոյ» կը կոչէին մեզ, այսօր գիտեն թէ ի՛նչ է Հայը։ Պաշտելի եռագոյնը, որ աքսորուած է բուն հայրենիքէն, կը ծածանի հոս, կեդր. Ամերիկայի մէջ...

ԻԳՆԱՏ

3300 ՏԱՐՈՒԱՆ ԴԱԳԱՂ ՄԸ

Նոր քննութեանց շնորհիւ, Եգիպտոսի փարաւոն Թութանքամէնի դամբարանին մէջ գտնուած է նոր դագաղ մը, որ կը ներկայացնէ Օզիրիս աստուածը։ Գլուխն ու ոտքերը ծածկուած են գեղարուեստական գոյնզգոյն ապակիներով։ Դագաղին փայլը կ'աւելցնեն բազմազան նկարներ։ Մարմարեայ յատակին վրայ կը գտնուի ոսկի պատուանդան մը։

Դագաղը մասնագէտներու կողմէ քննուելով հաստատուեցաւ, որ 3300 տարուան հնութիւն ունի։

Երկրորդ դագաղին կափարիչը վերցուելով, տեսնուեցաւ ոսկեպատ մարմին մը, մարդկային կերպարանքով, որուն վրայ երկու թեւաբաց աստուածուհիներու նկարները կերտուած են, իսկ վրան կտաւ մը փռուած։

Դագաղին ոսկի զարդերը եւ նուրբ կերտուածքը մեծ արժէք կը ներկայացնեն։ Կափարիչը վերցնելով, երեւան կուգայ մարմինը երիտասարդ փարաւոնին, զանազան մասերը կտաւով մը փաթթուած, իսկ երեսը բաց թողուած։ Գլուխը դրուած է ոսկի թագ մը, ծաղկէ հիւսուածքներով որոնց ծայրերը ուսէն վար կ'իջնեն եւ չեն կորսնցուցած իրենց իսկական ձեւն ու գոյնը։

Փարաւոնին ձեռքերը, որոնք կը հանգչին կուրծքին վրայ, զարդարուած են թանկագին մատանիներով եւ ապարանջաններով, իսկ երկու կողմերը դրուած են ոսկի սուրեր, եւ ձեռքի նուրբ գործիքներ։ Դամբարանին շուրջը կը գտնուին, արդուզարդի առարկաներ եւ անձնական ոսկի զարդեղէններ, իսկ միւս կողմը՝ կիտուածանկարներ եւ թանկագին քարեր։ Ասոնց հնութիւնն ալ կը հաստատէ թէ Եգիպտոսը աշխարհի գեղարուեստի կեդրոնն էր այդ շրջանին։

Դագաղը այս վիճակին մէջ նկարելէ յետոյ, ուզեցին քակել պատանքը, բայց կարելի չեղաւ մարմինը զատել դագաղէն։ Արաբական խէժի խառնուրդներով փակցուած են մարմինը իսկ վրան գինի սփռած, համաձայն զմռսելու գործողութեան։ Մարմնին վրայ փաթթուած կտաւը ամուր փակած ըլլալով, բաւական ժամանակ պիտի անցնի, մինչեւ որ կարելի ըլլայ փափկութեամբ զատել, առանց վնասելու մարմնին։

Փարաւոնին ոտքի մասերը քննուելով, հաստատուեցաւ թէ 15 տարեկան երիտասարդ մըն է։ Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, դագաղը վերցնելու եւ տեղաւորելու մօտակայ դամբարանի մը մէջ։

Կ. Ս

Հայերը Մեքսիկայի մէջ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Մեքսիկա, 1 Նոյ.

Հայ մամուլին մէջ յաճախ կը գրուի Մեքսիկայի փոքրիկ գաղութի մասին: Սակայն, կարեւոր կը գտնեմ ընթերցողին ծանօթացնել մանաւանդ գոր ի ու կեանքի յարմարութիւնները, որպէսզի ճշգրիտ ունենան անոնք որ Մեքսիկա գալու կը ձգտին, իրենց բարեկամներու թելադրութեամբ կամ հաւաստիքներով:

Մեքսիկան քանի մը անգամ աւելի մեծ է քան Ֆրանսան, զուրկ արդիւնաբերական աշխատանքներէ, ունի բոլոր յարմարութիւնները հողի մշակման: Հողագործութեամբ պարապելու նպատակ եւ միջոց ունեցողներուն համար լաւագոյն երկիրն է: Սակայն հողի այդ աշխատանքը պայմանաւորուած է դրամական միջոցներու եւ դժուարութեանց հետ: Կառավարութիւնը դժուար թէ հաւանի ձրի կամ աժան գնով հող տալ օտար գաղթականներու: Վերջին տարիներու մէջ Մեքսիկա եկած զանազան օտարականներէն եւ ոչ մէկը նման ձեռնարկ կատարած է, քանի որ միջոց չունի: Կան միայն կանուխէն գաղթած ռուս Մալականներ եւ Գերմանացիներ որոնք ժամանակի յարմարութիւններէն օգտուած եւ հողագործութեամբ համեստ միջոցներ ստեղծած են: Շատ մը մեծահարուստ Հրեաներ ու Արաբներ որոնք նոյնպէս կանուխէն եկած օգտուած են, այժմ լաւագոյն առեւտրականներն են Մեքսիկա քաղաքի ու շատ մը կարեւոր քաղաքներու մէջ: Բազմաթիւ Հրեաներ ու Արաբներ, մանաւանդ վերջին մէկ երկու տարիներու մէջ եկած, իրենց սիրական գործը ունին: Փողոցներու մէջ ձեռքի ու կռնակի վրայ՝ առեւտուրով պարապող Հայեր ալ նոյն ասպարէզը ունին, բացառութեամբ քանի մը արհեստաւորներէ. պակաս չեն նաեւ անգործներ:

Հայերը առ հասարակ դժգոհ են եւ կ'ապրին զանազան յոյսերով: Շատեր կ'ուզեն հեռանալ, բայց միջոց չունին: Շատեր կան որ եկած են Ամերիկա անցնելու յոյսով, կամ առհասարակ գեղեցիկ երազներով, բայց այժմ կ'անիծեն իրենց ճակատագիրը:

Երկու կամ աւելի տարիներ Մեքսիկա ապրելով Ամերիկա կարենալ անցնելու հաւատքը երազ է միայն: Պարապ տեղը չէ որ ամերիկեան դեսպանին օգնականը, հայկական հաւաքոյթի մը մէջ ազդարարեց թէ երեսուն տարուան մէջ հազիւ. մէկ Հայու մուտքը կարելի է Միացեալ Նահանգները, բացառութեամբ ամերիկեան քաղաքացիներու կիներուն եւ անչափահաս զաւակներուն, որոնց համար պայման է երկու տարի Մեքսիկա սպասել:

Դեռ աւելի դժբախտ են անոնք որ ուղղակի իրենց Ամերիկայի բարեկամ-ազգականներու թելադրութեամբ բնակութիւն հաստատած են Մեքսիկ-ամերիկեան սահմանագլուխներու գիւղաքաղաքներուն մէջ: Իբրեւ լաւագոյն օրինակը, յիշեմ սահմանամերձ Թիվոնա գիւղաքաղաքը, ուր հաւաքուած մօտ յիսնուն Հայեր, երիտասարդ ու ծեր, իրենց գոյութիւնը կը քաշքշեն անգործ եւ մտատանջ:

Այսքանով պարտք համարեցի զգուշացնել բոլոր անոնք որ իրենց բարեկամներու հաւաստիքներով, Ամերիկա կարենալ անցնելու յոյսով կամ գեղեցիկ երազներով Մեքսիկա գալ կ'ուզեն: Այդպիսիներ մեծագոյն սխալը գործած կ'ըլլան մեծագոյն փնասով:

Մ. ՀԱՅԿ

ՄՈՒՍՈՒԼԻ ՔԱՐԻՒՂՆԵՐԸ

ԵՒ Պ. ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

Այս օրերս անգլիական մամուլին մէջ վիճաբանութեան առարկայ է Մուսուլի քարիւղի խնդիրը: Անգլօպարսիկ Քարիւղի Ընկերութեան բաժնետէրերու տարեկան ժողովին մէջ, ընկերութեան նախագահ Սըր Չարլս Կրինուէյ յայտարարեց թէ «Թրքական Քարիւղի Ընկերութեան» (Միջագետքի) բաժինները հետեւեալ կերպով բաշխուած են.— 100ին 47ուկէս Անգլօ պարսկական ընկերութեան, 100ին 22ուկէս անգլեւհոլանտական ընկերութեան, 100ին 25 ֆրանսական ընկերութեան, 100ին 5 անգլ եհոլանտական ընկերութեան (Րօյըլ Տըչ եւ Շէլ) տնօրէններէն Պ. Գալուստ Ս. Կիւլպէնկեանին:

Այս բաժանումէն կը տեսնուի որ Ամերիկան ո եւ ո բաժին չունի. մինչդեռ կը կարծուէր թէ Ֆրանսացիներուն հաւասար բաժին տրուած է: Այս տեղեկագրին վրայ, Ամերիկայէն Սթանտարտ Օյլի նախագահը Պ. Թիկըլ պաշտօնապէս հեռագրեց Լոնտոն՝ թէ Ամերիկա թէեւ ո եւ է բաժին չունի Միջագետքի «Թրքական Քարիւղի Ընկերութեան» մէջ, սակայն այդ չի նշանակեր թէ հրաժարած է իր իրաւունքներէն: Նախագահը հերքեց նաեւ այն զրոյցը, որուն համաձայն իբրեւ թէ Էնկիւրիի կառավարութիւնը Թուրքիոյ մէջ քարիւղի ուրիշ մենաշնորհ մը տուած ըլլայ Սթանտարտ Օյլի, իբրեւ հատուցում Միջագետքի քարիւղէն իր հրաժարումին: Անգլեւպարսկական քարիւղի ընկերութեան տնօրէններէն մէկը յայտարարեց թէ Ամերիկայի պահանջը «Իրաքի մէջ բաց դուռի քաղաքականութեան» մը մասին, կարելի չէ եղած իրագործել Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի ձեռք բերած բաժինին շուրջ ծագած վէճին պատճառաւ: Կ'ըսուի թէ ամերիկեան Սինքլէր քարիւղի ընկերութիւնն ալ իր կարեւոր բաժինը ունեցած է այս վէճին մէջ:

Միջագետքի քարիւղով շահագրգռուողներու ընդհ. դրամագլուխն է վեց միլիոն ոսկերլին:

Լոնտոնէն առնուած անթել մը կը հաստատէ թէ քարիւղի զանազան ընկերութեանց միջեւ խզումի սպառնալիքը առաջ եկած է բաժնեթուղթերու 100ին 5ին Պ. Գալուստ Կիւլպէնկեանի տրուելուն հետեւանքով: Ահա թէ ինչո՛ւ այս կարգադրութեամբ, Անգլեւպարսիկ, Րօյըլ Տըչ Շէլ ընկերութիւնները միասին բաժնեթուղթերու 100ին 47ը եւ շահերու 100ին 22ուկէսը միայն պիտի ունենան, որով Անգլեւպարսիկ ընկերութիւնը յայտարարեց թէ բաժնեթուղթերուն ոչ թէ 100ին 25, այլ 100ին 22ուկէսը միայն կրնայ տալ Ամերիկացիներուն: Ասոր վրայ ամերիկեան ընկերութիւնները, — մասնաւորաբար Սինքլէր ընկերութիւնը — յայտնեցին թէ կը մերժեն մասնակցիլ ձեռնարկի մը, որուն մէջ իրենց ձայնը որ եւ է արժէք չպիտի ներկայացնէ:

Թուրքիոյ խորհրդային գործակալութիւնը կը հաւաստէ թէ Թուրքիոյ մէջ փոքրաքանակ քարիւղ ծախելու մենաշնորհ տրուած է Էնկիւրիի կառավարութենէն:

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ ԱԼ

Ֆիլիպէի «Հայաստան»ը կը գրէ (6 Նոյ.).—

Քանի մը շաբաթէ ի վեր տեղւոյս ոստիկանութիւնը, ցուցակներու համաձայն, կը փնտռէ ու կը ձերբակալէ զանազան հայրենակիցներ, երկրէն վտարելու համար, առաջնորդելով զանոնք թրքական կամ յունական սահմանագլուխ:

Որոշապէս յայտնի չըլլալով ոստիկանութեան այս ընթացքին հարկադրիչ պատճառները, մասնաւորաբար Ֆիլիպէի ոչ-տեղացի հայութիւնը մտահոգութեան մատնուած է:

Սկիզբները ձերբակալուեցան մարդիկ, որոնք երեսուն տարիէ ի վեր Պուլկարիա կը բնակին, սակայն մասնաւոր դիմումներու հետեւանքով անոնք դեռ սահմանագլուխ չուղարկուած ազատ արձակուեցան. ուրիշներ մինչեւ սահմանագլուխ ուղարկուելէ յետոյ, անկէ վերադարձան շնորհիւ կատարուած անհատական դիմումներու:

Այժմ կան ութը հոգի ալ, երկրէն դուրս հանուելու սահմանուած: Ամէն օր ստիպուած են երթալ եւ ներկայանալ ոստիկանութեան, ապրելով անստոյգ վիճակ մը: Բոլորն ալ համեստ ու պարկեշտ աշխատաւորներ ու արհեստաւորներ են:

Սահմանագլուխ ուղարկուողներէն մին եւս, Արսէն Սայեան, դրաշար, երէկ Ֆիլիպէ վերադարձաւ սահմանագլուխի իշխանութեանց կողմէ, քանի որ թէ Թուրքերը եւ թէ Յոյները մերժած են զայն ընդունիլ:

Ասկէ մօտ 20 օր առաջ, Թիւթիւնճեան ծխախոտի գործարանին աշխատաւորներէն նոյնպէս սահման առաջնորդուեցան չորս ընտանիք, բոլորն ալ Էնկիւրիցի:

Անոնց արտաքսումին պատճառ ցոյց տրուեցաւ ան՝ որ երկու տարի առաջ մեկնած են Պոլսէն վիէննա երթալու համար, ունենալով պուլկարական թրանզիթ վիզէ, եւ սակայն ապօրէն կերպով մնացած են Պուլկարիա:

Այդ չորս ընտանիքը թրքական սահմանն անցնելով կրցած են մինչեւ Ուզուն Քէօփրիւ երթալ, բայց այնտեղի թուրք իշխանութիւնները շոգեկառք դնելով կրկին վերադարձուցեր են Պուլկարիա, և հիմա Սվիլէնկրատի (Մուսթաֆա փաշա) մէջ ոստիկանական հսկողութեան տակ, կոտրած վակոնի մը մէջ կը մնան, անճար եւ անօգնական:

ՀԱՅ ՍԱՒԱՌՆՈՐԴԸ՝ ԱԽՈՅԵԱՆ

Խորհրդային թերթերը կը գրեն թէ՝ սաւառնորդներու վերջին մրցումին մէջ, համաշխարհային մրցանիշը կոտրած է սաւառնորդ Դաւթեան, 4.50 վերստ կտրելով 500 մեդր բարձրութեան մը վրայ: Այս թիւերը կը գերազանցեն համաշխարհային մրցանիշը, զոր այս տարի Մարտին շահեցաւ գերմանացի սաւառնորդ մը, 4 քիլոմեդր կտրելով 21 վայրկեանի մէջ: Մրցումը տեղի ունեցաւ Երեւանի մօտ, Քանաքեռի և Նորքի միջեւ: Դաւթեան Խորհրդային Միութեան սաւառնորդական ախոյեան հռչակուեցաւ:

ՕՏԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Աշխատանքի նախարար Պ. Տիւրաֆուր Երեսփ. ժողովին ներկայացուց օրինագիծ մը, որուն համաձայն աւելի ուշադիր հսկողութեան մը պիտի ենթարկուին օտար աշխատաւորները Ֆրանսայի մէջ: Թոյլ չպիտի տրուի որ այս վերջինները մրցին տեղացիներուն հետ, խուսափելով իրենց համար հաստատուած պայմաններէն:

ՈՉ-ԹՈՒՐՔ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Ինչպէս գրեցինք, Պոլսոյ կրթական տեսչութիւնը շրջաբերականով մը հրամայած է հայ դպրոցներուն, իւրաքանչիւր դասաժամին 150 դրշ. վճարել թուրք ուսուցիչներուն, բարձրագոյն կարգերու համար եւ 75 դրշ. նախակրթարանի համար: Այս որոշումը հաւասար է դպրոցներու փակման, քանի որ անոնց մեծ մասը անցեալ տարուան սակն իսկ (50 դրշ.) չէր կրնար վճարել:

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ ազգային դպրոցներու բոլոր հիմնադիրներուն կողմէ ստորագրուած աղերսագիր մը ղրկուած է Էնկիւրի, Կրթական գործավարութեան: Աղերսագիրը կ'ըսէ թէ նոր դասաժամերուն եւ սակագիններուն հետեւանքով վարժարանները նիւթական տագնապալի վիճակի մը մատնուած են և դարման կը խնդրեն:

— Կրթական տեսչութիւնը նոր շրջաբերականով մը կը պատուիրէ որ մարմնամարզի ուսուցիչները աշակերտութեան տուած իրենց հրամաններն ու հրահանգները թուրքերէն հաղորդեն:

—Երբ թուրքերէնի ուսուցիչները զինուորական կրճատեալ ծառայութեան մէջ գտնուին, իրենց տեղ նոր ուսուցիչ պիտի չառնուի, այլ փոխանորդներու պիտի յանձնուի, մինչեւ իրենց ծառայութեան վերջանալը:

ՅԻՍՈՒՍ-ՔՐԻՍՏՈՍ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Ծանօթ միսիոնար Տոքթ. Պարթըն, որ վերջերս Ամերիկա դարձաւ Արեւելքէն, ուշագրաւ ճառ մը խօսեցաւ միսիոնարական գործունէութեան մասին: Պարզելով Թուրքիոյ մէջ կատարուած մեծ փոփոխութիւնները, Տոքթ. Պարթըն յայտարարեց.

— «Թուրքիոյ մէջ ութը միլիոն ժողովուրդ կայ, որուն երեք կամ չորս հարիւր հազարը միայն քրիստոնեաներ են, իսկ մնացեալները՝ Թուրքեր: Ասոնք Եւրոպայի հետ շփման մէջ են միշտ: Իսլամական խոչընդոտներն ու սեղմումները վերցած են: Թուրք ժողովուրդը եւ կառավարութիւնը բարեկամ են Միացեալ Նահանգներուն, որովհետեւ գիտեն թէ մենք ո եւ է փառասիրութիւն չունինք Մերձաւոր Արեւելքի մէջ:

«Աշխարհ կը սպասէ որ մենք երթանք Թուրքիա եւ քարոզենք Յիսուս Քրիստոսը այդ երկրի ժողովուրդին: Թուրքերը երկար ատեն քրիստոնէութիւնը դատած են եւրոպական երկիրներէ, որոնք հողեր խլած են իրենցմէ, եւ գիրենք զրկած են ազատութենէ: Թուրքերը քրիստոնեայ ազգային հաստատութեանց հետ միշտ վէճի մէջ գտնուած են: Քրիստոնեայ ըլլալ՝ Թուրքի մը համար կը նշանակէ իր անունը փոխել, Յոյն կամ Հայ ըլլալ ու նոյնանալ եկեղեցիի մը հետ, զոր ինք կ'ատէ: Այս կացութեան հանդէպ ամերիկեան Միսիոնարութեան պարտքն է Յիսուս Քրիստոսը Թուրքին քարոզել իր պարզութեամբ, նկարագրով ու նպատակով: Այս պաշտօնը մեզի տրուած է ոչ թէ ի մարդկանէ, այլ Աստուծմէ»:

ԻՇԽԷ, ՏԷՐ, ԻՇԽԷ ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՀ

Գասթէմունիի ժողովուրդին կողմէ հեռագիր մը ուղղուած է Ազգ. Մեծ Ժողովին, խնդրելով որ Թուրք հանրապետութեան նախագահութիւնը «ցկեանս յանձնուի Մեծ Հանճարին, Մուսթաֆա Քէմալի, և այս առթիւ յօդուած մը աւելցուի Սահմանադրութեան վրայ»:

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ ՄԷՋ

Մօտ 450 հայրենակիցներ ունինք այս քաղաքին մէջ: Հայկական տեսակէտով կայուն է կեանքը եւ անմխիթար: Չունինք ոչ մանկապարտէզ, ոճ գրադարան: Բազմաթիւ պզտիկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն եւ թութակի պէս քանի մը բառեր կամ աղօթքներ կը սորվին, թէեւ կան մանուկներ ալ որոնք դպրոցին մէջ շատ անգամ առաջին հանդիսացած են, իրենց ֆրանսացի ընկերակիցներուն նախանձը շարժելով:

Փօն տը Շէրիւի հայութիւնը ձեռք ձեռքի տալով կրնայ մանկապարտէզ մը բանալ: Ծնողները պատրաստ են ամէն զոհողութեան. միայն անհրաժեշտ է օգտագործել այդ տրամադրութիւնը:

Վերջերս խումբ մը երիտասարդներ նախաձեռնարկ եղան գրադարան-ընթերցարանի մը բացման: Կիրակի, 15 Նոյեմբերին տեղի ունեցաւ առաջին գեղարուեստական ցերեկոյթը, ճոխ յայտագրով: Հանդէսը բացուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով: Արտասանութիւններ ըրին դեռատի Օր. Ովսաննա Քեաթիպեան («Հայկական եռագոյն»ը), Պ. Գէորգ Մոշմուլեան («Հայ եմ ես») եւլն.: Պ. Համօ Առաքելեան երգեց «Լռեց ամպերը»:

Երեք հայրենակիցներ որոնք Լիօնէն եկած էին անձնական գործով, մասնակցեցան հանդէսին:

Պ. Ա. Դանիէլեան ողեւորեց ունկնդիրները «Կռունկ» եւ ուրիշ մեներգներով: Պ. Յակոբ Իսկէնտէրեան ջութակի վրայ նուագեց քանի մը գեղեցիկ կտորներ, իսկ Պ. Պօղոս Թիւլպէնճեան բանախօսելով, հրաւիրեց գաղութը ժամ առաջ գործի ձեռնարկել, այլասերման դէմ պայքարելու համար: Ամէնէն վերջը տեղի ունեցաւ ամերիկեան աճուրդ մը. («Մայր Հայաստան»ի մեծադիր նկար)ը որ մնաց Պ. Սրապիոն Նիկողոսեանի վրայ: Մեր հայրենակիցը նուիրեց զայն գրադարանին: Աճուրդէն եւ զարդանիշերէ (քօքարդ) ընդհանուր հասոյթ գոյացաւ 397 ֆրանք 20 սանդիմ: Ներկաները մեկնեցան գոհ տպաւորութեամբ:

կարօ

ՄԻԱՀԵԾԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ

Մուսօլինի կարգ մը նոր օրինագիծներ պատրաստած է, իր դիրքը զօրացնելու համար:

Այդ օրինագիծներէն մէկուն համաձայն, ասկէ հետեւ վարչապետը պիտի նշանակուի եւ արձակուի թագաւորին կողմէ, եւ պատասխանատու պիտի ըլլայ անոր առջեւ: Խորհրդարանը այլեւս չպիտի կրնայ տապալել վարչապետը: Ո՛վ որ կը համարձակի վարկաբեկել վարչապետը, այպանել անոր բնակարանը, պիտի ենթարկուի բանտարկութեան, մինչեւ 30 ամիս: Վարչապետը իրաւունք ունի մերժելու խորհրդարանին այս կամ այն վիճաբանութիւնները: Ոչ մէկ խնդիր կրնայ օրակարգ անցնիլ, առանց վարչապետին հաւանութեան:

ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

Երբեմն փրոֆէսէօր Կ. Պոլսոյ իրաւաբանական համալսարանի

Վերջնապէս Փարիզ հաստատուած ըլլալով, կը ստանձնէ փոխանորդութիւնը ցամաքային և ծովային ամէն տեսակ առեւտրական դատերու, զորս անձամբ կը վարէ Փարիզի Առեւտրական Դատարանին առջեւ:

Դիմել անձամբ կամ թղթակցութեամբ, իր բնակարանը, ամէն օր ժամը 9—1,

Rue Louis Philippe 15
Neuilly s/Seine (Métro-Maillot
Tél. Wagram 96-05:

3000 տոլար Միջագետքի գաղթականներուն

Պաղտատէն կը գրեն մեզի.—

Ամերիկայի Կարմիր Խաչէն 3000 տոլար հասաւ, Ներգաղթի համար: Այս տարի Միջագետքէն Հայաստան ղրկուեցան 500 հայրենակիցներ: Եղանակի անյարմարութեան պատճառաւ միւսները գարնան պիտի երթան: Իւրաքանչիւր ընտանիքի համար յիսուն րուփի կը վճարուի, իբրեւ երեք ամսուան ապրուստ:

Յառաջիկայ գարնան ներգաղթին համար անհրաժեշտ է այժմէն միջոցներ մտածել: Գրուած է Ամերիկա, որ նոր գումարներ ղրկեն: Պէտք է ուրիշ վայրեր ալ աջակցին: Մենք յաջողեցանք ձրի ստանալ թէ տեղական եւ թէ պարսկական «վիզա»ները: Եթէ յառաջիկայ գարնան յատկապէս օգնութիւն ըլլայ, պիտի յաջողինք Միջագետքի գաղթականութեան մեծ մասը ղրկել:

Ի՞նչ կ'ըսէ Զօր. Սարայլ

Զօր. Սարայլ ներկայացաւ Երեսփ. Ժողովի արտաքին յանձնաժողովին եւ երկար բացատրութիւններ տուաւ Սուրիոյ վերջին դէպքերուն մասին, սկիզբէն մինչեւ Դամասկոսի ռմբակոծումը: Իր կարծիքով, այս ապստամբութեան դրդապատճառն է համիսլամական շարժումը: Զօրավարը որ եւ է ակնարկութիւն չըրաւ համայնավարներու գործունէութեան մասին Սուրիոյ մէջ, «բացի կարգ մը կոմունիստ Հայերու ստեղծած գրգռութենէն»: Խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար 20,000 զինուորը բաւական չէ, առնուազն 30000ի պէտք կայ:

Զօր. Կուրօ Սուրիա եղած ատենը իր տրամադրութեան տակ ունէր 70,000 զինուոր, մինչդեռ իրեն տրամադրուեցաւ 12,000 միայն: Խօսելով Սուէյտայի պաշարումին մասին, յայտնեց թէ Տիւրզիները յիշեալ քաղաքի հայ եւ եւրոպացի բնակիչներուն թոյլ տուած էին նախապէս ապահով վայրեր մեկնիլ: Տիւրզիները վերջին անգամ հաշտութիւն առաջարկած են եւ կ'ընդունին տուգանք վճարել, գրաւուած ռազմանիւթերը վերադարձնել եւ նոյն իսկ 30,000 հրացան յանձնել Ֆրանսացիներուն:

Մէկ միլիոն ջերմէն հիւանդ

Պոլսոյ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ ջերմին հետեւանքով այս տարի մէկ միլիոն հոգի չեն կրնար աշխատիլ Անատոլուի մէջ: Այս հաշուով, երկիրը առնուազն 50 միլիոն ոսկիի կորուստ մը կը կրէ: Վիճակագրութեան մը համաձայն, պատերազմի ընթացքին ջերմէն բռնուած 35,000 հոգիէն 10,000ը մեռած են: Միւս պայքարի շրջանին ալ 150,000 հոգի վարակուած էին, որոնց 50,000ը մեռան:

Լիբանանն ալ վտանգուած

«Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ Պէյրութէն.—

Ապստամբութեան ծանրութեան կեդրոնը փոխադրուա՛ է դէպի ծովեզերեայ շրջանը: Այստեղ իսկ անձկութիւն կը տիրէ: Սայիտ էլ Աթրաշ խոստացած էր չդպչիլ հին-Լիբանանի, բայց հիմա վախ կայ որ չյարգէ այդ խոստումը: Ապստամբապետը, որ գրաւեց Մէր ճիյունի ամբողջ շրջանը, այժմ կը յառաջանայ դէպի Նապաթիէ եւ Պարկո զ: Ֆրանսացիները օգնական ուժ ղրկած են ամէնէն վտանգուած վայրերը, — Ճէզին, Տէյր-էլ-Քամէր, Բայադ եւ Նապաթիէ: Բոլոր ինքնաշարժները գրաւուեցան, զօրքի փոխադրութեան համար: Էլ Աթրաշ կը բանակցի քրիստոնեաներուն հետ, որպէս զի եթէ իրեն չմիանան, գոնէ չընդդիմանան իր յառաջխաղացութեան: Արդարեւ, օրուան խնդիրն է քրիստոնեաներուն դիրքը: Ֆրանսացիները պիտի յաջողի՞ն օժանդակ խումբեր կազմել անոնցմէ, թէ իրենց փորձերը հակառակ արդիւնք պիտի տան: Ամէն պարագայի մէջ, քրիստոնեայ կամաւորներու զինուորագրութիւնը՝ կառավարութեան հովանաւորութեամբ՝ բաւական յուզած է հանրային կարծիքը եւ պակաս չեն մարդիկ որ բացէ ի բաց կը մեղադրեն այդ քաղաքականութիւնը:

Վերջին լուրերու համաձայն, Մութավէլիները հակամէտ են ապստամբներուն միանալու:

⁂ «Ազդամ» կը գրէ թէ Սուրիոյ ապստամբութեան կարեւոր պետերէն մէկը Պոլիս հասած է, Հալէպի և Ատանայի ճամբով, եւ Ժընեւ պիտի երթայ, Ազգերու Դաշնակցութենէն խնդրելու որ ուրիշ օտար պետութեան մը յանձնուի Սուրիոյ հոգատարութիւնը:

Անգլիա կ'ընդունի Լոքառնոյի դաշինքը

Անգլիոյ Երեսփ. Ժողովը վերաբացուեցաւ եւ առաջին առթիւ զբաղեցաւ Լոքառնոյի դաշինքով: Ազատականներու կողմէ Լոյտ Ճօրճ, Աշխատաւորականներու կողմէ Մաքտոնալտ բարեփոխումներ առաջարկեցին դաշինքին մէջ, զինաթափութեան եւ մասնաւորապէս Ռուսիոյ մասնակցութեան մասին: Արտաքին Նախարար Պ. Չէմպըրլէյն ցաւ յայտնեց որ երկու կուսակցութիւնները փոփոխութիւններ կ'առաջարկեն, համաձայն ըլլալով հանդերձ ընդհանուր ոգիին: Աշխատաւորականներու փոփոխութիւնը քուէի դրուելով 130ի դէմ 332 քուէով մերժուեցաւ. իսկ կառավարական բանաձեւը 13ի դէմ 375 քուէով ընդունուեցաւ:

100 միլիոն տոլար Իտալացիներուն

Ամերիկացի դրամատէրերու խմբակ մը, որուն գլուխը կը գտնուի Մօրկան տունը, որոշեց 100 միլիոն տոլարի կանխավճար ընել ընել Իտալիոյ՝ օգնելու համար որ վերահաստատէ ոսկեդրամի դրութիւնը:

Եղմոացոյցին վիճաբանութիւնը

Կառավարութիւնը երկար բանակցութիւններէ վերջ իր բարեփոխուած ծրագիրը ներկայացուց Երեսփ. Ժողովին: Ծրագիրը երկու գլխաւոր խնդիրներ նկատի կ'առնէ: Առաջին՝ Պիւտճէի հաւասարակշռում, երկրորդ՝ ֆրանքի բարձրացում: 1929ի Պիւտճէին մէջ ծախք նախատեսուած է 36 միլիառ ֆրանք: Ներկայիս պետութեան հասոյթն է տարեկան 33 միլիառ ֆրանք, այնպէս որ 3 միլիառի բաց մը կայ:

Վիճաբանութիւնները կը շարունակուին բուռն թափով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՁԱՓԱՀԱՍ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ անդամները եւ անդամագրուիլ փափաքողները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը շաբաթ երեկոյ 21 Նոյմ. ժամը 8ուկէսին 131 Faubg. du Temple, Ռոստոմի Ներսէս սրահը:

Հ. Յ. Դ. «Գէորգ Չաւուշ» խումբին անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին վաղը Շաբաթ, 21 Նոյ. ժամը 8.30ին, 131 Fg. Temple, Ռոստոմի դուրսի սրահը:

Հ. Յ. Դ. Լիօնի Ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները ստիպողաբար կը հրաւիրուին Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, 5, Rue de Marseille, Էսքարկոյի վարի սրահը: Խորհրդակցութիւն կարեւոր խնդիրներու շուրջ եւ վարչական ընտրութիւններ:

Հ. Յ. Դ. Արմէն—Գարօ խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին Կիրակի ժամը 2ուկէսին, 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը Métro Belle ville.

Պոլսեցի ՏՕՔԹ. ԱՊԱՀՈՒՆԻՆ տեսնել փափաքողները կրնան իրեն դիմել. հասցէն՝ Dr. Abahouni 4 Rue de l'Abbé de l'Epée. Paris (5e.) métro Odéon.

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ» ամսագրի Նոյեմբերի թիւը (Դ. տարի թիւ 1), նուիրուած «Հ. Յ. Դ. Օրուան», հետեւեալ բովանդակութեամբ.— Հ. Յ. Դ. երեսունեւհինգամեակը (խմբագրական).— Ինչպէս ծնունդ առաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը (Գ. Ղազարեան).— Քանի մը ճակատներու վրայ (Մ. Օզանեան).— Առաջ եւ յետոյ (Յ. Շահրիկեան).— Սիմոն Զաւարեան (Ս. Վրացեան). Արամի կեանքից (Վ. Նաւասարդեան).— Ի՞նչպէս յեղափոխական դարձայ (Սեպուհ).— Հայ յեղափոխականի մը յիշատակները եւլն.: Բաժնեգին՝ տարեկան 5 տոլար, վեցամսեայ 3 տոլար: Հասցէ 13-15 Shawmut St. Boston, Mass.

«ՆԱՒԱՍԱՐԴ»Ը ԻՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շուտով կը լրանայ «Նաւասարդ»ի Բ. տարեշրջանի Ա. կիսամեակն ալ:

Կ'օգտուինք առիթէն անգամ մըն ալ երախտագիտութեան յայտնելու համար մեր անտարբեր գործակալները, եւ նաեւ մեր բաժանորդներէն անոնք որ դեռ մեզ չեն հասցուցած իրենց բաժնեգինները: Ու կը հրաւիրենք, դարձեալ այս առթիւ, մեր համակիրներն ալ՝ կրկնապատկել իրենց ջանքերը մեր պարբերականին ծաւալման համար:

Յիշեցնենք որ սոյն երկրորդ տարեշրջանին 12 թիւերը, իւրաքանչիւրը 32 մեծադիր էջերէ բաղկացած եւ նկարազարդ, կ'արժէ Ռումանիոյ համար 300 լէյ, Պուլկարիա՝ 240 լէվա, Թուրքիա 400 ղրուշ, Եւրոպա՝ 50 ֆրանք, Անգլիա, Եգիպտոս եւ Միջագետք 15 շիլին, Ամերիկա 4 տոլար:

Տարեկանը կանխիկ վճարող նոր բաժանորդները կը ստանան մեր Ա. տարեշրջանի 10 թիւերը (գ.—ժբ.) յաւելուածական տասը ֆրանք միայն վճարելով իբր առաքման ծախք:

Յօդուած, նամակ եւ բաժնեգին ղրկել միշտ խմբագիր հրատարակչին հասցէով, H. Dj. Sirouni, 15 Str. Armeneasca Bucarest (Roumanie).

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208 bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
123 Bld. Sébastopol, 123
(Métro: St. Denis եւ Réaumur)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
ջերմամիզութեան, ֆրանկախտի,աբիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:
Քիմիական տարրալուծումներ
Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, Կիրակի՝ 9—12:
Ժողովրդական գիներ

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՔՐԼՕԶՕ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 109.80 ֆրանք:

ՏԵՍԻՆ, Պ. Ս.— Ստացանք եռամսեան, թերթը Նոյեմբեր 15էն կը ղրկուի:

ՊՕԼԷ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 30 ֆրանքը:

ԼԸ ԲԻՒԻ, Ա. Թ—. Ստացանք եռամսեան, կը շարունակուի:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Վ. Չ.— Ստացանք 200 ֆրանքը:

ՍՈՄԻԷՐ, Է. Պ.— Ձեր թերթը կը ղրկուի Նոյեմբեր 15էն:

ԴԵՐՁԱԿ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ
Վարժ դերձակ գործաւորուհի մը կ'ուզուի, լաւ շաբաթավճարով: դիմել թերթիս վարչութեան:

Կ'ուզէ՞ք
Ձեր պահանջին և ճաշակին գոհացում տուող փորձուած դերձակ մը ունենալ դիմեցէք՝
Կ. Պ. ԵՐԱՆԵԱՆԻ
106, Ռիշըլիէօ փողոց
(Métro : Bourse)

Շ.ՔԵՂ ԵՒ ՍՈՒՐԱԽ
Երեկոյթ-Պարահանդէս
Նոյեմբեր 21-ին Շաբաթ գիշեր, ժամը 9-էն մինչեւ լոյս
Théâtre Russe-ի մէջ 42 rue Hérmel, (metro Simplon)
Ուշախ գօմէտի մը Վ. ՍՎԱՃԵԱՆԷ
ՀԱՅ ԱՂՋԻԿ ԱՌ... ԵԹԷ ՔԵԶ ՈՒԶԷ
կէս-գիշերէն մինչեւ լոյս
ՊԱՐ-JAZZ-BAND
կազմակերպիչներ՝
ԿՈԹԻԿԵԱՆ—ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Սավանթի Թատրոնին դէմ: Ձմրան համար պատրաստած է նոր մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու:
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30: իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Կը փնտռուի Մարզուանցի Գրիգոր Գարագաշեանը, եւ Մարզուանի Հաճի գիւղէն Յակոբ Ուզունեան, մայրը՝ Հոփսիմէն, եւ խայա Օղլի Հաճի Սրբուհին, որոնք Ամերիկա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Անիձայ Պօղոսեանի, (Բենիամինի եւ Հրանտի, Մխիթար Բարսեղեանի մօրը) Maison Cabrol, Combes Aubin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել զայս:

Մարզուանցի Խուշհի Ենըգեան կը փնտռէ զաւակը Գրիգոր Ենըգեանը, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Սամսոնի մէջ: Տեղեկացնել Ա. Կիւլէնեանի, 32 Ave. Malakoff. Paris (16): Տեղեկատուն պիտի վարձատրուի: Հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Ձափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Նոր մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10:
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար:

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	122	55
Տոլար,	Dollar	25	30
Մարք (ոսկի)	Mark	6	10
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	14	50
Թրք. ոսկի	» or	98	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	80
Լէվա 100 հատր	Léva	16	50
Տրախմի »	Drachme	31	—
Լիր » »	Lire	100	80
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	114	50
Զուից. »	Frc. Suisse	487	55
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	123	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1720	—
» II	»	1400	—
» III	»	1375	—
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	122	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍ
ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ
Դիւրամատչելի գիներով
ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ
Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ
1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.
(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր Ամէն օր 2.30 — 7.30
Կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՅԱՌԱՋ

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire: SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն: 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 49 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐԸ ՑՈՅՑ ՏՈՒԱԾ ԱՏԵՆ

II

Նախորդ առաջնորդողը գրած ատեն, գիտէինք որ Հայաստանի Հօկի եւ կարմիր Խաչի պատուիրակութիւնները քաղաքական պաշտօն չունին, եւ եկած են հայրենիքի պահանջները ծանօթացնելու, եւ եղբայրական աջակցութիւն խնդրելու:

Կ'ուզենք հաւատալ թէ մինչեւ վերջն ալ պիտի մնան այդ սահմանին մէջ, առանց տարուելու այս կամ այն հոսանքէն: Այդ կը պահանջէ իրենց առաքելութեան շահն ալ:

Բայց որովհետեւ երկրէն եկած բանբերներ են, պէտք է, իրենց պտոյտի ընթացքին, կամ վերադարձին, նոյնքան նախանձախնդրութեամբ Երեւան հաղորդեն նաեւ գաղութներու տեսակէտները: Եւ այս' պարզապէս անոր համար որ — կրկնենք միշտ — Երեւանը, իր կառավարութեան ու մամուլին շնորհիւ, միայն մէկ լուսամուտ ունի, պղտոր կարմրուկ ապակի մը, միայն մէկ ձայն կը լսէ, եւ մէկ եղանակ:

Ձենք ուզեր փաստեր շարել, ապացուցանելու համար իրողութիւն մը որ ոչ միայն անվիճելի է, այլ և անվիճաբանելի:

Ի՞նչ կ'ըսեն գաղութները: — Մտէք ժողովուրդին մէջ եւ լսեցէք: Ճշմարտութիւնը, թափառական բազմութիւններուն, այո', բուն աշխատաւոր ժողովուրդին հարազատ ձայնը ոչ ամբոխային ծափերու ատեն կը լսուի, ոչ ալ գինարբուքի պահուն: Սնամէջ, ինքնահաւան «ռէքլամ»ներն ալ նպատակի չեն ծառայեր: (Եւ ի՛նչ գռեհիկ, անպարկեշտ յոխորտանքներ: Ոչի՛նչ կայ եղեր մինչեւ 1920 Նոյեմբեր 29, ոչ ազատագրական ամենի կռիւ, ոչ անկախութիւն, ոչ պետութիւն, ոչ երկիր եւ համախումբ ժողովուրդ, եւ ամէն բան բուսեր է «հրաշիւք իմն», Նոյեմբեր—Դեկտեմբերեան արեւով մը, եռագոյնին տեղ կարմիր դրօշը կախելով...: Գոնէ կարմրէին եւ խոստովանէին այնքան բան որքան կ'ընդունէին Միասնիկեանն ու Լուկաշինը, Աշոտ Յովհաննիսեաններն ու միւսները):

Այս ցիրուցան բազմութիւնները իրենց առողջ բնազդով կը զգան թէ ամէն իմաստութիւն Երեւանի մէջ ամփոփուած չէ. եւ թէ, ընդհակառակն, աններելի մեղքեր կան որոնք ուղղակի Հայկոմկուսի կարճամտութենէն կը ծնին, կամ անով կը ներշնչուին ու կը զարգանան:

Այդ կարգէն է, օրինակ, այն կոպիտ հաւատաքննութիւնը, որ կը տիրէ առ հասարակ մտաւորականներուն դէմ: Պոլշեւիկները վարպետ են մարդիկ հրապուրելու, եւ յետոյ քուրջի վերածելու արհեստին մէջ: Մէկ գունէն ներս կ'առնեն, բայց միշտ պատրաստ են պատուհանէն վար նետելու: Եւ իբրեւ հետեւանք, Հայաստանի մէջ, այսօր, կրնան շնչել միայն անոնք որ կա'մ օրուան եղանակին յարմարած եւ քայլ մըն ալ աւելի առաջ գացած են, լլրճելով իրենց պատիւը, եւ կամ բացարձակապէս կապ չունին հանրային կեանքին հետ, եւ իրենց պատեանին մէջ քաշուած, կը մխան ու կը հիւծին:

Պարզ օրինակ մը տուած ըլլալու համար, յիշենք սա չարաբաստիկ ուղղագրութեան խնդիրը, որուն դէմ են բոլորը, հարիւրին 99ը, ոչ միայն արտասահմանի, այլ եւ Հայաստանի եւ Կովկասի մէջ: Բայց այս ընդհանրական ընդդիմութիւնը կոմբջիջի մը ճիչին չափ ալ արժէք չունի. եւ բոլորը գլխիկոր կը համակերպին «Դեկրէտ»ին: (Զարմանալի է որ իրենց արտասահմանի հրատարակութիւնները կ'անսաստեն այդ հրամանագրին...):

Ի՞նչ կը շահի հայրենիքը, զարգացնելով այս գետնաքարշ բարքերը, թափծու կաղապարի մը վերածելով ամէն բան: Մշակոյթը առա՞ջ կ'երթայ թէ ետ, երբ մարդիկ զրկուած են ոչ միայն ազատ երթեւեկէ (դէպի երկիր), այլ եւ մտաւոր հաղորդակցութենէ, խորհելու եւ գրելու տարրական իրաւունքէն: «Պրոլետարական դիկտատուրա՞» է: Բայց շատոնց է որ ձեր վարիչներն եւ թերթերը կը խոստովանին թէ Հայաստանը Ռուսաստան չէ, և խրատներ կուտան ոչ միայն գործիչներու, այլ եւ Պաղտատէն Սինկափուր սաւառնող բանաստեղծներուն:

... Բայց, հարկ է վերջացնել: Կը շօշափենք այնպիսի խնդիրներ որոնք հետեւանք են թերխաշ վարդապետութեան մը, ոչ թէ պետական, այո', «հայրենաշէն» աշխարհահայեացքի:

Ինչպէս ամէն մոլի աղանդ, ա'յդ ալ կապկպեր է աչքն ու միտքը, եւ մարդիկ չեն տեսներ իրենց կոխած գետինը:

Եւ, ինչպէս ամէն նոր աղանդի մէջ, այստեղ ալ մերինները դարձեր են ողորմելի հետեւակներ, ամուլ եւ աններող:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՒ ԽԵԼԱԳԱՐ ԵՒ ԴԱՒԱՃԱՆ

«Երեւան» ծափ ու ծնծղայ կը զարնէ շաբաթէ մը ի վեր եւ պիտի շարունակէ դեռ շաբաթ մը կամ աւելի— որովհետեւ մե՛ծ տօն է, «հինգերորդ Նոյեմբեր 29»: Վերջին թիւի (19 Նոյ.) խմբագրականէն կ'իմանանք որ «մինչեւ 1920 սովորական մի օրացուցային թիւ է» եղեր, սեւ ու մռայլ, իսկ «Նոյեմբեր 29ի արեւը ծագելով Հայոց երկրի վրայ», դարձեր է հայ ժողովուրդի բախտը: Կարդանք եւ լուսաբանուինք.

—«Նրանք, որ Նոյեմբեր 29ին, Հայաստանի հիւսիսային մի գաւառաքաղաքում, կարմիր դրօշակը հակադրեցին եռագոյնին՝ վճռել էին շրջել հայ ժողովուրդի բախտի դարաւոր անիւը, հակառակ ուղղութեամբ»:

Այս շռնդալից յայտնութենէն յետոյ, կ'իմանանք աւելի նշանաւոր պարագայ մը: Եռօրեայ օրկանն է որ կը պատմէ.

... «Նրանք, երկրի քրտինքի եւ մտքի մշակները գիտեն որ կարմիր գծից դուրս կայ ժողովրդադաւ մի մտայնութիւն, որ ամէն օր կասկածի, հեգնանքի, թշնամանքի ցեխ է նետում հայրենաշէն կառավարութեան ճակտին»:

Այս կէտը քիչ մը մութ է: Ուրեմն, Հայաստանի մտքի եւ քրտինքի մշակները այժմ ազա՞տ են անխտիր կարդալու արտասահմանի բոլոր հրատարակութիւնները, գիրք թէ թերթ, որպէսզի լրիւ գաղափար ունենան «կարմիր գծից դուրս» եղած-չեղածի, մանաւանդ սա «ժողովրդադաւ» մտայնութեան մասին...

Անցնի՛նք: Աւելի կարեւոր կէտեր կան: Իբրեւ թէ նորութիւն մը հաղորդած ըլլար, մեր պաշտօնակիցը կ'ազդարարէ.

— «Արդէն, ժամանակները այնպէս են, որ տուժում է նա, ով խորհրդային Հայաստանի թշնամի է» (Ստորագծումը' բնագրէն է: Խմբ.):

Ի հարկէ. իսկ ո'վ որ կը կեղծէ, կը քծնի, կը սողա՛յ, լիուլի կը վարձատրուի... անցագրով եւ տոլարով:

Բայց հրաշալի է վերջաբանը.

—«Այս օրերին, նա ով դեռ խելագար չէ եւ կամ դաւաճան' կը լինի այն սրահներում ու վայրերում, ուր յաղթականօրէն պիտի ծածանուի Խորհրդային Հայաստանի դրօշակը»:

Գացէք: «Գացէք տեսէք ով է կերել գէծ»...

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ

Սուրիոյ կացութեան առթիւ առջի օր խորհրդակցութիւն մը տեղի ունեցաւ, Փարիզի մէջ, Նախաձեռնութեամբ Հ. Հ. պատուիրակութեան եւ Գաղթականաց կեդր. Յանձնաժողովի ներկայացուցիչներուն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Պէյրութէն կը գրեն մեզի.—

Կացութիւնը մեղմացաւ վերջերս, բայց մտահոգութիւնը չէ փարատած տակաւին, մանաւորապէս մեզի համար: Այժմ խնդիրը ոչ թէ Տիւրզիներու ապստամբութեան, այլ արաբ—սուրիական շարժման շուրջը կը դառնայ: Ամէն կողմ, աւելի կամ պակաս չափով տեղծուած է անիշխանութիւն: Աւազակութիւնները կը շարունակուին: Դամասկոսի դէպքը ծրագրած էր արաբ ժողովրդական կուսակցութիւնը, որ ձեռնթափ չէ եղած տակաւին: Շարժումը ուղղուած է ֆրանսական հոգատարութեան դէմ, եւ իբր այդ, կրնայ վտանգաւոր անակնկալներ յառաջ բերել, մանաւանդ որ գործի վրայ են քէմալական գործակալները: Դամասկոսի շարժումը զսպուեցաւ, բայց շրջակաները, եւ ընդհանրապէս քաղաքներէն դուրս անկարգութիւնները յաճախադէպ են: Բանակի հրամանատարութիւնը 5—6000 զինուոր կեդրոնացուցած է Հալէպ, որ այլապէս վտանգի տակ է, շատ մօտ ըլլալով թրքական սահմանին:

Մտահոգութեան ուրիշ պատճառ մըն է Թուրքֆրանսական սահմանավէճը, որ եթէ չլուծուի, կրնայ նոր անակնկալներ յառաջ բերել:

Հաստատուած է որ թուրք պահեստի սպաներ կը գտնուին շատ մը հրոսախումբերու մէջ:

⁂ Վերջին օրերս Սուրիոյ կռիւներու ընթացքին Տիւրզիները ջարդեցին Քալքապա քրիստոնեայ գիւղին բնակիչները: Այս դէպքը գէշ տպաւորութիւն գործած ըլլալով ապստամբութիւնը կազմակերպողներուն վրայ, Սուլթան էլ Աթրաշ յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որուն մէջ կ'ըսէ թէ «յեղափոխութիւնը կրօնական չէ այլ ազգային», միաժամանակ ջարդուած չորս քրիստոնեայի դէմ չորս պատանդ տալ կ'առաջարկէ: Քրիստոնեայ Տիւրզիներէն մաս մը սպառողական վիճակի մէջ է. ուրիշներ Ֆրանսացիներէն զէնք ստանալով հինգ հարիւր հոգինոց կամաւորական գունդ մը կազմած են: Նոյեմբեր 16էն 17 լուսնալու գիշերը եւ 17ի ցերեկը Դամասկոս քրտական յարձակումի մը սարսափը անցուց: Ապստամբները իրենց ուշադրութիւնը կը դարձնեն Դամասկոսի, Րայաքի եւ Տէրայի վրայ միաժամանակ, որպէս զի ֆրանսական հրամանատարութիւնը չկարենայ ուժ ղրկել Լիբանանի շրջանը:

Նոր մարզպանը կը մեկնի Երկուշաբթի

Պ. Ժուվընէլ, նոր մարզպանը (բարձր քօմիսէր), որ Լոնտոն գացած էր խորհրդակցելու անգլիական կառավարութեան հետ, վերադարձաւ Փարիզ եւ Երկուշաբթի կը մեկնի իր պաշտօնատեղին: Մարզպանը գոհ է մնացած իր ուղեւորութենէն: Անգլիական կառավարութիւնը նոր հրահանգներ տուած է Պաղեստինի իշխանութեանց, որպէս զի աւելի սերտ գործակցութիւն հաստատեն սահմանակից պետութեան, մանաւորապէս երկու երկիրներու ոստիկանութեանց հետ: Պ. Ժուվընէլ, որ անմիջական վտանգ մը չի տեսներ, Գահիրէ հասած ատեն պիտի տեսակցի Ֆուատ թագաւորին հետ: Կը խորհի նաեւ Էնկիւրի եւ Պաղեստին այցելել աւելի վերջը:

Իր հեռագրական հարցումին վրայ, Սուրիայէն Զօր. Տիւփոռ պատասխանած է թէ պէտք եղած զօրքը ունի եւ թէ վստահ է կացութեան վրայ:

Ուրիշ պաշտօնական հաւաստիքներ

Պատերազմական Նախարարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը անհիմն կը հռչակէ այն բոլոր տեղեկութիւնները որոնք երկիւղալի կը ներկայացնեն Սուրիոյ կացութիւնը: «Բացարձակապէս անտեղի է որ Զօր. Տիւփոռ 50,000 օգնական զինուոր ուզած է: Շնորհիւ ֆրանսական հրամանատարութեան ձեռք առած միջոցներուն եւ տեղացի ժողովուրդին, որ պատրաստակամութիւն յայտնած է միանալու մեր զօրքին եւ որ արդէն կամաւորներու քանի մը գունդեր կազմած է, Հերմոնի լեռնակոյտին մէջ կազմուած հրոսախումբերը ետ կեցած են Դամասկոսի դէմ ո'ր եւ է գործողութիւն կատարելէ եւ ենթակայ են մեր զօրագունդերուն սպառնալիքին: Զանազան տեղեկութիւններու համաձայն, հաւանական է որ մօտերս քաշուին այդ հրոսախումբերը»:

Պէյրութէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Զօր. Տիւփոռ Նոյ. 20ին այցելեց Մարոնիներու պատրիարքին, կացութեան մասին խորհրդակցելու համար: Այս այցելութիւնը նշանակալից է ճիշտ այն պահուն երբ իշխանութիւնները կ'աշխատին քրիստոնեայ կամաւորներ զինուորագրել: Ֆրանսացիները զօրք ղրկեցին Հասպայա, Րաշայա եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՍԵՆ «ՀՕԿ»Ի ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՆԵՐԸ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ ԵՒ ՊԱՏԱՍԽԱՆՆԵՐ

«Յառաջ»ի անունով հարցարան մը ուղղած էինք Հօկի պատուիրակութեան, իրենց առաքելութեան մասին: Պատուիրակութեան կողմէ Գ. Կարէն Միքայէլեան գրաւորապէս հաղորդած ըլլալով պատասխանը, նոյնութեամբ կը հրատարակենք զայն: Խմբ.—

— Ի՞նչ է ձեր առաքելութեան նպատակը:

— Մեր նպատակն է տալ Հայաստանի արդի վիճակի առարկայական պատկերը, ծանօթացնել այնտեղ կատարուած շինարարական աշխատանքների եւ այդ ուղղութեամբ եղած ապագայ ծրագիրների, ինչպէս եւ Հայաստանի պահանջների հետ ու ստեղծել կենդանի կապ Մայր Հայրենիքի եւ գաղութների միջեւ:

— Ո՞րքան կը տեւէ ձեր պտոյտը:

— Մտադիր ենք այցելել բոլոր հայաշատ գաղութները: Ֆրանսիայում պիտի մնանք 3-4 շաբաթ:

— Ի՞նչպէս կ'ըմբռնէք ՀՕԿի կազմակերպութիւնը: Ի՞նչ նկ..մուտ ունի: Ի՞նչ գործեր կատարուած են մինչեւ հիմա:

— ՀՕԿը այժմ ունի բազմաթիւ ճիւղեր թէ Խորհրդային Միութեան սահմաններում եւ թէ սահմաններից դուրս: Պիտի ասել որ այդ ճիւղերը կազմւում են տարբերային կերպով, եւ դա անշուշտ ցոյց է տալիս թէ որչափով մեր գաղութների մէջ կայ առողջ տրամադրութիւն հանդէպ մեր Հայրենիքի եւ որչափով գերիշխում է նրա մէջ Հայրենիքի պաշտպանութեան բնազդը: Սակայն չնայած դրան, պիտի ասեմ, որ սպասածին չափ մեծ չէ եղել գաղութների հասցրած նիւթական աջակցութիւնը Հայաստանին:

Այսպէս ՀՕԿի ամբողջ եկամուտը արտասահմանից 300—400 հազար րուբլուց աւելի չի եղել: Ի հարկէ ես չեմ հաշւում այն գումարները, որոնք, թեկուզ ՀՕԿի պրոպականտի շնորհիւ, անմիջական կերպով յանձնւում են կառավարութեանը, այս կամ այն ձեռնարկութեան համար:

ՀՕԿը հիմնուած է 1921 թւին Հայաստանում ապրող մի խումբ անկուսակցական, հասարակական եւ գրական—գեղարուեստական գործիչների առաջարկով: Այդ անձնաւորութիւնների թւին են պատկանում հանգուցեալ բանաստեղծ Յովհաննէս Թումանեան, Լէօ, Սամսոն Յարութիւնեան, Երուանդ Թաղիանոսեան, Երուանդ Շահազիզ, Խորէն եպիսկոպոս Մուրադբէգեան, Սիրական Տիգրանեան եւլն.:

Դա զուտ անկուսակցական կազմակերպութիւն է, որ իր միակ ծրագիրը համարում է Հայաստանի շինարարութիւնը: Ո՛ր եւ է կուսակցական բնոյթ կրող հարցերով նա չի զբաղւում: Ունի իր կանոնագիրը, որ ճանաչուած եւ հաստատուած է թէ Հայաստանի եւ թէ Համամիութեան կառավարութիւնների կողմից:

Սկզբնական շրջանում, երբ երկիրը ենթակայ էր սովի ու հիւանդութիւնների արհաւիրքներին, ՀՕԿը տանում էր զուտ սպառողական քաղաքականութիւն, այսինքն ստացուած բոլոր միջոցները անվերադարձ կերպով բաժանում էր կարիքաւորների մէջ, իսկ այնուհետեւ երբ ժողովուրդը սկսեց նիւթապէս կազդուրուել, ՀՕԿը փոխեց իր գործունէութեան ձեւը եւ անցաւ աւելի արտադրողական սիստեմին:

Այսպէս նա բացեց Խմբլարի ջրանցքը, որի նախաձեռնողն ու միջոցների կիսով չափ հայթայթողը եղաւ Մոսկուայի ՀՕԿը: Նրա առաջարկով եւ այդ ջրանցքը կոչւեց «Հիւսիսաշէն»: Այդ ջրանցքը այժմ ոռոգում է 1500 տեսիադին հող:

Ջրանցքի վրայ, նոյն ՀՕԿի միջոցներով, կամ աւելի ճիշդն ասած Մէօ Թէմէտեան անունով մի Եւդոկիացի Հայից ստացած գումարներով (կտակ) շինուած է եւ արդէն պատրաստ է մի գիւղ, որ կոչւում է Նոր-Եւդոկիա: Այդ գիւղի յատակագիծը կազմել է Հայաստանի Տեխնիքական Բարձրագոյն Խորհրդի նախագահ ակադեմիկոս Ա. Թամանեանը: Արդէն գիւղը ունի 16 պատրաստի տուն, որոնց մէջ ապրում են 54 հոգի: Բնակիչները բոլորն էլ Եւդոկիացիներ են: Բացի այն, որ այդ ամայի հողի վրայ 54 անհող գաղթականներ կարողացան տնտեսութիւն ստեղծել, նրանք սկսեցին ցանել բարձր մշակութեան յատուկ բոյսեր, օրինակ հանդիսանալով մերձակայ հայ գիւղերի համար:

Այս ամառ ես անձամբ այցելեցի այդ գիւղը, որ գտնւում է Արաքս գետից ընդամէնը 3 վերստ. հեռաւորութեան վրայ եւ հարկաւոր էր տեսնել, թէ ինչպիսի խանդավառութեամբ են կպել նրանք իրենց այդ նոր օջախի կառուցման աշխատանքներին:

Նրանք առանձնապէս յանձնարարեցին մեզ կոչ անել, արտասահմանի մէջ ապրող իրենց հայրենակիցներին, աջակցելու իրենց ընդարձակելու այդ գիւղը, որովհետեւ դեռ եւս կան շատ Եւդոկիացիներ, որոնք հերթի են սպասում, այդ գիւղում հաստատուելու համար:

Հօկի միւս աչքի ընկնող ձեռնարկներից մէկը Հայաստանի զանազան գաւառներում բացած պահեստներն են, որոնք գիւղացիներին աժան գնով, առանց վաստակի, մատակարարում են շինարարական եւ գիւղատնտեսական նիւթեր: Այդ խանութներից այժմ կան՝ Լենինականում (Ալէքպոլ), Ստեփանաւանում (Ջալալօղլի), Ղարաքիլիսայում, Դիլիջանում եւ Երեւանում: Միջոցներ ստանալուց ծրագրուած է բացել նաեւ 5 պահեստ Հայաստանի աւելի հեռու ընկած գաւառներում:

Այդ պահեստները բացուած են Թիֆլիսի Հօկի նախաձեռնութեամբ: Առանձնապէս մեծ ջանք է գործադրել դրանց վրայ Սամսոն Յարութիւնեանը: Այժմ այդ պահեստների վարիչն է մասնագէտ վաճառական Կարապետ Արեւեանը, որ առաջ Թիֆլիսի Հօկի անդամն էր, այժմ մտնում է կենտրոնական Հօկի վարչութեան մէջ:

Հօկի երրորդ ձեռնարկութիւնը տաղձագործական եւ երկաթագործական արհեստանոցներն են, որոնց կազմակերպութիւնը յանձն է առել իր վրան ձեր փարիզաբնակ Ե. Կարիկեանը: Այդտեղ մեծ մասով պիտի աշխատին Երուսաղէմից եկած այն որբերը, որոնք մինչեւ օրս հաստատուն պաշտօն կամ զբաղմունք չունին:

— Ի՞նչ անմիջական պահանջներ կան ներկայիս:

— Քանի որ փորձը ցոյց տուեց, որ ՀՕԿի միջոցները բաւական չեն պետական խոշոր ձեռնարկութիւններ սկսելու, ինչպէս օրինակ հողերի ոռոգումն է կամ ճահիճների չորացում, ՀՕԿը վերջերս ընդունեց մի այլ որոշում, —զարկ տալ երկրի բնակարանային շինարարութեանը, թէ քաղաքներում եւ թէ գիւղերում: Երկրի հերթական եւ աղաղակող կարիքներից մէկն է այդ: Ոչ մի տեղ բնակարանային կարիքը այնքան հիւանդոտ բնոյթ չի կրում, որքան Հայաստանում: Երեւանը որ պատերազմից առաջ 25-30,000 բնակիչ ունէր, այժմ աւելի նուազ քանակութեամբ տների մէջ տեղաւորում է 60,000 բնակիչ: Եւ եթէ տներ լինին, մի տարում այդ թիւը կարող է կրկնապատկուել:

Ընդունելով որ բնակարանային շինարարութիւնը ինքն ըստ ինքեան մի հսկայական, պետական ծրագիր է, մենք գտնում ենք այդ ծրագիրը՝ իրագործման տեսակէտից՝ ՀՕԿի համար այն յարմարութիւնը ունի, որ նա կարող է այնպիսի չափով իրագործել, որպիսի միջոցներ որ նա իր տրամադրութեան տակ ունի: Ինչպէս մեր ժողովուրդն է ասում, նա միշտ հնարաւորութիւն ունի «իր վերմակին համեմատ երկարել ոտները»: Դա մի կոնկրետ եւ միեւնոյն ժամանակ իրատես ծրագիր է, որ ներկայ դէպքում հրապարակ է հանում ՀՕԿը գաղութների հանդէպ:

Հոգեբանական տեսակէտից այդ ծրագիրը այն առաւելութիւնն ունի որ նախ առարկայական բնոյթ է կրում եւ երկրորդ՝ ամէն մի գաղութ կարող կը լինի իր կառուցած տան ճակատին յաւերժացնելով իր գաղութի անունը, մրցութեան հրաւիրել միւս գաղութներին...:

Քանի որ պատուիրակութիւնը որ եւ է քաղաքական կամ կուսակցական միսիա յանձն չի առել, բացի միայն Հայաստանի շինարարութիւնը, որ պիտի մօտ լինի ամէն մի գիտակից գաղութահայի սրտին, թւում է մեզ, որ մեր առաքելութեան նպատակը պիտի գտնի գաղութների լայն խաւերում դրական արձագանգ:

— Կրնայի՞ք տեղեկութիւններ հաղորդել երկրի ընդհանուր կացութեան եւ տնտեսական վիճակի մասին:

— Աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ Հայաստանի արդի կացութեան մասին, նրա տնտեսական եւ կրթական գործերի մասին առիթ կ'ունենամ տալ մի առանձին բանախօսութեան միջոցով, հիմնաւորելով այդ տեղեկութիւնները մեզ հետ բերած բազմաթիւ թւերով ու տուեալներով:

ՀՕԿԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՀՕԿի առաքելութիւնը մէկ շաբաթ մնացած է Պերլին եւ վերակազմած է տեղական վարչութիւնը: Նոր վարչութիւնը կազմուած է հետեւեալ կերպով.— Նախագահներ՝ դ. դ. Ճ. Կրինֆիլտ (նախկին դեսպան) եւ Սաքօ Սահակեան, անդամներ՝ Տքթ. Քիրիշճեան, Տքթ. Թորոսեան եւն.:

ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ

Քաղաքական վիճակը

Օտար երկրի մէջ ապրող որ եւ է ազգային փոքրամասնութիւն, երբ զանցառելի արժէք մը չի ներկայացներ, քաղաքական փափուկ կացութեան մը մէջ կը գտնուի, մանաւանդ տագնապի օրերուն: Սուրիոյ 4—5 միլիոն ժողովուրդին մէջ մեր թիւը հազիւ 100ին 4 կամ 5 տոկոսը կը կազմէ, բայց մենք ուշագրաւ հասարակութիւն մը կը կազմենք հոն, որովհետեւ ա) Ազգային փոքրամասնութիւններէն միայն Մարօնիններն են որ առանձինն մեզմէ շատ թիւ մը կը կազմեն. բ) Մեր գաղութը կազմուեցաւ հոն զանգուածային կերպով— մէկ մասը 918ի ներգաղթի առեն, միւսը Կիլիկիոյ պարպումի օրերուն — հետեւաբար ուշադրութեան շատ հրաւիրող եղանակով. գ) Քաղաքներու բնակչութեան մէջ մեր ժողովուրդի համեմատութիւնը շատ է, Հալէպի ամբողջ բնակչութեան մէկ հինգերորդը հայ է, Պէյրութի մէջ I ութերորդը, Դամասկոսի մէջ I տասնըհինգերորդը մօտաւորապէս, իսկ քաղաքական տեսակէտով պարզ է որ գիւղերու, մանաւանդ անապատի չհամրուած մարդոց արժէքը մեծ բան մը չէ: դ) Տնտեսական հրապարակի վրայ Հայերու շարժումը աչքի կը զարնէ, հոգ չէ թէ անոնց իսկական հարստութիւնը արհամարհելի ըլլայ:

Սուրիոյ մէջ մեր ունեցած արժէքը անխուսափելի կերպով պիտի անդրադառնար մեր քաղաքական գոյութեան վրայ: Ծիծաղելի պիտի ըլլար ի հարկէ Սուրիոյ մէջ հայ քաղաքական խնդրի մը մասին խօսիլը: Սուրիան ո՞ւր, հայ դատը ո՞ւր: Բայց պէտք չէ մոռնալ որ անցեալ տարուընէ ի վեր Հայերը Սուրիայի քաղաքացի են: Ինչպէ՞ս պիտի գործածեն անոնք իրենց այս իրաւունքը. ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց դիրքը իսլամ եւ քրիստոնեայ ձգտումներուն մէջ, եւ հոգատար պետութեան հանդէպ:

Ամէն բանէ առաջ պէ՛ք է ըսել որ յստակ դիրքի ճշդումը հնարաւոր չէ: Իսլամներու առջեւ միշտ կասկածելի ենք եւ ինչ ալ ընենք չպիտի կրնանք այդ կասկածը փարատել, ուրեմն մեզի համար ալ իսլամները կասկածելի են. այսօրուան մեր երեսին խնդացողը վաղը կրնայ սուրը ցուցնել: Անոնց հաւակ դիրք ալ չենք կրնար բռնել, նախ որ խորապէս մեզ երբեք չի հետաքրքրեր երկրին այսինչ կամ այնինչ վարչաձեւը. հետեւաբար վարչական հարցի մը համար պատճառ չունինք դէմ ըլլալու երկրին իսկական տէր զանգուածին հետ: Վերջին խօսքը ամենէն ետքը՝ անոր է: Շատ ալ դժուար պիտի չըլլար խնդիրը, եթէ չկենար Սուրիոյ քրիստոնեայ հասարակութիւններու ձգտումը: Անոնք կը զատուին իսլամներու հետ առանձին կենակցութենէն եւ իրենց խաղաղ գոյութեան համար անհրաժեշտ կը գտնեն ուժեղ ձեռքի մը պաշտպանութիւնը: Անոնք կ'ուզեն նաեւ մեր հոն մնալը, ուժերու հաւասարակշռութեան մտենալու դիտումով: 1924ի ամբան Սուրիոյ ներկայացուցչական ժողովին մէջ երբ իսլամ պատգամաւորները հայ գաղթականները ցրուելու եւ դուրսէն այլեւս որեւէ հայ ներս չառնելու օրինագիծը կը ներկայացնէին, քրիստոնեայ պատգամաւորները, որոնց մէջ եւ մէկ հայ ներկայացուցիչը, ուժեղ կերպով կ'ընդդիմանային, փաստելով որ Հայը շինարար տարր է եւ օգտակար երկրին զարգացման:

Այսպէս ուրեմն, հոգատար պետութիւնը եւ քրիստոնեայ հասարակութիւնը ունին մեզ հանդէպ բարեացակամ վերաբերում. կ'ը՛ղձան որ մեզ պաշտպանելով եւ հիւրասիրելով զոհողութիւն մը ըրած են եւ կը պահանջեն մեզմէ համապատասխան վերաբերում: Թերթերու տուած վերջին լուրերը քրիստոնեաներու զէնք բաժնուած ըլլալու մասին — կարծես կը հաստատեն այս ենթադրութիւնը:

Ուժերու այս հակամարտութեան մէջ, մէկ մտահոգութիւնով միայն լեցուած է մեր միտքը, — պահել ինքզինքը, անօգուտ զոհեր չտալ պայքարի մը մէջ ուր հրապարակ դրուած խնդիրը ոչ մօտէն, ոչ ալ հեռուէն կը շահագրգռէ զինքը: Այս բաղձանքը սակայն իրականութեան մէջ կը մնայ բաղձանք միայն: Դամասկոսի մէջ ա... առաջին զոհերը նորէն մենք եղանք. մէ... 100ի մօտ ազգակիցներն են սպանուած եւ մեր խանութներն ու տուները կողոպտուած: Չի բաւեր մեր հանդարտութեան ու բոլորին հետ լաւ դրացիներ խաղաղ ապրելու մեր փափաքին մասին հաւաստիքներ տալ: Անտէր ժողովուրդ ենք, մեզ հարուածողէն հաշիւ պահանջող չկայ, անպատիժ կը մնան մեզ հանդէպ գործուած բոլոր ոճիրները: Պատմութեան բազմէն մեզի ժառանգուած բարոյական մը կայ. Հայը պէտք է իր մորթը ինքը միայն փրկէ:

Վտանգի տեսակէտով ամենէն ծանր վիճակը ունի Հալէպը, որ Պէյրութէն 18 ժամ երկաթուղիով հեռու, Թրքական սահմանին մօտ կը գտնուի: Եթէ ըմբոստութիւնը ծաւալի եւ հոգատար պետութեան համար աննպաստ հանգամանք մը առնէ, եթէ Հալէպ — Պէյրութ երկաթուղագիծը կտրուի եւ քաղաքը զրկուի յարաբերութենէ, մեր կացութիւնը պիտի ըլլայ անդարմանելի. Եթէ չիրականացուին ալ այս մտավախութիւնները, իրողութիւն մը կայ միջտեղը. հայ գաղութներու ամենէն բազմամարդը անհանգիստ կեանք կ'ապրի. Նոր տարագրութիւն մը կը... ներքին քաղաքներէն դէպի ծովեզերեայ շրջանները որ համեմատաբար աւելի ապահով է: Նորէն ունինք թշուառներու բազմութիւն մը, նորէն կը լսենք սրտառուչ կոչեր ու... բոլորին հանդէպ կրաւորական սր... ցաւութիւն մը մեր երիտասարդներու կողմէ: Ո՞վ արձագանգ պիտի տայ Կի... Լիկիոյ կաթողիկոսի կոչին, տասը տարիէ ի վեր հինգ անգամ տուն... նող ու քանդող սա ժողովուրդին ո... պիտի տայ քիչ մը ապաստութիւն:

Անոնք չէ՞ արդեօք քննելու ժողովրդը հայրենիք փոխադրելու խնդիրը: Ամէնէն վերջը այս չէ՞ ... միակ ու հիմնական դարմանը ... սօրուան տառապանքին:

Լ. ԶՈՐՄԻՍԵԱՆ

ՀԻՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Պատգամաւորական ժողովի Դաշնակցական անդամները եւ քանի մը չէզոք... հեռացեր են ժողովէն, բողոք... Հնչակ—Ռամկավար— Հօկ խմբակի... կարգ մը խարդախութիւններու... դէմ:

ՀԱՑՐԵՆԻ ԵՐԳԵՐ

ՄԱՐԳԵՐԸ

Մարգերն ունէր վտակիկներ կարկաչուն.
Ծառեր բարտի, փըշատիներ, ուռենի,
Առաջն անոր գեղաճասակ ու կանգուն
Կը մեծնային որպէս կոյսեր գեղանի:

Մարգերն աղուոր դալարի ծով մ'էր հաւմակ.
Զոյգ մը գետեր արծաթաճիս թեւերով
Անոր երկու եզերքն ի վար փրփրելով
Կը հոսէի՜ն, կը հոսէի՜ն շարունակ:

Մարգերն ունէր իր ծոթակները խընկուն.
Դաղձ ու զամբուր, մասբուր տունկեր, անանուխ,
Ծոթրիններու բոյրերուն հետ հեշտաբբուն,
Քաղցրութիւններ կը ծորէին սրտաբուխ:

Մարգերն ունէր դարաստաններ շրջափակ.
Սեզը ծըլուն հոն թումբերուն միշտ կաճէ՛ր,
Մասրենիներ, ալոճենի, մոր թուփեր,
Շուրջը անոր կը դառնային բոլորակ:

Բոլո՛ր, բոլո՛ր մեր ունեցած արտերուն,
Թագուհին էր Մարգերը մեր հայրենի . . .
Օդը-մաքուր, ջըրիկին հետ պաղպաչուն,
Մեռած կեանքին շունչ կը բերէր գարունի՛...:

ԱՐՍԷՆ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԿԻՆԸ

Կա՞յ հեղինակ մը որ կիներու մասին արտայայտուած ըլլայ:

Որովհետեւ ամէն գրող կը զգայ ու կը խորհի: Եւ, մանաւանդ, պէտք է որ ամէն գրող ճաշակ ունենայ . . . ,

Տարօրինակ պատկեր:

Ամէն անգամ որ ծաղիկ մը կամ կատու մը կը տեսնեմ, անհրաժեշտօրէն կինը մտաբերել կը ստիպուիմ...:

* * *

Մեր օրերու կինը, հաւատարմութիւնը գերութեան կը վերագրէ . . . :

* * *

Կիներուն ամէն շարժումին մէջ կանխամտածում մ'ի' փնտռէք. անոնք շատ անգամ անդիտակցաբար փորձել կը սիրեն, ինչպէս մանուկները . . . :

Այս նկատումը յաճախ կ'արդարացնէ անոնց անլուծելի «շարժում»ները, զորս մարդիկ չարութեան կամ անոնց անմբռնելի հոգեբանութեան կը վերագրենք, ընդհանուր դարձած սխալով մը:

* * *

Սէրը կնոջական լեզուին քերականութիւնն է . . . :

* * *

Կինը կը դժբախտացնէ ամէնէն աւելի այն պահերուն ուր կ'ըլլայ կա՛մ շատ վերապահ, կամ շատ անկեղծ:

* * *

Կ'ըսեն թէ կինը զուրկ է ստեղծագործական կարողութենէն:

Հապա Սո՞ւտը . . . :

* * *

Կինը հարստութեան կը նմանի... Ո՛չ ոք կրնայ վստահ ըլլալ թէ մի՛շտ անոր տէրը պիտի դառնայ:

* * *

Բանաստեղծ մը, նուրբ ու կնամեծար, ըսաւ. «Կինը ծաղիկով իսկ ծեծելու չէ»:

Ուրիշ մը հակառակ արտայայտուեցաւ, այսպէս. «Կինը պիֆթէկի կը նմանի —ի՛նչքան ծեծէք, ա՛յնքան կը կակուղնայ»:

Մի՞ջին ճամբա՞ն...

* * *

Կին մը գեղեցիկ երեւալու է իր ամուսնին, իսկ ազնե՛ղ անոր բարեկամներուն...:

* * *

Կնոջ համար գեղեցկութիւնը յաճախ փորձանքներ կը բերէ, իսկ տգեղութիւնը՝ մի՛շտ դժբախտութիւն:

* * *

Շատ ծանօթ է կիներուն նախանձի զգացումը: Ես ճանչցայ, սակայն, կին մը որ բնաւ չէր նախանձեր:

Այս կինը հիւանդ էր:

* * *

Որպէսզի պզտիկ մը հնազանդի, իրեն շաքարեղէն կը խոստանան:

Որպէսզի կին մը չմերժէ, իրեն զարդեղէն կը նուիրեն:

Տարբերութիւնը, հոս, տարիքներէն միայն կուգայ:

* * *

Այն կինը որ ծաղիկը չի սիրեր, հրէշ մըն է, ըսաւ Պալզաք:

Որովհետեւ նման արարած մը որ եւ է բան սիրելու կարողութիւնը չի կրնար ունենալ:

* * *

Փարիզի ցուցահանդէսին մէջ արդիական շքեղ ննջասենեակներ ցուցադրուած էին:

Դիտողներու մեծամասնութիւնը կիներէ կը բաղկանար:

* * *

Կինը կը սիրեն ԿԱՄ չեն սիրեր անոնք որ զայն չեն ճանչնար:

Կինը կը սիրեն ԵՒ կ'ատեն անոնք որ զայն կը ճանչնան:

* * *

Կի՛նը, ա՛հ, մի՛շտ կինը:

Անո՛ր սիրտը, անո՛ր մտերմութիւնը, անո՛ր միսը, անո՛ր գեղեցկութիւնը: Երջանկութիւններ, ստորւածութիւններ անոնցմէ միայն կը ծնին:

. . . Ըսին, այսպէս, ամէն անոնք որ մեզմէ առաջ եկան: Ու պիտի ըսեն, նորէն, միշտ այսպէս բոլոր անոնք որ մեզմէ յետոյ պիտի ծնին:

ՍՏԵՓԱՆ ՇԱՀՊԱԶ

ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՆ

Էնկիւրիի կրթական գործավարութեան հրամանով, վերադարձուեր է Կեսարիոյ Ս. Կարապետի վանքը, որ գրաւուած էր վերջերս, իբրեւ լքեալ գոյք և որուն որբանոցին համար վարձք կը պահանջուէր: Այժմ կարելի է վերաբանալ դպրոց-որբանոցը, բայց նիւթական մատակարարութեան խնդիրը կը մնայ միշտ առկախ: Տակաւին չեն վերադարձուած միւս կալուածները, որոնց հասոյթով կը պահուէին որբերը եւ դպրոցական աշակերտները:

Այժմ բաց են Կեսարիոյ, Թալասի եւ Էվէրէկի դպրոցները. բայց որբանոց-դպրոցը մտահոգութիւն կը պատճառէ, որովհետեւ բոլոր կարասիները տարուած են: Առաջս. Տեղապահը կը գրէ թէ' որբերը խաղողի երես չեն տեսած այս տարի...:

Գրական հոսանքները Հայաստանի մէջ

Այս խորագրին տակ, պ. Ա. Կարինեան կը գրէ «Մարտակոչ»ի մէջ.—

Հայաստանի մէջ կարելի է գտնել խմբակցութիւններ, բայց հիմնական հոսանքները երեք են:

Առաջինը կը կազմեն այսպէս կոչուած «Ուղեկիցները», այն բոլոր գրողները որոնք կ'աշխատէին «Նորք», «Վերելք» ամսագիրներուն մէջ: Անոնց մէջ ամէնէն աւելի աչքի կը զարնեն Դերենիկ Դեմիրճեանը եւ Ստեփան Զօրեանը:

Դերենիկ Դեմիրճեանը հեղինակն է վերջերս աղմուկ հանած «Քաջ Նազար» կատակերգութեան եւ շարք մը մանր պատմուածքներու: Ձեռքը հաստատուն է եւ ինքնավստահ եւ կը գրէ շատ սուր գիծերով:

Քիչ մը ուրիշ կազմ ունի Ստեփան Զօրեանը, հեղինակը՝ գլխաւորապէս գիւղացիներու կեանքէն առնուած պատմուածքներու: Այդ պատմուածքները կը պատկերացնեն գաւառային Հայաստանի ամէնէն հետաքրքրական էջերը, կեանք մը որ այս բոլէն ալ կը մնայ անգուշակելի՝ իր արտայայտութիւններով:

Երկրորդ աչքի զարնող, աւելի ճիշտ՝ բազմանդամ խմբակցութիւնն է «Պրոլետարական գրողներու ասոսիացիան» (ընկերակցութիւն): Այդ խմբակցութիւնը այժմ ունի իր տեսաբանները: Ընկերակցութեան անդամներու գործը բոլոբովին կտրուած է հայկական իրականութենէն: Պատճառը՝ ընկերակցութեան բռնած սխալ ուղեգիծն է, —յեղափոխական ճոռոմաբանութիւնը եւ ռուս պրոլետարական բանաստեղծներու միօրինակ վերարտադրութիւնը: Բայց եւ այնպէս, թէ ընկերակցութեան մէջ եւ թէ անկէ դուրս կան այնպիսի ուժեր որոնք կրնան զարգանալ եւ դառնալ իսկական պրոլետարական գրողներ: Ալազանը, Նայիրին եւ Սիրասը, թէեւ կ'ընթանան խարխափելով, բայց եւ այնպէս կ'աշխատին, իրենց անհատականութեան համաձայն ընդգրկել այն բոլոր իրադարձութիւնները, որ տեղի ունեցած են հայկական իրականութեան մէջ, վերջին հինգ տարիներու ընթացքին: Պրոլետարական բոլոր գրողներուն մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ Արագին: Անոր մասին քիչ կը խօսուի, որովհետեւ չէ յարած ո եւ է խմբակցութեան եւ կը խուսափի հրապարակէն, շնորհիւ իր համեստութեան: Արագին կը գրէ առողջ եւ լիտասարդութեան յատուկ հասարակ, լայնարձակ շունչով, առանց մտքի ճիգեր ընելու:

Երրորդ խմբակցութիւնը կը կազմէ այն հոսանքը, որուն գլուխը կանգնած է Եղիշէ Չարենցը: Այս խմբակցութեան գրական կողմը այն է որ քիչ մը աւելի զգոյշ են եւ աւելի ուշադիր կը հետեւին գիւղացիական Հայաստանի բնորոշ առանձնայատկութիւններուն, թէև «Նոյեմբեր» խումբն ալ պրոլետարական գրողներու ընկերակցութիւն կը կոչէ ինքզինքը:

Երեք դէմքեր աչքի կը զարնեն այս շարքին մէջ, — Չարենցը, Արմէն եւ Գուրգէն Մահարի:

Իրենց ուժգնութեամբ աչքի զարնող շարք մը ոտանաւորներու հեղինակ Չարենցը կը հանդիսանայ նաեւ ոչ պակաս, եթէ ոչ աւելի, խոշոր ստեղծիչ մը արձակի: Ան ստեղծած է հայկական նորագոյն գրականութեան ամենամեծ դիւցազներգութիւնը, «Նայիրի Երկիրը», — մեծ պատմուածք մը, որու մէջ կը նկարագրուի անցած, հին Հայաստանի կեանքը, «Մեծ Հայաստան»ի պատրանքներով:

Այս գործը ուժեղ երգիծանք մըն է Դաշնակցականներու երէկուան հանրապետութեան մասին:

Դժբախտաբար Չարենցն ալ յաճախ կը մանրանայ: Ան ալ երեւան կը բերէ աւելորդ անհանդստութիւն այնտեղ, ուր կը պահանջուի յեղափոխական դիմացկունութիւն: Ասկէ կ'օգտուին առաջին առթիւ իր բոլոր մրցակիցները, որոնց թիւը քիչ չէ: Ի պատիւ Չարենցի պէտք է ըսել որ կրցաւ, ամէն պարագայի մէջ, որոշ հոսանք մը ստեղծել:

Բանաստեղծ Արմէնը, չնայելով իր երիտասարդութեան, կրնայ ուժեղ խօսքը համադրել բիրտ-հասարակ եւ հատուածեւի հետ: Գուրգէն Մահարին թերեւս միակն է պրոլետարական բանաստեղծներու մէջ որ կրնայ եւ կ'ուզէ շօշափել գիւղացիական Հայաստանի զարկերակը: Ասով ալ կարելի է վերջացնել:

Բայց, աւելորդ չէ կանգ առնել եւ այն հեղինակներուն վրայ որոնք դեռ մինչեւ այսօր չեն յայտարարած թէ ո՛ր հոսանքին կը պատկանին, բայց եւ այնպէս նոր կենցաղի բարեխիղճ ուրուագիծեր եւ նկարներ տուած են: Ասոնք են Ակսէլը եւ Սուրէն Նազարեանը, «Խորհրդային Հայաստան»ի աշխատակիցները, որոնք համեմատաբար վերջերս գրել սկսած են: Հակառակ ատոր, ճիշդ ուղեգիծ են ընտրած: Ուշադրութեամբ դիտելով շրջապատող միջավայրը եւ ամէնէն առաջ՝ այն ինչ որ կը կատարուի գիւղացիական Հայաստանի հոծ բազմութեան մէջ, անոնք իրական կեանքի բաւական յատակ պատկերներ կուտան: Եւ կարելի է վստահ ըլլալ որ, ձեւաւորելով իրենց ոճը, կը գրաւեն իրենց տեղը հայ գրականութեան մէջ:

Ամէնէն վերջը, կ'ուզէի շեշտել անբնական երեւոյթ մը:

Այդ՝ բանաստեղծներու գերարտադրութիւնն է: Անոնց թիւը պէտք եղածէն շատ աւելի է Հայաստանի մէջ: Ասկէ տասը տարի առաջ, նոյնչափ բանաստեղծներ կը գրէին «Սիրոյ», «Վարդերու», «Բախտի վէրքերու», «Տերեւաթափի» եւ «Աշնանային անուրջ»ներու մասին. . . :

Այժմ սիրոյ տեղը գրաւեր է բանաստեղծական ճարտասանութիւնը, ձօնուած սաւառնակներուն, «մոթէօր»ներուն եւ «տինամօ»-մեքենաներուն . . . իսկ այնտեղ ուր կը պակսին ուժ եւ բառեր կրկնելու համար երգեր սաւառնակներու մասին, օգնութեան կը կանչուի կամ Պաղտատի վերացական Արաբը եւ կամ Էջմիածնի վանքի պատերուն տակ շարադրուած չինական ռիկշան...

Եւ այս բոլորը՝ փոխանակ բազմակողմանի ուսումնասիրելու իրական դարալագեազի կամ Բաշ Աբարանի գիւղացին, մշակը որ այս բոպէիս իր հայրենի լեռներուն մէջ կը փորփորէ հողը Քսենոփոնի ժամանակի բրիչով:

Եւ այս բոլորը անոր համար որ, հասարակ ճարտասանութիւնը Սինկափուրի կամ Նիւ Եորքի կամուրջներու մասին ոչ մէկ աշխատանք կը պահանջէ, մինչդեռ Մուկուչն եւ կարապետը հարազատօրէն նկարագրելու համար, կը պահանջուի իրականութեան, շրջապատող միջավայրի շօշափելի ուսումնասիրութիւն, պատկերներու ճշգրիտ նկարագրութիւն:

Ինչպէս ալ գնահատենք գրական այս կամ այն հոսանքին դերը, հայկական նոր գրականութեան այս կամ այն ներկայացուցիչը, կասկած չկայ որ նոր յեղափոխական գրականութեան մէջ իբրև յաղթական դուրս կուգայ այն որ կը յաջողի պրոլետարիատի աշխարհահայեացքի լոյսին մէջ երեւան բերել իրական Հայաստանի շօշափելի պատկերները:

ՈՒՐԻՇ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐԻ ՄԸ ԲՈՂՈՔԸ

Աշխատաւոր ընկեր մը «Յառաջ»ի 44 թիւին մէջ նամակ մը ուղղած էր Երեւանի քաղաքացի Ա. Կոստանեանին, բոլորիս ծանօթ անմիտ յոխորտանքներուն առթիւ:

Համակարծիք ըլլալով միանգամայն իր յայտնած բոլոր կարծիքներուն, ինձ կը զարմացնէ միայն այն պարագան, թէ ինչո՞ւ յօդուածագիրը յարմար սեպած է «Աշխատաւոր» ստորագրութեամբ գրել եւ ոչ իր բուն անունով: Արդեօք կը վախնա՞յ Չէկայի ուրուականէն եւ կամ իր անունը սեւ ցանկին մէջ անցնելէն:

Բոլոր այն հայ աշխատաւորներս, որ քիչ շատ գիտակից ենք մեր իրաւունքները պաշտպանելու եւ մեր ձայնը լսելի ընելու, պէտք է մեր բուն անուններով հանդէս գանք, բաց ճակատ եւ համարձակ արտայայտուինք բոլոր այն խնդիրներուն մէջ՝ որոնք կապ ունին հայ աշխատաւորութեան հետ:

Մեր պարտականութիւնն է նաեւ աշխատաւոր բազմութիւնները արթնցնել, հասկցնել եւ ցուցնել Ա. Կոստանեաններու ներքին մարդը իրենց կատարած դերովը: Եթէ երբեք մեզ պէս անուս աշխատաւոր մը եղած ըլլար նամակին հեղինակը, մենք այնքան ալ չպիտի ցաւէինք. բայց որովհետև «տիտղոսներու տակ կքած» պաշտօնական մէկու մը կողմէ կ'ըլլայ, կը զարմանանք եւ կը վրդովուինք:

Ո՞ր աշխատաւորութեան անունով եւ որո՞ւ կ'ուղղէ Ա. Կոստանեանը իր պոռչտուքները. մենք չենք հետաքրքրուիր իրմով եւ իր նմաններով. մենք իրենց հրամանին եւ քմահաճոյքին համար չէ որ մեր կողէկները կուտանք. մենք միայն Հայաստանի աշխատաւորութիւնն ու ժողովուրդը կը ճանչնանք. թող բնաւ նեղութիւն չկրեն արտասահմանի հայ աշխատաւորութիւնը ազատել «Դաշնակ»ներու ձեռքէն: Ան վաղուց իր գիրքը ճշդած է կեղծ բարեկամներու հանդէպ: Դուք շարունակեցէք թուցիկներ եւ կոչեր ցրուել, ինչպէս գի օր առաջ Սուրիան պարպուի. չէ՞ որ համաշխարհային յեղափոխութեան հետ կապուած կարեւորագոյն խնդիրներէն մէկն ալ այդ է:

Հայ աշխատաւորութիւնը ձանձրացած, զզուած է ձեր բոլոր ուռուցիկ կոչերէն, թռուցիկներէն եւ «ագիտացիօն — պրօպագանտ»էն. մենք կ'ուզենք տեսնել միայն դրական գործ եւ անկեղծ վերաբերում:

Գ. ՍԱՓԵԱՆՑ
(Աշխատաւոր)

Մարսէյլ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆՈՐ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐԸ

Էնկիւրիի թերթերը կը գրեն թէ կառավարութիւնը օրինագիծ մը ներկայացուցած է Ազգ. Մեծ Ժողովին, առաջարկելով փոխել 153 միլիոն ոսկիի հին թղթադրամներ եւ հանրապետական թղթադրամներ հանել: Օրինագիծին համաձայն, նոր թղթադրամներուն շրջաբերութիւնը պիտի ծանուցուի թերթերով, իսկ այն տեղերուն մէջ ուր լրագիր չկայ, ուրիշ միջոցներով: Հին թղթադրամները պիտի այրուին յանձնաժողովի մը առջեւ: 500,000 ոսկի կը պահանջուի, նոր թղթադրամներու տպագրութեան համար:

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Յունական թերթերը կը գրեն թէ պուլկարական գաղտնի մարմին մը կը գործէ Ֆիլիպէի, Պուրկազի եւ ուրիշ գաւառական քաղաքներու մէջ, օտարներուն, մանաւանդ Հրեաներուն, Յոյներուն եւ Հայերու(.°) դէմ: Վերջերս բուռն յայտարարութիւն մը տպուած է եւ քանի մը Հրեաներ ծեծուած են: Վար առնուած են այն նշանատախտակները որոնք հրէական լեզուով գրուած էին: Յարձակում գործուած է նաև կարգ մը վաճառատուներու դէմ:

Մերձիյուն, ապստամբները պաշարելու համար։ Սակայն նկատի առնելով այս վերջիններուն չափազանց դիւրաշարժութիւնը, կը վախցուի որ ի դերեւ հանեն Ֆրանսացիներու արթնութիւնը եւ քաշուին Հերմոն լեռը, իբրեւ բնական ամրոց։

Ցոյց մը Զօր. Սառայլի դէմ

Առջի գիշեր Վակրամի սրահին մէջ մեծ միթինկ մը տեղի ունեցաւ Զօր. Սարայլի դէմ։ Կազմակերպողներն էին ազգայնականներն ու կղերամիտները։ Կը նախագահէր Պ. Պինէ-Վալմէր։ Խօսեցաւ «Էքօ տը Փարի»ի խմբագիր Պ. Հանրի տը Քէրիլլիս, որ ամիսներէ ի վեր բուռն պայքար կը մղէ զօրավարին դէմ։ Բանախօսը ամբաստանեց Զօր. Սարայլը, իբրեւ խռովութեան եւ պատերազմի պատճառ խաղաղ երկրի մը մէջ, որուն բնակիչները դարաւոր բարեկամութիւն կը մնուցանէին Ֆրանսայի հանդէպ։ Խօսեցան նաեւ «Լիպէրթէ»ի խմբագրապետ Պ. Թէթէնժէ եւ երեսփոխան Պ. Միսօֆ։ Բոլոր ատենախօսներն ալ պահանջեցին զօրավարին պատժուիլը։ Ներկաները ծայր աստիճան գրգռուած «ի խաչ հան զդա» կը պոռային։ Միթինկէն վերջ միաձայնութեամբ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի. «Նախկին մարտիկներն ու հայրենասէրները կը նկատեն որ Զօր. Սարայլի ոճրապարտ ձախաւերութիւնները առաջ բերած են պատերազմ մը, որմէ կը սոսկան եւ թէ կառավարութիւնը չէ ուզած մինչեւ հիմա ո՛չ հանրային կարծիքը լուսաբանել եւ ոչ ալ պատիժներ տնօրինել«։

Միթինկէն վերջ հազար հոգինոց թափոր մը Պուլվառ Փէրէր, զօրավարին բնակարանին առջեւ երթալով, ցոյցեր ըրաւ եւ «կախեցէք ոճրագործը» պոռաց։ Թափորը կատարեալ կարգապահութեամբ ցրուեցաւ, «Մարսէյեէզ»ը երգելով։

Պոլսոյ դպրոցներուն տագնապը

Պոլսոյ Թուրք թերթերը տեսակ մը չարախնդութեամբ կը գրեն թէ «հայ ազգին մէկ մասը կը փափաքի դպրոցները փակել եւ աշակերտները ցրուել Թուրք վարժարաններու մէջ»։

Ինչպէս գիտեն մեր ընթերցողները, խնդիրը այն է որ կառավարութիւնը իր ուզած չափով Թուրք ուսուցիչներ պարտադրած է հայ դպրոցներուն, թոշակներն ալ ինք որոշելով, — ժամը 150 դրշ. բարձրագոյն կարգերու, 75 դրշ. նախակրթարանի համար։ Դպրոցները բացարձակապէս անկարող են դիմանալու այս նորատեսակ հարստահարութեան, որ թրքացումը փութացնելու կը ձգտի, եւ դիմած են կառավարութեան, որպէս զի սակերը զեղչէ։ Հարստահարութեան մասին գաղափար մը տալու համար, ըսենք թէ ամէնէն հարուստ թաղին, Բերայի Էսաեան վարժարանի Թուրք ուսուցիչներուն ամսաթոշակները, որոնք անցեալ տարի 300 ոսկի էին, այժմ 500ի բարձրացած են։ Եւ որովհետեւ կառավարութիւնը մերժած է նաեւ քանի մը կարգերու միացումը, ամիսը 630 ոսկի, այսինքն տարին 7560 ոսկի կ'աւելնայ դպրոցական ծախքին վրայ։ Դպրոցներու հիմնադիրները (Պատրիարքարանը չեն ճանչնար) կ'աղերսեն, կառավարութիւնը կը պնդէ…։

Իսկ Երեւանի մէջ, կառավարութիւնը հազար կտոր կ'ըլլայ, դիւրութիւն մը, գումար մը աւելի տալու համար Հայաստանի Թուրք դպրոցներուն։

Բուռն վէճեր նոր ելմտացոյցի մասին

Երեսփ. Ժողովը կը շարունակէ վիճաբանիլ ելմտական ծրագրին վրայ։ Վերջին նիստին մէջ, որ տեւեց մինչեւ գիշեր, ընդդիմադիր երեսփոխանները խստիւ քննադատեցին զայն եւ ընկերվարականներու ազդեցութիւնը տեսան անոր մէջ, մասնաւորաբար նոր տուրքերու աոթիւ։ Մինչդեռ ընկերվարականներն ալ դժգոհ են որ դրամագլուխին վրայ տուրք չէ նշանակուած։ Քննադատութեան գլխաւոր կէտը, որուն շուրջ միացած էին բոլոր հոսանքներն ալ, նոր թղթադրամներ շրջաբերութեան հանելու խնդիրն է։ Նախկ. նախարար Պ. Պոքանովսքի պնդեց որ նոր տուրքերը ապրուստի սղութիւն առաջ պիտի բերեն եւ հակառակ իր հերքումներուն, կառավարութիւնը ստիպուած պիտի ըլլայ նոր թղթադրամ տպել՝ պաշտօնեաներու ամսականները աւելցնելու համար։ Ասկէ զատ հարուստները իրենց դրամագլուխը արտասահման պիտի փախցնեն եւ ֆրանքը պիտի շարունակէ իր արժէքը կորսնցնել. մէկ խօսքով նոր ծրագրով երկրին տնտեսութիւնը պիտի քայքայուի եւ պիտի հարստանան միայն օտար դրամատուները։

Գիշերուան նիստին մէջ միջադէպ մը ծագեցաւ ընկերվարական պլոքին և վարչապետին միջեւ։ Պ. Պլում պահանջեց այս վերջինէն յայտարարել թէ կառավարութիւնը կը խոստանայ 1 ուկէս միլիառ ֆրանքէն աւելի նոր թղթադրամ չտպել։ Պ. Փէնլըվէ խուսափողական պատասխան տուաւ եւ պահ մը այնպէս կարծուեցաւ որ ընկերվարականները հակառակ քուէ պիտի տան եւ դահլիճը պիտի տապալի։ Այս միջադէպին վրայ դադար տրուեցաւ։ Ընկերվարականները որոշեցին վստահութեան քուէ տալ։ Համայնավարները նոր ծրագիր մը ներկայացուցին, որ մերժուեցաւ։ Վերջապէս, 250ի դէմ 294 քուէով որոշուեցաւ յօդուածներու քննութեան անցնիլ։

Պաթո՞ւմ թէ Փոթի

Վերջերս խորհրդակցութիւններ կատարուած են Մոսկուայի մէջ, Սեւ ծովի նաւահանգիստներէն մէկը, Պաթումը թէ Փոթին գլխաւոր նաւահանգիստ հռչակելու համար։ Ամբողջ Խորհրդային Միութեան և մասնաւորապէս Անդրկովկասեան տնտեսութեան համար երկու նաւահանգիստներն ալ ունին կարեւոր արժէք։ Պաթումը գլխաւոր խարիսխն է քարիւղի արտածման, իսկ Փոթին՝ մանկանէզի համար։ Որոշումը յետաձգուեցաւ, աւելի լայն ուսումնասիրութիւն մը կատարելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ասգլիոյ մայր թագուհին Ալեքսանտրա, (Էտուըրտ Է.ի այրին եւ Ճորճ Ե.ի մայրը) մեռաւ 81 տարեկան հասակին մէջ։

— Ռումէն իշխանուհի Կիքա, 33 տարեկան, ձեռնոցները կը մաքրէր պէնզինով, երբ մոմէ մը բռնկեցան հագուստները։ Իշխանուհին վայրկենապէս ածխացաւ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

Երկք շաբաթուայ հանգիստէ մը վերջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի բոլոր խումբերն ալ նոր թափով մը կը վերսկսին մրցումները։ Առաջին խումբի ֆօրվըրտները որոնք շատ մեծ համարում ունէին իրենք իրենց վրայ պէտք է վերջ տուած ըլլան այդ գէշ սովորութեանց եւ վերսկսին հին օրերու լուրջ, հաւաքական խաղերը։ Պէտք չէ մոռնան որ մէկ կամ երկու հոգի չէ որ կը շահի մրցումը կամ կը կորսնցնէ, այլ ամբողջ խումբը, II հոգի, եւ արդէն աւոր շնորհիւ էր որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի առաջնակարգ խումբերու կարգին կը դասուէր։ Հ. Թ.

*** Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կը մրցի Ա. քաթէկօրիէն S. A. Nord-Estի դէմ, Stade d'Aubervilliersի մէջ։ Հաւաքավայր Métro Villette ժամը 1ուկէսին։

Պահեստին կը մրցի U. S. Argenteuilի դէմ։ Հաւցէ՝ Gare St. Lazare ժամը 1ին։

Գ.ը C. A. Viarmesի դէմ։ Հաւաքավայր՝ Gare du Nord 10ուկէսին։

Տէր և Տիկ. Սերովբէ Փափազեան, զաւակները եւ բոլոր ազգականները կը փութան իրենց խորին շնորհակալութիւնը յայտնել Լիօնի Հայ Ազգ. Միութեան, Կարմիր Խաչին, «Մասիս» Միութեան, եւ բոլոր ազգ. Մարմիններու ներկայացուցիչներուն, Տ. Արսէն Ծ. Վ. Ղլտըճեանի եւ քահանայ հայրերուն, ինչպէս նաեւ Հայ Ազգ. Միութեան մասնաճիւղերուն եւ Փարիզի ու Պոլսոյ բարեկամներուն, նաեւ գաղութի հայ համայնքին, եւ Ֆրանսացի բազմաթիւ համակիրներու, որոնք հաճեցան անձամբ կամ գրով իրենց ցաւակցութիւնը յայտնել կամ ծաղկեպսակներ ղրկել իրենց զաւկին, եղբօր եւ ազգականին ողբացեալ վաղամեռիկ ինեամեայ

ՆԵՐՍԷՍ Ս. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Օ. Կ.ի «Շէն» Մասնաճիւղի բոլոր անդամները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին Նոյմ. 29ի կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Café du Bar du Métroի վերնայարկը, Métro Odéonի դիմաց։

Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը հրաւիրուին նաեւ համակիր եւ անդամակցելու փափաքողները։

Հ. Յ. Դ. Արմէն—Գարօ խումբի բոլոր ընկերները ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրուին այսօր ժամը 2ուկէսին, 131 Fbg. du Temple Ռոստոմի սրահը métro Belle ville.

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

«Ռոստոմ» Լսարանական Միութիւնը կազմակերպած ըլլալով ֆրանսերէն լեզուի գիշերային դասընթացք մը, կը հրաւիրէ բոլոր այն հայ երիտասարդները որոնք կը փափաքին կարճ միջոցի մէջ տիրանալ ֆրանսերէն լեզուին, դիմել անձամբ արձանագրուելու եւ պայմաններուն ծանօթանալու համար, ամէն գիշեր ժամը 8—10, միութեանս ընթերցարանը 131 Rue du Faub du Temple, (Métro Belleville) կամ թղթակցութեամբ՝ Հ. Բալըեանի 1 Rue l'Aquéduc. Paris (10e).

ԾԱՆ.— Ապահովուած է կարող ֆրանսագէտ հայ ուսուցիչ մը։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
123 Bld. Sébastopol, 123
(Métro: St. Denis եւ Réaumur)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
ջերմամիզութեան, ֆրանկախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց։
քիմիական տարրալուծումներ
Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, կիրակի՝ 9—12։
Ժողովրդական գիներ

Կ'ուզէ՞ք
Ձեր պահանջին և ճաշակին գոհացում տուող փորձուած դերձակ մը ունենալ դիմեցէք՝
Կ. Պ. ԵՐԱՆԵԱՆԻ
106, Ռիշըլիէօ փողոց
(Métro : Bourse)

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57
Չափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր
ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ
Ճոխ մթերք երկու սեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու։
ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ
Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։
Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ԴԵՐՁԱԿ ԳՈՐԾԱՒՈՐՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ
Վարժ դերձակ գործաւորուհի մը կ'ուզուի, լաւ շաբաթավճարով։ Դիմել Թերթիս վարչութեան։

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

ԻՆՔՆՈՒՍՈՒՑԻՉ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
Մ. Ս. ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿԻ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ-ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
— ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ
ԵՒ ԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Հրատարակիչ՝ Յ. Բ. ԹԻՒՐԱԳԵԱՆ
ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ
ՓՕՍԹԻ ԾԱԽՔՈՎ 11 Ֆ.
Ստանալու համար դիմել
«ԱՐԶԱԳԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ»ի ԳՐԱՏՈՒՆԸ
227, Boulevard Raspail, Paris

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel
Սօսիէթէ Սավանթի թատրոնին դէմ։ Ձմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու։
Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30։ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30։

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	123
Տոլար,	Dollar	25
Մարք (ոսկի)	Mark	6
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք. ոսկի	» or	98
Մէճիտիէ	Médjidié	9
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	31
Լիր » »	Lire	101
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	114
Զուից. »	Frc. Suisse	486
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	124

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1745
» II	»	1425
» III	»	1400
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	122

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆՏԻՐ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Թերթանուշ (փաքլավա) անխարդախ կարագով եւ Թելհայս (քատայիֆ) հում եւ եփած
Թերթանուշի համար առաջնակարգ ալիւրէ պատրաստուած թերթեր
Ապսպրանքները խղճմտօրէն կը կատարուին
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
8, Rue des Trois Portes, (Place Maubert) Paris 5e.
(Métro ; St. MICHEL)
Բաց է մինչեւ գիշերուան ժամը 10, յաճախորդներու դիւրութեան համար։

ԱՆԱՍԹԱՍԻՈՒ
ԴԵՐՁԱԿ
ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ — ԽԻՍՏ ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ ԿԱՐՈՒՁԵԻ
34, Avenue de l'Opéra, Paris — Tél. Louvre 53-36

ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍ
ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ
Դիւրամատչելի գիներով
ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ
Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ
1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.
(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est — Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր — Ամէն օր 2.30 — 7.30
կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,

JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE

Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN

Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).

Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 25 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925

On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 50 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԴԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐՈՒԲԵՐ՝ ԱՋԻՆ ԵՒ ՁԱԽԻՆ ՄԻՋԵՒ

Շատոնց կը նախատեսուէր դահլիճին անկումը, որ տեղի ունեցաւ Կիրակի օր:

Իր կազմութեան առաջին օրէն իսկ, խախուտ էր Փէնլըվէի կառավարութեան դիրքը, քանի որ կը կրթնէր անբնական, պատահական մեծամասնութեան մը վրայ: Տարուբեր՝ աջին ու ձախին միջեւ, մերթ ընկերվարականներուն ժպտելով, մերթ կեդրոնի պահանջներուն յարմարցնելով իր քաղաքականութիւնը, Փէնլըվէի դահլիճը շատ կը նմանէր փոթորիկի հանդիպած նաւու մը, որ ուշ-կանուխ պիտի զարնուէր այս կամ այն խարակին:

Նոր տագնապին պատճառն ալ չարաչափաբանիկ ելմտացոյցն է, որ այլ եւս չի դիմանար միջին ճամբաներու: Կա՛մ աջ, կամ ձախ: Կա՛մ պիտի սանձեն դրամագլուխը, տուրքի ենթարկելով զայն եւ ընդունելով ընկերվարականներուն միւս պահանջները, եւ կամ պիտի դառնան դրամագլուխին գերին, բազմացնելով եւ բազմապատկելով այն տուրքերը որոնք ուղղակի կ՚ազդեն ժողովուրդի ապրուստին վրայ: Բայեւ, միակ ելմտագէտը, ի զուր փորձեց գոհացնել երկու կողմերն ալ, եւ ինկաւ: Փէնլըվէ դեգերեցաւ միեւնոյն լպրծուն ճամբուն վրայ, եւ մինչ ընկերվարականներէն կը վախնար, կողէն զարնուեցաւ պահպանողականներուն եւ... կարմիրներուն կողմէ, որոնք ամէն տեղ նոյն ռազմավարութեան կը հետեւին, — գիտակցաբար կը գործակցին բոլոր մութ խաղերուն, կը բաւէ որ յաջողին կազմալուծել: Այսպէս չէ՞ նաեւ Գերմանիոյ մէջ, ինչպէս եւ մեր տժգոյն իրականութեան մէջ: (Դահլիճը ինկաւ 277ի դէմ 278 ձայնով: Այս վերջին թիւին մէջ են նաեւ համայնավարներու 26 քուէները): Կը հետեւի թէ՝ ո՛ր եւ է դահլիճ չպիտի կրնայ ապրիլ, առանց բացորոշապէս աջ կամ ձախ հակելու: 1924 Մայիս 11ի ընտրութիւններուն հետեւանքով, ձախակողմեան խմբակցութիւնը (Քարթէլ) կը ներկայացնէ աւելի քան 290 ձայն, որուն դէմ աջերը ունին 250, առանց հաշուելու երերուն տարրերը, որոնք այս կամ այն կողմ կը դառնան, համաձայն պարագաներուն:

Բայց միայն Խորհրդարանը չէ որ կը տարուբերի երկու հոսանքներուն միջեւ: Երկիրը ինք մատնուած է այնպիսի տագնապի մը որ իր նմանը չունի Ֆրանսայի պատմութեան մէջ: Պատերազմէն ի վեր, ոչ միայն կարելի չըլլար հաւասարակշռել սովորական ելմտացոյցը, այլ եւ միջոց մը չգտան, պատերազմական պարտքերու խնդիրը լուծելու համար: Մինչեւ այս տարուան սկիզբը, Ամերիկա կը պահանջէր 685 միլիոն տոլարին, Անգլիա, 643 միլիոն: Մինչեւ հիմա կատարուած բանակցութիւնները ո՛րիշ ելք չունեցան, եթէ ոչ աւելի անհամբեր դարձնել պահանջատէրերը, եւ վարկաբեկել ֆրանքը: Պելժիա եւ Իտալիա յաջողեցան մատչելի պայմաններ ստանալ համաշխարհային սեղանաւորէն, Ամերիկայէն. Ֆրանսա ջոջ պատուիրակութիւն մը ղրկեց մեծ ակնկալութիւններով, բայց չարաչար յուսախաբ եղաւ: Եւ ամէն ինչ առկախ կը մնայ այսօր: Այս պարագան ալ կը առայէ սաստկացնելու ներքին ճգնաժամը: Դրամագլուխը, միշտ վախկոտ, խոյս կուտայ հրապարակէն, մինչեւ անգամ արտասահման կ՚ապաստանի: Վարկի տկարացման եւ ֆրանքի անկման հետեւանքով, վրդովիչ համեմատութիւններ կ՚առնէ ապրուստի սղութիւնը, ամէնէն առաջ նեղելով պետական պաշտօնեաները, որոնց խուլ տրտունջները սպառնալից կը դառնան, պարբերաբար:

Ի հարկէ այս կացութեան վրայ՝ լրջօրէն կ՚ազդեն նաեւ գաղթային քաղաքականութեան հոգերը, որոնք ծանրացան Մարոքի եւ Սուրիոյ կռիւներով: Մարոքը կանոնաւոր ռազմադաշտ է դարձած ամառուընէ ի վեր: Առ այժմ գործողութիւնները թուլցած են, եղանակին եւ տեղատարափ անձրեւներուն հետեւանքով, եւ ոչ թէ մօտաւոր հաշտութեան մը յոյսով: Ինչ կը վերաբերի Սուրիոյ, ամբողջ երկիրը հրաբուխի վրայ է տակաւին: Զսպողական քաղաքականութիւնը կը շարունակուի. օգնական ուժեր ալ կը ղրկուին, բայց տագնապին վերջնական ելքը կախում ունի նոր դահլիճին քաղաքականութենէն: Ձախերը առ հասարակ հակամէտ են պարպելու. բայց խնդիրը այնքան պարզ չէ, աւելի ճիշտ՝ միայն Ֆրանսայի եւ Սուրիոյ հետ կապուած չէ, քանի որ սահմանին վրայ կը գտնուի միւս հոգատարը, Մեծն Բրիտանիան: Փարիզ չի կրնար առանձին քայլեր առնել, մանաւանդ վերջին խորհրդակցութիւններէն յետոյ:

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսա կը գտնուի շատ փափուկ շրջակէտի մը վրայ, քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային տեսակէտով:

Կը տագնապի, տարուբեր աջին ու ձախին միջեւ:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԴԱՏԵՆ

Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ը (թիւ 254) Սուրիոյ ապստամբութեան նուիրուած խմբագրականի մը մէջ կը գրէ.

«Այդ դէպքերը ապացուցում են նաեւ, որ ապստամբութիւնները դարձել են յամառ խրոնիկական ամբողջ Արեւելքի համար: Մարոկկոյից շարժումը անցել է Սուրիա, վաղը նրա օղակը շարունակուելու է մինչեւ հեռաւոր Արեւելք:

Ամբողջ Արեւելքի աշխատաւորութիւնը ապստամբ տրամադրութիւն ունի: Նա իրեն շատ սուր հակադրում է իմպերիալիստական Արեւմուտքին:

Պայքարը լինելու է ծանր եւ տեւական:

Մեծ ճակատամարտները — ամբողջ Արեւելքի լայն ֆրոնտի վրայ — հեռաւոր ապագայի խնդիրներ չեն:»

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Վերջերս «Շիքակօ Թրիպիւն»ի թղթակից Պ. Սէլտս կարգ մը տեղեկութիւններ հաղորդած էր Մուսուլի սահմանին վրայ կատարուած ջարդերու մասին, որոնք միշտ իրարու կը նմանին և իրար կը գերազանցեն: Ականատեսներ երդումով թղթակցին պատմեր էին թէ ինչպէս Թուրքերը երիտասարդ ու գեղանի աղջիկները հաւաքելով բռնաբարեցին, յետոյ սպաննեցին եւլն.:

Պոլսոյ «Վագըթ»ը, չափազանց վրդովուած այս հրատարակութենէն, կը գրէ.

«Իրողութիւնները խեղաթիւրող այդ Սէլաս կոչուած «հէրիֆ»ին սա ըսել կ՚ուզենք թէ, Թուրքերուն ընտիր նկարագիրը այսօր ամբողջ աշխարհի մէջ առանձին մնացած մարգարիտի մը պէս է: Թուրքը մինչեւ հիմա հարստահարուած է, բայց չէ հարստահարած: Քրիստոնէական մոլեռանդութեան ենթարկուած այդ մարդիկը կ՚ուզեն խաչակրութեան երազ տեսնողները մեզի դէմ գրգռել: Սակայն աւաղ որ Աստուծոյ և նոյն իսկ Քրիստոսի անունները այդ կարգի անարգ և ստորին մարդոց բերանը գործիք կ՚ըլլան»:

ՀԱՅԵՐՈՒ ՏԵՂ ՉԵՐՔԷԶՆԵՐ

Յունահայ թերթերը կը շարունակեն մերկացումներ հրատարակել Յունաստանի Հօկի շահատակութեանց մասին, որոնք իրենց գագաթնակէտին հասեր են վերջին փոխադրութեան, 3000 հայրենակիցներու փոխանակութեան առթիւ: Որոշուած կարգադրութեան համաձայն, հելլէն իշխանութիւնը ձրի շոգենաւ պիտի տրամադրէր և 3000 գաղթականները 95ական տրախմիի հաշուով պիտի վճարէին 800 տոլարին, իբրեւ ածուխի դրամ, մինչդեռ Հօկի գործակալները գանձած են 425ական տրախմի, մօտաւորապէս 3000 տոլարին:

Միւս կողմէ, հայրենակից մը կը գրէ Սելանիկի «Ալիք»ին մէջ. թէ կարաւանին հետ ղրկած են նաեւ եօթը Չէրքէզներ, 21,000 տրախմիի փոխարէն, մինչդեռ շատ մը Հայեր մերժուած են...

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՈՒՄԸ

Ներքին գործավար Ցիրկէրեան հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է թղթակցի մը.—

Հայաստանի ներքին գործավարութիւնը 270,000 րուբլիի նախահաշիւ մը ներկայացուց Անդրկովկասի Խորհուրդին, 3000 հայ գաղթականներու տեղաւորման վարկ սահմանելու համար, հաշուելով նաեւ կենդանի եւ անկենդան գոյքերը եւ շինարարական նիւթերը: Առ այժմ իբրեւ կանխավճար ստացած է 20,000 րուբլի, վերջերս Յունաստանէն եկած առաջին մասի պէտքերուն համար: Պաթում հասնողները ազատ ձգուած են մաքսային բոլոր ծախքերէ: Առողջապահական պաշտօնեաներ կը հետեւէին կառախումբին մինչեւ Դալլըու, ուր Պաթում ցամաք ելած 600 հոգիէն մինչեւ 420ը հասան, իսկ միւսները ճամբան զանազան տեղեր իջած են: Դավալու հասածներու մեծ մասը ունեւորներ են. չքաւորները 100էն 30 կը կազմեն. կան բազմաթիւ մասնագէտներ, որոնց 136ը հողագործ (Պոլսոյ գաղթականներն են ասոնք. Խմբ.): Գաղթականները առժամապէս տեղաւորուած են ամերիկեան վրաններու մէջ, ուր կարելի չէ ապրիլ ձմեռը: Իրենց սեփական ուժերով եւ կառավարութեան աջակցութեամբ նորեկները արդէն սկսած են վերաշինել քանդուած տուները, տասը գիւղերու մէջ: Ունին շինարարական նիւթեր եւ գործիք: Բանակցութիւններ կը կատարուին, ատաղձ փոխադրելու համար: Նոյեմբեր 4ին Տէտէ Աղաճէն մեկնած են 940 ընտանիք, 3120 հոգի:

ՈՒՇԱԳՐԱՒ ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄՆԵՐ

Յունահայ թերթերէն վերապահութեամբ կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնը.—

Կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք կ՚առնէ համայնավարներու դէմ, որոնք վերջերս նոր թափ տուած են իրենց գործունէութեան: Ցաւալի է որ հետապնդումի առարկայ կ՚ըլլան նաև քանի մը անխոհեմ Հայեր, որոնք իրենց անզգուշութիւնով, իրաւացի թէ անիրաւ, կառավարութեան կասկածը հրաւիրած են:

Այսպէս, անցեալները գաղտնի ոստիկան մը կը ներկայանայ Աթէնքի Առաջնորդարանի դեր-տնօրէն Պ. Յ. Ղազարեանի, իր ձեռքին մէջ ունենալով բազմանուն ցուցակ մը:

Գաղտնի ոստիկանը այդ անուններու մասին տեղեկութիւններ ուզած եւ դիտել տուած է թէ Հայերը Յունաստանի մէջ համայնավարական փրօփականտներով կը զբաղին:

Ուրիշ առթիւ գաղտնի ոստիկան մը, Ֆիքսի մէջ եւս 50է աւելի անձերու մասին տեղեկութիւններ ուզած է հանգամանք ունեցող Հայերէ:

Կոչ թրքահպատակներուն

Փարիզի Թրքական հիւպատոսարանը 5 Նոյեմբեր թուակիր հետեւեալ ազդը փակցուցած է իր պատին վրայ.— «Կը ծանուցուի բոլոր այն Թրքահպատակներուն, որոնք Թուրքիայէն մեկնած են՝ Ա.— Պատերազմէն առաջ, Բ.— Առանց անցագրի, Գ.— Օտար անցագրով, եւ որոնք կը փափաքին իրենց վիճակը կանոնաւորել, թէ պարտաւոր են իրենց յայտարարութիւնը ընել հիւպատոսարանիս միջոցաւ, որ պիտի տայ անհրաժեշտ բանաձեւերը:

«Դիմումները կ՚ընդունուին մինչեւ 31 Դեկտեմբեր 1925»:

«ՅԱՌԱՋ».— Հարցարան մը ուղղած ենք Թրքական հիւպատոսարան, այս մասին լուսաբանութիւններ ստանալու համար:

ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆԸ ՍԿՍԱ՞Ւ

Պէյրութէն կը հեռագրեն.— Կացութիւնը կը զարգանայ ի նպաստ Ֆրանսացիներուն: Զօրագունդեր ճամբայ ելան Պէյրութէն դէպի Սիդոն եւ Դամասկոս, հաւանաբար պաշարելու համար էլ Աթրաշի ապստամբները:

⁂ Տիւրզիները պարպեցին Մէրճիյունը: Կ՚ըսուի թէ Հասպայան ալ ձգած են: Նոյեմբեր 23ի գիշերը նոր յարձակում մը եղաւ Ռաշայայի վրայ, բայց ետ մղուեցաւ: Կը հերքուի թէ Տիւրոս եւ Սիդոն քաղաքները սպառնալիքի տակ են:

Ֆրանսացիները յարձակողական մը կը պատրաստեն որ պիտի սկսի քանի մը օրէն, նպատակ ունենալով ապստամբները վտարել Լիբանանէն: Բաւական թուով օգնական ուժ կը գտնուի: Հազար հոգի հասած են Ճէզին: Քանի մը հարիւր կամաւորներ ալ կը միանան այս զօրքին, որ սպառազինուած է թնդանօթներով:

Այժմ Տիւրզիները միայն մէկ բաց ճամբայ ունին, — Հերմոն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱ, ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔ

Մեծ պատերազմին, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Իտալիա զինակցեցան, որովհետեւ ունէին հասարակաց թշնամիներ, որոնց ջախջախումը կը համապատասխանէր իրենց շահերուն։ Անմիջապէս որ վտանգը անցաւ եւ կարգը եկաւ պարտուածներու աւարը բաժնելու, հին հակամարտութիւնները սկսան վերստին գլուխ ցցել։ Ուրիշ կերպ ալ չէր կրնար ըլլալ, քանի որ բոլորը պատերազմի մէջ մտած էին տնտեսական նպատակներով եւ նիւթական շահեր ապահովելու մտահոգութեամբ։ Զինադադարէն վերջ չուշացաւ այն վայրկեանը, ուր դաշնակիցներու շահերը սկսան իրար բախիլ եւ խզումը ծայր տուաւ։ Հասարակաց թշնամիին դէմ դաշնագիր պատրաստող պետութիւնները հեռու էին իրարու հետ համաձայնելէ եւ յաճախ պարտուած երկիրներէն մէկն ու միւսը կ'օգտուէին այս կացութենէն։

Մասնաւորելով մեր խօսքը Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի քաղաքականութեան՝ հանդէպ Թուրքիոյ, մենք տեսանք —ու մանաւանդ մեր մորթին վրայ զգացինք— թէ ո՛րքան այս վերջինը օգտուեցաւ այդ երկու երկիրներու հակամարտութենէն եւ յաջողեցաւ —միակը ըլլալով բոլոր պարտուածներուն մէջ— հաւասարէ հաւասար բանակցիլ յաղթականներուն հետ եւ կնքել իրեն համար պատուաբեր դաշնագիր մը։ Անատոլուի հելլէնական պարտութիւնը Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ — չյիշելու համար Ռուսիան— յաղթանակը եղաւ Անգլիոյ դէմ։ Օսմանեան պետութիւնը յաջողած էր դարերով իր գոյութիւնը պահպանել միեւնոյն պատճառներով. քէմալական Թուրքիան ալ գիտցաւ օգտուիլ այդ երեւոյթէն։ Եթէ այսօր կայ Մուսուլի խնդիր եւ Սուրիոյ խնդիր, պատճառը նոյն հակամարտութիւնն է։ Լօզանի մէջ պետութիւն մը ասպետօրէն պայքարեցաւ՝ շահեր ապահովելու համար Թուրքիոյ, ի վնաս Անգլիոյ, մղուած ապագայ յոյսերէ։

Ֆրանսա Արեւելքի մէջ իր հմայքը կորսնցուց առաջին անգամ 1921ին, երբ Ֆրանքլէն Պույոնի ձեռքով ստորագրեց Էնկիւրիի համաձայնագիրը եւ պարպեց Կիլիկիան։ Թուրքերու դրացի Սուրիացիները շատ լաւ կը յիշեն այսօր այս պարագան եւ կը քաջալերուին Թուրքին օրինակէն։ Ուրիշ քաջալերութիւններ ալ պակաս չեն անշուշտ, քանի որ հակամարտ շահերը գոյութիւն ունին միշտ։ Եթէ Մուսուլի խնդիր գոյութիւն չունենար, շատ հաւանաբար Սուրիոյ խնդիր ալ չէինք ունենար այսօր։

Անգլիա դիւանագէտ է եւ մանաւանդ գաղթավայրի ճարպիկ վարիչ։ Դեռ տարի մը առաջ Միջագետքի մէջ ահռելի ատելութիւն կը տիրէր Անգլիոյ դէմ։ Արաբ ազգայնականները անողոք էին իրենց պահանջներուն մէջ։ Այսօր Իրագցիները Անգլիոյ ոտքը կ'լիզեն, աղաչելով որ չլքէ զիրենք։ Մէկուկէս տարի առաջ Անգլիա եւ Միջագետք դաշնագիր կնքեցին, որուն համաձայն Անգլիա 1928ին պիտի պարպէ Իրագը։ Երկուկէս տարիէն կ'աւարտի այդ պայմանաժամը։ Բայց Մուսուլը Միջագետքի հոգին է։ Իրագցիները շատ լաւ գիտեն ատիկա. առանց Մուսուլի՝ Միջագետք տնտեսապէս ու զինուորապէս Թուրքիոյ տեւական սպառնալիքին տակ պիտի մնայ։ Անգլիա միայն կրնայ Մուսուլը ապահովել Միջագետքի, պայմանով որ «25 տարի եւս իր հոգատարութեան տակ պահէ Միջագետքը»։ Այսպէս կ'եզրակացնէր Մուսուլի Միջազգային Յանձնախումբը՝ իր տեղեկագրին մէջ։ Իրագցիները, որ 1924ին կրակուրց կը ժայթքէին Անգլիոյ դէմ, այսօր կը սպառնան Ֆէյսալ Թագաւորի կեանքին, եթէ անիկա ուզէ կերպով չկարենայ ապահովել Մուսուլը իրենց։ Ու Ֆէյսալ շունչը Լոնտոն առաւ եւ ապահովեց պահանջուածը։ Անգլիա 25 տարի եւս պիտի մնայ Միջագետքի մէջ։

Շէյխ Մահմուտ, Քէրքուքի շրջանի Քիւրտերու տէրն ու տիրականը, երկու տարի առաջ մահացու կռիւ կը մղէր Անգլիացիներուն դէմ։ Այսօր իր բոլոր ուժերը դրած է Անգլիոյ տրամադրութեան տակ։

Մուսուլի ճակատին վրայ անգլիական պատրաստութիւնները կը նմանին 1918ի աշնան Պաղեստինի ճակատին պատրաստութեանց։ Այն ատեն Անգլիա մէկ գրոհով տասը օրուան մէջ շունչը Հալէպ առաւ։

Երկու տարի առաջ Միջագետքի մէջ Թրքասիրական զօրաւոր հոսանք մը կար։ Ատոր գլխաւոր ազդակը կրօնական կապն էր։ Միջագետքի ժողովուրդին ստուար մեծամասնութիւնը սօֆթաներէ եւ մոլեռանդ իսլամներէ կը բաղկանայ։ Իսլամական կրօնքին դէմ Էնկիւրիի վերաբերումը միանգամ ընդ միշտ խզեց այդ կապն ալ։

Անգլիա կը քաջալերէ իսլամական կրօնքը։ Միջագետքի մէջ այսօր ամենէն հոյակապ շէնքերը, ամենէն բարեբեր հողերը Էվգաֆին կը պատկանին. բոլոր հին ու մեն մզկիթները նորոգուած եւ բարեզարդուած են՝ անգլ. պաշտօնեաներու հսկողութեան տակ։ Այս ալ անգլիական քաղաքականութիւն է։

Ատոր շնորհիւ է որ Անգլիա այսօր ժառանգորդը դարձաւ օսմ. պետութենէն անջատուած հողամասերու ամենէն հարուստներուն— Միջագետք, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան— եւ կը մնայ այդ երկիրներուն մէջ, թերեւս հակառակ ազգաբնակչութեան կամքին, սակայն անոնց շահին համար։

Ի՞նչ քաղաքականութեան հետեւեցաւ Ֆրանսա։ Առաջին մէկ օրէն շոյեց Թուրքը, իբրեւ թէ Անգլիոյ դէմ գործելու համար։ Արդի՞ւնք։ Կիլիկիոյ պարպումը, Իզմիրի աղէտը եւ այսօր ալ Սուրիան պարպելու վտանգը։

Սուրիոյ վերջին շարժումները, մանաւանդ Դամասկոսի աղէտը բացին Ֆրանսայի աչքը եւ ցոյց տուին վերջապէս թէ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւ մանաւանդ Թուրքիոյ հանդէպ գաղթային երկու մեծ պետութիւնները պէտք է համերաշխ գործեն, եթէ չեն ուզեր որ իրենց այդ անհամաձայնութիւնը ի վերջոյ իրենց դէմ դառնայ եւ անկէ օգտուին մանաւանդ Թուրքերը, որոնք քանի երես գտնեն ա՛յնքան անտանելի կը դառնան իրենց պահանջներուն մէջ։

Այսօր Ֆրանսա նոր շրջան մը կը բանայ իր արեւելեան քաղաքականութեան մէջ։ Սուրիոյ նոր Մարզպանը իր պաշտօնատեղին մեկնելէ առաջ Լոնտոն գնաց եւ Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան հետ խորհրդակցաբար հիմը դրաւ այդ նոր քաղաքականութեան։

Ֆրանսա կը խոստանայ Մուսուլի խնդրին մէջ Անգլիոյ տեսակէտը պաշտպանել. արդէն Լահէյի Միջազգային Ատեանը վճռեց, որ Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին որոշումը այս հարցի մասին, պարտադիր ըլլայ երկու կողմերուն ալ։ Այս աջակցութեան փոխարէն Անգլիա Սուրիոյ մէջ դժուարութիւն չպիտի յարուցանէ Ֆրանս. հոգատարութեան դէմ։

Երբ Թուրքերը իրենց դէմ գտնեն այս միացեալ ճակատը, տարակոյս չկայ որ շատ բան պիտի պակսի իրենց ամբարտաւանութենէն։

ՀՐԱՆԴ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԽՈՇՈՐ ԴԷՊՔԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

ԹԱՒՐԻԶ, 1 Նոյմ.

Ամբողջ Հոկտեմբեր ամսուն ընթացքին Պարսկաստանը քաղաքական մեծ դէպքերու շրջան մը անցուց։

Թէհրանի մէջ քանի մը անգամ տեղի ունեցան քաղաքական ցոյցեր։

Խորհրդարանին մէջ բուռն տեսարաններ պարզուեցան։

Ամենուրեք լարուած էր ժողովրդական ընդհանուր տրամադրութիւնը։ Յառաջ եկած էր ուժեղ հոսանք մը, որու միակ նպատակն էր գահընկէց յայտարարել Պարսկաստանի Շահ Սուլթան Ահմետը, որ երեք տարիէ ի վեր հեռացած է երկրէն եւ այժմ կ'ապրի Փարիզ։

Թէեւ Շահը հեռագրած էր թէ կ'ուզէ Պարսկաստան դառնալ, բայց Թէհրանի եւ այլ կարեւոր կեդրոններու պետական եւ ժողովրդական խաւերուն մէջ ընդհանուր դժգոհութիւն յառաջ եկաւ այդ վերադարձին դէմ։

Ատրպատականի խոշոր նահանգը, կեդրոն ունենալով Թաւրիզ քաղաքը ընտրեց իրեն համար «Ազգային կոմիտէ», որու առաջին գործն եղաւ Ատրպատականը անջատել կեդրոնի կառավարութենէն, միաժամանակ խիստ բողոք բարձրացնել ներկայ Շահի գերդաստանին դէմ։ «Ազգային կոմիտէ»ն նոյն իսկ կամաւորներ արձանագրեց, ի հարկին արեան գնով պաշտպանելու ժողովուրդի իրաւունքները։

Հոկտեմբերի վերջերը ցնցող դէպքեր ծագեցան Թէհրանի մէջ։ Ուժգին հրացանաձգութիւն տեղի ունեցաւ Խորհրդարանին առջեւ, նոյն իսկ ռումբեր պայթեցան։

Հոկտեմբեր 31ին կը գումարուի Մէջլիսի արտակարգ նիստը, քննութեան կ'առնուին երկրի ներքին եւ արտաքին խնդիրները եւ ի վերջոյ Մէջլիսը կ'որոշէ.

Ա.) Իրաւազուրկ յայտարարել Գաճարիյէ արքայական գերդաստանը։

Բ.) Գահընկէց հռչակել Գաճարիյէ գերդաստանէն սերող Սուլթան Ահմետ Շահը։

Գ.) Պարսկաստանի ընդհանուր խնամակալ հռչակել վարչապետ եւ զինուորական նախարար Րիզա Խան Փահլէվին։

Դ.) Արքայական նոր գերդաստանի որոշումը եւ նոր վարչաձեւի ընտրութիւնը կը վերապահուի Սահմանադիր ժողովին, որ պիտի գումարուի մօտ ապագային։

Այս չորս որոշումները պաշտօնական հեռագիրներով յայտարարուեցան Պարսկաստանի պետական մարմիններուն եւ ժողովուրդին։

Խորհրդարանի հայ անդամը, Ջօրա Խան Սագինեան ալ նոյնիմաստ հեռագիր տուած էր Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս արքեպսկ. Մելիք Թանգեանին։

Կարգադրուած է որ ամբողջ Պարսկաստանի մէջ այս մեծ յեղաշրջման առթիւ, կատարուին խրախճանութիւններ, երեք օր։

Գաճարիյէ արքայական տունը Իրանի արքայական գահին տէր դարձաւ մօտաւորապէս 1780 թուականին։ Մինչեւ այժմ, ամբողջ 45 տարի Գաճարիյէններէն Իրանի գահուն վրայ բազմած են ընդամէնը եօթը Շահեր։ Այսպէս. Աղա Մահմատ Խան (ներքինին) որ 1795ին աւերին մէջ ողողեց ամբողջ Վրաստանը եւ մասնաւորապէս Թիֆլիսը, ուր նոյն թուականին, Մէյտանի Ս. Գէորգ եկեղեցիին մէջ, իր զինուորներուն ձեռքով, չարաչար սպաննուեցաւ մեծանուն եւ տաղանդաւոր աշուղ Սայեաթ-Նովան։

Աղա Մահմատ Խանին յաջորդեց Ֆաթալի Շահ եւ ապա իրարու ետեւէ, սերունդէ սերունդ Աղա Մահմատ Շահ, Նասրէտտին Շահ (սպաննուեցաւ սէյիտի մը ձեռքով 1896ին), Մուզաֆէրէտտին Շահ, Մահմատ Ալի Շահ (գահընկէց 1908 թուին, մեռաւ 1925ին) եւ ապա որդին Սուլթան Ահմատ Շահ, որու օրով վերջ գտաւ Գաճարիյէ արքայական տունը։

Թէհրանի մէջ բանտարկած են Գաճարիյէններու թագաժառանգը եւ ձերբակալած՝ բոլոր արքայականները։

Պարսիկ մամուլը խիստ քննադատականներ կը հրատարակէ Գաճարիյէ ցան 145 տարուայ պատմութեանը մասին։

Ծաղրաթերթերու մէջ, սուր յօդուածներ եւ ծաղրանկարներ կը տեսնուին ներկայ Շահին Եւրոպայի մէջ անցուցած կեանքի մասին։

Արդէն Թաւրիզի մէջ պատրաստութիւններ կը տեսնուին, շքեղ հանդէսներ կատարելու համար։

Կառավարութիւնը Հայոց Առաջնորդին ալ գրած է, որ դպրոցները երեք օր փակ մնան, այս պատմական տօնին առթիւ։

Պետական մեծ յեղաշրջումը Պարսկաստանի մէջ անցաւ առանց արիւնահեղութեան։ Խորհրդային իշխանութիւնը առիթը յարմար կը նկատէ, «պղտոր ջրում ձուկ որսալու»։

ԻՐԱՆՑԻ

ԵՐԵՔ ՉՈՐՐՈՐԴԸ ԹՈՒՐՔ

Թուրքիոյ առեւտրական գործավարութիւնը օրինագիծ մը պատրաստեց, որուն համաձայն դրամատուներու պաշտօնեաներուն երեք չորրորդը Թուրք պիտի ըլլայ, անպատճառ։ Այս պայմանը հաղորդուած է արդէն հոլանտական դրամատան, որ կ'ուզէ մասնաճիւղ մը բանալ Պոլսոյ մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԸ

Պատասխանելով մեր խմբագրի հարցումներուն, Հայաստանի Կարմիր Խաչի ներկայացուցիչ Բժ. Ս. Կամսարական հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ.—

Հայաստանի Կարմիր Խաչը կազմուած է 1920ի սկիզբներին մի խումբ հասարակական գործիչների նախաձեռնութեամբ։ Ժամանակին Կ. Խաչը կատարեց բաւականին արդիւնաւէտ աշխատանք։ Հայ-Թրքական պատերազմը սպառեց Կ. Խ.ի միջոցները։ Կարճ ընդմիջումից յետոյ 1921ի Հոկտեմբերին նախկին անդամների եռանդով եւ խորհրդային կառավարութեան աջակցութեամբ Հ. Կ. Խ.ը վերսկսեց իր գործունէութիւնը։ Այժմ Հայաստանի բոլոր գաւառներում Կ. Խ.ը ունի իր մասնաճիւղերը։ Անդամների թիւը հասնում է 6000ի։ Արտասահմանում Հ. Կ. Խ. ունի հինգ մասնաճիւղ, Թաւրիզ, Աթէնք, Փարիզ, Մարսէյլ եւ Նիւ Եորք. ամենամեծ օժանդակութիւն Կ. Խ.ը ստանում է Ամերիկայից։—

Հայաստանում Կարմիր Խաչը ունի տրոպիկական կայաններ (մալարիայի յատուկ դարմանատուն) ու բժշկակայաններ եւ մանկատուն։

Հայաստանի առողջապահական վիճակը այժմ համեմատաբար շատ լաւ է։ Ուժեղ կռիւ է մղւում մալարիայի, աչքացաւի եւ այլ հիւանդութիւնների դէմ։ Բացւում են նոր հիւանդանոցներ, տրոպիկական կայաններ, որոնք դրւած են գիտական հիմքերի վրայ, եւ տարւում է կրթական աշխատանք գիւղերում։ Մեր առաքելութեան նպատակն է՝ Ա. ծանօթանալ տեղերում Հ. Կարմիր Խաչի արտասահմանեան մասնաճիւղերի գործունէութեան հետ, տալ անհրաժեշտ հրահանգներ ըստ մեր կանոնադրութեան եւ երկրի պահանջների, կազմակերպել նոր մասնաճիւղեր եւ զեկուցել Հ. Կ. Խ. կատարած աշխատանքի մասին։

Ֆրանսիայում կը մնանք մօտաւորապէս մէկ ամիս եւ ապա կ'անցնենք Բելգիա, (Գերմանիա) Անգլիա, Ամերիկա, իսկ վերադարձին Բալկանեան թերակղզի, Եգիպտոս եւ Սիւրիա։ Բ. Սերտ կապ հաստատել արտասահմանեան հայութեան հետ, արտասահմանում ընդհանրացնել Հ. Կ. Խ.ի գաղափարները եւ նորա անելիքները, բանալ նոր հիւանդանոցներ, ուժեղացնել կռիւը տրոպիկական (հասարակածային) եւ այլ հիւանդութիւնների դէմ, բանալ նոր մանկատներ անապաստան երեխաների համար, օգնել հայրենիք վերադարձող գաղթականութեան, երկրի հաշմանդամներին եւ այլն։

ԹՐՔՈՒՀԻՆԵՐԸ՝ ՄԶԿԻԹՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Պոլսոյ Թրքուհիներու Միութիւնը արտօնութիւն խնդրած է խօսելու համար մզկիթներու մէջ։ Կրթական գործերու Տեսչութիւնը ուզած է հասկնալ թէ կիները քարո՞զ տալ կ'ուզեն, թէ բանախօսութիւններ սարքել, որովհետեւ քարոզի համար անհրաժեշտ է արտօնութիւն ստանալ միւֆթիներէն։

Թրքուհիները կ'ըսեն թէ այժմ սօֆթաներ կը թունաւորեն ժողովուրդին միտքը, ուստի կ'ուզեն մզկիթներու մէջ ալ խօսիլ զանազան նիւթերու վրայ, որպէս զի աւելի շատ ժողովուրդ օգտուի։

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԻ ԱՌԱՋՆՈՐԴԻՆ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Յառաջիկայ տարի կը լրանայ Ատրպատականի Առաջնորդ Ներսէս Արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանի ծննդեան վաթսունամեակը (1866-1926), ազգային եւ հանրային գործունէութեան քառասնամեակը (1886-1926), հոգեւոր կոչման քսանհինգամեակը (1901-1926) եւ Ատրպատականի Հայոց թեմական Առաջնորդութեան տասնեւհինգամեակը (1912-1926)։

Այս քառեակ յոբելեանները տօնելու համար, Ատրպատականի հանրային 24 մարմիններու ներկայացուցիչներու ընդհանուր ժողովը ընտրեց «Յոբելեանական կեդրոնական Յանձնախումբ» հետեւեալ կազմով.—

Նախագահ՝ Կարապետ աւագ քահ. Մանուկեան, քարտուղար՝ Հայկ Աճէմեան, գանձապահ՝ Խոսրով Աւագեան, անդամներ՝ Տիկ. Հեղինէ Ժօրժ, Տիկ. Մարիամ Նազարբէկեան, Կարապետ Պիօնեան, Սմբատ Բուդաղեան, Համբարձում Ծերունեան, Բժ. Ռուբէն Տէր Ստեփանեան եւ Մարգար Յակոբեան։

Յանձնախումբը արդէն գործի ձեռնարկած է, որպէս զի յոբելեանը լայն ժողովրդականութեամբ տօնուի ամէն տեղ։ Յանձնարարուած է Պ. Հայկ Աճէմեանի, գրի առնել Ներսէս Արքեպսկ.ի կենսագրութիւնը, հասարակութեան մէջ տարածելու համար։ Գործը արդէն պատրաստ է եւ հրատարակութեան յանձնուած։

Մօտերս լոյս կը տեսնէ նաեւ Յոբելեանական կոչը, ուղղուած արտասահմանի հայութեան։ Կենսագրութիւնն ու կոչը լոյս տեսնելէ յետոյ, պիտի ղրկուին արտասահմանի հայ մամուլին, ազգային մարմիններուն, կարեւոր գործիչներուն եւայլն։

Յանձնախումբը որոշած է 1926ի Յունիսի 12ին, Մեծն Ներսէս Հայրապետի տօնի օրը մեծաշուք հանդիսաւորութեամբ կատարել յոբելեանական հանդէսները Թաւրիզի մէջ։

Անշուշտ արժանի յարգանքը պիտի գտնէ յոբելեար մը, որ 40 տարիէ ի վեր կը ծառայէ ժողովուրդին եւ հայրենիքին, ուսուցչական, գրական, կրօնական եւ հանրային ասպարէզի մէջ։

Թաւրիզ — ՍԻՓԱՆ

ՔՐՏԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ եւ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԱՄՈՒԼԸ

Վիեննայէն կը գրեն մեզի.—

Յայտնի է որ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը Մարսէյլի Աշխատաւորական Համագումարին ներկայացուց յուշագիր մը, արծարծելով քիւրտ ժողովուրդի կրած հալածանքները եւ անոր ազատագրութեան դատը։ Աւստրիոյ Սոցիալ-Դեմոկրատ կուսակցութեան կեդրոնական օրկանը «Արպայթըր Ցայթունկ»ը Նոյմ. 29ին տպեց այդ յուշագիրը, հետեւեալ վերնագրով. «Ցաճկական բռնապետութեան բարբարոսութիւնները եւ խժդժութիւնները, որոնց նմանը չէ տեսնուած աշխարհի մէջ»։

Այս պարագան ուշագրաւ է այն տեսակէտէն, որ աւստրիական մամուլը դեռ շատ անգամ Թուրքիոյ կողմը կը բռնէ եւ միամտօրէն կը կարծէ թէ Թուրքիան իսկապէս եւրոպականացած է։ Յուշագրին հրատարակութիւնը պիտի սթափեցնէ՞ Աւստրիոյ մամուլի ղեկավարները։

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ԱՆԿՈՒՄԸ

Մեր վերջին թիւով գրեցինք թէ Երեսփ. Ժողովը միաձայնութեամբ որոշեց յօդուած առ յօդուած քննել կառավարութեան ներկայացուցած ելմտացոյցը։ Առաջին չորս յօդուածները բուռն վիճաբանութիւններէ վերջ ընդունուեցան մեծամասնութեամբ մը, որ հետզհետէ կը նուազէր։ 5րդ յօդուածը ճակատագրական եղաւ եւ կառավարութիւնը երեք քուէի տարբերութեամբ (275ի դէմ 278) փոքրամասնութեան մէջ մնալով, ստիպուեցաւ հրաժարիլ։ Այս յօդուածը կը վերաբերէր կարճ պայմանաժամով գանձատոմսերուն։ Կառավարութիւնը կ'առաջարկէր անոնց վճարումը յետաձգել 25 տարի, սկսեալ 1928 թուականէն։ Գանձատոմսեր կան, որ առաջիկայ Դեկտեմբեր 8ին պէտք է վճարուին, մինչդեռ կառավարութիւնը գանձին մէջ դրամ չունի այդ վճարումները ընելու համար. միւս կողմէ Երեսփ. Ժողովը կը հակառակի նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանելու։ Երկու սուրի մէջ մնացած ըլլալով, կառավարութիւնը որոշած էր վճարումները յետաձգել։ Պ. Պօքանովսքի յայտարարեց թէ ելմտացոյցին ամէնէն կենսական մասը 5րդ յօդուածն էր։ «Կառավարութիւնը, ըսաւ, ամէնէն մեծ դրամատունն է, եթէ օրին մէկը ելլէ եւ իր դրան առջեւ ազդ մը փակցնէ թէ պարտքերը չպիտի վճարէ, ո՞ւր կը մնայ այդ կառավարութեան վարկը»։ Ուրիշ երեսփոխաններ ալ դէմ արտայայտուեցան։ Համայնավարները, որոնք ձեռնպահ մնացած էին նախորդ յօդուածներու քուէարկութեան պահուն, այս անգամ կառավարութեան հակառակ քուէ տուին, որով արդէն իսկ տատանուող մեծամասնութիւնը բոլորովին հակառակ կողմը հակեցաւ եւ Փէնլըվէի դահլիճը տապալեցաւ երկրորդ անգամ ըլլալով։

ՎԵՑ ԱՄԻՍ ԵՒՍ

Խալք կուսակցութիւնը (քէմալական) որոշեց որ Էնկիւրիի անկախութեան դատարանը վեց ամիս եւս իրաւասութիւն ունենայ մահավճիռներ արձակելու։ Նոյնպէս որոշուեցաւ մէկ տարի յետաձգել Արեւելեան նահանգներու պաշարման վիճակը, որուն վեցամսեայ պայմանաժամը լրացած էր վերջերս։

ԴԷՊԻ ԱՇԽԱՐՀԱԿԱՆԱՑՈՒՄ

Պոլսոյ հրէական Պէնէ-Պէրիթ ընկերութեան անդամները ժողով մը գումարելով, որոշեցին անջատել աշխարհական եւ կրօնական գործերը եւ Խախամբետարանին յանձնել միայն կրօնական գործերու վարչութիւնը։ Այս որոշման համաձայն, հրէական իւրաքանչիւր շրջանակի հասարակութիւնը ինք պիտի վարէ գործերը եւ մատակարարութիւնը։ Խախամապետարանը անորոշութեան մատնուած է այս քայլին առթիւ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՏԱՐԱԶԸ

Կրթական գործավարութեան որոշումով, այսուհետեւ Թուրքիոյ մէջ բոլոր դպրոցականները պիտի հագնին միօրինակ զգեստ։ Մինչեւ 13 տարեկան տղաներուն համար՝ ամառը կտաւէ, ձմեռը բուրդէ պլուզ, կարճ կամ երկայն տափատ, հագուստին գոյնով փողկապ եւ նոյն կերպասէն գլխարկ։ Աղջիկներուն համար ալ տարազը նոյն է, միայն տափատի տեղ շրջազգեստ կայ, եւ գլխարկին ձեւը քիչ մը տարբեր է։ Դասի առեն, աշակերտ եւ ուսուցիչ գլխաբաց պիտի ըլլան։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ԴԻՒԱՆԸ

«Մարտակոչ»ի մէջ կը կարդանք.

— Արդէն մէկ տարի է որ գոյութիւն ունի Հայաստանի պետական դիւանը (արխիվ), ուր հաւաքուած են եւ կը հաւաքուին այն բոլոր նիւթերը որոնք պիտի ծառայեն Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի քաղաքական, տնտեսական եւ ընդհանրապէս պատմագրական ուսումնասիրութեան։ Թէեւ բազմաթիւ թանկագին նիւթեր կորսուած են մեծ պատերազմին եւ քաղաքացիական կռիւներու հետեւանքով, բայց կարելի եղաւ վերջնական կորուստէ փրկել մնացորդները։ Մութ եւ խոնաւ նկուղներէ, փոշոտ տանիքներէ, զանազան վարչական հիմնարկութիւններու անկիւններէն դուրս հանուեցան նախկին ցարական եւ դաշնակցական կառավարութիւններու շրջաններուն վերաբերող գործերն ու փաստաթուղթերը։

Ներկայիս Հայաստանի պետական դիւանը կ'աշխատի մէկ կողմէ դասաւորել հաւաքուած նիւթերը, միւս կողմէ երեւան հանել տակաւին անյայտ կամ այս ու այն տեղ պահուած թուղթերը, ինչ որ շատ բարդ գործ է։ Զտման, կարգաւորման եւ ցուցակագրման աշխատանքները երկար ժամանակ կը պահանջեն եւ կը լրանան 2—3 տարի յետոյ, նկատի առնելով նիւթերու քանակութիւնը եւ խառնիխուռն վիճակը։ Այժմ կը հաւաքուին նախախորհրդային շրջանի նիւթերն ու փաստաթուղթերը։ Յաջորդ տարի պիտի սկսին կեդրոնացնել խորհրդային Հայաստանի վարչական եւ հանրային հաստատութեանց նիւթերը, որոնք պետական համապատասխան դիւաններուն մէջ հինգ տարի պահուելէ յետոյ, պէտք է անպայման յանձնուին կեդր. դիւանին։

Ջանքեր կ'ըլլան միեւնոյն ատեն ձեռք բերելու Թիֆլիսի, Լէնինկրատի (Փեթրոկրատ) եւ Մոսկուայի պետական դիւաններուն մէջ գտնուած այն նիւթերը որոնք կապ ունին հայկական կեանքի հետ։ Խորհրդային Ռուսիոյ պետական դիւանը հաւանած է երեք հանրապետութեանց դիմումը, եւ իւրաքանչիւր երկրի դիւանին պիտի յանձնէ անոր վերաբերեալ նիւթերը, որոնք քանի մը դարու պատմութիւն կ'ընդգրկեն։

ՀԱՅԵՐԸ ՍՈՉԻԻ ՄԷՋ

Սոչիի շրջանի Հայերը կը զբաղին գրեթէ բացառապէս ծխախոտի մշակութեամբ։

Մեծմասը Տրապիզոնցիներ են, որոնք կ'ապրին ցիրուցան, կտրուած իրարմէ։ Ծխախոտի մշակութեան գործը հնարաւորութիւն չի տար ամփոփ ապրելու, հետեւաբար գիւղերը այնքան քիչ տուն կը կազմեն որ, կարելի չէ գիւղ կոչել։

Շրջանի հայկական դպրոցներուն թիւը հարիւրի կը հասնի, ինչ որ անբաւական է։ Ուսուցիչներու թոշակները զոհացուցիչ են. պետական ռոճիկէն զատ, գիւղացիներն ալ առանձնապէս կը վարձատրեն։ Անհրաժեշտ են պատրաստուած ուսուցիչներ, ոչ թէ նորաւարտ անփորձներ, որոնց թիւը պզտիկ չէ այս տարի, Սոչիի մէջ։ — Մ.

ԿՐԱՊՈՏԿԻՆԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

Հիւսիսային Կովկասի բազմաթիւ հայ գաղութներէն մէկն ալ Կրապոտկինն է, որ կը գտնուի Կրասնոտարի եւ Արմաւիրի միջեւ։

1918ի թրքական արշաւանքներուն ատեն այնտեղ ապաստանած են բաւական թուով Հայեր, գլխաւորապէս Հայաստանէն եւ Կարսի ու Արտահանի շրջաններէն։ Կրապոտկինի Հայերու ընդհ. թիւն է 1500 անձ, մօտ 400 տուն, որոնց հարիւրին 70ը զուտ պրոլետարներ, մնացածը՝ մանրմունր առեւտրականներ։ Ամառուան եղանակին, այս ընչազուրկներու մեծագոյն մասը ռուսական գիւղերը կ'երթայ իբրեւ հասարակ բանուոր։ Ընդհանրապէս աննախանձելի է այս գաղթականութեան վիճակը, չունին կանոնաւոր բնակարաններ, կ'ապրին մութ եւ խոնաւ նկուղներու մէջ։ Ունին տարրական դպրոց մը, 120 աշակերտով եւ երեք ուսուցիչներով, որոնց վիճակը մխիթարական չէ. բացի պետական 30-35 րուբլի ռոճիկէն, ուրիշ կողմնակի օժանդակութիւն չեն ստանար։

Իբրեւ հայերէն թերթ, այս գաղութը կը ստանայ միայն մէկ «Մարտակոչ», այն ալ Կուլտուրական Միութեան անունով։ Չկայ նաեւ հօկի մասնաճիւղ։ Ժողովուրդը անտեղեակ է Հայաստանի անցուդարձերուն։

ՀՐԴԵՀ ԴԻԼԻՋԱՆԻ ՄԷՋ

Կովկասեան թերթերը կը գրեն թէ Նոյեմբեր 9ին հրդեհ ծագած է Դիլիջանի անտառին մէջ, բաւական մեծ տարածութեան մը վրայ։ Աղէտին վայրը գացած է նաեւ «Հողժողկոմ» Երզնկեանը։

ԿԵՂԾ ՄԱՐԳՐԻՏՆԵՐ

Ցեսարանը կ'անցնի հայկական ճաշարանի մը մէջ։ Կոկիկ սրահ մը, վայելուչ կահաւորում, խնամուած սպասներ, հետեւաբար ծանրագին ճաշացուցակ եւ «ընտրեալ» յաճախորդներ։ Հոն իմ մուտքս պարզապէս արկածի մը հետեւանքն էր։

Ինքզինքս կը գտնեմ դէմ առ դէմ յաճախորդի մը հետ, հագուած՝ վերջին նորաձեւութեամբ։

Ցարգանքով կը դիտեմ համազգի սեղանակիցս, որ անտարբեր կը թուի իր շուրջի անցուդարձերուն, ինչպէս վայել է ամէն բարեկիրթ անձի։ Վերջապէս մարդ-մարգրիտ մը։ Յանկարծ, հրաման մը՝

— Սէրվի՛ս, սը տեղէն եօղուրտ մը տուր։

Ա՜յ, կեղծ մարգրիտ մը ուրեմն...

Երազէ արթնցող տղու մը պէս դժգոհ՝ փորձեցի խորասուզուիլ առաջին յափշտակութեանս մէջ։ Սակայն չարաճճի սպասաւորը սթափեցուց զիս։

— Ի՞նչ հրամմա եցիք, պարոն։

— Դօ՛, եօղուրտ մը, իշթէ։

— Եօղուրտ մը... եօղուրտը ի՞նչ է։

— Դօ, դուն հայերէն չիյտե՞ս, մածուն մը ուզեցի...։

— Շատ սիրով, պարոն, ահա ձեզի մածուն մը. ներեցէ՛ք, եթէ թուրքերէն չեմ հասկնար։

Ու մինչ կը ճգնէի ինքզինքիս բացատրել ներքինին ու արտաքինին այս աններդաշնակութիւնը, մոռաբերեցի թուրքիոյ ֆէսերը որոնք այսօր գլխարկներու փոխուած են։

ԵԴՈՒԱՐԴ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ՏԱԳՆԱՊԻՆ ԱՌԹԻՒ ԿՈՉ.— Սեբաստահայերու Նահանգային Միութեան Վարչութիւնը Փարիզի բոլոր Հայրենակցական Միութիւնները կը հրաւիրէ խառն ժողովի մը, Սուրիաբնակ Հայերու ներկայ վիճակի մասին խորհրդակցելու համար։

Հասցէ.— M. Hamparzoumian 79 rue des Rigoles Paris (XXe.)

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Նոր կարգադրութեան մը համաձայն, Էնկիւրիի երկրագործական վարչութիւնը որոշած է առանց աճուրդի այգեպաններուն յանձնել լքեալ այգիները, որպէս զի չփճանան։

Թուրքիոյ «Ազգային կալուածներու Տեսչութիւնը» փոխարժէքը ութը տարիէն վճարելու պայմանով ծախու հանած է հետեւեալ անյայտացած Հայերու կալուածները.—

ԱՖԻՈՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՄԷՋ

Եալըեան Յակոբի գործատեղին (մամուլխանէ) 1200 ոսկի, Եօ սյեան Տիգրանի գործատեղին՝ 1300, Պարոնեան Մուրատի և Ահարոնի գործատեղի՝ 2000, Դաւիթեան Օհաննէսի գործատեղին 250, Փալա Մուրատօղլու Օհաննէսի աղջկան Եղիսաբէթի գործատեղին 1000, Աւագ օղլու Հաճի Ստեփանի գործատեղին 1000, Արսէնի որդի Մաքսուտի գործատեղին 700, Ճանըքեան Զոլաք Արթինի տունը 600, Թիւթիւնճեան Հաճի Թորոսի տունը 150, Վարպետեան Գրիգորի տունը300, Ուշագլը քըզըի ժառանգորդներէն Գալուստի տունը 400, Պետրոսեան Ղազարոսի տունը 1000, Մակարեան Յակոբի տունը 2000, Պետրոսեան Ղազարոսի գործատեղին 2000, Աւագեան Հաճի Ստեփանի խանութի գետինը 300, Ալթունեան Հաճի Գէորգի գործատեղիները 12,500, Տէօքմէճեան Հաճի Գէորգի գործատեղին 10,000, Տիար օղլու Հաճի Ղազարի գործատեղին 150, Շիրինեան Հաճի Բիալին(.՞)ի և Աւագեան Հաճի Արթինի գետինը 1500, Աւագեան Հաճի Արթինի խանութի գետինը 500, Թիւթիւնճեան Հաճի Ստեփանի ժառանգորդներուն խանութի գետինը 250, Հաճի օղլու Հաճի Սարգիսի քարուկիր վաճառատունը 2500, Չիմէքեան Արթինի տան գետինը 30, Թոքաթլը օղլու Գարա Խաչիկի փլած տունը 150, Պողոսեան Արթին Բըլպուչաքի ժառանգորդներուն տան գետինը 50 ոսկի։

ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Գատըգիւղի Մէնտուհի Նէմրուդի 10 յարկաբաժինէ բաղկացեալ ափարթմանը, Մատթէոս օղլու Տամատեանի խանութը և ափարթըմանը, Տիկին Կոբեկեանի գետինը (Փերուզ աղա թաղ), Մաքրիգիւղի Պապաեան, Ներսէսի ժառանգորդ Նէվրիկ հանըմի տունը և խանութը 5130, Թօփքափուի պարտիզպան Յակոբի կնոջ՝ Մաննիկի տունը 450, Պէօյիւքտէրէի Գէորգի դուստր Գաթինայի տունը 850, Փանկալթի, Ճէպէլ փողոց փախստական Հաճի Արթինի կնոջ՝ Զապէլի տունը 4000, Ֆէրիգիւղ, Էլմաս Զուխանեանի տունը 3000, Բերա Թահթապրունեանի խանութը 2500, Բէյրա, Գրիգոր Հէքիմեանի փայտի մթերանոցը 700, Գատըգիւղ, Աւետիս Սփէնճեանի տունը 800 ոսկի։

ԿԻՐԱՍՈՆԻ ՄԷՋ

Ղազարոս Զըպլաքեանի եռայարկ տունը 7500ոսկի։

ՄԱՐԱՇԻ ՄԷՋ

Քըլը Մանուկին այգին 100։ Քըսաճըգեան Պօղոսի այգին 250, Սէմէրճի Մկրտիչի այգին 50, Հէլվաճը Արթինի այգին 50, Թէքքէլի Սարգիսի այգին 10, դերձակ Ագըլըեանի այգին 10, Քաթըրճը Գարա Մանուկի այգին 100, Ալիքսանեան Համբարի այգին 700, Գութուճեան Կարապետի այգին 1000, Թորոսեան Յակոբի այգին 200, Քարաօղլան Յակոբի այգին 300, Պիլէզիկճեանի ժառանգորդ Պալեօզ Գրիգորի այգին 250, Քալայճը Սարգիսի այգին 5, Պապիկեան Մելքոնի այգին 5, Չիլքըզեան Յակոբի այգին 100, Չիլքըզեան Օհաննէսի այգին 100 ոսկի։

ԹՐՔ. ՀԻՆ ԴՐՈՇՄԱԹՈՒՂԹԵՐԸ

Թրքական կառավարութիւնը որոշեց հրապարակէն վերցնել օսմանեան կայսրութեան օրով տըպուած դրոշմաթուղթերը, բացի անոնցմէ որ միլլի պայքարին տըպուած են Իտալիոյ եւ Պոլսոյ մէջ։

լեռներու անցքը: Բայց այս ճամբան ինքնին շատ տաժանելի է, և Ֆրանսացիներ այժմ հսկողութեան տակ առած են զայն, այնպէս որ փախճանը մօտ կ'երեւայ:

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԴԷՄ ?

«Շիքակօ Թրիպիւն» կը գրէ թէ Լոնտոնի մէջ Պ. Չէմպըլէյնի եւ Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվընէլի միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է հետեւեալ կէտերու շուրջ.— Ա.— Իրաքի մէջ միացեալ ճակատ կազմել Թուրքիոյ դէմ: Բ.— Հոգատարութեան ենթակայ հողամասերուն — Իրաք, Սուրիա, Պաղեստին եւ Անդրյորդանան — վարչութեան մէջ համանման քաղաքականութիւն վարել: Առաջիկային այս երկիրներու տեղացի քաղաքագէտներն ու պետերը ոչ մէկ օժանդակութիւն պիտի ստանան՝ ըմբոստութիւն առաջ բերելու համար դրացի հողամասերուն մէջ: Գ.— Անգլիացի եւ Ֆրանսացի սպաները պիտի գործակցին եւ շարունակ իրարու հետ կապ պիտի պահեն: Դ.— Պալքաններու մէջ եւս համաձայնութեամբ պիտի գործեն՝ որպէս զի իրականացնեն Պալքաններու Միութիւնը եւ հող պատրաստեն Պալքանեան պաշտպանողական գործողութեան մը ընդդէմ Թուրքիոյ, երբ հարկ տեսնուի: Ե.— Եթէ Թուրքիա մերժէ ընդունիլ Մուսուլի մասին Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումը, Պալքանեան պետութիւնները պիտի հրաւիրուին գործել իբրեւ Ազգերու Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներ, այսինքն մեծ պետութեանց ելմտական, նաւային եւ զինուորական ուժերուն վրայ կրթնած, Թուրքերը Եւրոպայէն դուրս պիտի քշեն...

Փարիզի համայնավարներու թերթը, «Իւմանիթէ» իրար անցած է այս համաձայնութեան առթիւ, որուն դէմ կը բողոքէ եւ կը պահանջէ որ կառավարութիւնը լուսաբանէ հանրային կարծիքը այս մասին:

«Կոմիտէ»ներու մղձաւանջը

«Եէնի Ատանա» կը գրէ թէ Պէյրութի հայկական կոմիտէն վերջերս ժողովներ գումարեր է Տարոնցի Շալվարճեանի նախագահութեամբ եւ որոշած է քաղաքապահ ուժեր կազմել Հալէպի, Իսքէնտէրունի եւ ուրիշ սուրիական քաղաքներու Հայերէն: Այս ժողովներուն ներկայ եղեր են նաեւ Ատանայի կողմերու հայ կոմիտէներու պետերը: Կ'ըսուի թէ Ֆրանսացիները դրամական մեծ օժանդակութիւններ ըրած են Պէյրութի կոմիտէին եւ նոյն իսկ Ֆրանսացիներ ներկայ եղած են ժողովներուն...:

Ֆրանսայի Արքայականները կը սպառնան

Ֆրանսայի արքայական կուսակցութիւնը իր տարեկան համաժողովը գումարեց Շաբաթ գիշեր, ժան տ'արքի ժիմնազին մէջ: Բազմաթիւ ոստիկաններ պաշարած էին շէնքը: Դպ ոցին տնօրէնը Լը Ֆէվր անուն արքայական մը ձեռքը խոշոր ծրարով մը ներս մտած ատեն ձերբակալուեցաւ: Ծրարը բացուելով մէջէն գտնուեցան 32 ինքնաշարժ ատրճանակներ, մեծ մասամբ մաուզէր, եւ գրեթէ բոլորն ալ լեցուն: Մարդը ձերբակալուելով ոստիկանատուն տարուեցաւ: Քննութիւնը հաստատեց որ ուրիշ զէնքեր ալ փոխադրուած էին նոյն շէնքը:

Ազատ որմնադրութիւնը լուծուած Իտալիոյ մէջ

Մուսօլինիի ձեռք առած խստութիւններուն հետեւանքով, Իտալիոյ ազատ-որմնադրական կազմակերպութեան պետը հրամայած է լուծել մասոնական բոլոր օթեակները, որոնք գոյութենէ պիտի դադրին այլ եւս: «Մեծ-Արեւելք»ը պիտի շարունակէ իր գործունէութիւնը եւ պիտի ուսումնասիրէ ընկերակցութեանց նոր օրէնքը, որուն հիման վրայ նոր օթեակներ պիտի բացուին:

Թրքական նոր թղթադրամներու խնդիրը

Պոլսոյ Սակարանը տակնուվրայ եղած է, նոր թղթադրամներու տպագրութեան լուրին առթիւ: Անգլիական ոսկին մինչեւ 885ի բարձրացաւ, եւ դեռ կացութիւնը պարզ չէ, հակառակ պաշտօնական բոլոր հաւաստիքներուն:

Ինչպէս գրած էինք, կառավարութիւնը որոշած 153 միլիոն ոսկիի նոր թղթադրամ տպել, հինները փոխելու համար: 10—15 միլիոն ոսկիի չափ թղթադրամ կորսուած ըլլալով, հրապարակին վրայ 153 միլիոն ոսկի թղթադրամ չէ մնացած. որով շատեր կը կարծեն թէ 15 միլիոնի նոր թղթադրամ պիտի հանուի:

Եգիպտոս դարձեալ կը խլրտի ?

Գահիրէէն առնուած հեռագիրներ Եգիպտոսի կացութիւնը տագնապալից կը ցուցնեն: Կ'ըսուի թէ նախկին վարչապետ Զաղլուլ փաշայի ղեկավարութեան տակ կրկին պիտի սկսի յեղափոխական շարժում ամբողջ Եգիպտոսի մէջ: Ընդդիմադիր կուսակցութեան երեսփոխանները Շաբաթ օր Գահիրէի մէկ մեծ պանդոկին մէջ ժողով գումարելով, կարգ մը որոշումներ տուին: Արքայական ընտանիքի բոլոր իշխանները նոյնպէս գումարուելով, հաստատեցին տրուած որոշումները եւ յուշագիր մը խմբագրելով իշխան Եուսէֆ Քամէլի միջոցաւ Աղեքսանդրիա Ֆուատ թագաւորին ղրկեցին: Կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առաւ, արգիլելու համար այս կարգի հաւաքումները: Վարչապետ Զիվէր փաշա նոյնպէս արգիլեց փողոցներու մէջ երեք հոգիէ աւելի համախմբումները: Անգլիական ոստիկանութեան թիւին վրայ 3000 հոգի աւելցուեցաւ:

Մուսուլի վճիռը՝ պարտաւորիչ

Լա Հէյի Միջազգային Ատեանը, վճռեց թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին որոշումը պէտք է միաձայնութեամբ տրուի և պարտաւորիչ ըլլայ երկու կողմերուն համար ալ: Այս լուրը շատ գէշ ազդած է Էնկիւրիի վրայ, որ չուզեր ընդունիլ իր գործին չեկած վճիռները:

Նախարարական տագնապը

Հանրապետութեան Նախագահը սովորական խորհրդակցութիւններէն վերջ նոր դահլիճը կազմելու պաշտօնը յանձնեց Պ. Պոխանի:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ ընկեր Իշխան Արղութեանցի մահուան քառասունքին առթիւ, կիրակի օր Հոգեհանգիստ տեղի կ'ունենայ եկեղեցին, պատարագէն յետոյ, ժամը 11ին:

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Քաղաքային կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերը յառաջիկայ ուրբաթ, 27 նոյ. ժամը 8ուկէսին rue du Vieux Colombier. Օրակարգ՝ ընտրութիւն Շրջանային կոմիտէի:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հայաստանի կարմիր խաչի միայն անդամ-անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի նոյեմբեր 29ին, ժամը ճիշտ 2ին, Պար Քանալի սրահը:

Հ. Օ. Կ.ի «Շէն» մասնաճիւղի բոլոր անդամները ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրուին նոյմ. 29ի կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Café du Bar du Métroի վերնայարկը, Métro Odéonի դիմաց:

Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը հրաւիրուին նաեւ համակիր եւ անդամակցելու փափաքողները:

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԻ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

«Թոստոմ» Լսարանական Միութիւնը կազմակերպած ըլլալով Ֆրանսերէն լեզուի գիշերային դասընթացք մը, կը հրաւիրէ բոլոր այն հայ երիտասարդները որոնք կը փափաքին կարճ միջոցի մէջ տիրանալ Ֆրանսերէն լեզուին, դիմել անձամբ արձանագրուելու եւ պայմաններուն ծանօթանալու համար, ամէն գիշեր ժամը 8—10, միութեանս ընթերցարանը 131 Rue du Faub du Temple, (Métro Belleville) Իսկ թղթակցութեամբ՝ Հ. Բալուեանի 1 Rue l'Aquéduc. Paris (10e).

ԾԱՆ— Ապահովուած է կարող Ֆրանսագէտ հայ ուսուցիչ մը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզահայ Պարասիրաց երկսեռ խումբի կողմէ Պ. Երուանդ Գրիգորեան հրապարակաւ շնորհակալութիւն կը յայտնէ ամէն անոնց որոնք իրենց բարեհաճ մասնակցութիւնը բերին՝ նոյեմբեր 14ի երեկոյեան տրուած պարահանդէսին գեղարուեստական բաժնին: Այս առթիւ յարմար կը նկատուի յայտարարել թէ՝ Ֆրանսական St. Germain-Balette (պար) խումբը ի պատիւ Փարիզահայ Պարասիրաց երկսեռ խումբի, յառաջիկայ 23 դեկտեմբեր, խթումի գիշերը, կուտայ շքեղ պարահանդէս մը: Այս պարագան կը խնդրուի նկատի առնեն հայ նմանօրինակ միութիւնները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ուղղեցոյց առօրեայ խօսակցութեան Օրինակներով եւ պիտանի բառերով

ԳԻՆ 75 ՍԵՆԹ

Կ'արժէ որ Ֆրանսա բնակող ամէն հայ գրպանը հատ մը ունենայ անկէ:

ԴԻՄԵԼ՝

H. Mamasianի Massis Book Store
137 1/2 East 27th st
New-York City U. S. A.

ԻՆՔՆՈՒՍՈՒՑԻՉ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
Մ. Ս. ԴԱԻԻԹ-ԲԷԿԻ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ-ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
— ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ
ԵՒ ԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Հրատարակիչ՝ Յ. Բ. ԹԻՒՐԱՊԵԱՆ
ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ
ՓՈՍԹԻ ԾԱԽՔՈՎ 11 ՖՐ.
Ստանալու համար դիմել
«ԱՐՁԱԳԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ»ի ԴՐԱՍՏՈՒՆԸ
227, Boulevard Raspail, Paris

ԲԱՑՈՒՄ
ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆԻ
15, rue Traversière, 15
Billancourt, Ռընոյի մօտ
Արեւելեան եւ եւրոպական
համեղ կերակուրներ
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
ԳԻՆԵՐԸ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Նոյն հասցէին դիմել
«ԵՕՂՈՒՐԴ ԱՆԹՈՒԱՆ»
Պահածոններուն համար

ՏՈՔԹՈՐ
Յ. ՏԷՐ-ԴԱԻԹԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ
120, Boulevard de Grenelle
Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48
Կ'ընդունի ամէն օր 4—6
երեք., Հինգ. եւ Շաբաթ 12—1
կիրակի օրերը 10—12
Իսկ Բ.., Չորեք. եւ Ուրբաթ 6—8
22, rue Nationale Billancourt

ԲԺՇԿԱԿԱՆ
ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
123 Bld. Sébastopol, 123
(Métro: St. Denis եւ Réaumur)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
Ջերմամիջութեան, Ֆրանկախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:
Քիմիական տարրալուծումներ
Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, կիրակի՝ 9—12:
Ժողովրդական գիներ

Կ'ուզէ՞ք
Ձեր պահանջին և ճաշակին գոհացում տուող փորձուած դերձակ մը ունենալ դիմեցէք՝
Կ. Պ. ԵՐԱՆԵԱՆԻ
106, Ռիշըլիէօ փողոց
(Métro : Bourse)

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայրապետ ու Սիրական Աւետիսեաններ կը փնտռեն իրենց քոյրը Գոհարիկ Հաճի Աւետիսեանը, Պիլէճիկի Թիւլքմէն գիւղէն, որ Արաբներու ձեռքէն առնուելով որբանոց դրուած էր, բայց հետքը կորսուած է: Տեղեկացնել Հայրապետ Աւետիսեանի Grand-Mas-des-Roy, Par Arles (B. du Rh.) France.

Կը փնտռուի Մարզուանցի Գրիգոր Գարագաշեանը, եւ Մարզուանի Հաճի գիւղէն Յակոբ Ուսունեան[...] մայրը՝ Հոխիսիմէն, եւ Խայա Օղլու Հաճի Սրբուհին, որոնք Ամերիկա ըլլալ կը կարծուին: Տեղեկացնել Անհայ Պօղոսեանի, (Բենիամինի եւ Հրանտի, Մխիթար Բարսեղեանի մ[...]րը) Maison Cabrol, Combes Aubin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն եւ «Ասպարէզ»էն արտատպել զայս:

Մարզուանցի Խաչուհի Եանըգեան կը փնտռէ զաւակը Գրիգոր Եանըգեանը, որ վերջին անգամ կը գտնուէր Սամսոնի մէջ: Տեղեկացնել Ա. Պիլէնեանի, 32 Ave. Malakoff Paris (16): Տեղեկատուն պիտի վարձատրուի: Հայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

Վարդանոյշ Վարդանեան, [...]քեցի (Տրապիզոն) կը փնտռէ եղբայրը Նազար Վարդանեանը [...] 1917ի վերջերը կը գտնուէր Սըվ[...] եւ անկէ ի վեր իր հետքը կորսուած է: Տեղեկացնել Վարդանոյշ Զօղաճեանի, 52 rue de Guide, Le Creusot L. et Seine: Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԹԱՏԵՐ. ՔՐՔՋԱՒԻՐ ԵՐԵԿՈՅԹ
Նոյ. 28 Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
Մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի ՊԷՆԼԵԱՆի
ԽՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ
CONSERVATOIRE MAUBEL
ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
2-4-6-8 Rue de l'Orient
Métro: Blanche
Առաջին անգամ Փարիզի [...] վրայ Պէնլեանի թատերախումբի [...] նի քօմիք Պր. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ [...] խաղայ Նասրէտտին Հօճայի դ[...]
ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— Լօժ [...] բաքանչիւր տեղ 20, Ֆօթէօյլ 10 [...] Պալքօն 7.50 եւ 5, Բ. Պալքօն 3.50 Ֆր.: Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայկ. ճաշարաններու մէջ:

ՍԱԿԱՐԱՆ

24 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.	
Անգլիոն,	L. St.	125	92
Տոլար,	Dollar	26	03
Մարք (ոսկի)	Mark	6	15
Թրքական թղթ.	L. Trq.	13	—
Թրք. ոսկի	» or	99	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	80
Լէվա 100 հատը	Léva	18	—
Տրախմի »	Drachme	30	—
Լիր » »	Lire	105	35
Պելժ. Ֆրանք »	Frc. Belge	117	70
Զուիցց. »	Frc. Suisse	501	50
Ձերվոնեց	(10 Roubles or)	125	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1745	—
» II	»	1425	—
» III	»	1400	—
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs	122	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆՏԻՐ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ
Թերթանուշ (փաքլավա) անխարդախ կարագով եւ Թելհայս (քատայիֆ) հում եւ եփած
Թերթանուշի համար առաջնակարգ ալիւրէ պատրաստուած թերթեր
Ապսպրանքները խղճմտօրէն կը կատարուին
ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
8, Rue des Trois Portes, (Place Maubert) Paris 5e.
(Métro ; St. MICHEL)
Բաց է մինչեւ գիշերուան ժամը 10, յաճախորդներու դիւրութեան համար:

ՅԱՌԱՋ

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57 - 82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ՈՒՐԲԱԹ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
1925
27 NOVEMBRE 1925
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 51 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

"ՊԻԶԻ ԷՆԹԷՐԷՍԷ ԻԹՄԷԶ,,

Այսօր կը հրատարակենք Փարիզի Թուրք հիւպատոսին յայտարարութիւնները, հիւպատոսարանի պատէն կախուած ազդի մը առթիւ:

Մարգարէ ըլլալու պէտք չկար, հասկնալու համար Թուրք պաշտօնատարին տեսակէտը: Պարզ հետաքրքրութեան մը վրայ, անհատնատարին... անհատական... եւ առանց վերապահութեան կը կրկնուին այն վճիռները, որոնք տրուած էին քէմալական իշխանութեան կողմէ, Փոքր Ասիոյ յաղթանակէն յետոյ:

Շատոնց դրուած էր այս քաղաքականութեան հիմը: Առաջին անգամ Նուրէտտին փաշան էր որ գործադրեց զայն, երբ Իզմիր մտաւ յաղթապանծ, նոյն մոլեգնութեամբ Պոլիս արշաւելու համար: Հպատակութենէ զրկում, կալուածներու գրաւում, երթեւեկի սահմանափակում, վերադարձի արգելք, — այս բոլորը կանխամտածուած, ծրագրուած քայլեր էին, եւ հրապարակ դրուեցան աստիճանաբար, երբեմն խառնիխուռն, բայց միշտ հետեւողական: 1922ին, տակաւին բաց դուռեր կային. բայց հետզհետէ պրկուեցաւ օղակը, եւ, 1923ին, արդէն պարզ էր կացութիւնը: Ո՛վ որ Թուրքիայէն հեռացած էր մինչեւ 1922 Սեպտեմբեր, այս կամ այն պատճառով, առանց միլլի անցագրի, այլ եւս կը կորսնցնէր ամէն իրաւունք, տուն-տեղ, հարստութիւն եւ հպատակութիւն: Երթեւեկի հոչակաւոր հրահանգը փակեց բոլոր ճեղքերը, եւ, այնուհետեւ բուռն թափով յառաջ տարուեցաւ «լքեալ գոյքեր»ու աւարը, որ կը շարունակուի մինչեւ այսօր: Ինչպէս կը շեշտէ Թուրք հիւպատոսն ալ, Էնկիւրի այլ եւս չի հետաքրքրուիր հին «վաթանտաշ»ներով, եւ միայն անոնց ունեցածը-չունեցածը կը հարցնէ Թուրքիոյ մէջ, որպէս զի ժամ առաջ պետականացնէ:

Մէկ խօսքով, շատ բացորոշ է Թրքական կառավարութեան ընթացքը. միայն մեր հայրենակիցներն են որ չեն համոզուիր, կամ պարզամիտ յոյսեր կը կապեն ամէնէն սովորական երեւոյթներուն: Անհաւասիկ հիւպատոս մը, որ պաշտօնական ազդ փակցուցած է հիւպատոսարանի պատին եւ դրան վրայ, եւ կը հրաւիրէ նոյն իսկ օտար անցագրով մեկնած Թրքահպատակները. բայց երբ լուսաբանութիւն կը պահանջուի, յանկարծակիի կուգայ եւ կը կրկնէ ճիշտ այն բաները որոնք ծանօթ են բոլորին: «Չենք ճանչնար, չենք հետաքրքրուիր».— Անհաւասիկ մոգական բանաձեւը, միանգամընդ միշտ մերժելու համար որ եւ է պատասխանատուութիւն: Եւ այս՝ տակաւին Լօզանի դաշնագրին մելանը չցամքած: Ցանցաւոր թէ անպարտ, «կոմիտէճի» թէ հասարակ խանութպան, կամ ամբողջ կեանքը Թուրքերու մէջ անցուցած կալուածատէր, բոլորը մէկ դուրս կը նետուին մէկ հարուածով, առանց հարցուփորձի, կը բաւէ որ աւար մը ձգած ըլլան Թուրքիոյ մէջ: —

Թերթերը գրեցին թէ Ազգերու Դաշնակցութեան Խորհուրդին յառաջիկայ նիստին մէջ (Դեկտեմբեր 7), նկատի պիտի առնուի նաև փախստական Հայերու ձգած աւանդներուն ու գոյքերուն խնդիրը: Չենք ուզեր կանխակալ կարծիք յայտնել այդ լուրին առթիւ: Ցիշենք, միայն, որ այս մասին քանի մը անգամ հրաւէր ուղղուած էր Թուրքիոյ, բայց Էնկիւրի պատասխան անգամ չտուաւ: Եթէ այս անգամ բարեհաճին պատասխանել, ապահովաբար մէկ բան պիտի ըսեն.— «Պիզի էնթէրէսէ իթմէզ»:

Եւ իրաւունք ունին: Մինչեւ հիմա, ո՞ր դատախազը, ո՞ր զգաստացնող ուժը լրջօրէն հետաքրքրուեցաւ այս սանձարձակ աւազակութիւններով, որպէս զի ինքը, յանցաւորը, հարկադրուէր պատասխանել եւ հատուցանել: Ցաղթական թէ զինակից, ամէն մէկը զբաղած է իր մանածը ներկելով, եւ, մէկը միւսին հետ կը մրցի, Թուրքիոյ աչքը մտնելու համար: Սուրիոյ եւ Միջագետքի տագնապին մէջ անգամ, «յաղթականները» այնքան անճրկեր են, որ միջոց կը փնտռեն, ոչ թէ Թուրքիոյ դէմ, այլ անոր հետ համախորհուրդ գործելու: Եւ ինչո՞ւ զարմանալ որ, Էնկիւրի թէ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ, եւ թէ կ'ազդարարէ իր օրկանին, «Ճիւմհուրիյէթ»ի բերնով.— «Մուսուլի նահանգը Թրքական է: Որքան ատեն որ Անգլիա կը մերժէ ընդունիլ այդ իրողութիւնը, աւելորդ է խաղաղ լուծում սպասել: Ըսենք անմիջապէս, որ միւս ելքը պատերազմն է»:

Այս կեցուածքով իշխանութիւն մը, ի հարկէ պիտի պատասխանէ հարցնողին, զոհեր ըլլան անոնք թէ յաղթականներ.

— Պիզի էնթէրէսէ իթմէզ...

Եւ այս՝ մինչեւ որ «հետաքրքրուելու» ձեւը գտնուի:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԱՍԵԼՈՎ, ԽՕՍԵԼՈՎ,,

Այսօր, Գ. էջին մէջ կը հրատարակենք քաղուած մը, Երեւանի կոմկուսի գործունէութեան մասին:

Տեղեկաբերը շատ մը «ռէքլամ»ներու կարգին, կ'ընէ ուշագրաւ խոստովանութիւններ ալ: Այսպէս, իր յայտարարութեամբ եւ բժշկական քննութեամբ, հաստատուած է որ Երեւանի կոմունիստական կուսակցութեան պատասխանատու ընկերներու առողջապահական վիճակը «խայտառակ պատկեր կը ներկայացնէ»: Երկու հարիւր հոգի քննութեան ենթարկուելով, երեւան եկեր է որ 134ը... ջղագար են (նէօրասթէնիք):

Իսկապէս ցաւալի է այս իրողութիւնը, որ ռուսական կոմկուսին համար ալ դիտուած էր, ատկէ առաջ: Տեղեկագիրը աշխատանքի «ծանրաբեռնութեան» կը վերագրէ այս վիճակը. բայց, կը կարծենք թէ ուրիշ պատճառներ ալ կան: Առածը կ'ըսէ թէ երբ մէկուն քառասուն օր խենդ կանչես, իսկապէս կը խենդենայ: Երեւանի տեղեկաբեր Շահգեալդեանն կը խոստովանի թէ կան ընկերներ որոնք «ասելով խօսելով են ծանրաբեռնուած»: Ի՞նչ կը կարծէք, անդադար «ասելու-խօսելու» այս հիւանդութիւնն ալ դեր չունի՞ մատնանշուած ընկերներու դժբախտութեան մէջ: Այդ մոլութիւնը չի՞ վնասեր թէ իրենց, եւ թէ մանաւանդ ունկնդիրներուն, որոնք առտու իրիկուն անվերջ լսելով եւ թութակի պէս կրկնելով զանազան «ֆորմիւլ»ներ, անպատճառ բան մը կը կորսնցնեն իրենց պայծառատեսութենէն: Օրինակ՝ սա Ցունաստանի անբախտ գաղթականները: Աֆիոն Գարահիսարցի, Եալովացի, Սէօլէօզցի, Սասունցի, կեսարացի այդ խեղճուկրակ, բազմաչարչար հայրենակիցները, որոնք մեծ մասով ոչ թէ կարդալ-գրել, այլ հայերէն անգամ չեն գիտեր, հագիւ Տէտէ Աղաճէն «Խարալամպօ» շոգենաւը նստած, հետեւեալ հեռագիրը կ'ուղարկեն."

Մոսկուա. («Խորհրդային Հայաստան», թիւ 255).—

«3000 փախստականների կողմից շնորհաւորում ենք ձեզ Նոյեմբերեան յեղափոխութեան ութերորդ մեծ տարեդարձի առթիւ և մեր կեանքի նոր արշալոյսին երդւում ենք սրբութեամբ կատարել մեծ առաջնորդ Վլադիմիր Իլիչի մեզ թողած աւանդները:»

Կոմկուսին մէջ «գրագէտ» ընկերներ կան որոնք տակաւին չեն գիտեր թէ Վլադիմիր Իլիչը —Լէնինն է. իսկ Փոքր Ասիոյ գիւղերէն Ցունաստան ապաստանած անճար գիւղացիները արդէն սորվեր են ո՛չ միայն անունը, այլ և անոր «աւանդները», այն ալ քանի մը ժամուան մէջ, Տէտէ Աղաճէն նաւ նստած ատեն, եւ տակաւին Պաթում չհասած:

Ի զո՛ւր յոռետես ճառեր կը խօսին Զինովիէվն ու Պուխարինը, 15—20 տարի յետաձգելով համաշխարհային յեղափոխութիւնը:

«Խարալամպօ» շոգենաւին հեռագիրէն յետոյ, շատ չուշանար այդ օրը:

Թող ցնծա Ծապլվարը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆ ԷՐԶՐՈՒՄԻ ՄԷՋ

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ խումբ մը «մոլեռանդ յետադիմականներ» ցոյց մը կազմակերպած են կառավարութեան վերանորոգչական ձեռնարկներուն դէմ: Կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առած է: Պաշարման վիճակ հրատարակուած է մէկ ամսուան համար եւ պատերազմական ատեան մը կազմուած է:

Պատերազմի՞ կը պատրաստուին

Պոլսէն «Մորնինկ Փօսթ»ի կը հեռագրեն թէ Թուրքերը մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնեն, Մուսուլի համար: Ամէն շաբաթ մեծաքանակ ռազմամթերք կը հասնի եւրոպական նաւահանգիստները: Բանակին նոր ելմտացոյցը ծանր ծախքեր կը նախատեսէ: Սահմանին վրայ համախմբուած զինուորները աչքէ անցուած են:

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Երկրորդ անգամ ըլլալով Պ. Պրիան ձախողեցաւ կազմելէ դահլիճը: Անցեալ անգամ երբ Պ. Էրիօի դահլիճը ինկաւ, դարձեալ իրեն յանձնուած էր նոր նախարարութիւնը կազմելու պաշտօնը: Պ. Պրիան այն ատեն ալ, ինչպէս այս անգամ, կը փափաքէր կազմել ազգային դահլիճ մը, մասնակցութեամբ բոլոր հոսանքներու: Ընկերվարականներն է որ դարձեալ մերժեցին գործակցիլ Պ. Պրիանի եւ հանրապետութեան նախագահը Պ. Տումէրի յանձնեց նոր դահլիճին կազմութիւնը: Այս վերջինն ալ չկրցաւ իրեն գործակիցներ գտնել, որով Պ. Էրիօ կը կազմէ նոր դահլիճը:

Արմատական ընկերվարականները հրաւէր ուղղեցին ընկերվարական երեսփոխաններուն՝ միացեալ դահլիճ կազմելու համար: Այս վերջինները հինգ ժամ տեւող խորհրդակցութենէ մը յետոյ քուէարկեցին բանաձեւ մը, որով կը հաստատեն թէ իրենց մտահոգութեան գլխաւոր առարկան կը կազմէ ելմտական կացութիւնը, որուն լուծումը կարելի է ձեռք բերել միայն իրենց ներկայացուցած միջոցներու ազդու գործադրութեամբ: Բանաձեւը կ'աւելցնէ թէ ընկերվարական խմբակը պատրաստ է այդ միջոցներու գործադրութիւնը ապահովել եւ կը յայտարարէ թէ «պատրաստ է ատիկա ընել, առանձին ստանձնելով իշխանութիւնը, որքան ալ տկար ըլլան իր խորհրդարանական ուժերը, առանց ընկրկելու ո եւ է վտանգի առջեւ: Պատրաստ է ատիկա ընել, գործակցութեամբ ռամկավարական այն կուսակցութեանց, զորս պաշտպանած է, պայմանաւ որ կառավարական ձեռնարկներուն մէջ իրականացուին իր որոշած եւ կամեցած լուծումները, որոնք միայն կրնան փրկել երկիրը»: Կուսակցութեան գործադիր մարմինը հակառակ է այս որոշման:

Չիչերին Փարիզ կուգայ

Խորհրդային միութեան արտաքին գործավար Պ. Չիչերին, որ Վիսպատըն կը գտնուէր, Փարիզ հասաւ երէկ առտու, Պ. Պրիանի հետ տեսակցելու համար:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

Սուրիոյ բանակին հրամանատար Զօր. Տիւփոռ նոր ուժեր կեդրոնացուցած է Հալէպի մէջ: Վերջերս բազմաթիւ Թուրք սպաներ սահմանագլուխը անցնելով Հալէպի շրջանը մտած են եւ կը ղեկավարեն ապստամբները: Կ'ըսուի թէ ասոնք օսմ. բանակի նախկին սպաներ են: Ուրիշներ ալ կը կարծեն թէ ռուս բանակէն են: Հակառակ սահմանագլուխի վրայ գործադրուած հսկողութեան, Սուրիացիները իրենց ռազմամթերքին կարեւոր մասը Թուրքիայէն կը ստանան: Նոյն ճամբով կը մտնեն նաեւ արտասահմանէն եկող իսլամ քարոզիչները:

⁂ Տիւրզիները հինգ օրէ ի վեր պաշարած էին Ռաշայան, որուն պահակախումբը (250 սփահի եւ լեգէոնական հեծելազօրք) ռազմամթերքը սպառած ըլլալով անձնատուր պիտի ըլլար, երբ ֆրանսական օգնական ուժեր գիշեր ցորեկ քալելով օգնութեան հասան եւ ազատեցին պաշարեալները: Այս վերջիններուն եւ Տիւրզիներուն միջեւ ընդհարումը եղած է սոսկալի եւ երկուստեք լուրջ կորուստներ կան:

⁂ Պէյրութի շրջանին մէջ կրկին գրաւուած են բոլոր ինքնաշարժները, զօրք փոխադրելու համար Մէրճիյուն, զոր պարպեցին ապստամբները: Այս վերջինները քաշուելէ առաջ փորձեցին օդը հանել Խարտալի կամուրջը, որ մեծ ծախքերով շինուած էր երեք տարի առաջ:

⁂ Սուրիոյ մարզպան Պ. տը Ժուվընէլ Մարսիլիայէն «Սֆէնքս» շոգենաւով Եգիպտոս մեկնեցաւ, ուր պիտի տեսակցի սուրիական

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԹՐՔ. ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

Ի՛ՆՉ Կ'ԸՍԷ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ

„ՁԵՆՔ ՃԱՆՉՆԱՐ, ՁԵՆՔ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԻՐ"

Վերջին թիւով հրատարակեցինք Փարիզի Թուրք հիւպատոսարանին մէկ կոչը, որով բոլոր Թրքահպատակները կը հրաւիրուին կանոնաւորել իրենց հպատակութեան խնդիրը մինչեւ 31 Դեկտ.։ Այս մասին բացատրութիւններ առնելու համար դիմեցինք քաղաքիս Թուրք հիւպատոս Նէջիպ պէյի, որուն հետ ունեցանք հետեւեալ խօսակցութիւնը.

— Կը հաճի՞ք տեղեկութիւններ տալ այն կոչին մասին, որով հիւպատոսարան կը հրաւիրէք պատերազմէն առաջ, առանց անցագրի և օտար անցագրով Ֆրանսա եկող Թրքահպատակները։

= (Յանկարծակիի եկած) օտար անցագրով եկողի խնդիր չկայ. . .

— Խնդրե՛մ, հիւպատոսարանի պատին եւ դրան վրայ փակցուած ազդը շատ բացորոշ է, passeport étrangerով եկած կ'ըսէ։

= (Տատամսելով) Ատիկա միայն կիներու եւ մանուկներու համար է, մինչեւ 25 տարեկան կիները։ Այսինքն՝ եթէ կայ հայ կին մը կամ աղջիկ մը, որուն ամուսինը կամ ծնողքը ներկայիս Թուրքիա կը գտնուին եւ որոնք Ֆրանսա եկած են առանց անցագրի կամ օտար անցագրով եւ այժմ կ'ուզեն Թուրքիա դառնալ, այդպիսիներուն հարցարան (պէյաննամէ) մը կը տրուի։ Ատիկա լեցնելէ վերջ, պատասխանները Թուրքիա կը ղրկուին. եթէ հաստատուի որ իրապէս խնդրարկուն ամուսին կամ ծնողք ունի հոն, այն ատեն կը ստանայ Թրքական անցագիր, որով կրնայ Թուրքիա վերադառնալ։ Ասկէ դուրս ուրիշ ոչ ոքի կ'արտօնուի Թուրքիա մտնել։

— Այն ատեն ի՞նչ կը հասկնաք Թրքահպատակ ըսելով։

= Թրքահպատակ կը նկատուին միայն այն Հայերը, որոնք 1922 Սեպտեմբերէն վերջ Միլլի կառավարութեան անցագրով արտասահման մեկնած են։ Անոնք, բոլոր երկիրներու մէջ եղածին պէս, ամէն տարի պէտք է հիւպատոսարան դիմելով նորոգել տան իրենց անցագիրը։ Եթէ այս ձեւակերպութիւնը չեն կատարած, տուգանքի կ'ենթարկուին, այդչափ միայն. անոնք այդ զանցառութեան համար չեն կորսնցուներ իրենց հպատակութեան իրաւունքը։

— Ձեր յիշած թուականէն ետք Թրքական անցագրով եկողներ կան, որոնց անցագրին վրայ «ԱՎՏԷԹԻ ՃԱՅԻԶ ՏԷՅԻԼ ՏԻՐ» արձանագրուած է, ասոնց վիճակը ի՞նչ պիտի ըլլայ։

= Այդպիսիները Թրքական հպատակ կը նկատուին եւ կը վայելեն Թրքահպատակի մը բոլոր իրաւունքները. օրինակ՝ Ֆրանսայէն օտար երկիր գացած ատեն անցագիր եւ վիզա կը ստանան մեզմէ։ Ասոնք միայն Թուրքիա չեն կրնար վերադառնալ։

— Ի՞նչ կարգադրութիւն պիտի ըլլայ պատերազմէն առաջ Ֆրանսա եկած Թրքահայերու մասին։

= Պատերազմէն առաջ Ֆրանսա եկած Հայերու մասին կ քննենք անոնց դիւանաթուղթերը, տեսնելու համար թէ հիւպատոսարանիս մէջ արձանագրութիւն ունի՞ն։ Եթէ այո՛, այն ատեն շահագրգռուողները պէտք է վկայագրերով ապացուցանեն թէ այդ թուականէն ի վեր Ֆրանսայէն դուրս չեն ելած բնաւ. ասկէ զատ պիտի քննենք նաեւ թէ անոնք կանոնաւորապէս ամէն տարի եկած եւ նորոգա՞ծ են իրենց հպատակութեան թուղթերը (այս վերջին պարագային միայն տուգանք կը վճարեն)։ Եթէ այս պայմանները լրացնեն, այն ատեն հպատակ կը նկատուին եւ կ'օգտուին բոլոր իրաւունքներէ։ Օրինակ՝ մեզի դիմեց Օր. Հարենցը, որ պատերազմէն առաջ Փարիզ եկած է եւ մինչեւ հիմա հոս կ'ապրի։ Օրիորդը իր բնակարանի վարձքի պայմանագրով հաստատեց թէ տասնեակ տարիէ ի վեր Փարիզէն չէ հեռացած, որով իբրեւ Թրքահպատակ ընդունուեցաւ։

— Ուսանողներ կան որ 5—6 տարի առաջ, Պոլսոյ գրաւման շրջանին հոս եկած են ֆրանս. անցագրով, քանի որ Թրքականը առնել կարելի չէր. ասոնց մասին ի՞նչ է օրէնքը։

= Քանի որ օտար անցագրով եկած են, հիւպատոսարանը իբրեւ Թրքահպատակ չի ճանչնար զանոնք։ Այս մասին կարելի չէ ո՛ր եւ է բացառութիւն ընել, բացի մինչեւ 25 տարեկան աղջիկները, որոնց օտար անցագրերը նկատի կ'առնուին։

— Շատեր օսմ. նուֆուս թէզքերէսի կամ բանակին մէջ ծառայած ըլլալով պատերզմ. նախարարութենէն վկայագիր ունին, ասոնց հանդէպ ի՞նչ է ձեր դիրքը։

= Ո՛չ նուֆուս թէզքէրէսի կը ճանչնանք, ո՛չ ալ զինուորական վկայագիր։

— Ֆրանսայի ոստիկանական տեսչութիւնը ատենէ մը ի վեր Թուրքիա ծնած Հայերու ինքնութեան թուղթին վրայ Թրքահպատակ կ'արձանագրէ. բնական է որ Թրքական իշխանութեանց համաձայնութեամբ կ'ըլլայ ասիկա։ Այդպիսիները իբր Թրքահպատակ կ'ընդունի՞ք։

= Հիւպատոսարանս ոչ մէկ կապ ունի ոստիկանական տեսչութեան հետ։ Ան կ'ուզէ «Թըրքական հպատակ», կ'ուզէ «հայկական հպատակ» արձանագրէ. մենք չենք ճանչնար ինքնութեան թուղթերու մէջ արձանագրուած հպատակութիւնները, որովհետեւ ոստիկանութիւնը ինչ որ ըսէք այնպէս կ'արձանագրէ, ատիկա ո եւ է իրաւունք չապահովեր։

— Շատ մը Հայեր փոխանորդագիր ղրկել կ'ուզեն Թուրքիա։ Հիւպատոսարանը կը վաւերացնէ՞ այդ փոխանորդագրերը։

= Հիւպատոսարանը կը զբաղի միայն այն Հայերու գործերով, որոնք 1922 Սեպտեմբերէն յետոյ Թրքական անցագրով մեկնած են Թուրքիայէն։ Ուրիշ կերպով եկողներու մասին բնաւ չենք հետաքրքրուիր։

ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

Վիեննա, 22 Նոյմ.

Վիեննայի գաղթային Միութեան «Թաղման» հանդէսը կատարուեցաւ նախագահութեամբ ռուսական պետական ցուրմայի անդամ Ց. Սաղաթէլեանի։ Սարկաւագի պաշտօնը կը վարէր գաղթային Միութեան թոշակաւոր նախագահը՝ Չարըքով։ Իսկ պոլսահայ փաստաբան Ցավուտ Տէր Մովսէսեան ժամկոչի դեր կը կատարէր, եւ ջղագրգռելու աստիճան կը պօռար ու կը զանգահարէր։ Նշխարն ալ անպակաս էր։ Ժողովի սկիզբը համայնավար ուսանող մը ժողովականներուն ձրի կը բաժնէր «Երեւան» թերթը, որ այստեղ կուգայ «Համգամանքաւոր» հրեայ ուսանողի մը հասցէին, իսկ այս վերջինը իր կարգին զայն ձրի կը բաժնէ Վիեննա եւ կը ղրկէ Փրակա)։

Շաբաթ մը առաջ, գաղթային Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովն էր։ Գաղութի ձեռնհաս անհատները, անդամ վարչութեան անդամները ներկայ չէին սա խայտառակ ժողովին։ Քանի մը միամիտ հայրենակիցներ ալ, զուտ գաղութի շահերուն համար ժողովի եկած էին, բայց վերջէն հասկցան խաղը եւ ելան գացին։ Ժողովին գումարումը նախապէս կազմակերպուած էր խումբ մը անհատներու կողմէ (Սաղաթէլեան, Տէր Մովսէսեան, Չարըքով եւ Խորհրդային Անդրկովկասեան Ուս. Միութեան վարչութիւն եւլն.) որոնց նպատակն էր լուծել այս Միութիւնը եւ անոր տեղ հաստատել «Հօկ»ը։

Ամենէն վրդովիչը այն է որ, ժողովը հրաւիրուած էր միայն նախագահին՝ Չարըքովի գիտակցութեամբ։ Վարչութեան միւս անդամները անտեղեակ էին։ Այս մարդը, մտածելով որ նոր շապիկ հագնելով, նոր պաշտօն պիտի ստանայ Վիեննայի մէջ, ինքնագլուխ օրակարգ անցուցած էր գաղթային Միութեան լուծման խնդիրը։ Անշուշտ, նախքան ժողովը խորհրդակցութիւններ կատարուած էին. որովհետեւ, անսպասելի կերպով, Չարըքով նիստը բանալով, խանդավառ ճառ մը արտասանեց եւ ըսաւ. «Մենք պիտի գնանք ժամանակի ոգով, նոր շնչով, եւ համախմբուենք այն կազմակերպութեան շուրջ, ուր նոր, թարմ գաղափարներ կը շնչան։»

Նոյնիմաստ ճառ մը խօսեցաւ նաեւ Պ. Սաղաթէլեան՝ որ մինչեւ հիմա չէր գար գաղթային Միութեան ժողովներուն։ Խումբ մը համայնավար ուսանողներ ալ եկեր էին «ազգասիրաբար»։ Յանկարծ ժողովը փոխեց իր ընթացքը եւ սկսան Հօկի մասին խօսիլ եւ յորդորեցին որ երթանք համախմբուինք անոր շուրջ։ Բացի Ցավուտ էֆէնտիէն եւ արբանեակներէն, վիեննահայ գաղութէն ուրիշ ոչ մէկը տեղեակ էր այդ մարմնին գոյութեան։ Ժողովին մէջ պարզուեցաւ որ Երեւանէն նշանակուած է ներկայացուցիչ՝ Տէր Մովսէսեանը, որու նախաձեռնութեամբ եւ կազմուած է Հօկի վարչութիւնը, միասին առնելով վիեննահայ գաղութին անծանօթ քանի մը հոգի, եւ Անդրկովկասեան Ուսանողական Միութենէն ալ մէկ հոգի, անշուշտ հսկելու համար, որ հակախորհրդային աշխատանք չկատարուի։

Ես գիտէի այս մութ գործերը, եւ ժողովին մէջ բողոքեցի թէ քանի Վիեննայի ամբողջ գաղութը տեղեակ չէ. եւ չէ հրաւիրուած Հօկը կազմակերպելու, այս կազմը ապօրինի է, հետեւաբար եւ հակաժողովրդական։ Յանկարծ Ցավուտ էֆէնտին, փրփրած, արտասանեց սա գոհա՜ր խօսքերը. «Այո՛, մենք կը կազմակերպենք Հօկ, բայց առանց ժողովրդի, առանց Դաշնակցականներու»։ Ժողովականներէն քանի մը հոգի, յատկապէս Պ. Ըմաստունին բողոքեց այս արտայայտութեան դէմ։ Ըսաւ թէ ինքը Դաշնակցական չէ, բայց կ'ուզէ օգտակար ըլլալ հայ ժողովուրդին, եւ կազմել Հօկ, միայն թէ խելացի կերպով ու ժողովուրդով։ Այս արտայայտութենէն յետոյ, ժողովականներէն շատերը հեռացան, եւ մնացին միայն 16 հոգի, որոնք համաձայնեցան կազմալուծել գաղթային Միութիւնը։

Ահա թէ ինչպէս կ'այլասերեն նուիրական գործ մը։

Այժմ վերջին խօսքը կը մնայ վիեննահայ գաղութին, որ ապահովաբար չպիտի հանդուրժէ քանի մը բախտախնդիրներու խաղերուն։

Վ. ԱՍՏՂՈՒՆԻ

ԻՏԱԼԱՑԻՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Իտալացի դրամատէրները մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ցուցնեն Խորհրդային Միութեան, մասնաւորաբար Անդրկովկասի հանդէպ։ Վերջերս իտալեւպելժիական խառն անանուն ընկերութիւն մը կազմուած է շահագործելու համար Շիրակի (Վրաստան) քարիւղի հանքերը։ Այս ընկերութիւնը արդէն իսկ քննութեան ձեռնարկած է՝ հասկնալու համար Շիրակի քարիւղներուն ճարտարարուեստական արժէքը։ Իտալական ուրիշ ընկերութիւն մը մեծաքանակ քարիւղ արտահանած է Կովկասէն։ Իտալիոյ մէջ շինուած մասնաւոր շոգենաւեր կանոնաւորապէս կ'երթեւեկեն Պաթումի եւ իտալական նաւահանգիստներուն միջեւ, քարիւղ փոխադրելով։ Վերջին ինը ամսուան ընթացքին 8 միլիոն ռուբլիի քարիւղ ծախուած է հրապարակին վրայ։

Իտալիա վերջին տարուան ընթացքին 90,000 թոնոյէն աւելի հանքածուխ և 23,000 թօնօ անթրասիթ ներածած է Տօնէցի շրջանէն։ Իտալիա նոյնպէս պայմանագրութիւններ կնքած է, Ռուսիայէն ցորեն գնելու համար։ Միւս կողմէ Ռուսիա Իտալիայէն կը գնէ կերպասներ՝ բամպակէ եւ արուեստական մետաքսէ, եւ մասնաւոր ինքնաշարժեր։

ԼԷՆԻՆԱԿԱՆԻ ԿՈՒՐԱՆՈՑԸ

Լէնինականի մէջ (Ալեքսանդրապոլ) կը գտնուի կոյրերու յատուկ հաստատութիւն մը, որ ունի դպրոց, արհեստանոց, ննջարան, խաղարան, խոհանոց, բաղնիք եւ լուացարան։ Կուրանոցին մէջ կ'ապրին 42 աղջիկ և 35 տղայ, 12-15 տարեկան։ Սնունդը բաւարար է, իսկ մաքրութիւնը օրինակելի։ Դպրոցը ունի երկու ուսուցիչ։ Կայ լարաւոր նուագախումբ մը զոր կը վարէ դաշնակահար Տիգրանեանը (կոյր) եւ ռուս ջութակահար մը։ Արհեստանոցը ունի խոզանականոց մը որուն վարպետն ալ կոյր է։ Սկիզբները արհեստանոցի արտադրութիւնները կը սպառէին միայն ամերիկեան որբանոցներուն մէջ. իսկ այժմ կը ծախուի և հրապարակի վրայ։ Ընտրուածն է կոյր թղթակից մը, տեղեկութիւններ հաղորդելու համար։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ԹԱՒՐԻԶԻ ՄԷՋ

(Մեր սեփական Թղթակցէն)

ԹԱՒՐԻԶ, 3 Նոյմ.

Թաւրիզ եկաւ Վանեցի փառաւոր երգիչ Տիգրան Նալբանդեանը, որ համերգ մը կազմակերպեց Արամեան թատրոնին մէջ։ Բաւական ստուար հասարակութիւն ներկայ էր համերգին, որ յաջող անցաւ։ Պ. Նալբանդեան խոր զգացումով կ'երգէ հայերէն երգերը «Կռունկ» «Այ վարդ» «Դուն էն գլխէն իմաստուն ես» եւայլն։

*** Այս տարի լրացաւ Թէհրանի Հայկազեան դպրոցի գոյութեան 55-ամեայ յոբելեանը, որուն իբ պատիւ Հոկտ.ի 24ին տեղի ունեցաւ գրական եւ թատերական երեկոյթ մը, նախաձեռնութեամբ Ատրպատականի թեմական դպրոցի ուսուցչական խումբին։

Երեկոյթին զուտ հասոյթը պիտի նուիրուի նոյն դպրոցին։

*** Թարգմանչաց տօնին օրը (10 Հոկտ.) Կեդրոնական դպրոցի Է. դասարանի աշակերտութեան նախաձեռնութեամբ, Արամեան թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ երեկոյթ։ Աշակերտ ճառախօսները բնորոշեցին օրուայ տօնի նշանակութիւնը, ծանրանալով գլխաւորաբար Թարգմանիչներու կատարած մեծ եւ անգնահատելի աշխատանքներուն վրայ։

Երեկոյթին ներկայ էին ազգային դպրոցներու ուսուցչութիւնը, աշակերտութիւնը եւ խուռներամ հասարակութիւն։ Թեմական առաջնորդ Ներսէս Արքեպիսկոպոսը ազդու ճառ մը խօսեցաւ, կոչ ընելով աշակերտութեան, որ սիրեն մայրենի լեզուն, գրականութիւնը եւ ազգն ու հայրենիքը։

Եղան արտասանութիւններ, խմբական երգեր, նուագ եւայլն։

Երեկոյթը անցաւ շատ սահուն եւ հասարակութիւնը բաժնուեցաւ գոհ տպաւորութեամբ։

Թարգմանչաց տօնին այս պաշտօնական տօնակատարութիւնը անհրաժեշտ է որ տեղի ունենայ արտասահմանի բոլոր գաղութներուն մէջ, իբրեւ հայկական մշակոյթի եւ մատենագրութեան ամենանշանակալից տօնը։

*** Հոկտ. 25ին տեղի ունեցաւ Ատրպատականի թեմական Ջ. պատգամաւորական ժողովի նորընտիր անդամներուն առաջին նիստը, նախագահութեամբ առաջնորդին, որ մանրամասն զեկուցում տուաւ Ատրպատականի հայ կեանքի մասին։ Ժողովին՝ ատենապետ ընտրուեցաւ Հայրապետ Պանիրեան, իսկ քարտուղար՝ Խաչիկ Գրիգորեան։

Յետոյ տեղի ունեցաւ թեմական խորհրդի ընտրութիւնը։

Նախկին կազմէն վերընտրուեցան Սուրէն Աֆթանտիլեան, Երուանդ Աֆթանտիլեան եւ Մարգար Յակոբեան։ Նոր անդամներ ընտրուեցան Սամսոն Թաղէոսեան, Դաւիթ Փափազեան եւ Գասպար Յակոբեան։ Թեմական խորհրդին անդամ կը համարուի նաեւ առաջն. փոխանորդ Կարապետ Ա. Քահանան։

*** Ատրպատականի ընդհանուր հրամանատար Մահմադ Հիւսէյն խան Այրոմի հովանաւորութեամբ, Հոկտ. 29ին Արամեան թատրոնին մէջ տեղի ունեցաւ մեծ երեկոյթ մը, ի նպաստ Արամեան դպրոցին։ Զուտ հասոյթը կը հասնի 200 տոլարի։

*** Կառավարութեան կարգադրութեամբ, Հոկտ. 4ին ձերբակալուած մօտ 20 հնչակեաններն ու հայ պոլշեւիկները արձակուեցան, 20—25 օր բանտարկուելէ յետոյ։

Բանտարկեալները գոհ են որ պարսիկ ոստիկանութիւնը շատ քաղաքավարի շարժած է իրենց հանդէպ, բանտին մէջ։

*** Երեք ամսուայ ճամբորդութենէ յետոյ, Հոկտ. 26ին Թաւրիզ հասաւ մեր վաղեմի գործիչներէն Պ. Գասպար Յակոբեանը որ գըտնուած է Եւրոպա, Եգիպտոս, Սուրիա, Միջագետք, Թէհրան եւ այլուր։

ՄԱՍԻՍ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԿՈՄԿՈՒՍԸ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԹԻՒԵՐՈՎ

«Խորհրդային Հայաստան»ի վերջին թիւերուն մէջ կը կարդանք մանրամասն տեղեկագիր մը՝ Երեւանի կուսակցական գործունէութեան մասին: Տեղեկաբերն է Ա. Շահգեադլեան, անդամ Երեւանի կեդր. կոմիտէի:

Թարգմանաբար կը ներկայացնենք կարգ մը մասեր.—

Մեր կազմակերպութիւնը անցեալ տարի Հոկտեմբերին ունէր 1090 հոգի, այս տարի՝ 1569 հոգի: Անցեալ տարուայ վրայ աճած է հարիւրին 44: 1924 Հոկտ. 1ին ունէինք 540 անդամ եւ 540 թեկնածու. իսկ այս տարի՝ 881 անդամ եւ 698 թեկնածու: Պէտք է շարունակել աճումը, եւ յետոյ կրճատել թեկնածուներու թիւը, դարձնելով անդամ: Անցեալ տարի Հոկտեմբեր 1ին բանուորները կը կազմէին հարիւրին 24, գիւղացիները՝ հարիւրին 33, պաշտօնեաները՝ հարիւրին 42: Այս տարի բանուորները՝ հարիւրին 27.7, գիւղացիները՝ 41.9, պաշտօնեաները՝ 30.7: Նոր ընդունուած թեկնածուներու թիւն է 320:

Պէտք է ուշադրութիւն դարձնել գիւղացիներու վրայ, բայց այնպիսի գիւղացիներու որոնք հողին հետ կապուած են:

Անցեալ տարի թուրք կուսակցականներու համեմատութիւնն էր հարիւրին 1.7: Զմոռնանք որ թուրք ազգաբնակութիւնը մեր ազգաբնակութեան հարիւրին 15.1ը կը կազմէ: Այս տարի այդ համեմատութիւնը բարձրացած է հարիւրին 2.4ի: Թէեւ որոշ չափով առաջ գացած ենք, բայց այդ բաւական չէ: Այս կէտին վրայ եւս պէտք է ուշադրութիւն դարձնել: Ընկերներէն մէկը ըսաւ թէ եթէ անոնք չուզեն, չենք կրնար բռնի քաշել կուսակցութեան մէջ. ի հարկէ ոչ. բայց պէտք է գիւրութիւն տանք մեր կողմէ, օրինակ՝ աւելի քիչ խստապահանջ ըլլանք քաղաքացիական գրագիտութեան մասին:

Կիներու համեմատութիւնը մեծ է մեր մէջ, հարիւրին 6.3, ինչ որ աւելի է թէ Հայաստանի եւ թէ Անդրկովկասի միջինէն: Քաղաքի մէջ համեմատութիւնը հարիւրին 9 է, իսկ գիւղի մէջ՝ 1ուկէս: Ուրեմն, պէտք է գեղջկուհիները գրաւել կուսակցութեան մէջ: Չունինք ոչ մէկ թուրք ընկերուհի. մէկը կայ, բայց չէ հաստատուած:

Տարիքով, Երեւանի կազմակերպութիւնը աւելի երիտասարդ է, քան Հայաստանի կազմակերպութիւնը: Մինչեւ 20 տարեկան ընկերները կը կազմեն հարիւրին 13.8 համեմատութիւն. 24էն 33 տարեկանները՝ 56.1, իսկ 34—40 տարեկանները՝ 19. անկէ վեր՝ 10:

200էն 134ը ՃՂԱԳԱՐ

Մեր պատասխանատու ընկերներու ծանրաբեռնութեան եւ հիւանդութեան տեսակէտով բժշկական տեղեկագիրը խայտառակ պատկեր կը ներկայացնէ: Պէտք է պահպանենք մեր պատասխանատու ընկերներու առողջութիւնը. այլապէս չենք կրնար առաջ տանիլ մեր յեղափոխական աշխատանքը: Երկու հարիւր հոգիի քննութենէն յետոյ, հիւանդութեանց հետեւեալ պատկերը կը ստանանք.— Ջղագարութիւն (նէօրասթէնի) 134, արեան պակասութիւն 100, թոքերու տկարութիւն՝ 72, մալարիա՝ 84, սրտի հիւանդութիւն՝ 34: Մենք առողջ պատասխանատու ընկեր չունինք, բոլորն ալ այս կամ այն հիւանդութեամբ վարակուած են: Այս տարի մենք զանոնք ապաքինարան ղրկեցինք բժշկուելու. բայց պէտք է ուշադրութիւն դարձնել որ աշխատանքի ընթացքին չծանրաբեռնուին: Մենք մեծ մասով մեր ընկերները ծանրաբեռնած ենք աշխատանքներով, թէեւ կան նոյնպէս ընկերներ որոնք «ասելով խօսելով են ծանրաբեռնուած, գործ անել չեն ուզում»:

ՆՈՐ ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս կը յիշուի, Ամերիկայի Արաբկիրցիները որոշած են 100,000 տոլար հանգանակել, Հայաստանի «Նոր Արաբկիրը» շինելու համար: Շարժման ազդանշանը տրուած է արդէն: Նոյմ. 1ին, Նիւ Եորքի Արաբկիրցիները հանդէս մը սարքեր են, որ մեծ յաջողութիւն ունեցած է: Հանգանակութիւնը բացուած յայտարարուելով, ներկաները մասնակցեր են 1000ով, 500ով, 100ով են. եւ կարճ ատենի մէջ, քառասուն հայրենակիցներու մասնակցութեամբ, գոյացեր է 4128 տոլար:

Նոր Արաբկիրը հազիւ մէկ երկու ժամ հեռու է Երեւանէն եւ կը շինուի համաձայն մասնաւոր յատակագծի մը:

ՆԿԱՐԻՉ Շ. ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Ծանօթ նկարիչ Պ. Շառլ Ադամեան կազմակերպած է նկարներու ցուցահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Պրիւքսէլի մէջ Նոյեմբեր 27—8 Դեկտեմբեր, Galerie des Artistes Françaisի սրահը, 33—35 Chaussée Dixelles:

Պիտի ցուցադրէ շուրջ 60 կտոր նկարներ, մեծ մասամբ ծովափի տեսարաններ, զորս նկարած է գլխաւորաբար անցեալ ամառուան եղանակին Սէն-Ժիլի (St. Gilles) ծովափը՝ Ատլանտեանի վրայ: Տեսարանները առած է ուղղակի բնութեան վրայէն: Իր ոճը բնական գունագեղութեամբ օծուն՝ կը հետապնդէ բացօթեայի լուսեղէն տպաւորութիւնները, ճիւղ մը՝ որուն մէջ շատ քիչեր կրցած են յաջողիլ:

Կը յուսանք որ Պելճիքայի հայ գաղութը պիտի հետաքրքրուի այս ցուցահանդէսով եւ պիտի քաջալերէ մեր տաղանդաւոր հայրենակիցը:

ՀԱՅ ԵՐԳՉՈՒՀԻՆ՝ ԱՆԹԵԼՈՎ

Ընթերցող մը կը գրէ.—

Անթելի ընդունարան ունեցողներուն համար ճշմարիտ հաճոյք մը եղաւ Նոյեմբեր 21ի Շաբաթ երեկոյ ունկնդրել Օր. Թորոսեանը, որ երգեց «Մաթէն»ի կայանին մէջ: Օրիորդը երգեց Վէպէրի Ֆրէյշուցի Աւիէթ տ'Անէթը, և Մոցարդի Նօս տիւ Ֆիկառօի Շէրիւպէնի երգը: Հայ երգչուհին ճշմարիտ արուեստագէտի մը բոլոր բարեմասնութիւնները ունի, ձայնը լաւ կշռուած է ու ախորժելի, եւ ոճը անթերի:

Լոնտոնէն կը գրեն մեզի.— Դըպրոցասէրի երկու պատուիրակուհիները 497 ոսկիլին հաւաքեցին Լոնտոնի եւ Մանչէսդրի մէջ:

*** Երգիչ Շահմուրատեան Լոնտոն եկած է, երգահանդէս մը տալու:

ՉԷԶՈՔ ԹԷ ԳՈՐԾԱԿԻՑ

Ընկեր Վ. Շուշանեան կ'արծարծէ ֆրանսական բանուորական շարժման մասնակցելու հարցը («Յառաջ» թիւ 45): Յօդուածագիրը հարցը քննելով սկզբունքի տեսակէտէն, կը ճշդէ օտար աշխատաւորին իրաւունքը որպէս մարդ եւ որպէս բանուոր, եւ այն փոխ-յարաբերութիւնը որ գոյութիւն պէտք է ունենայ օտար եւ տեղական աշխատաւորութեան միջեւ: Իր արծարծած մտքերը կարելի է ամփոփել հետեւեալ երեք կէտերուն մէջ.— Ա.) Որ օտար աշխատաւորութիւնը իր մեկուսացումով պէտք չէ խափանէ տեղական բանուորական շարժման ընթացքը, Բ.) Որ օտար աշխատաւորութեան շահն իսկ կը պահանջէ որ իրապէս միասայ այդ շարժման, Արհեստակցական Միութիւններու միջոցաւ, Գ.) Որ պէտք չէ հանդուրժէ այն իրաւազրկութեան որ կը պարտադրուի իրեն:

Ընկերոջ ըսածներուն մէջ կան իրաւացի կէտեր, բայց հայ աշխատաւորութեան, հայ ժողովուրդի շահերու տեսակէտէն, կեցած է բոլորովին սխալ գետնի վրայ: Կարելի չէ հայ աշխատաւորութիւնը քշել այս կամ այն սկզբունքին շուրջ, երբ այդ ուղղակի չի բխիր իր եւ հայ ժողովուրդի շահերէն, որոնց գիտակցութիւնը ունի ինքը՝ աշխատաւոր զանգուածը:

Հայ աշխատաւորութիւնը հակառակ իր ցիրուցան վիճակին, օտար երկնքի տակ հայրենի տան յիշատակներովը կ'ապրի: Ան աւելի կը խորհի իր հետ շիւղ մը տանիլ, իր հայրենի բոյնը շէնցնելու: Ֆրանսահայ գաղութի աշխատաւորական կեանք վարելը պէտք չէ զայն մղէ վազել տեղական Սէնտիքալիսմի ստուերին ետեւէն, քանի որ չունի որոշ եւ հաստատուն վիճակ:

Արդի ընկերվարութիւնը ազգային շահերու համընթացութեան մէջ կը գտնէ աշխատաւորութեան յաղթանակը եւ մարդկային կեանքի բարելաւումը: Ճշդենք մեր շահերը եւ ստուերէն տարուած՝ չխախտենք մեր հիմքն ու խարիսխը: Հայ աշխատաւորութիւնը Ֆրանսայի մէջ ինքնամփոփ աշխատանքի նուիրուած է, եւ լաւ է որ այդպէս ալ շարունակուի: Մեր օրերուն ինչ ուղղութիւն որ կը տրուի անոր, պէտք է համաձայն ըլլայ ժողովուրդի ձգտումներուն եւ շահերուն:

Հայ աշխատաւորութիւնը պէտք է լայնօրէն կազմակերպուի, թեւ/ բեւցնելու համար ընդհանուր բեռը:

Վէրքերը խոր են. զգո՛յշ նորերու հանդէպ:

Զաքար

ՆՈՐ ՀԱՆԴԱՆԱՆԵՐ

Մուսօլինի կը շարունակէ իր խիստ մաքրագործումը: Ընդդիմադիր թերթերը լռեցնելէ յետոյ, հիմա ալ որոշած է պաշտօնէ զրկել բոլոր հակաֆաշիստ փրոֆէսօրները, «որոնք կը թունաւորեն երիտասարդութեան միտքը»:

Կաթոլիկ երեսփոխանները Խորհրդարանին դէմ պոյքօթ հռչակած էին եւ նիստերուն չէին մասնակցեր ատենէ մը իվեր: Անցած օր անոնցմէ երեք հոգի Խորհրդարան եկած ըլլալով, ֆաշիստները յարձակեցան անոնց վրայ եւ ծեծեցին: Ֆաշիստ կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար Ֆարինաչչի յայտարարեց որ ընդդիմադիրները այսուհետեւ Երեսփ. ժողով չպիտի ընդունուին:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սէն Շամօնի Զարգացական Միութեան մարզասէր անդամները կազմած են մարզական խումբ մը, ուժեղացած նոր անդամներով: Ամիսէ մը ի վեր կազմած են ֆութպոլի խումբ մը: Խաղացող տղաք մեծ եռանդով փարած են գործի եւ ամէն կիրակի կ'ունենան իրենց փորձ-խաղերը:

Զարգացական Միութեան ֆութպոլի խումբը ունի իր մարզական համազգեստը եւ կօշիկը, որոնք հայթայթուած են խաղացողներու նիւթական զոհողութեամբ. միայն մեր աշխատաւոր տղոց դիւրութիւն տուած ըլլալու համար, Զարգացական Միութիւնը տասնըմէկ տղոց հագուստեղէնները ամբողջովին հայթայթած է խումբին, որու անդամները պարբերաբար պիտի վճարեն փոխարժէքը:

Ֆութպոլի խումբը իր անդրանիկ մրցումը ունեցաւ Իվրիի մարզարանը՝ ֆրանսական Sporting Labatouar խումբին հետ: Հակառակ մեր տղոց յոռետեսութեանց՝ ուրախ ենք ըսելու որ մեր խումբը 3ի դէմ 5ով յաղթանակը շահած է:

Ֆրանսական խումբը իր պարտութիւնը փրկելու համար, դարձեալ մրցում մը կատարեց մեր դաշտը, այս կիրակի: Մեր տղաքը այս անգամ եւս յաղթութիւնը շահեցան 3ի դէմ 4 կօլով:

Մեր խումբը դասաւորուած էր հետեւեալ կերպով.— Կօլքիփըր Պարոններ՝ Ե. Քուճուրեան, պէք՝ Ս. Արապեան, Սէնթր հաֆ՝ Հ. Տէր Յարութիւնեան, աջէն բաց՝ Գ. Սարգիսեան, սէնթր՝ Գ. Պօղոսեան, ձախէն բաց՝ Մ. Փէշտիմալճեան, բէքէր՝ Յ. Փիլիկեան:

Պիտի սիրէինք տեսնել լման խումբով մարզանքի դաշտը աւելի կարեւոր մրցումներու մէջ: Լիայոյս ենք որ տղոց գնահատելի եռանդն ու կամքը պիտի ապահովէ յաջողութիւնը:

Մարզասէր

Սէն Շամօն

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ՖՈՒԹՊՕԼԻ ԽՈՒՄԲԵՐԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի երեք խումբերը, որոնք իրենց շարունակական յաջող մրցումներով բաւական լայն տեղ մը գրաւած են մարզական կեանքի մէջ, ցաւալի է ըսել որ ներկայիս փոխանակ յառաջդիմելու, կը նահանջեն անկազմակերպութեան երեսէն:

«Յառաջ»ի 22 Նոյեմբերի մարզական բաժնէն տեղեկացայ թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երեք խումբերը երեք շաբաթուան հանգիստէ մը վերջ նոր թափով մէջտեղ պիտի ելլեն: Ինչո՞ւ երեք շաբաթուայ հանգիստ կը տրուի խումբերուն. արդեօք ձմրան անձրեւոտ եւ ձիւնոտ օրերո՞ւն կը սպասուի: Երբ տղաքը երեք շաբաթ կը զրկուին ֆութպօլի խաղէ՝ ինչ որ իրենց կիրակնօրեայ զբաղումն է, անոնք ստիպուած կ'ըլլան տարբեր հաճոյքներու ետեւէ իյնալ: Եւ արդէն մեր ֆութպօլիստներէն շատերը չեն երեւիր: Այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի երրորդ խումբի տղաքը ցրուած են, որովհետեւ եղանակը ակսելէն ի վեր ոչ մէկ մրցում կատարած են:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի Ա. խումբը որ պիտի մրցէր S. A. Nord Estի հետ, տեղի չէ ունեցած խումբին կարեւոր անդամներուն հրաւէր ղրկուած չըլլալով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Գ. խումբը իր ամէն անդամուան բախտին արժանացած է: Հաւաքավ. յրը միայն չորս խաղացողներ գտնուելուն, մրցումը տեղի չէ ունեցած, միայն երկրորդ խումբն է որ իր ամբողջական կազմով յաղթած է U. S. Argenteuilի, 2ի դէմ 9 կօլով:

Ինչպէս կը տեսնուի, եթէ այս անկազմակերպ վիճակը շարունակուի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպօլի խումբերը չպիտի կարենան ոչ մէկ յառաջդիմութիւն ունենալ: Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներուն լուրջ նկատառման կը յանձնեմ սոյն պարագան:

Գ. Գասապեան

ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԳՈՐԾԱԿԱԼՆԵՐՈՒՆ

Ցատկապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն եւ գործակալներէն,—

1.— Ուշադրութեամբ, յստակ եւ ճիշտ գրել իրենց հասցէները, (փողոց, քաղաք, նահանգ):

2.— Դրամ (մանդափօսթ, չէք եւն.) ղրկած ատեն, որոշ եւ ամբողջ գրել միայն խմբագրին անունը, Schavarsch Missakian.

3.— Զսպասել մասնաւոր ազդարարութեան, բաժնեգինները ղրկելու համար:

4.— Որոշ գրել «կը փնտռուի» բաժնին յատուկ ազդերը (անուն, մականուն, փնտռողի հասցէ):

ՓՈՒԹԱՑԷՔ ՓՈԽԵԼ

ՁԵՐ ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐԸ

Ինքնութեան թուղթերու փոփոխութեան պայմանաժամը կը լրանայ դեկտեմբերի վերջը: Այս առթիւ անգամ մը եւս կը յիշեցնենք մեր ընթերցողներուն որ 1917էն մինչեւ 31 դեկտ. 1924 տրուած ինքնութեան թուղթերը պէտք է նորոգուին փարիզ՝ հետեւեալ վայրերուն մէջ.—

Առաջին, երկրորդ եւ երրորդ թաղամասերուն (Arrondissement) մէջ բնակողներունը՝ 10, rue du Quatre-Septembre.

Չորրորդ եւ Տասներկուերորդ թաղամասերունը՝ Չորրորդի թաղապետական շէնքին մէջ՝ Place Baudoyer.

Հինգերորդ, վեցերորդ, տասներեքերորդ եւ տասնըչորրորդ թաղամասերունը՝ 29, rue de l'Estrapade.

Եօթերորդ եւ տասնըհինգերորդ թաղամասերունը՝ Եօթերորդի թաղապետական շէնքին մէջ, 116, rue de Grenelle.

Ութերորդ եւ տասնըվեցերորդ թաղամասերունը՝ 19, rue d'Anjou.

Իններորդ եւ տասնեւութերորդ թաղամասերունը՝ 45, rue Taitbout.

Տասներորդ եւ տասնըիններորդ թաղամասերունը՝ 32, rue Bondy.

Տասնըմէկերորդ եւ քսաներորդ թաղամասերունը՝ Քսաներորդի թաղապետական շէնքին մէջ, Place Gambetta.

Տասնեւեօթերորդ թաղամասինը՝ 163, Boulevard Pereire.

յեղափոխական կազմակերպութեանց ղեկավարներուն հետ։ Ասոնք են որ, կը վարեն ամբողջ սուրիական ապստամբութիւնը եւ ամէն կողմ հակաֆրանսական փրոփականտ կը մղեն։ Պ. տը Ժուվընէլ պիտի աշխատի լեզու գտնել այդ կազմակերպութեանց հետ։

*** Պաշարման վիճակ հրատարակուեցաւ Դամասկոսի եւ շրջականերուն մէջ, աւազակախումբերու գործունէութիւնը սաստկացած ըլլալով։

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՄԸ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Գերմանիոյ մէկ քաղաքին մէջ միջիսլամական ժողով մը գումարուած է, որուն մասնակցած են Պասրի պէյ (Ապտիւլ Քերիմի արտաքին յարաբերութեանց պետը, Տօքթ. Մակտի (անդամ հնդկական Դաշնակցութեան), Զիվէր պէյ (Նախագահ Գոնիայի «Իսլամութեան Ապագայ»ին), Սուրիացի Ապտիւլրահման պէյ, Եգիպտացի գործիչ Ումրան Ապտէլ Ազիզ, Սուրիոյ երեւելիներէն Շէքիպ Արսլան պէյ (նախկին օսմ. երեսփոխան), Շիւքրի Գուվէթլի, Նամի եւ Սատրէտտին պէյեր (անդամ Պերլինի միջիսլամական կոմիտէի)։ Համաժողովին օրակարգի հարցերն էին Մարոքի եւ Սուրիոյ խնդիրները։ Տրուած են հետեւեալ որոշումները.— Քաջալերել Սուրիոյ եւ Փոքր Ասիոյ արաբ հողամասերուն մէջ ազգայնական շարժումը եւ ուժ տալ անոր, իսլամ երկիրներու մէջ ցոյցեր կազմակերպել հոգատար պետութեանց դէմ, Դեկտեմբերի սկիզբը արաբական շարժումը աւելի ընդլայնել եւ սաստկացնել, ջանալով ընդհանուր ապստամբութիւն առաջ բերել, մեծ հանգանակութեան մը ձեռնարկել իսլամ երկիրներու մէջ։

100 հոգի խեղդուած՝ ողողումներէն

Հեղեղանման անձրեւներու հետեւանքով, ողողումներ պատահեցան առջի օր Իլիոսի մէջ, Աթէնքէն քանի մը մղոն դէպի հարաւ։ 120 բնակարաններ քշուած եւ առնուազն հարիւր հոգի խեղդուած են։ Գետերու թումբերը խորտակուած են։ Վնասը անհաշուելի է։ Փողոցները ջուրերու մէջ թաղուած են եւ երթեւեկը դադրած։ Քանի մը բնակարաններ ուր փախստականները ապաստաներ էին հեղեղի առեն, նմանապէս քշուեցան քանի մը ժամուան մէջ։

Նոր հեռագրի մը համաձայն, ողողումներուն եւ փլուզումներուն հետեւանքով, երեւան ելեր են չորս մումիաներ եւ երեսուն հին դամբարաններ, որոնք զարդարուած եւ լեցուն են թանկագին առարկաներով, անօթներով եւն.։ Յակաւին կարելի չէ եղա ճշդել թէ ո՛ր դարուն կը պատկանին։

Կարմիրները կը դատապարտուին

Չորեքշաբթի օր Լոնտոնի մէջ վերջացաւ տասներկու պոլշեւիկ վարիչներու դատավարութիւնը։ Երեւան եկաւ որ ամբաստանեալները փորձեր էին ըմբոստացնել անգլիական բանակը, բայց կարելի չեղաւ հաստատել թէ դրամ ստացած են Մոսկուայէն։ Ամբաստանեալները, որոնք կարմիր վարդեր դրած էին իրենց լամբակին վրայ, նախապէս դատապարտուած էին 12 ամիս բանտարկութեան, ամէնէն թեթեւ տեսակէն։ Բոլորին հրաւէր եղաւ որ իրենց կապերը խզեն համայնավար կուսակցութեան հետ, բայց անոնք մերժեցին, եւ հինգը սէկ տարի, միւսները վեց ամիս բանտարկութեան դատապարտուեցան։

Թրքական դրամներ՝ կեղծուած

Պոլսոյ վերջին թղթաբերով հասած Թուրք թերթերը կը գրեն թէ 10, 25 եւ 50 ոսկինոց Թրքական կեղծ դրամներ գտնուեր են, որոնք Անատոլու կը ղրկուէին։ Խնդիրը ուշադրութեան յանձնուած էր Հռոդոսի հիւպատոսին կողմէ։ Եղած դիմումին վրայ, իտալական կառավարութիւնը ձերբակալեց չորս Յոյներ որոնք յաճախ կ՚երթեւեկէին Անատոլուի եւ Հռոդոսի միջեւ։ Հաստատուած է թէ սանոնցմէ Սավա առեւտրական գործառնութիւններ կը կատարէր Անատոլուի հետ եւ կեղծ թղթադրամով կը վճարէր փոխարժէքը։ Պուլկարիայէն Պոլիս անցած կարգ մը վաճառականներու ձեռքն ալ կեղծ դրամներ գտնուած են։ Եւ որովհետեւ առանց Հայու տերեւ չի շարժիր, Թուրք թերթերը կը փութան Հայերու անունն ալ խառնել այս գործին, գոնէ Պուլկարիոյ մէջ...։

Թերթերը կ՚աւելցնեն թէ Ռուսիոյ մէջ ալ կեղծ դրամ կը պատրաստուի։

Յոյներն ալ կը պատրաստուին

Պոլսոյ Թուրք թերթերը ցնծութեամբ կը հաղորդեն թէ Պոլսոյ Յոյներն ալ, 22 երեւելիներու նախաձեռնութեամբ ժողով պիտի գումարեն, Լօզանի դաշնագրին փոքրամասնութեանց իրաւունքները մերժելու համար։ Ժողովը տեղի կ՚ունենայ այսօր։

Թրքական հիւպատոսարանին կոչը

Բ. էջը հրատարակած ենք մեր տեսակցութիւնը՝ Թուրք հիւպատոսին հետ։

Աւելորդ չենք համարեր նոյնութեամբ հրատարակել նաեւ ֆրանսերէն բնագիրը այն ազդին, որ փակցուած է հիւպատոսարանի պատերուն վրայ, երկու տեղ։ Ինչպէս պիտի տեսնուի, այս ազդին բովանդակութիւնը եւ հիւպատոսին յայտարարութիւնը հիմնովին հակասական են.—

AVIS

Les ressortisants turcs ayant quitté la Turquie:

a) Avant les hostilités,

b) Sans passeport,

c) Munis de passeports étrangers,

et désirant régulariser leur situation, sont informés qu'ils doivent faire leur déclaration par l'intermédiaire de ce Consulat qui leur délivrera les formules nécessaires. Ces demandes seront acccptées jusqu'au 31 Dec. 1925.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Մէքքէի մէջ անառակութիւնը զարհուրելի չափերու հասած ըլլալով, Սուլթան Իպնը Սուուտ հրամայած է մեղաւորները քարկոծելով սպաննել, համաձայն ղարաւոր օրէնքի։ Այս իմաստով յայտարարութիւն մը հանուած է։

ՅԱՌԱՋԴԻՄԱՍԷՐ ԵՐԿՍԵՌ ՄԻՈՒԹԻՒՆ — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՀԱՇՈՒԵՅՈՅՑ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻՆ

1925 ՅՈՒԼԻՍ 10 — 22 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ

I— 29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1925ի

ԲԱՑՄԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻՆ

Ա. ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒ.— Օգոստոս 17ին, տպագրուած 50 պատուոյ տոմս 10 ֆրանքէն 500 ֆր.։ 100 Ա. կարգի 4 ֆրանքէն 400 ֆրք.։ 300 Բ. կարգի 2,50 ֆրք.էն 750 ֆրք.։ Գումար՝ 1650 ֆրք.։

ԾԱԽՈՒԱԾ.— 10 պատուոյ տոմս 10 ֆրք.էն 100 ֆրք.։ 69 Ա. կարգի 4 ֆրք.էն 276 ֆրք.։ 193 Բ. կարգի 2,50 ֆրք.էն 482,50 ֆրք.։ Նուիրուած 4 պատուոյ տոմս 10 ֆրք.էն 40 ֆրք.։ Առկախ մնացած 5 պատուոյ տոմս 10 ֆրանքէն 50 ֆրք.։ Մնացած 1 Ա. կարգի 4 ֆրնք.։ Ձծախուած եւ այժմ Ատենապետ՝ Պ. Սիմիթեանի քով գտնուող 31 պատուոյ տոմս 10 ֆրանքէն 310 ֆրք.։ 30 Ա. կարգի տոմս 4 ֆրանքէն 120 ֆրք.։ 107 Բ. կարգի տոմս 2,50 ֆրանքէն 267,50 ֆրք.։ Գումար՝ 1650 ֆր.։

Բ. ՇԱՀ ԿԱՄ ՎՆԱՍ.— Օգոստոս 19էն 29 ծախուած տոմսակներէն 858,50 ֆրանք։ Պ. Ա. Թիւրապեանէն նուիրատուութիւն 50 ֆրք.։ Թիւերու ժապաւէններու վաճառումէն 6,75 ֆրանք։ Գումար՝ 915,25 ֆրանք։

ԾԱԽՍՈՒԱԾ.— Թատերասրահի վարձք 230 ֆրանք։ Դաշնակի 20 ֆրանք։ Տպագրութիւն (յայտարարութիւն, յայտագիր, տոմսեր) 85 ֆրանք։ Տուրք, տոմսերուն (100ին 20) 107,55 ֆրանք։ Զանազան ծախքեր 122,75 ֆրանք։ Զուտ շահ 349,95 ֆրանք։ Գումար՝ 915,25 ֆրանք։

II ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՇԻՒ

ՄՈՒՏՔ.— Յուլիս 10, «Հայաստան» Կրթասիրաց Միութենէն մնացած եւ իր անդամներուն կողմէ Միութեանս փոխանցուած 245,50 ֆրանք։ Օգոստոս 8էն 31, Օգոստոսի անդամավճարներէն 48 ֆրք.։ Հանդէսէն գոյացած զուտ շահ 349,95 ֆրանք։ Գումար՝ 643,45 ֆրանք։

ԵԼՔ.— Յուլիս 10, Միութեան կնիքի համար 10 ֆրք.։ Թուղթ, պահարան, տետրակներ 32,60։ Տպագրութիւն թուղթերու և պահարաններու 15 ֆրք.։ «Հայաստան Միութեան» վիճակահանութեան համար գծագրուած պատկերի համար 30 ֆրք.։ Ժողով եւ փորձերու համար սրահի վարձք 43,10 ֆրք.։ «Հայ Միրտ»ի մէջ շնորհակալութեան յայտարարութիւն 10 ֆրք.։ Փոստ 10 ֆրք.։

Հոկտեմբեր 22 պատրաստ դրամ *492,75։ Գումար՝ 643,45 ֆրք.։*

Հոկտ. 22ին Միութիւնը իր կազմակերպութիւնը լրացուցած եւ վաւերացուած է ֆրանսական կառավարութենէն եւ Հայ Ազգային Միութենէն իր Մայր Դիւանի եւ Վարչութեան հետեւեալ կազմով՝

Մայր Դիւան.— Նախագահ՝ Պ. Գեղամ Արզօեան, Քարտուղար՝ Պ. Յարութիւն Զարացեան։

Վարչութիւն.— Ատենապետ՝ Պ. Ստեփան Մելտոնեան, Ատենադպիր՝ Պ. Բարունակ Սիմիթեան, Գանձապահ՝ Օր. Թագուհի Սիմիթեան։

Խորհրդատու անդամներ.— Օր. Աննիկ Ալթունեան, Օր. Հայկուհի Պօյաճեան, Պ. Հայկ Եսայեան, Պ. Արսէն Անթիքաճեան։

Յ. Գ.— *Միութիւնը իր վաւերացումը պիտի տօնէ դեկտ. 25ի Շաբաթ գիշեր* Salon St. Jacques*ի մէջ փայլուն երեկոյթ - պարահանդէսով մը, որ պիտի տեւէ մինչեւ լոյս։*

(Կնիք)

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ողբացեալ ընկեր Իշխան Արղութեանցի մահուան տասնըմէկին առթիւ, կիրակի օր հոգեհանգիստ տեղի կ՚ունենայ եկեղեցին, պատարագէն յետոյ, ժամը 11ին։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ *Քաղաքային կոմիտէն ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ արուարձաններու բոլոր խումբերը այս գիշեր ժամը 8ուկէսին* rue du Vieux Colombier. *Օրակարգ՝ ընտրութիւն Շրջանային կոմիտէի։*

Հ. Յ. Դ. ԽԱԺԱԿ *խումբին անդամ անդամուհիները ժողովի կը հրաւիրուին վաղը՝ շաբաթ 28 նոյ. 13* rue de Londre

ԱՌՆՈՒՎԻԼ-ԼԸ-ԿՕՆԷՍԻ *Հայ Լսարանական Միութեան ընդհ. ժողովը տեղի կ՚ունենայ կիրակի 29 նոյ. ցերեկէ վերջ ժամը 2ին* Café Beck*ի վերնայարկը (կայարանի հրապարակը)։ Ամէն Հայ անհատ ազատ է ներկայ ըլլալու։*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ *Հայաստանի կարմիր խաչի միայն անդամ-անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի նոյեմբեր 29ին, ժամը ճիշտ 2ին, Պար Քանալի սրահը։*

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ *Հայրենակցական միութեան երեկոյթը տեղի կ՚ունենայ վաղը, շաբաթ, ժամը 9ին. յայտագիրը կը պարունակէ բանախօսութիւն, մեներգ, խմբերգ, արտասանութիւն, անակնկալներ. պարերը պիտի տեւեն կէս գիշերէն մինչեւ լոյս* 120, Bld. de Belleville։

ԲԺԻՇԿ *Արեւշատեան կը խնդրէ ընկեր Քարսեցի կանգունեանէ շուտով տեսնել զինքը,* 191 rue du Temple։

ՍԱԿԱՐԱՆ

26 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	126	70
Տոլար,	Dollar	26	15
Մարք (ոսկի)	Mark	6	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	50
Թրք. ոսկի	» or	97	—
Մէճիտիէ	Médjidié	9	—
Լէվա 100 ֆատր	Léva	17	—
Տրախմի »	Drachme	31	—
Լիր » »	Lire	106	—
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	117	—
Զուից. »	Frc. Suisse	500	—
Ջերվոնեց	(10 Roubles or)	127	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ			
Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	1720	—
» II	»	1400	—
» III	»	1375	—
Թուրքերի երկթղ.	Lots turcs	117	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
123 Bld. Sébastopol, 123
(Métro: St. Denis եւ Réaumur)
ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ
ջերմամիզութեան, ֆրանկախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:
քիմիական տարրալուծումներ
Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, կիրակի՝ 9—12։
ժողովրդական գիներ

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris(10e)

ԻՆՔՆՈՒՍՈՒՅԻՉ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ
Մ. Ա. ԴԱՒԻԹ-ԲԷԿԻ
ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ-ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ
— ԲԱՌԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԲԱՌԵՐ
ԵՒ ԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Հրատարակիչ՝ Յ. Բ. ԹԻՒՐԱՊԵԱՆ
ԳԻՆ 10 ՖՐԱՆՔ
ՓՕՍԹԻ ԾԱԽՔՈՎ 11 ՖՐ.
Ստանալու համար դիմել
«ԱՐԶԱԳԱՆԳ ՓԱՐԻԶԻ»ի ԳՐԱՏՈՒՆԸ
227, Boulevard Raspail, Paris

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ
ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ
ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ
Ուղղեցոյց առօրեայ խօսակցութեան
Օրինակներով եւ պիտանի բառերով
ԳԻՆ 75 ՍԷՆԹ
Կ՚արժէ որ Ֆրանսա բնակող ամէն հայ զրպանը հատ մը ունենայ անկէ։
ԴԻՄԵԼ՝
H. Mamasian*ի* Massis Book Store
137 1/2 East 27th st
New-York City U. S. A.

ԲԱՑՈՒՄ
ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆԻ
15, rue Traversière, 15
Billancourt, ՌԸՆՕ*ի մօտ*
Արեւելեան եւ եւրոպական
համեղ կերակուրներ
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
ԳԻՆԵՐԸ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԴՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ
Նոյն հասցէին դիմել
«ԽՕՂՈՒՐԴ ԱՆԹՈՒԱՆ»
Մածուններուն համար

ՏՈՔԹՈՐ
Յ. ՏԷՐ-ԴԱՒԻԹԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ԱՉՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹ. ԻՆՆԵՐՈՒ
120, Boulevard de Grenelle
Métro La-Motte Picquet.
Tél. Invalides 31-48
կ՚ընդունի ամէն օր 4—6
Երեք., Հինգ. եւ Շաբաթ 12—1
կիրակի օրերը 10—12
իսկ Բշ., Չորեք. եւ Ուրբաթ 6—8
22, rue Nationale Billancourt

ԹԱՏԵՐ. ՔՐՔՋԱԼԻՐ ԵՐԵԿՈՅԹ
Վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 9ին
մեծ պատրաստութեամբ կը ներկայացուի ՊԷՆԼԵԱՆԻ
ՀՕՃԱ ՆԱՍՐԷՏՏԻՆ
CONSERVATOIRE MAUBEL
ԹԱՏԵՐԱՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ
2-4-6-8 Rue de l'Orient
Métro: Blanche
Առաջին անգամ Փարիզի բեմին վրայ ՊԷՆԼԵԱՆԻ Թատերախմբի յայտնի քօմիք Պր. ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆ պիտի խաղայ Նասրէտտին Հօճայի դերը
ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐԸ.— *Լօժ իւրաքանչիւր տեղ 20, ֆօթէօյլ 10, Ա. պալքօն 7.50 եւ 5, Բ. պալքօն 3.50 ֆր.։ Տոմսերը կը ծախուին բոլոր հայկ. ճաշարաններու մէջ։*

Կ՚ուզէ՞ք
Ձեր պահանջքին և ճաշակին գոհացում տուող փորձուած դերձակ մը ունենալ դիմեցէք
Կ. Պ. ԵՐԱՆԵԱՆԻ
106, Ռիշըլիէօ փողոց
(Métro : Bourse)

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
որուն անունին պէտք է ուղղել դրամական ամէն առաքում:

"HARATCH,,
JOURNAL ARMÉNIEN PARAISSANT TROIS FOIS PAR SEMAINE
Directeur-Propriétaire : SCHAVARCH MISSAKIAN
Rédaction et Administration / Խմբագրութիւն եւ Վարչութիւն — 208 bis, Rue Lafayette PARIS (10e).
Հեռաձայն՝ Nord 57-82

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	Եռամսեայ	Վեցամսեայ	Տարեկան
Ֆրանսա և գաղութներ	16 ֆր.	35 ֆր.	65 ֆր.
Անգլիա և »	—	10 շ.	20 շ.
Ամերիկա	—	3 տ.	5 տ.
Ուրիշ երկիրներ	—	50 ֆր.	90 ֆր.

Հասցէի փոփոխութեան համար 1 ֆր. վճարել անհրաժեշտ է:

ԿԻՐԱԿԻ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 1925
29 NOVEMBRE 1925
On reçoit des annonces en français et en arménien.

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 52 — Կը հրատարակուի ԿԻՐԱԿԻ, ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ և ՈՒՐԲԱԹ — ԳԻՆ 40 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏՕՆԵՑԷՔ, ԲԱՅՑ ՄԻ ԽԵՂԱԹԻՒՐԷՔ

Տարրական պարկեշտութեան հրաւէր մըն է որ կ'ուղղենք մեր կարմրուկ եղբայրներուն, Նոյեմբեր 29ի տարեդարձին առթիւ.

— Տօնեցէք, բայց մի խեղաթիւրէք:

Հազար ճուաք, բիւր սաղմոսերգութիւն կատարէք, չէք կրնար «ժողովրդական հարազատ տօն» դարձնել Հայաստանի անկախութեան խորտակման քաջագործութիւնը: Բարի եղէք, պարկեշտ եղէք, եւ ամէն բան կոչեցէք իր անունով:

1920 Նոյեմբեր 29ը փոխանցման շրջան մըն է, վարչական փոփոխութիւն մըն է. ուրիշ ոչինչ: Այդ օրը չէր որ «արեւը ծագեցաւ Հայոց երկրի վրայ»: Սո՛ւտ կը խօսիք: Ան ծագած էր 1918 Մայիսին, շնորհիւ անհնարին զոհողութեանց, արիւնալի, անպատմելի երկունքով մը. այո՛, սովի եւ տառապանքի մէջ — չէ՞ որ պատերազմ էր — եւ իր վերջնական, հաստատուն ձեւը չառած, խաւարեցաւ, շնորհիւ ձեր դաւերուն: Այս մասին ոչ մէկ խօսք: Պատմութիւնը կայ եւ կը մնայ, եւ պոլշեւիկեան «շանթաժ»ները անզօր են զայն ձեր ուզած կաղապարին վերածելու: Դուք եկաք ուրի՛շ ուղղութեամբ շարունակելու հիմնադրուած գործը, օգտուելով ճակատագրական պահէ մը: Դուք եկաք խառնակելու եւ քանդելու, խտրութիւն չդնելով միջոցներուն մէջ. եւ որովհետեւ դէպքերը նպաստաւոր էին, որովհետեւ բարեկամ թէ թշնամի, դրամատէր-աշխարհակալ թէ «պրոլետարական դիկտատուրա», կարմիր-կտուց յեղափոխական թէ արիւնկզակ ջարդարար, — բոլորը ձեռք ձեռքի տուեր էին, յաջողեցաք «կարմիր դրօշակը հակադրել եռագոյնին», եւ պարտադրել ձեր իշխանութիւնը: Պարծելալու բան չկայ այստեղ, այլ կարմրելու, արտասուելու: Ձեր տեղը ուրիշներ, ուրի՛շ ազգի կոմունիստներ, մոխիր պիտի ցանէին իրենց գլխուն, փոխանակ սնամէջ եւ, անպատկառ յոխորտանքներ արձակելու աջ ու ձախ, եւ «տէսթան» կարդալու լռութեան, խոհեմութեան դատապարտուած ժողովուրդի մը գլխուն:

Եւ շատ ալ մի՛ ուռեցնէք ձեր բերած «բարիքները»: Ատոնց ամէնէն մեծը, խաղաղութիւնը, ի ն ք ի ն եկած էր, քանի որ Հայաստանը ջախջախուած էր — ձե՛ր ալ գործօն աջակցութեամբ — եւ թշնամին ստացած էր իր բոլոր ուզածը, զինուորական պարտութեամբ եւ ձե՛ր իսկ անպատիւ նահանջով: Կ'ընդունինք. շատ սխալներ գործեցին օրուան վարիչները, ունեցան միամտութիւններ եւ անխոհեմութիւններ. բայց այդ բոլոր մեղքերը եթէ բաղդատութեան դրուին ձեր դիւային խաղերուն ու դաւերուն հետ, եղրակացութիւնը ձեզի դ է մ է, ո չ թ է ի ն պ ա ս տ: Ալեքսանդրապոլի դաշնագրին վրայ Կարսի խայտառակութիւնն ալ աւելցնելէ յետոյ, իբրեւ թագ ու պսակ, շատ մը արդար իրաւունքներէ հրաժարելէ եւ հարեւաններուն ախորժակները յագեցնելէ յետոյ, կը մնար ձեզի ձգուած պարտէզին մէջ ամփոփուիլ եւ աշխատիլ, մեծերուն առջեւ բարեւի կենալ և վէրքերը դարմանել: Ուրիշ ի՞նչ զբաղում պիտի ունենար իշխանութիւն մը որ հրամանի տակ է, որ ոչ արտաքին քաղաքականութիւն ունի, ոչ հողի եւ սահմանի խնդիր, ոչ ալ քաղաքական մտահոգութիւններ: Կծկուած ձեր պատեանին մէջ, դուք սուտ խենդ ձեւացաք հարիւր հազարաւոր հայրենազուրկ հայրենակիցներու տառապանքին հանդէպ: Ամէ՛նուն, ամէ՛նուն յայտարարեցիք թէ «Դաշնակ»ները Թրքական գիւղեր քանդած, կոտորած են Հայաստանի մէջ, բայց ձեր «եղբայրական» զգացումները թոյլ չտուին ակնարկ մը նետել սահմանէն անդին կատարուած անլուր գազանութեանց եւ անսահման աւերակներուն վրայ. այն աստիճան որ, ոչ միայն Երեւանի մէջ արգիլուած է Ապրիլ 11ը, այլ եւ ձեր շոշորթները ամէն տարի «յեղափոխական» գործ կը համարեն գարշելի Թուրքերը ցրուել եւ խանգարել ամբողջ ժողովուրդի մը սուգի օրը այստեղ, արտասահմանի մէջ: Ձեզի համար «փոխադարձ գազանութեան ու կոտորածներ» են հայաջինջ սարսափները. եւ Նուիրական դատ՝ Մուսուլի, Մարոքի կամ Սուրիոյ պարպումը, որուն համար ցոյցեր ալ կազմակերպել կուտաք Երեւանի մէջ, մօլլաներու առաջնորդութեամբ: Ձեր գլխուն վրայ տեղ ունիք Պեօյիւք Վէտիի փախստական Թուրքերուն համար, բայց հազար կը մաղէք ու կը սակարկէք, ներս առնելու համար բուն Թափառականները, անհող եւ անտէր...:

Տօնեցէք, ցնծացէք, բայց մի խեղաթիւրէք. եւ յուսաբեկ ժողովուրդի մը հետաքրքրութիւնը, հայրենիքի կարօտը մի շփոթէք ժողովրդական տօնի հետ:

Քարը սրտին վրայ, այդ ժողովուրդը նայուաք մը ունի որ ե՛ւ ծաղր է ե՛ւ արգահատանք.

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

"ԴԵՐՁԱՆԻ ՊԷՍ...,,

Մարսիլիոյ «Հայ Սիրտ»ը (չեզոք) (72 Նոյ.) նկարագրելով Նոյ. 29ի «տօնակատարութիւնը», կը գրէ.

«1920 Նոյեմբեր 29ին էր որ հայ զօրքերը պարտուած տաճիկ բանակէն եւ պոլշեւիկեան ճնշումներէն, Հայաստանը ինկաւ Սովիէդներու ձեռք. ահա այդ թուականն է որ այս տարի մեծ «շուք»ով կը տօնեն արտասահմանի հայ միջազգայնականները: Շաբաթ երեկոյ հերթը Մարսէյլի կարմիրներունն էր. հանդէսը բացուեցաւ, շարունակուեցաւ ու զոցուեցաւ «միջազգայնական» քայլերգով իբր չափանիշ հայութեան. շար ի շար բեմ ելան խօսելու, անպայման ողջունելու մարմաջէն բռնուած «հռետոր»ներ, նոյն իսկ Ֆրանսացի մը. արդէն ամբողջ հանդիսականներն ալ խօսելու ախտէն բռնուած էին. սրահը թոհուբոհի մէջ, քրքիջի մէջ կ'եռեփէր. չգիտենք գոհունակութեա՞ն թէ հեգնանքի արդիւնք պէտք է համարիլ: Բուն բանախօսն էր Տօքթ. Պաղտասարեան, որ կարմիր շեշտերով կ'աւելցնէր թափը իր կարմիր խօսքերուն որոնք մուրճի ու մանգաղի արիւնոտ հարուածներ կը տեղային աջ ու ձախ ամէն անոնց դէմ որոնք բանուոր կամ գիւղացի ըլլալու աստուածային շնորհքը չեն ունեցած. իր բերնէն իմացանք սա մեծ պատգամը թէ բոլոր հերձուածողներ, այսինքն՝ ոչ-քոմիւնիստներ, կարմիր արհեստաւորներու ձեռքով պէտք է դերձանի պէս մանուին ու ասեղի ծակէն անցուելով մտցուին Հայաստան:

Վա՛յ մեր գլխուն...:»

Խորհրդածութիւնները աւելորդ են:

ԼՔԵԱԼ ԳՈՅՔԵ՞ՐՈՒ ԱՒԱՐԸ

Գրած էինք թէ Պոլսոյ մէջ նոր կալուածահամար սկսած է եւ կառավարութիւնը որոշած է փոխել օսմանեան կայսրութեան օրով տրուած բոլոր կալուածական մուրհակները (թափու սէնէտի), Նոր մուրհակներուն եւ արձանագրութեան տոմարներուն մէջ կալուածատէրերուն նկարը պիտի փակցուի: Ժողովուրդին դիւրութեան համար մուրհակներու փոփոխութիւնը պիտի կատարեն Մուխթարներն ու կալուածահամարի վարչութեան պաշտօնեաները:

Կառավարութիւնը որոշած է նաեւ ապահովագրել այն բոլոր արժէքաւոր լքեալ գոյքերը, որոնք մասնաւճարով ծախու կը հանուին:

ՌՈՒՍԻՈՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ

1924ի ընթացքին Ռուսիոյ մէջ ծնունդներու թիւը եղած է 10,000 բնակիչի համար 390, իսկ մահերու թիւը՝ 212, որով բնակչութեան տարեկան աճումն է 10,000ի համար 178, այսինքն ամբողջ խորհրդային միութեան համար մէկուկէս միլիոն:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՖՐԱՆՍԱ ԳԱԼ ՈՒԶՈՂ ՀԱՅԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Ֆրանսա գալ ուզող Հայերը ցարդ պէտք ունէին Փարիզի արտաքին եւ ներքին Նախարարութիւններէն մասնաւոր արտօնութեան ինչ որ երկու երեք ամիս յապաղման կ'ենթարկէր իրենց ճամբորդութիւնը:

Կ'իմանանք թէ Գաղթ. Ցանձնաժողովի կրկնակի դիմումներուն վրայ, այս անգամ պատկանեալ Նախարարութենէն յայտարարուած է թէ, բոլոր ֆրանսական հիւպատոսարաններու հրահանգ գացած է վերջերս, Ֆրանսա գալ ուզող Հայերու համար այլ եւս կեդրոնէն արտօնութիւն չպահանջել, այլ տեղին վրայ քննութիւն մը կատարելէ յետոյ, տալ պէտք եղած վիզէն:

Այս հրահանգը կը պատկանի, առեւտրական նպատակներով, կամ առժամաբար իրենց ազգականներուն մօտ եկող անձերու: Ֆրանսա մնալու եւ աշխատելու համար եկողները առաջուան պէս պարտաւոր են Աշխատանքի Նախախարարութեան հետ մասնաւոր յանձնառագիր ստորագրել եւ արտօնութիւն ստանալ:

ՍՈՒՐԻՈՅ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

Կռիւները կը շարունակուին Սուրիո զանազան կողմերը: Տիւրզիները այս անգամ ալ յարձակեցան Հոմսի երկաթուղագծին վրայ, սակայն ետ մղուեցան: Լիբանանի հարաւակողմը Տիւրզիները իրենց վերջին պարտութենէն ընկճուած չեն երեւիր եւ կրկին կը համախմբուին Հասպէյայի շուրջ: Քօռէյրի մէջ երեք Ֆրանսացիներ սպաննուեցան երեք աւազակներու կողմէ, որոնք մօտակայ լեռները փախան: Տիւրզիները ամբողջովին թալանած են Մէրճիյունը: Ռաշայայի կռիւներուն ատեն Տիւրզիները ռազմադաշտին վրայ թողած են 300 հոգի:

Պ. ՊՕԻԱՆ ԿԸ ԿԱԶՄԷ ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ

Ընկերվարականները մերժած ըլլալով իրենց մասնակցութիւնը, Պ. Էռիօ եւս չյաջողեցաւ կազմել նոր դահլիճը, որով հանրապետութեան Նախագահը կրկին Պ. Պուանի յանձնեց այդ պաշտօնը:

Պ. Պուան, որ եօթը անգամ վարչապետ եւ տասը անգամ Նախարար եղած է, յաջողեցաւ կարճ ժամանակի մէջ կազմել Նախարարութիւն մը, որուն կը մասնակցին քաղաքական բոլոր հոսանքները, բացի ընկերվարականներէ և համայնավարներէ: Նոր Նախարարները երէկ ներկայացան հանրապետութեան Նախագահին: Շատ դժուար եղաւ գտնել ելմտական Նախարար մը. ի վերջոյ այդ պաշտօնը ստանձնեց մեծահարուստ Պ. Լուշէօր: Դահլիճին կ'անդամակցին ընդհանրապէս չափաւոր եւ ձախակողմեան տարրեր:

Ձախակողմեաններու Միութիւնը (Քարթէլ) գոյութիւն չունի այլ եւս: Ընկերվարականները ելմտական վիճակը բարւոքելու համար իրենց յատուկ ծրագիրը ունին, որով նոր դահլիճին հանդէպ ընդդիմադիրի դիրք պիտի բռնեն:

Կախաղանները կը գործեն

Քիւրտիստանի ապստամբութեան պատմութիւնը դեռ չէ վերջացած: Խարբերդի անկախութեան դատարանը կը շարունակէ մաքրագործել ընդդիմադիր տարրերը: Այս շաբթու կախաղան հանուեցան Տէրսիմի նախկին երեսփոխան Հասան Խայրի և Մէհմէտ Կալիպ պէյերը:

«Շափգա Իւքէմզուլ»

Գրած էինք թէ Էրզրումի մէջ ապստամբութիւն ագած է: Նոր լուրերու համաձայն, Էրզրումցիներու բազմութիւն մը կուսակալին պաշտօնատան առջեւ «շափգա իւթէմ;զուլ» (գլխարկ չենք ուզեր) պոռաց: Ոստիկաններ ցրուեցին ցուցարարները, որոնցմէ 27 հոգի ձերբակալուեցան:

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը օրէնք մը քուէարկեց, որով բոլորովին կ'արգիլուին ֆէսն ու փաթթոցը Թուրքիոյ մէջ եւ կը հրամայուի միայն եւրոպական գլխարկ դնել:

Նոյնպէս Ազգ. Մեծ Ժողովի պատերազմական յանձնախումբը ընդունեց բանակին մէջ «էֆէնտի»ութեան տիտղոսի ջնջման մասին ներկայացուած օրինագիծը:

Գարախանի դէմ մահափորձ?

Փեքինի Խորհրդային դեսպան Գարախան 25 Նոյեմբերին Մուքտէն հասաւ: «Թայմզ» կ'ըսէ թէ Խարպինի մէջ երեւան հանուած է

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԳՐԱԿ ԾՐԱԳ

1.— "ELLE et MOI,, par M. Barsamian. Eugène Figuière, Editeur. Paris. Frcs. 5.75.— 2. "TRE-POEMI,, ճեղինակ՝ H. Nazariantz. Edizione Alpes, Milano. Lire 15. 3. "VOIX dans la NUIT,, par Mme. I. Minasse. Edition Eugène Figuière, Paris, Frs. 6.— 4. "LA DANSEUSE de SHAMAKHA,, par Armène Ohanian. Ed. Bernard Grasset, Frs. 5,75.

Գիրքը մտքի ճրագն է։ Ճրագներ մարեցան, ճրագներ հեռացան, եւ տակաւին կայծեր կը պլպլան օտար աստղերու տակ։ Ո՛հ, որքան հեւի հեւ կը ճռնչէ հայ մամուլը. ո՛վ միջոց ունի, ով միջոց չունի հաւասար խանդով եւ դառն զրկանքով գրակ մը, ճրագ մը կը ձօնէ մեր գրական տաճարին։

Զինադադարէն վերջը գրասեղանիս վրայ շատ գրքեր չէին դիզուեր. մտքի ճրագները ազգին բախտին հետ մարած էին այն խաւարին մէջ, որ արեւծագ մը չէր ունենար։ Հին բարեկամներէս քիչերը որ ապրեցան, զիս կը յիշէին եւ օտար ափունքներէն մերթ ընդ մերթ անոնցմէ կը ստանայի գրքեր. ամէնէն առաջ զիս կը գտնէր «Շանթ»ի խմբագրապետ Մերուժան Պարսամեանը. կը նուիրէր իր «Մարմներգութիւնը»։ Ու չեմ գիտեր թէ Փարիզի ո՞ր մսավաճառին քով զայն բանդագուշած էր։ Վարուժանի «Արեւելեան բաղնիք»ի հուրիներն իսկ պիտի ամաչէին նման հեշտագրգիռ ցփութիւններ երազելու։ Եւ ահա միամիտ Մերուժանը կը փութայ կը հրատարակէ «Elle et Moi» ֆրանսերէն քերթուածներու իր մէկ աշխատութիւնը, հոս ալ իր անրջանքները մսի պէս կը մարմնանան, սակայն գրքին ամբողջութիւնը սքօղուած է քնարերգութեան շամանդաղին մէջ։ Ֆրանսայի մամուլը եւ մէկ քանի նշանաւոր եւ աննշան հեղինակներ ջերմապէս ողջունած են Պարսամեանի այս բանաստեղծական հատորը, ուր Հանրի Ռէնիէ կը գտնէ ճոխ երեւակայութիւն, իսկ Փօլ Ֆօր բարձր արժանիք։ Բանաստեղծը մխիթարուած է, զի ոմանք այդ ֆրանսացի գրողներէն զինքը աշակերտ կը համարեն Վինեիի, Պօտլէրի, Վէրլէնի եւ Լըգօնթ տը Լիլի։ Ինծի համար Մերուժանը սրտէն աւելի մսի բանաստեղծն է։

Հրանդ Նազարեանց ազգային մամուլին մէջ մոռցուած մըն է. մոռացում մը որուն պատճառը աւելի ինքն է քան թէ հայ մամուլը։ Ան այլեւս իտալերէն թարգմանել կուտայ իր շարք մը նոր եւ հին քերթուածները, որոնք յաջորդաբար լոյս կը տեսնեն իտալական տպարաններէն։ Ժամանակին այսպէս կը գործէր Ճանիկ Եաղլըճեան. մեծ տաղանդ մը ըլլալու նշաններ կուտար իր հրատարակած նորավէպերով եւ բանաստեղծութիւններով, որոնք լոյս կը տեսնէին ֆրանսական պառնասներու հանդէսներուն մէջ։ Սակայն ո՞վ կը յիշէ արդ այդ գրագէտին անունը. ինչո՞ւ անոր յիշատակը խպառ ջնջուած է։ Արփիար Արփիարեան այդ մոռացումին համար կ'արձանագրէր իր այս տողերը. «Բանաստեղծական տաղանդ մը պահպանելու եւ ուռճանալու համար, պէտք է մնալ ազգային սիրոյ տաքուկ ջերմանոցին մէջ։»

Հրանդ Նազարեանցին կը հրամցնեմ Արփիարի այդ դիտողութիւնները եւ միեւնոյն ատեն իր մասին կ'ուզեմ հաւաստել, որ իր իտալերէն քերթուածներու շարքերուն մէջ կ'արփաթեւէ պառնասներու երկինքէն եւ բնաւ չի հեռանար Վահագնի եւ Աշտիշատի մեհենական ազգաշունչ բագիններէն։ Իր «Vahakn» եւ «Lo Specchio» քերթուածներու մասին իտալական օրագրի մը մէջ ես խօսած եմ, իր մասին ունեցած գնահատումս աւելի կ'աճէր, քան կը նուազէր։ Անցեալ տարի Միլանի գրական կաճառին մէջ հնդիկ բանաստեղծ Թակօրը, անգլերէն լեզուով կը ճառախօսէր. տարի մը առաջ այդ բեմին վրայէն մեր Նազարեանցը իտալացի գրագէտ դասակարգին առջեւ կը պարզէր հայ գեղարուեստի արժանիքը։ Իր ճառախօսութիւնը աւելի դիւանագիտական էր քան գրական. մամուլը անխտիր անկեղծ գնահատումով ողջունեց Նազարեանցի այդ ճառախօսութիւնը։ Եւ արդ իր նորագոյն «Tre Poemi» քերթուածը նոյն իտալական մամուլը կ'ողջունէ քիչ մը պաղ շունչով, զի արեւելեան մոգիչ բամբիռը իրենց անըմբռնելի կը թուի։ Սակայն Նազարեանց այդ «Երեք քերթուածներ»ուն մէջ պերճօրէն յաջողած է։

Ցաւալի է որ մեր կին գրողներէն ամէնէն տաղանդաւորները օտար լեզուով գրեր եւ մշակեր են իրենց գրական միտքը։ Աղանուր Վիքթորիա ոչ նուազ համբաւ մը կը ստեղծէր իտալական պառնասներու շարքին մէջ, սակայն հայերէն մէկ բառ չէր գիտեր, եւ իր քնարը հայ հոգիին, հայ դատին չէր նուիրեր, այլ իր փափուկ տանջանքներուն խռովքը կը քնարերգէր այնքան խորհրդաւոր, որքան գաղտնի հեծեծանքները վեստեան կոյսերուն։

Աղանուրի դժբախտ ճակատագիրը կը կրկնուի յանձին տիկին Իսկուհի Մինասեանի։ Մերուժան Պարսամեան իր «Շանթ»ով եւ Թէոդիկ իր «Տարեցոյց»ով ճաշակ մը տուած են անոր գրուածքներուն վրայ. անոր գրիչը օտար է, անոր միտքը հագած է ոչ միայն ֆրանսացիին ակադեմական լեզուն, այլ եւ ֆրանսացի գրողներուն նուրբ հոգին։ Խորաթափանց կը սուզուի այն չարչարանքներուն մէջ, ուր ալեծուփ մտքի նաւակը խաղաղութեան ափունք մը չի գտնար։ Իր սիրտը հալումաշ կը տանջուի, բայց իր ցաւերուն լեզուն ըմբռնող չկայ. իր «Flore attique» կոյս ականջներուն մէջ կը հոսեցնէ խօսքեր անոյշ, որ սրտէն կը բղխին։ Անոր ներկայ նորագոյն արձակ քերթուածը՝ «Voix dans la nuit» կը բանայ մտքի բուրաստանի պարտէզ մը, ուր ճաշակ, ներդաշնակութիւն արեւելեան խնկօն բուրումներով օծուն, կը հմայեն կախարդիչ տպաւորութեամբ։ Անոր ամբողջ գրականութիւնը Ռօսսինիի «Stabat Mater»ի ողբերգութիւնը հագած է, միեւնոյն ատեն ազնուացած դառնութիւն մը եւ սրբացած քաղցրութիւն մը կը ներարկէ մեր հոգիին մէջ։

Տիկին Իսկուհի մեր կին գրողներու մէջ բոլորովին ինքնատիպ առաւելութիւն մը ունի։ Պէշիկթաշլեանի աշակերտուհի Սրբուհի Տիւսաբը եւ Տիկին Մարի Սվաճեան չկրցան այն հզօր հոգեբանութիւնը զգացնել իրենց վէպերուն մէջ, ինչ որ յայտնի է Տիկին Իսկուհի Մինասեանի ամէն մէկ գրական եւ վիպական երկին մէջ։

Ուրիշ կին գրող մը, Տիկին Արմէն Օհանեան, գրական բեմին վրայ կ'ելլէ, սրտով եւ հոգիով Հայ, լեզուն ֆրանսացի։ Danseuse de Shamakhaի հեղինակը իր գրչով նոյն իսկ կը հիացնէ Անաթօլ Ֆրանսի պէս վարպետներու վարպետը։ Ան իր ոսկեթի կաքաւներուն հմայքը, ներդաշնակօրէն ներհոսեր է իր նկարագրութեանց մէջ։ Ես չեմ գիտեր թէ ինչու օտար լեզուով, մեր նոր գրողները բախտ կ'ունենան յաջողելու գրականութեան մէջ։ Ես կրնամ վստահաբար ըսել որ երկու հայ արիւն, հայ հոգի տիկին գրողներու, Իսկուհի Մինասեանի եւ Արմէն Օհանեանի գրական արուեստի պահանջուած ճաշակը մեր հայ լեզուով գրականութեան մէջ տակաւին յայտնուած չէ։ Արուեստի գեղեցկութիւնը այդ երկու կին գրողներուն մէջ, վճիտ է, ինչպէս լոյսը ադամանդին ցոլքերուն մէջ։ Կը ցաւիմ ըսելու որ այս երկու հայկազն կին գրողները, ինչպէս նաեւ Վիքթորիա Աղանուր «Հայ գրականութիւն»ը գրողներու երկերուն մէջ չեն յիշատակուած. սակայն աւելի ցաւալին այն է որ տակաւին չեմ տեսած հայ գրական պատմութիւն մը որ ընտրողական լուրջ ուսումնասիրութեամբ պատրաստուած ըլլայ։ «Թանգարաններու» հեղինակները համբաւները սակարկելով մոցուցեր են իրենց չնաշխարհի՜կ երկերուն մէջ։

Այս գամին վրայ ուրիշ անգամ կը զարնենք մեր մուրճը։

ԱՏՐՈՒՇԱՆ

ԽՄԲ. — Մեր աշխատակիցը պատրաստ է գրախօսականներ գրելու, եթէ հրատարակիչները իրեն ղրկեն իրենց հրատարակութիւնները։ Հասցէ.— P. Simon Erèmian, villa Ararat, Asolo (Treviso) Italie։

ԾԽԱԽՈՏԻ ՄՇԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

«Պոնտոս» ընկերութեան արտակարգ ընդհանուր ժողովին մէջ, որ տեղի ունեցաւ վերջերս, Երեւան, հաստատուեցաւ թէ այս տարի ծխախոտի մշակութիւնը կատարուած է աւելի մասնագիտօրէն։ Բերքը թէ քանակով և թէ որակով եղած է միջակէն վեր։ Քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, յոյս կայ որ ծխախոտի մշակութիւնը դառնայ Հայաստանի ժողովուրդին եւ պետական գանձին եկամուտին գըլխաւոր աղբիւրներէն մէկը։ Տեղեկագիրը կը յայտնէ թէ «Պոնտոս»ը այս տարի ունեցեր է անխուսափելի կորուստներ, ապրանքի չորացման եւ տեղաւորման յարմարութիւններ չունենալով։ Ժողովը որոշեց Երեւանի մէջ բացուելիք ծխախոտի գործարանին տալ, իբրեւ նուէր, մշակուած իւրաքանչիւր տեսակէն մէ՛կ փութ ընտիր ծխախոտ։ Հաստատուեցաւ 1926ի նախահաշիւը, որուն համաձայն Պոնտոսը պիտի ունենայ հազար անդամ եւ միայն Երեւանի գաւառին մէջ պիտի մշակէ 500 տեսիատին ծխախոտ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՆԱՄԱԿԱՏԱՆ ՍԵՆԵԱԿԻՆ ՄԷՋ

Վերջերս թաղեցինք մեր Նամակատան ծերունի տնօրէնին երիտասարդ կինը։

Գեղանի կնոջ մարմինը հողին յանձնելէ ետքը, համաձայն մեր պապերու եւ հայրերու սովորութեանց, ուղեւորուեցանք դէպի Նամակատան սենեակը, հոգեհաց ուտելու։

Երբ «պիլինա»ն բերին (խմորեղէն մը), ծերունի ամուսինը դառնօրէն արտասուեց եւ ըսաւ.

— «Պիլինա»ներն ալ այնպէս կարմիր են ինչպէս հանգուցեալին այտերը. անոնց պէս աղուոր են, իրաւ որ։

— Այո՛, ձայնակցեցան բոլոր ներկաները, իսկապէս որ գեղանի էր... առաջին կարգի կին մը...

— Այո։ Ամէնքը կը զարմանային վրան նայելով...։ Բայց, պարոններ, ես գեղեցկութեան ու լաւ վարմունքին համար չէր որ կը սիրէի զինքը. այդ երկու յատկութիւնները բոլոր կիներն ալ ունին եւ շա՜տ կը հանդիպինք այս աշխարհքին մէջ։ Ես զինքը բոլորովին ուրիշ յատկութեան մը համար կը սիրէի։ Իսկապէս կը սիրէի հանգուցեալը —Աստուած լուսաւորէ հոգին — անոր համար միայն, որ հակառակ իր աշխոյժ ու չարաճճի բնաւորութեան՝ հաւատարիմ էր միշտ։ Ան ինծի չէր դաւաճա՛ներ, հակառակ անոր, որ ինքը քսան տարեկան էր, իսկ ես շուտով վաթսունը կը մտնեմ։ Կինս հաւատարիմ էր ինծի, ծերուկիս։

Սարկաւագը, որ սեղանակից էր մեզի, հնչուն ձայնով ու հազալով իր կասկածը յայտնեց այդ մասին։

— Չէ՞ք հաւատար, հարցուց ծերուկը։

— Ո՛չ թէ չեմ հաւատար, շփոթեցաւ սարկաւագը, — այլ այնպէս...։ Այժմեան երիտասարդ կիներն արդէն այնպէս սաստիկ... տեսակցութիւն...։

— Դուք կը կասկածիք, իսկ ես պիտի փաստեմ։ Ես զանազան փորձերով, ամուսնութիւններ շինելու ատեւստին նման ռազմագիտական պէսպէս միջոցներով եմ համոզուեր ատոր։ Իմ ուշադիր ու խորամանկ բնաւորութեանս պատճառով, երբեք կինս չէր կրնար դաւաճանել ինծի։

Ամուսնական օթեակս ամուր պահելու համար խորամանկութիւն ի գործ դրի։ Այնպիսի խօսքեր գիտեմ որոնք պայմանագրի կը նմանին։ Կ'ըսեմ ատոնք ու վերջացաւ... Կրնամ հանգիստ քնանալ ի հաշիւ անոր հաւատարմութեան։

— Ի՞նչպիսի խօսքեր են ատոնք։

— Ամէնէն հասարակները։ Ես կնոջս համար գէշ լուրեր տարածեցի քաղաքին մէջ։ Ատոնք բաւական լաւ յայտնի են ձեզի։ Ես ամէնուն ըսի. «Իմ կինս — Ալէնը — մեր ոստիկանապետ Իվան Ալէքսէյիչ Զալիխվացկիին հետ կենակցութեան մէջ է»։ Այս բառերը բաւական եղան։ Այլ եւս ոչ մէկը կը համարձակէր հետապնդել Ալէնս, որովհետեւ կը վախնային ոստիկանապետին բարկութենէն։ Այսպէս, ժամանակ է եղեր երբ տեսեր են զայն եւ սարսափած մէկ կողմ փախեր են, որ չըլլայ թէ Զալիխվացկին ո եւ է բան մտածէ իրենց մասին։ Հա՛, հա՛, հա՛։ Այս ձեւով, այդ պեխաւոր կուռքին հետ կապուելով ի՞նչպէս ըլլալ, քանի որ առնուազն [...] տուգանքի արձանագրութիւն կը [...] հիս առողջապահական տեսակէտ[...]։ Օրինակ. կատուդ կը տեսնէ փողոցին մէջ եւ անմիջապէս արձանագրութիւն կը կազմէ, որպէս թէ տեսակէ[տ]... թափառական խոզ մըն է. ու [...] վճարէ...։

— Ուրեմն ձեր կինը Իվան Ալ[...]էքսէյիչին հետ չէ՞ր ապրեր.— [...] զարմացանք ամէնքս։

— Ո՛չ...։ Այդ իմ խորամանկութիւնս էր...։ Հէ՛, հէ՛, հէ՛... Ի՞նչ [...] դիւրի՞ն խաբեցի ձեզ, երիտասարդներդ։ Ա՛յո, այո, այդպէս եղաւ։

Երբ վայրկեան լռութիւն [...]բեց։ Մենք նստեր էինք լուռ ու [...] կ'ամչնայինք եւ թէ կը խղճահար[...]ինք, որ այդպէս վարպետօրէն [խա]բեց մեզ այդ դեր ու կարմրած[...] ծերուկը։

— Է՛հ, տա՛յ Աստուած որ ուրիշ[...] ատեն նորէն ամուսնանաք։

ԱՆՏՈՆ ՉԵԽՈՎ

Թարգմ. Խ. ԵԳԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԵՐԸ ԵՒ ԻՐԱՆԻ ՆՈՐ ՅԵՂԱՇՐՋՈՒՄԸ

(Մեր Թղթակցէն)

Թաւրիզ, 12 Նոյմ.

Պարսկաստանի յեղաշրջման առթիւ, ժողովրդական մեծ ցոյցեր եւ խրախճանութիւններ կատարուեցան։

Ինչպէս գրած էի, Ատրպատականը, ամէնէն մեծ նահանգը, նշանակալից մասնակցութիւն ունեցաւ յեղաշրջման մէջ, ուստի եւ իր նպատակին հասնելէ յետոյ, բնական էր որ ժողովրդական մեծ զբօսանքներ եւ հանդէսներ կազմակերպուէին։

Նոյեմբեր 7ի գիշերը, Թաւրիզի պետական այգիին մէջ տեղի ունեցաւ հսկայական ցոյց մը, զբօսանք եւ հրավառութիւն։ Ներկայ էին պետական բոլոր պաշտօնեաները, հա[...]յոց Առաջնորդը եւ խուռներամ հասարակութիւն։

Նոյեմբեր 8ին ալ նոյնպիսի զբօսանք տեղի ունեցաւ Թեմական դպրոցի պարտէզին մէջ, Առաջնորդարանի նախաձեռնութեամբ։

Ժամը 3էն սկսած այգիին մէջ խռնուեր էր անհամար բազմութիւն. պետական նուագախումբը, «Սալ[...]» նուագախումբը եւ «տավուլ-զուռնա»ն, փոխն ի փոխ կը նուագէին. Քիչ յետոյ եկան Առաջնորդ Ներսէս Արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանը, հայ վաճառականներու, ուսուցիչներու եւ հիմնարկութեանց ներկայացուցիչներու հետ։ Ժամը 5ին եկան նաեւ Ատրպատականի ընդհանուր հրամանատար Հիւսէյին Խան Սարթիփ, Ատրպատականի նահանգապետը, Թաւրիզի ոստիկանապետը եւ ուրիշ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։

Նահանգապետը գրաւոր պատշաճ ճառ մը ուղղեց հասարակութեան, յորդորելով որ ըլլան հայրենասէր, աշխատող եւ հաւատարիմ՝ պետական քաղաքականութեան։

Ցետոյ հասարակութեան խնդրանքով խօսեցաւ Առաջնորդը, որ իր խօսքը ժողովուրդին ուղղելով ըսաւ.

— «Մենք ապրում ենք Պարսկաստանում, միշտ էլ վայելել ենք այս երկրի խնամքն ու հովանին։ Թէ պետութիւնը եւ թէ պարսիկ ժողովուրդը վերին աստիճանի բարեացա[...]

ՍԵՒ ՏԱՐԵԴԱՐՁ

Հայ համայնավարները ծափ ու ցնծութեամբ կը տօնեն իրենց իշխանութեան հինգերորդ տարեդարձը։ Եւ անոնց առատութենէն վայելողներն ու ծախու գրիչները շռնդալից խօսքերով փառաբանութիւնը կ'ընեն իրենց նոր տէրերուն։ Այդ մեծաղմուկ ժխորին ու շռայլ հանդէսներու մէջ ակընյայտնի ճիգ մը կը տեսնուի վարագուրելու յայտնի իրողութիւնները՝ յանցաւոր խիղճերու հանգիստն ապահովելու համար։ Այդ պաշտօնական հանդէսներն ու վարձկան պերճախօսութիւնները, սակայն, չեն կրնար խեղդել գիտակից հանրութեան խուզարկու միտքը, որ, ամէն բանէ առաջ, կը փնտռէ ճշմարտութիւնն ու արդարութիւնը։

Հինգ տարի առաջ, արտաքին հարուածի մը յանկարծական ցընցումով, հայ ժողովուրդի կեանքը բրտօրէն դուրս հանուեցաւ իր հունէն եւ ստացաւ տրամագծօրէն հակառակ ուղղութիւն։ Ի՞նչպէս պատահեցաւ այդ եւ ովքե՞ր էին պատասխանատուները այդ յեղաշրջման։ Այս հարցի պատասխանն է, որ պէտք է տրուի համայնավարական հանդիսութեանց առթիւ, պատասխան մը, որմէ ամէն կերպ կը խուսափին իրենք՝ պոլշեւիկները։

1918—19 թուականներու քաղաքական ու քաղաքացիական աղէտներէն ետք —արդիւնք համաշխարհային պատերազմի եւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութեան հետեւանքով ստեղծուած քաոսին— 1920-ի սկիզբը Հայաստանն արդէն դուրս էր եկած ահաւոր ճգնաժամէն եւ մտած վերածնութեան շրջանին մէջ։ Երկրի սահմանները հասած էին մինչեւ Արարատ ու Գարաուրկան, առնելով իրենց մէջ Սուրմալուն, Կաղզւանն ու Կարսը։ Գաղթականութիւնը գրեթէ ամբողջապէս տեղաւորուած էր, ստացած էր հող, պետական օժանդակութիւն եւ լծուած էր շինարար աշխատանքի։ Քանդուած բնակավայրերը, երկաթուղին, պետական հաստատութիւնները սկսած էին նորոգուիլ։ Եռուն աշխատանք կը կատարուէր, երկրագործութիւնը, երկրի պաշտպանութիւնն ու հանրային կրթութիւնը զարգացնելու համար։ Ժողովուրդը ազատած սովի եւ համաճարակներու շրջանէն եւ նուիրուած էր իր գործին։ Պետութիւնը լայնօրէն կ'օժանդակէր, եւ Հայաստանի գիւղերն ու քաղաքները օր օրի վրայ կը կենդանանային եւ արտերն ու այգիները կը մշակուէին։ Գաղութահայութեան մէջ ծայր տուած էր անխառն ոգեւորութիւն, եւ ամէն ոք կը պատրաստուէր մեկնիլ հայրենիք։ Հայաստանի դուռները լայնօրէն բացուած էին ամէնքի առջեւ։

Հետզհետէ կը պարզուէր ու կ'ամրանար նաեւ Հայաստանի միջազգային դիրքը։ Փաստօրէն ճանաչումէն ետք կը սպասուէր իրաւական ճանաչումը։ Հայկական պետութիւնը դարձած էր միջազգային իրաւունքի անձ եւ կը պատրաստուէր ստորագրելու հաշտութեան դաշնագիրը եւ մտնելու Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Հարեւաններու հետ ալ յարաբերութիւնները հետզհետէ կը մեղմանային։ Վրաստանի հետ ստորագրուեցաւ փոխադարձ իրաւարարութեան եւ «Թրանզիտ»ի դաշնագիր։ Վերջ ի վերջոյ, հասկացողութեան եզր մը պիտի գտնուէր եւ Ատրպէճանի հետ։ Պարսկաստանի հետ Հայաստանը ամենաբարեկամական յարաբերութիւններու մէջ էր։ Ծիգեր կը թափուէին համաձայնութեան գալու նաեւ Խորհր. Ռուսաստանի հետ։ Առանց չափազանցութեան կարելի է ըսել, որ 1920-ի առաջին կիսամեակին Հայաստանի հանրապետութիւնը կը գտնուէր լաւ ճանապարհի վրայ եւ թէ՛ ներքին եւ թէ՛ արտաքին տեսակէտներով ցոյց կուտար կատարեալ երաշխիք կենսունակութեան։ Հայ ժողովուրդը՝ դարաւոր ստրկութեան շղթաները թօթափած, տէր սեփական հայրենիքի ու ազատութեան, ապաւինած իր առասպելական աշխատունակութեան՝ կանգնած էր յաջողութեան ճանապարհի վրայ եւ ինքնավստահ կը նայէր ապագային։

Ահա այս օրերուն էր, որ հրապարակ եկան հայ համայնավարները՝ իրենց ետին ունենալով Խորհրդային Ռուսաստանի եւ Ատրպէճանի դրամական, զինուորական ու բարոյական օժանդակութիւնը։ Փոխանակ լծուելու շինարարութեան եւ վերածնութեան ընդհանուր կարգին եւ աւելի եւս ամրացնելու հայ ժողովուրդին քաղաքական ու տնտեսական նուաճումները, անոնք բռնեցին դաւերու, սադրանքի, խռովութիւններու եւ քայքայման ուղին։ Իրենք է, որ շնական անպատկառութեամբ կը պատմեն այժմ իրենց գործած դաւերը։ Այսպէս, Հայաստանի Կոմկուսի քարտուղար Աշոտ Յովհաննիսեանը «Խորհրդային Հայաստան»ի սոյն տարուայ թիւ 98ի մէջ հրատարակած «1920 թ. Մայիսի մէկը Հայաստանում» յօդուածով կը պատմէր թէ «Հայաստանի կոմունիստական կազմակերպութիւնների գաղտնի կոնֆէրանսը, որ տեղի ունեցաւ Երեւանում 1920 թւի Յունուարին, ընդունել էր թէզիսներ այս իմաստով, որ կարմիր բանակի մերձեցման եւ հարեւան հանրապետութիւնների յեղաշրջում լինելու դէպքում պէտք է առաջադրել Հայաստանի Սովէտիզացիայի խնդիրը։ Վերահաս դէպքերը հարկադրում էին նախապատրաստական քայլեր անել այդ ուղղութեամբ։ Հայաստանի Կոմիտէն ենթադրում էր, որ Ղազախն ու Ղարաբաղը, որպէս սահմանակից շրջաններ, յեղաշրջման յենակէտներ պէտք է դառնային Հայաստանի համար։ Գալիք ապստամբութիւնը պէտք էր սկսուէր Իջեւանի շրջանում, որտեղից այն արձագանգ պիտի գտնէր ամբողջ երկրում։ Իջեւանի վրայով ենթադրւում էր կապ հաստատել Բագուի Ռազմայեղափոխական Կոմիտէի հետ, որ օգնական ուժ պիտի մատակարարէր Հայաստանի սովետիզացիայի համար»։

Կեդրոնական Կոմկուսի պաշտօնաթերթ «Իզվէստիա»յի 1922 թիւ 1ի մէջ հրատարակուած է նոյն այդ Երեւանի «գաղտնի կօնֆէրէնցիայի» ընդունած բանաձեւը, որ նոյնպէս ցոյց կուտայ, որ դեռ 1920ի Յունուարին հայ համայնավարները որոշած էին ապստամբութիւն առաջ բերել Հայաստանի մէջ, այդ նպատակով օգնութիւն ստանալ Ռուսերէ ու Ատրպէճանեան թաթարներէ։ Այդպէս ալ պատահեցաւ։ 1920 Մայիսին Հայաստանի շատ մը վայրերուն մէջ ծագեցան պոլշեւիկեան խռովութիւններ եւ ապստամբութիւններ, որոնք, սակայն, իրենց սաղմին մէջ իսկ խեղդուեցան ժողովուրդին կողմէն, որ արտն ու այգին թողած՝ շտապեց հայրենիքի դաւադիրներուն դէմ։ Ապստամբներու մէկ մասը փախաւ Ատրպէճան եւ այնտեղէն շարունակեց դաւեր լարել Հայաստանի դէմ։ Մայիսեան շարժումներու պատճառով Հայաստանի կարգ մը շրջաններու դաշտային աշխատանքները մնացին կիսկատար։

Բագու ապաստանած հայ պոլշեւիկները, ամբողջ ամառը աշխատեցան պայթեցնել Հայաստանը դուրսէն ու ներսէն։ Անոնց դրդումով էր, որ կարմիր զօրքերը անընդհատ յարձակումներ կը գործէին Հայաստանի սահմաններուն վրայ։ Անոնց խնդրանքով էր, որ պոլշեւիկ բանակը գրաւեց Ղարաբաղը, Զանգեզուրն ու Նախիջեւանը։ Անոնց դրդումով էր, որ Ատրպէճանի կառավարութիւնը անվերջ սպառնալիքներ ու վերջնագրեր կ'ուղղէր Հայաստանին։ Անոնք էին, որ մեծ գումարներ ու գործակալներ կը մղէին Հայաստանի ներսերը եւ մասնաւորապէս Լոռիի չէզոք գօտին։ Անոնք էին, որ Մոսկուայի ու Բագուի թերթերը կ'ողողէին հակահայկական բուռն յօդուածներով ու ստայօդ լուրերով։ Անոնք էին, Աւիսն ու Միկոյեանը —որ կը պնդէին խնդրել քէմալականներու օգնութիւնը ընդդէմ «Դաշնակ»ներու Հայաստանի։ Բագուի հայ համայնավարները Ատրպէճանի օժանդակութեամբ Բագուի եւ Ղազախի մէջ կը կազմէին կամաւորական գունդեր Հայաստանի վրայ յարձակելու նպատակով։ Անոնց խարդաւանքներու հետեւանքով ձախողութեան մատնուեցաւ Շանթի պատուիրակութիւնը, ինչպէս նաեւ Լէկրանի եւ Հայաստանի կառավարութեան միջեւ կնքուած դաշնագիրը։

Այսօր այլեւս անվիճելի է որ Թուրքերու արշաւանքը դէպի Հայաստան կատարուեցաւ, առնուազն պօլշեւիկներու գիտութեամբ, համաձայնութեամբ եւ անոնց դրամական ու ռազմամթերքի օժանդակութեամբ։ Հայաստանի վրայ շարժող քէմալական զօրքերը հագուած ու զինուած էին պոլշեւիկեան հագուստով ու զէնքերով։ Անհերքելի է եւ այն, որ թրքական յարձակման օրերուն հայ կոմունիստները ո՛չ միայն չօգնեցին հայ ժողովուրդին՝ դիմադրելու համար արտաքին թշնամիին, այլեւ ոչ մէկ միջոցի առջեւ կանգ չառին, որպէսզի քայքայել հայ բանակն ու ինքնապաշտպանութեան միջոցները։ Եւ այն պահուն, երբ հայ ժողովուրդը յուսահատական պայքար կը մղէր արտաքին ճակատներու վրայ, բոլշեւիկները ստեղծեցին բազմաթիւ ներքին ճակատներ, դրամի ու դրդումի միջոցով առաջ բերին ապստամբութիւններ, քանդեցին զինուորներու դասալքութիւնը։ Հայ պոլշեւիկներն էին, որ կարմիր դրօշակներով ու ողջոյնի ճառերով դիմաւորեցին Գարապէքիրի «ազատարար» բանակը։ Եւ Ատրպէճանցիներու օգնութեամբ, հարուածեցին հայ ժողովուրդը թիկունքէն, հայ ժողովուրդը խաղալիք դարձնելով պոլշեւիկքէմալական դաւադիր խաղերու ու նուաճողական ախորժակներու։

Ո՛չ մէկ աղմուկ չի կրնար ծածկել հանրութեան աչքէն կատարուած ոճիրները։ Ժողովրդի անողոք դատաստանը շատոնց արդէն արտայայտուած է պոլշեւիկներու մասին։ Նոյնքան անողոք պիտի ըլլայ եւ պատմութեան դատաստանը։

Ս. ՄԱՄՈՒՐԵԱՆ

կամ վերաբերմունք են ցոյց տալ Հայերի հանդէպ։ Մեզ թւում է, որ ինչպէս այժմ, միշտ մնանք այս երկրի հաւատարիմ հպատակներ, գնալով այն քաղաքական ուղեգծով, որով կառավարւում է Պարսկաստան։ Մենք ոչ մէկ քաղաքականութիւն չպիտի հետապնդենք այս երկրում։ Մեր քաղաքականութիւնը միմիայն պարսկական է այստեղ»։

Բուռն ծափերով ընդունուեցաւ Առաջնորդին ճառը։

Թեմական դպրոցի աշակերտութիւնը մարզական խաղերով ոգեւորեց զբօսանքը, ղեկավարութեամբ Պ. Եղնիկ Քաջունիի։

Զբօսանքը տեւեց 6 ժամ եւ հասարակութիւնը ցրուեցաւ գոհունակութեամբ,

ՄԱՍԻՍ

ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՂՈՑԻ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԸ

Այս խորագրին տակ. հետեւեալ տողերը կը կարդանք «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ (Թիւ 253).—

— Աբովեան փողոցի վերին մասը, սկսած Ալլահվէրտեան փողոցի գլուխէն մինչեւ Նորքի ստորոտը, անանցանելի վայր մըն է։ Մէկ տարիէն աւելի է որ, փողոցին մէջ լեցուած են շինուածանիւթեր եւ սալաքարեր, որոնք միայն վերջին օրերս սկսած են ծառայել իրենց նպատակին։ Բայց մինչեւ այս կարեւոր ճանապարհին վերանորոգումը, որ անպատճառ կը տեւէ 4-5 ամիսէն ոչ պակաս, այս փողոցը պիտի մնայ ուրեմն անանցանելի եւ քաոսային վիճակի մէջ։ Ամբողջ փողոցին մէջ չկայ ոչ մէկ լոյս, որով աւելի վտանգաւոր կը դառնայ վիճակը, մանաւորապէս մթնելէ յետոյ։ Այս սարսափելի անձրեւի օրերուն, մարդիկ, կենդանիներ, սայլեր եւ ինքնաշարժ կառքեր կը խարխափին փողոցի ցեխակոյտերու, ջուրերու եւ փոսերու մէջ, իրար կը զարնուին եւ մինչեւ ծունկերը ցեխերու մէջ թաթխուած՝ ճամբայ կը փնտռեն։

Այս ուղղութեամբ ամէնէն ուշագրաւը եւ արգահատելին համալսարանի ուսանողութեան վիճակն է...։ Ելեկտրական ուժի տկարութիւնը բնաւ արդարացուցիչ պատճառ չէ. կը կարծենք թէ մայրաքաղաքի առաջին փողոցին կէսը կարելի չէ խաւարի մէջ ձգել եւ չդնել գէթ մէկ ճրագ, որպէսզի երթեւեկողները ցեխի կոյտերու եւ ջուրերու մէջ չիյնան, մանաւանդ որ փողոցի երկու կողմերու տուներուն մէջ ալ լոյս կայ եւ ելեկտրական ուժը կը հասնի մինչեւ Նորքի ստորոտը։ Պէտք է մտածել մեր համալսարանի հազարէ աւելի ուսանողութեան եւ հարիւրէ աւելի դասախօսներուն տարրական յարմարութիւններու մասին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆԵՐԸ

Պ. Ելիավա, Խորհրդային Միութեան հաղորդակցութեանց ներկայացուցիչը, որ վերջերս Հայաստան գնաց, հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրած է.

— Հայաստան գալուս նպատակն է ծանօթանալ երկաթուղիի վիճակին։ Ընդհանուր առումով, գիծին վիճակը լաւ է։ Հարաւային երկաթուղին մեծապէս կը կարօտի անտառային նիւթերու։ Հայաստանի երկաթուղիի բանուորներն ու պաշտօնեաները գէշ վիճակ ունին բնակարանի կողմէ, մանաւանդ Նախիջեւանի մէջ։ Մեր հրատապ խնդիրներէն մէկն է լուծել բնակարանային հարցը։ Շուտով պիտի ձեռնարկենք Երեւանի մէջ բանուորական բնակարաններու շինութեան։ Ինչ կը վերաբերի Աղստաֆա-Երեւան ուղղութեամբ շինուելիք նոր գծին, այդ նպատակով յատուկ մարմին մը կազմուած է արդէն եւ անյապաղ պիտի ձեռնարկէ ճամբաներու ուսումնասիրութեան։ Այդ աշխատանքներու ծախքերը պիտի հոգայ Մոսկուան։ Այժմ կը պատրաստուի պաշտօնեաներու ցանկը։ Ես այցելեցի Լէնինական, Երեւան, Դիլիջան և Ղարաքիլիսէ եւ տեսայ շինարարութիւնը։ Եթէ հինգ տարի ալ աշխատինք այս թափով, բոլորովին կը վերջացնենք ազգային կոտորածներու եւ քաղաքացիական կռիւներու հետեւանքները։

10—15 ՀԱՅԵՐ ՇԱՍԻ ՄԷՋ

Լիօնի եւ Վիէնի միջեւ, առաջինէն 45 վայրկեան, իսկ երկրորդէն հազիւ 20 վայրկ. հեռաւորութեամբ, երկաթուղիի գծին վրայ կը գտնուի Շաս կայարանը, օդասուն եւ գեղեցիկ։

Այս վայրին մէջ կը գտնուի երկաթի ընդարձակ գործարան մը՝ ուր չորս հազարէ աւելի գործաւորներ կ'աշխատին, մեծ մասով, օտարականներ։ Յոյները հոծ բազմութիւն մը կը կազմեն։ Իսկ մենք հազիւ 10—15 հայրենակիցներ ենք, մեծ մասով ամուրի երիտասարդներ։

Միայն մէկ հայ ընտանիք կայ, Հաճընցի, եւ մէկ տղայ որ՝ ֆրանսական դպրոց կ'երթայ։

Գործարանատէրը կը տրամադրէ սենեակ եւ կահաւորուած անկողիններ։ Հիւանդները ձրի կը դարմանուին։ Նորեկ գործաւոր մը կըրնայ անմիջապէս ստանալ այդ գոյքերը, վարձուած օրը։ Շաբաթը երեք օր արձանագրութիւն կ'ընեն, կը բաւէ որ ո՛ր եւ է գործարանէ վկայագիր մը ունենաս։

Օրավարձքերը գոհացուցիչ են. 18—25 ֆրք։ Վճարումները կ'որոշուին գործին ծանրութեան կամ տեսակին համեմատ։

Ամէնքս ալ գոհ ենք մեր վիճակէն։ Հոս ալ դժբախտաբար ոչ մէկ ազգային կազմակերպութիւն կայ, ոչ ալ փափաք այդ ուղղութեամբ։ Ամէն ոք իր գլխուն։

Շաս Պ. Ալբազեան

ՁԵՌՆԱՐԿ ՄԸ ՊՈՒԱ ՔՕԼՈՄԲԻ ՄԷՋ

Մօտաւորապէս 150 հայ ընտանիքներ, թերեւս աւելի, ցան ու ցրիւ կ'ապրինք Պուա Քոլոմպի մէջ։ Միայն 30 ընտանիքներ խմբուելին, իրենց միջոցներովը առանձին հողամասի մը վրայ բնակարաններ շինած եւ ազգային օջախի մը հիմը դրած են։

Դժբախտաբար ազգային ո եւ է կազմակերպութենէ զուրկ է մեր գաղութը։ Թերթերը երբեմն արձագանգը կ'ըլլան Փարիզի կեդրոնի մարմիններուն կողմէ դպրոց մը բանալու ծրագրին։ Հակառակ այդ յուսադրիչ լուրերուն, մեր գաղութին կողմէ որ եւ է շարժում չեղաւ ընդ առաջ երթալու այդ ծրագրին իրականացման, ստեղծելով ազգային միութիւն մը որ կարենար իր շուրջը համախմբել բոլոր տրամադրելի ուժերը։

Անցեալ կիրակի, ժողով մը տեղի ունեցաւ մասնաւորապէս վարձուած սրահի մը մէջ, եւ նախնական խորհրդակցութենէ վերջ, առժամեայ յանձնախումբ մը ընտրուեցաւ, որպէսզի կապեր հաստատէ ամբողջ գիւղին հետ։

Յանձնախումբը որոշած է մօտերս մասնաւոր հրաւիրագրերով ամբողջ Պուա Քօլօմպի եւ շրջականներու հայութիւնը ժողովի հրաւիրել, լսել հայրենակիցներու կարծիքները, դպրոց մը եւ լսարան մը բանալու, ի հարկին ազգային միութիւն մը հաստատելու համար։

Գիտակից իր պարտականութեան, Յանձնախումբը կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները որպէսզի փութան պատասխանել այս կոչին եւ որոշեալ ժամանակին ներկայ ըլլալ՝ յառաջիկայ ժողովին։

Թերթերու միջոցաւ նախապէս պիտի ծանուցուին հաւաքման օրը, տեղը եւ ժամը։

Առժամեայ յանձնախումբ

ՌՈՒՍ համայնավար կուսակցութիւնը 1 Սեպտեմբերին ունէր 514,713 իսկական անդամ, որոնց՝ 50,077ը կին և 415,988 համակիր անդամ, 64,918ը կին։

դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր սպաննել Գարախանը։ Բազմաթիւ կասկածելիներ ձերբակալուած են։

Ցարձակում Հանրի Պարպիւսի դէմ

Ծանօթ ֆրանսացի գրագէտ Հանրի Պարպիւս, որ համայնավարական ձգտումներ ունի, Ռումանիա գացած էր՝ քննութիւն մը կատարելու համար այդ երկրի ընկերային վիճակին մասին։ Պարպիւս ջերմ ընդունելութիւն գտաւ յեղափոխական բանուորներու եւ ուսանողներու կողմէ, և հանդէսներ կազմակերպուեցան ի պատիւ իրեն։ Պուքրէշի մէջ, երբ դուրս կ՚ելլէր հաւաքոյթէ մը, ուր ճառ մը խօսեցաւ բանուորներու առջեւ, ոստիկան ֆաշիստներ յարձակեցան իր վրայ բիրերով եւ հետապնդեցին զայն մինչեւ պանդոկ, «անկցի՛ հրեայ Պարպիւս»ը պոռալով։ Պարպիւս արիւնլուայ վիճակի մէջ սենեակը հասաւ եւ Պոլիս ապաստանեցաւ։

Գերմանիան ալ վաւերացուց

Լոքառնոյի դաշինքը 159ի դէմ 271 քուէով վաւերացուեցաւ գերման Ռայխսթակին կողմէ։ Նոյնպէս Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ մուտքը քուէարկուեցաւ 149ի դէմ 242 ձայնով։

Պավերիոյ Երեսփ. ժողովը եւս վաւերացուց յիշեալ դաշինքը։

Պոլշեւիկները Թուրքիոյ մէջ

Տեղական թերթ մը կը գրէ թէ Կոմինտերնի կողմէ մեծ թիւով պոլշեւիկ գործակալներ ղրկուած են Թուրքիա, ուր համայնավարական քարոզութիւն կ՚ընեն։ Էնկիւրիի դատարանը 10 եւ 3 տարի բանտարկութեան դատապարտած է երկու պոլշեւիկ գործակալներ, Ալի եւ Հազիմ պէյերը։

Մոսկուայի դեսպան Ջէքայի պէյ կը հեռագրէ թէ Էնկիւրիի նախկին պոլշեւիկ ներկայացուցիչ Արալօֆ արտաքին նախարարութեան Արեւելեան բաժնի պետ կարգուած է։

Չինաստանի կացութիւնը

Չինաստանի մէջ վերջին ծայր խառնակ կացութիւն կը տիրէ։ Հանրապետութեան առժամեայ նախագահը դահլիճին յայտնեց թէ կ՚ուզէ հրաժարիլ։ Երկու զօրավարներ կը դաւադրեն՝ Փէքինի մէջ համայնավար կառավարութիւն մը հաստատելու համար։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Անգլիոյ Ալեքսանտրա Մայր Թագուհիին մահուան առթիւ Մանչէսդրի Առաջնորդ Ղեւոնդ եպսկ. ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած ըլլալով, Անգլիոյ Թագաւորն ու Թագուհին շնորհակալութիւն յայտնած են։

— Պելկրատէն կը հեռագրուի թէ Սավա գետը յորդած ըլլալով ողողած է Պրօտ քաղաքը եւ Զավապրիայի թումբերը քշած տարած է։ 2000 ընտանիք անպատսպար կը մնան։ Նիւթական կորուստը միլիոններ կը հաշուուի։

ԲՆԱԿՉՈՒԹԵԱՆ ԱՃՈՒՄԸ

Պաշտօնական տեղեկագրի մը համաձայն, Սեպտեմբեր ամսուան ընթացքին հետեւեալ ծնունդները, մահերը, ամուսնութիւնները եւ ամուսնալուծումները տեղի ունեցած են Հայաստանի և գաւառներուն մէջ.—

Երեւանի գաւառ.— Քաղաքին և գաւառին մէջ ծնունդ 683 հոգի, որոնց 357ը մանչ, 326ը աղջիկ. մահ՝ 211 հոգի (114 այր, 98 կին). ամուսնութիւն՝ 179 զոյգ, ամուսնալուծում 17 զոյգ։

Էջմիածնի գաւառ. — Ծնունդ 447 հոգի, (մանչ 225, աղջիկ 222), մահ 106 հոգի, (66 այր, 40 կին), ամուսնութիւն 46 զոյգ։

Լէնինականի գաւառ.— Ծնունդ 816 հոգի. (418 մանչ, 398 աղջիկ), մահ՝ 324 հոգի, (164 այր, 160 կին), ամուսնութիւն 98 եւ ամուսնալուծում 4 զոյգ։

Լոռի փամփակ գաւառակ.— Ծընունդ 569 հոգի, (292 մանչ, 277 աղջիկ), մահ 154 հոգի, (84 այր, 70 կին), ամուսնութիւն 33 եւ ամուսնալուծում 2 զոյգ։

Դիլիճանի գաւառ. — Ծնունդ 380 հոգի, (199 մանչ, 181 աղջիկ), մահ 85 հոգի (37 այր, 48 կին), ամուսնութիւն 10, ամուսնալուծում 2 զոյգ։

Նոր Բայազիտի գաւառ.— Ծընունդ 490 հոգի, (248 մանչ, 242 աղջիկ), մահ 116 հոգի, (57 այր, 59 կին), ամուսնութիւն 18 զոյգ։

Դարալագեազի գաւառ.— Ծընունդ 150 հոգի, (75 մանչ, 75 աղջիկ), մահ 32 հոգի, (13 այր, 19 կին), ամուսնալուծում 1 զոյգ։

Զանգեզուրի գաւառ.— Ծնունդ 219 հոգի, (114 մանչ, 105 աղջիկ), մահ 90 հոգի (44 այր, 46 կին), ամուսնութիւն 51, ամուսնալուծում 6 զոյգ։

Մեղրիի գաւառ.— Ծնունդ 26 հոգի, (13 մանչ, 13 աղջիկ), մահ 16 հոգի (8 այր, 8 կին), ամուսնութիւն 6 զոյգ։

Համագումար.— Ամբողջ Հայաստանի մէջ Սեպտեմբեր ամսուն ծնած են 3780 հոգի, մեռած՝ 1134 հոգի, ամուսնացած՝ 440, ամուսնալուծուած՝ 32 զոյգ։

Մահերու թիւը գեղեչլով ծնունդներու թիւէն, երեւան կուգայ որ Հայաստանի բնակչութիւնը Սեպտեմբերին աւելցած է 2646 հոգի։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԵՐԵԿՈՅԹԸ

Հայ Մարմնակրթական Ընդհ. Միութիւնը (Հ. Մ. Ը. Մ.) յառաջիկայ Յունուար 2ի շաբաթ գիշեր կազմակերպած է երեկոյթ-պարահանդէս մը, որ տեղի պիտի ունենայ Washington-Palaceի սրահներուն մէջ, 14 rue Magellan.

Սոյն երեկոյթին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած են փարիզահայ եւ օտար յայտնի արուեստագէտներ։

Միութիւնը այս երեկոյթը կազմակերպելով, նպատակ ունի ապահովել մարզադաշտ մը, որ իբր գետին ծառայէ մարմնամարզական հանդէսներու, ինչպէս եւ ֆութպօլի։

Աւելորդ է ըսել թէ միութեան ֆութպօլի խումբը մինչեւ այսօր մեկէ աւելի յաղթանակներ տարած է։ Սակայն սեփական մարզադաշտի չգոյութիւնը ամենամեծ արգելքն է իր յառաջդիմութեան։

Միութիւնս վստահ է որ փարիզի հայութիւնը իր ամենալայն օժանդակութիւնը պիտի նուիրէ այս նպատակին իրագործման, քաջալերելով երեկոյթը։

Տոմսերու գինն է.— 30 ֆր։ Դիմել Պ. Կէպրէկի, 51 rue Maubeuge (Հեռաձայն Trudaine 33-81) եւ Պ. Պ. Ֆրէնկեանի, 56 rue Lafayette, (Հեռաձայն, Bérgère 55-36),

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ԶՐՈՒՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

Ուղեցոյց առօրեայ խօսակցութեան Օրինակներով եւ պիտանի բառերով

ԳԻՆ 75 ՍԵՆԹ

Կ՚արժէ որ Ֆրանսա բնակող ամէն հայ գրպանը հատ մը ունենայ անկէ։

ԴԻՄԵԼ՝

H. Mamasianի Massis Book Store
137 1/2 East 27th st
New-York City U. S. A.

ԲԱՑՈՒՄ

ՀԱՅԿ. ՆՈՐ ՃԱՇԱՐԱՆԻ

15, rue Traversière, 15
Billancourt, Ռընօի մօտ

Արեւելեան եւ եւրոպական համեղ կերակուրներ
Մաքուր եւ արագ սպասարկութիւն
ԳԻՆԵՐԸ ԴԻՒՐԱՄԱՏՉԵԼԻ
ՓՈՐՁԵՑԷՔ ԵՒ ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Նոյն հասցէին դիմել
«ԵՕՂՈՒՐԴ ԱՆԹՈՒԱՆ»
Մածուններուն համար

ԳՈՐԾ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

20 տարեկան հայ պարկեշտ ու առողջ երիտասարդ մը, դիւրամատչելի պայմաններով, հայ վաճառատուն կամ տան մը մէջ գործ կը փնտռէ։ Դիմել Յառաջի խմբագրատունը Յ. Շ. սկզբնատառերով։

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ լաւ հեղյա թրել գիտցող վարպետ մը։ Դիմել վարչութեան։

կանանց եւ արանց
ԴԵՐՁԱԿ
ԿԱՐՕ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ
51, Rue de Seine
Meiro : ODEON Tel. FLEURUS 59-57

Չափի վրայ ամենավերջին նորաձեւութեամբ ճաշակաւոր

ՀԱԳՈՒՍՏՆԵՐ

Ձոխ մթերք երկուսեռի յատուկ անգլ. և ֆրանս. կերպասներու։

ԳԻՆԵՐԸ ԱՆՄՐՑԵԼԻ

Ի դիւրութիւն յաճախորդներու, բաց է ամէն օր 8էն մինչեւ գիշերուան ժամը 10։

Բաւական է մէկ անգամի այցելութիւնը, տեւական յաճախորդ դառնալու համար։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԴԱՐՄԱՆԱՏՈՒՆ
123 Bld. Sébastopol, 123
(Métro: St. Denis եւ Réaumur)

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ԲԺԻՇԿՆԵՐ

ջերմամիզութեան, ֆրանկախտի, արիւնի եւ մորթային հիւանդութեանց:

քիմիական տարրալուծումներ

Ամէն օր ժամը 9—12 և 2—8, Կիրակի՝ 9—12։

ժողովրդական գիներ

ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ ԴԵՐՁԱԿ
ԳԱՐԱԵԱՆ
Tailleur Mignon
5, rue Mignon,— Métro Odéon եւ St. Michel

Սօսիէթէ Սավանթի թատրոնին դէմ: Ձմրան համար պատրաստած է ճոխ մթերք մը ֆրանսական եւ անգլ. սիրուն կերպասներու:

Բաց է նաեւ կէս օրերուն, իրիկունները մինչեւ 8.30: իսկ կիրակի օրերը մինչեւ 1.30:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
ՄԱՎՐՕՍ
92, Rue Réberval. Métro: Belleville
Հեռաձայն՝ Combat 10-15

Համեղ Արեւելեան կերակուրներ՝ խոհարարապետ ՀԱՃԻ ԳՐԻԳՈՐ
Շաբաթ և Կիրակի գիշերներ Արեւելեան նուագ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԸՆՏԻՐ ԱՆՈՒՇԵՂԷՆՆԵՐ

Թերթանուշ (փաքլավա) անխարդախ կարագով եւ Թելհայս (քատայիֆ) հում եւ եփած
Թերթանուշի համար առաջնակարգ ալիւրէ պատրաստուած թերթեր
Ապսպրանքները խղճմտօրէն կը կատարուին

ՍԻՐԱԿԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ
8, Rue des Trois Portes, (Place Maubert) Paris 5e.
(Métro ; St. MICHEL)

Բաց է մինչեւ գիշերուան ժամը 10, յաճախորդներու դիւրութ՛ան համար։

ԱՆԱՍԹԱՍԻՈՒ
ԴԵՐՁԱԿ

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԿԵՐՊԱՍՆԵՐ ԽԻՍՏ ՃԱՇԱԿԱՒՈՐ ԿԱՐՈՒՁԵՒ
34, Avenue de l'Opéra, Paris Tél. Louvre 53-36

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՆԵՐՔԻՆ, ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro : Gare de l'Est Téléphone : Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր Ամէն օր 2.30 — 7.30
կիրակի եւ տօն օրերը 9 — 12
ՈՒՐԻՇ ԱՏԵՆ ԺԱՄԱԴՐՈՒԹԵԱՄԲ

ՖՕԹՕ ՖԷՊԻՒՍ
ՅԱԿՈԲ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԱՆԹԵՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ
Դիւրամատչելի գիներով
ԱՆՑԱԳՐԻ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐՆԵՐ ԿԷՍ ԺԱՄԷՆ ՅԱՆՁՆԵԼԻ
Իրիկուան ժամը 7էն վերջ ժամադրութեամբ
1, Boulevard Poissonnière, Paris. Մուտք՝ 37, Rue Poissonnière.
(«Մաթէն»ի շէնքին ճիշդ դիմացը)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՍՕՄԻԼՕ, Է. Պ.— Ստացանք նամակնիդ:

ԼԱՆՍԷՅ, Ա. Գ.— Ձեր յայտարարութեան երեք անգամուան հրատարակութեան համար պէտք էր ... ֆրանք ղրկել։

ԼԱՆՍԷՅ, Գործ.— Ստացանք 93 ֆրանքը։

ՍԷՆ ՄՈՌ, Եորկանճեան.— Ստացանք նամակնիդ։

ՇԱԼՈՆ ՍՒՐ ՍԱՆ, Ա. Պ.— Ստացանք վճարումնիդ։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Գ. Ն.— Ստացանք 20 ֆրանքը։

ՓԱՐԻԶ, Ս. Ն.— Ստացանք վճարումնիդ։

ՓԱՐԻԶ, Ա. Կ.— Ստացանք վճարումնիդ։

ՏԻՒՆԻԼՕ, Խ. Թ.— Ստացանք նամակնիդ։

ՓՕՆ ԼՕՊԸՆԱՍ, Ա. Մ.— Նոյեմբեր 25 էն կը ղրկուի երկու նոր բաժանորդներուն։ Ընկալագիրները ղրկուեցան։

ՇԱՍ, Պ. Ա.— Ստացանք նամակնիդ։

ԼԸ ԲՈՒՋԷՆ, Գործ.— Ստացանք 135 ֆրանքը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Մամբրէ Պէքիրեան կը փնտռէ պարտիզակցի Ստեփան Գալուստեանը որ Մարսէյլ եղած է նախապէս։ Տեղեկացնել Ստեփան Գալուստեանի 6 rue Piccini Փարիզ 16րդ.

Հայրապետ ու Սիրական Ըմ... տիսեաններ կը փնտռեն իրենց քրոջ գոհարիկ Հաճի Աւետիսեանը, ... ճիկի Թիւլքմէն գիւղէն, որ Արաբ... րու ձեռքէն առնուելով որբանոց դրուած էր, բայց հետքը կորսուած է։ Տեղեկացնել Հայրապետ Ըմ... տիսեանի Grand-Mas-des-Roy, Par... Arles (B. du Rh.) France.

Կը փնտռուի Մարզուանցի Պե... գոր Գարագաշեանը, եւ Մարզուան... Հաճի գիւղէն Յակոբ Ու... մայրը՝ Հռիփսիմէն, եւ խայա Օ... Հաճի Սրբուհին, որոնք Ամերիկա ե... լալ կը կարծուին։ Տեղեկացնել Ը... ձայ Պօղոսեանի, (Բենիամինի ... Հրանտի, Մխիթար Բարսեղեանի ... րը) Maison Cabrol, Combes A... bin, Aveyron, France.

Կը խնդրուի «Հայրենիք»էն և «Ասպարէզ»էն արտատպել զայս։

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Նոյեմբեր 1925

ԴՐԱՄՆԵՐ

		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի)	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատր	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր » »	Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Foncier Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Ռումելի երկթղ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

Le Gérant : H. TEURNIER

Impr. MASSIS
208bis, Rue Lafayette, Paris(10